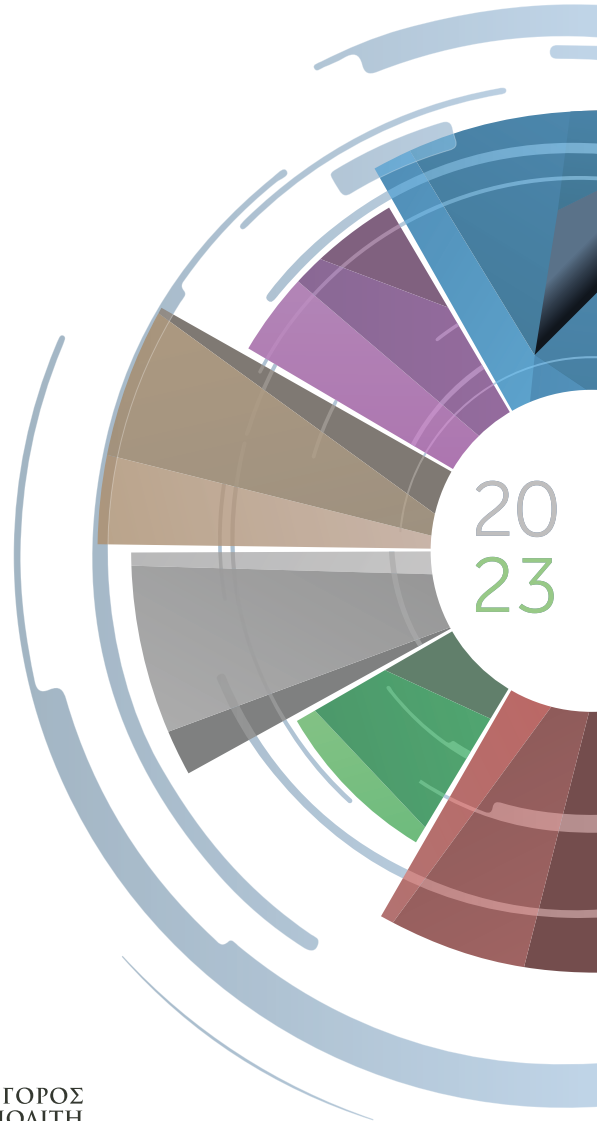

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ

20
23

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ

Στην προετοιμασία της Ετήσιας Έκθεσης 2023 συνέβαλε το σύνολο του προσωπικού του Συνηγόρου του Πολίτη.

Συντακτική ομάδα, συντονισμός, γενική επιμέλεια:

Αγγελική Μποσδογιάννη, Μαγδαληνή Νικολακοπούλου

Κείμενα:

Σωτήριος Ασημάκης, Βασιλική Βασιλαντωνοπούλου, Θεοδώρα Βούλγαρη, Δήμητρα Γιαζιτζή, Βαρβάρα Θεοφυλάκτου, Θεώνη Κουφονικολάκου, Όλγα Λυσανδροπούλου, Μεταξία Μαρτσούκου, Μαρία Μαυρογένη, Αλεξάνδρα Μοσχοπούλου, Ευφροσύνη Μπούσλη, Αιμιλία Πανάγου, Μαρία Παπαδημητράκη, Δανάη Παπαλουκά, Ελένη Πιπέλια, Ευθαλία Ρουκουνάκη, Ελένη Σταμπούλη, Αγγελική Σώρα, Μιχάλης Τσαπόγας

Επεξεργασία στατιστικών στοιχείων:

Δημήτρης Βράζος, Ελένη Γκλοβάνου, Χριστίνα Κούγια, Ισμήνη Μιχαλοπούλου, Γιάννης Μόσχος, Δήμητρα Μυτιληναίου, Ευνίκη Παλάσκα, Ιωάννα Παχωπού, Αναστασία Πίτσου, Βασιλική Τριάντη, Μαρία Τσάγκαρη

Σχολιασμός στατιστικών στοιχείων:

Γιάννης Μόσχος

Συντονισμός έκδοσης:

Ελένη Αδαμαντίδου, Βασιλική Δελέγκου

Επίσης συνεργάστηκαν:

Παρασκευή Αθανασέκου, Πολυξένη Ευαγγέλου, Μαρία Καφετζοπούλου, Γεώργιος Κωστογιάννης

Σχεδιασμός, σελιδοποίηση:

Μάιρα Παπασπύρου, info@mairadesign.gr

Επιμέλεια κειμένων:

Χρυσάνθη Γαλάτη, chrysanthigalati@yahoo.com

Επιτρέπεται η δωρεάν αναπαραγωγή του κειμένου αυτής της έκδοσης σε οποιαδήποτε μορφή ή μέσο, υπό την προϋπόθεση ότι αναπαράγεται με τρόπο ακριβή και μη παραπλανητικό.

Είναι απαραίτητη η αναφορά στα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας του Συνηγόρου του Πολίτη και στον τίτλο της έκδοσης. Σε περίπτωση που περιλαμβάνεται υλικό τρίτων, πρέπει να ζητηθεί η άδεια από τον αντίστοιχο κάτοχο των πνευματικών δικαιωμάτων.

Για ερωτήματα σχετικά με την έκδοση, παρακαλώ επικοινωνήστε στο press@synigoros.gr.

Η Ετήσια Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για το 2023 τυπώθηκε σε πεντακόσια (500) αντίτυπα από το Εθνικό Τυπογραφείο, τον Μάρτιο του 2024, και διατίθεται στην πλήρη της μορφή στην ιστοσελίδα της Αρχής: www.synigoros.gr

Διαστάσεις: 17 X 24 εκ.

Σελίδες: 208

ISSN: 1108-8206

© Συνήγορος του Πολίτη

Χαλκοκονδύλη 17, 104 32, Αθήνα

Τηλ.: 213 1306 600

www.synigoros.gr

Συνήγορος του Πολίτη - THE GREEK OMBUDSMAN

@Synigoros

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	13
Η ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ	19
1. ΟΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ	19
2. ΔΡΑΣΕΙΣ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ – ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ	28
2.1. Πρόγραμμα «Χρηστή Διακυβέρνηση, Θεσμοί και Διαφάνεια» του Χρηματοδοτικού Μηχανισμού του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου	29
2.1.1. Λειτουργία Γραφείου Συνηγόρου του Πολίτη στη Θεσσαλονίκη	29
2.1.2. Σεμινάρια Επιμόρφωσης του Προσωπικού από τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA)	31
2.1.3. Διοργάνωση Ενημερωτικών Εκδηλώσεων - Workshops	31
2.1.4. Επισκέψεις Κλιμακίων Ειδικών Επιστημόνων	40
2.1.5. Αναβάθμιση Υλικοτεχνικής Υποδομής της Αρχής	40
2.1.6. Εκστρατεία Ευαισθητοποίησης	41
2.2. Πρόγραμμα Ε.Ο.Χ. - ΑΣΥΛΟ	41
2.3. Λειτουργία του ιστοχώρου «synigoros-solidarity.gr» για την ενημέρωση σε θέματα ευάλωτων ομάδων πληθυσμού	42
3. Η ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ	45
3.1. Πλήθος αναφορών	45
3.2. Η έκβαση της διερεύνησης	47
3.3. Οι κύριες μορφές κακοδιοίκησης	47
3.4. Οι φορείς κακοδιοίκησης	49
3.5. Η πρόσβαση στον Συνήγορο του Πολίτη	52
3.5.1. Το Τμήμα Επικοινωνίας	52
3.5.2. Το τηλεφωνικό κέντρο	53
3.5.3. Ηλεκτρονικές ιστοσελίδες και εφαρμογές	53
3.6. Αντί συμπερασμάτων	56
ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	59
1. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΟΛΙΤΩΝ ΤΡΙΤΩΝ ΧΩΡΩΝ	59
1.1. Διεθνής Προστασία	59
1.1.1. Εγγυήσεις στις διαδικασίες υποδοχής και ασύλου εντός Κέντρων Υποδοχής και Ταυτοποίησης και Κλειστών Ελεγχόμενων Δομών	60
1.1.2. Ασυλο	61
1.1.2.1. Πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου	61
1.1.2.2. Διοικητική κράτηση	61

1.1.2.3. Δικαιώματα δικαιούχων διεθνούς προστασίας	62
1.2. Μετανάστευση	63
1.2.1. Καθυστερήσεις στη διαδικασία χορήγησης/ανανέωσης αδειών διαμονής και λοιπά διαδικαστικά ζητήματα	63
2. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ	64
2.1. Προσβολή της προσωπικότητας και της εικόνας του παιδιού στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε.) και στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης	65
2.2. Δικαιώματα μαθητών με αναπηρίες στην εκπαίδευση	68
2.2.1. Πρόσβαση σε ιδιωτικά σχολεία	68
2.2.2. Μεταφορά προς και από το σχολείο	70
2.3. Η μεταφορά μαθητών/τριών ως ζήτημα παραβίασης του δικαιώματος στην εκπαίδευση	72
3. ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	75
3.1. Η διακριτική μεταχείριση λόγω ηλικίας στην πρόσβαση στην εργασία και στην έξοδο από αυτήν	75
3.2. Ισορροπία επαγγελματικής – οικογενειακής ζωής	80
3.3. Ακαδημαϊκή και επαγγελματική αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών	82
3.3.1. Ακαδημαϊκή αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών (Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π.)	83
3.3.2. Επαγγελματική αναγνώριση από τον Πανελλήνιο Σύλλογο Φυσικοθεραπευτών (Π.Σ.Φ.) και τον Πανελλήνιο Σύλλογο Εργοθεραπευτών (Π.Σ.Ε.)	84
4. ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ	85
4.1. Υγεία	85
4.1.1. Συνταγογράφηση εν αγνοία των ασφαλισμένων	85
4.1.2. Έλεγχος χρεώσεων ιδιωτικών κλινικών – θεραπευτηρίων	86
4.1.3. Χορήγηση φαρμάκου σε χρονίως πάσχοντα κάτοικο απομακρυσμένης περιοχής	86
4.1.4. Χορήγηση εύληπτων και κατανοητών ιατρικών οδηγιών με το εξιτήριο από δομές υγείας	87
4.1.5. Ελλιπής περίθαλψη σε δημόσιο νοσοκομείο	87
4.2. Πρόνοια	88
4.2.1. Πρόγραμμα «Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα»	88
4.2.2. Κέντρα Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕ.Π.Α.)	89
4.2.3. Προνοιακές παροχές και φροντίδα υγείας των ηλικιωμένων ατόμων	89
5. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ	91
5.1. Χρόνος ασφάλισης	91
5.1.1. Μη αναγνώριση χρόνου ασφάλισης για αποδεδειγμένα παρασχεθείσα εργασία στο Δημόσιο	91
5.1.2. Προσμέτρηση χρόνου ασφάλισης τ. Ι.Κ.Α. – Ε.Τ.Α.Μ. που δεν αναγνωρίστηκε στο Δημόσιο με τις διατάξεις της διαδοχικής ασφάλισης	92
5.1.3. Προσμέτρηση χρόνου ασφάλισης όσων έχουν καταστεί συνταξιούχοι πριν την έναρξη ισχύος του Ν. 4387/2016	93
5.1.4. Προσμέτρηση ημερών εργασίας που πραγματοποιήθηκαν μετά τη συνταξιοδότηση	94
5.1.5. Χρόνος ασφάλισης στο εξωτερικό	94

5.2. Καταβολή αναδρομικών ποσών συντάξεων μετά από επανυπολογισμό ή τροποποιητική συνταξιοδοτική απόφαση	95
5.3. Αδυναμία έκδοσης Α.Μ.Κ.Α. σε πολίτες τρίτης χώρας που εργάζονται ως εργάτες γης	96
5.4. Μη χορήγηση εφάπαξ αφυπηρέτησης σε κληρονόμο δικαιούχου	96
5.5. Οφειλές – Παραγραφές – Κ.Ε.Α.Ο.	97
5.5.1. Διοικητική διαδικασία καταλογισμού – ασφαλιστικές οφειλές	97
5.5.2. Εσφαλμένη απεικόνιση διοικησάντων νομικά πρόσωπα σαν οφειλέτες στον ε – Ε.Φ.Κ.Α.	98

6. ΔΥΣΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΠΛΑΤΦΟΡΜΑΣ ΤΟΥ Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε. ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΙΑΙΑ ΑΙΤΗΣΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ **99**

7. ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΒΕΒΑΙΩΣΗ Η/ΚΑΙ ΕΙΣΠΡΑΞΗ ΑΠΑΙΤΗΣΕΩΝ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΦΟΡΕΩΝ **102**

7.1. Βεβαίωση των προστίμων Κ.Ο.Κ.	102
7.2. Έκδοση εγκυκλίου σχετικά με τη βεβαίωση οφειλών ΕΝ.Φ.Ι.Α. σε αποβιώσαντες	104
7.3. Το ζήτημα του συμψηφισμού ποσών που επιστρέφονται σε πολίτη, με μη ληξιπρόθεσμες οφειλές του που εξυπηρετούνται με ρύθμιση	105

8. ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΣΕ ΔΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ **106**

9. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ: ΜΙΑ ΕΥΑΛΩΤΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ **108**

9.1. Ανάδειξη των προστατευόμενων περιοχών	109
9.2. Ανάπτυξη τουριστικών υποδομών – χρήσεων αναψυχής	109
9.3. Προστασία κινητών πολιτιστικών αγαθών	113

10. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΚΤΙΑΣ ΖΩΝΗΣ **114**

10.1. Καθορισμός ζώνης αιγιαλού – παραλίας	115
10.2. Αυθαίρετες κατασκευές εντός ζώνης αιγιαλού – παραλίας	116
10.3. Προβλήματα από την παραχώρηση χρήσης ζώνης αιγιαλού και παραλίας	118
10.4. Διάνοιξη οδών στη ζώνη αιγιαλού – παραλίας	120

ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ **123**

1. Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΩΣ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΤΟΥ Ο.Η.Ε. ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ **123**

1.1. Συναντήσεις με τα Σημεία Αναφοράς Ο.Τ.Α.	123
1.2. Ψηφιακή Κάρτα Αναπηρίας	123
1.3. Προσβασιμότητα	124
1.4. Παιδί και αναπηρία	125
1.4.1. Μεταφορές μαθητών με αναπηρίες στο σχολείο	125
1.4.2. Άρση εμποδίων για τη συμμετοχή μαθητή με ε.ε.α. σε σχολικές εκδρομές	125
1.4.3. Φοίτηση παιδιών με αναπηρίες σε ιδιωτικά σχολεία	125
1.5. Άδεια δημοσίων υπαλλήλων – γονέων παιδιών με βαριά νοητική στέρηση, σύνδρομο Down ή Δ.Α.Δ.	126

2. Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΩΣ ΦΟΡΕΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΪΣΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ	126
2.1. Αγαθά και υπηρεσίες	126
3. Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΩΣ ΦΟΡΕΑΣ ΠΡΟΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ	129
4. Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΩΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΩΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ	132
4.1. Αριθμητικά στοιχεία	133
4.2. Συνοπτική παρουσίαση του εξωτερικού ελέγχου επιστροφών	133
4.3. Το Ευρωπαϊκό πλαίσιο	135
5. Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΩΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΑΣ	136
6. Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΩΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΣΚΛΗΡΗΣ, ΑΠΑΝΘΡΩΠΗΣ Η ΤΑΠΕΙΝΩΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ Η ΤΙΜΩΡΙΑΣ	139
6.1. Εισαγωγή	139
6.2. Νομοθετικές εξελίξεις	140
6.3. Ψυχιατρικός εγκλεισμός	140
6.4. Αυτοψίες	141
6.4.1. Σωφρονιστικά Καταστήματα	141
6.4.2. Διοικητική κράτηση αλλοδαπών	143
6.5. Συνεργασία με διεθνείς φορείς και δίκτυα	143
7. Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΩΣ ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ ΣΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΔΙΑΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΚΛΟΓΙΚΟΥΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΥΣ ΑΠΟΔΗΜΩΝ	144
ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ – ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΣΧΕΔΙΩΝ ΝΟΜΟΥ – ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ	149
1. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	149
1.1. Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών	149
1.2. Υπουργείο Εθνικής Άμυνας	150
1.3. Υπουργείο Εσωτερικών	151
1.4. Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού	152
1.5. Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών	154
1.6. Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας	154
1.7. Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης	155
1.8. Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη	157
1.9. Υπουργείο Δικαιοσύνης	158
1.10. Υπουργείο Πολιτισμού	158
1.11. Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου	159

1.12. Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας	159
1.13. Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων	160
1.14. Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής	161
1.15. Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης	161
2. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΕΠΙ ΣΧΕΔΙΩΝ ΝΟΜΟΥ	162
2.1. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου «Κώδικας Μετανάστευσης» (Ν. 5038/2023, Α' 81)	162
2.2. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας «Μετονομασία της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας σε Ρυθμιστική Αρχή Αποβλήτων, Ενέργειας και Υδάτων και διεύρυνση του αντικειμένου της με αρμοδιότητες επί των υπηρεσιών ύδατος και της διαχείρισης αστικών αποβλήτων, ενίσχυση της υδατικής πολιτικής – Εκσυγχρονισμός της νομοθεσίας για τη χρήση και παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές μέσω της ενσωμάτωσης των οδηγιών ΕΕ 2018/2001 και 2019/944 – Ειδικότερες διατάξεις για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και την προστασία του περιβάλλοντος» (Ν. 5037/2023)	165
2.3. Παρατηρήσεις επί του άρ. 46 του σχεδίου νόμου του Υπουργείου Οικονομικών με τίτλο «Ενίσχυση του εισοδήματος των μισθωτών, των νέων, της οικογένειας και της εργασίας – συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις», σχετικά με την οικονομική ενίσχυση από τον κρατικό προϋπολογισμό με σκοπό την κάλυψη μέρους του αυξημένου κόστους των νοικοκυριών, λόγω της σημαντικής αύξησης του δείκτη τιμών καταναλωτή (Ν. 5045/2023)	167
2.4. Παρατηρήσεις επί του άρ. 38 του σχεδίου νόμου του Υπουργείου Εσωτερικών «Σύστημα Καινοτομίας στον δημόσιο τομέα – Ρυθμίσεις Γενικής Γραμματείας Ανθρωπίνου Δυναμικού Δημοσίου Τομέα – Ρυθμίσεις για τη λειτουργία των Ο.Τ.Α. α' και β' βαθμού και των αποκεντρωμένων διοικήσεων και για την ευζωία των ζώων συντροφιάς – Λοιπές επείγουσες ρυθμίσεις του Υπουργείου Εσωτερικών και άλλες διατάξεις» (Ν. 5027/2023)	169
2.5. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου «Ζούμε αρμονικά Μαζί – Σπάμε τη Σιωπή»: Ρυθμίσεις για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας και του εκφοβισμού στα σχολεία και άλλες διατάξεις (Ν. 5029/2023)	170
3. ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ	171
3.1. Ειδική Έκθεση: Προσλήψεις	171
3.2. Ειδική Έκθεση: Η παρενόχληση και η σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία	172
ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΣΕ ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ – ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ	177
ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΟ 2023	183
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΤΕΛΕΧΩΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ	189
ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ	197

Εισαγωγή

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το 2023, το πολιτικό, γεωπολιτικό και οικονομικό περιβάλλον, τόσο διεθνώς όσο και στην Ελλάδα, υπήρξε, για μακρά διαστήματα, ιδιαίτερα ασταθές, ενίοτε και ζοφερό. Ο συνεχιζόμενος πόλεμος στην Ουκρανία και οι εμφύλιες συρράξεις στη Λιβύη, οι νέες εστίες γεωπολιτικής αστάθειας και ανθρωπιστικής κρίσης στη Μέση Ανατολή, η εντεινόμενη πληθωριστική κρίση στην Ευρώπη και, ιδίως, στην Ελλάδα, οι διαδοχικές συντριπτικές τραγωδίες, το σιδηροδρομικό δυστύχημα στα Τέμπη, οι ανεξέλεγκτες πυρκαγιές, οι καταστρο-

φικές πλημμύρες, η τραγωδία του ναυαγίου ανοικτά της Πύλου, καθόρισαν το πλαίσιο σε εθνικό και περιφερειακό/διεθνές επίπεδο και στιγμάτισαν το 2023.

Σε ονομαστικούς όρους, σύμφωνα με τον προϋπολογισμό που κατατέθηκε στα τέλη του 2023, το Α.Ε.Π. αναμένεται το 2024 να προσεγγίσει το αντίστοιχο του 2009, του τελευταίου έτους πριν την είσοδο της χώρας στη «μνημονιακή» περίοδο. Απαιτήθηκαν 15 χρόνια, προκειμένου ο παραγόμενος πλούτος της χώρας να επανέλθει στο σημείο που βρισκόταν πριν από την περιπέτεια της δημοσιονομικής προσαρμογής. Ζητούμενο, ωστόσο, παραμένει η αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου, η μείωση της υπερβολικής εξάρτησης της ελληνικής οικονομίας από την κατανάλωση και η αύξηση του μεριδίου που αναλογεί στις εξαγωγές αλλά και τις επενδύσεις, στη διαμόρφωση του εθνικού πλούτου.

Η διατήρηση των εξαιρετικά υψηλών τιμών ενέργειας – με παράλληλη υποχώρηση, έως πλήρη εξαφάνιση – της κρατικής επιδότησης των λογαριασμών κατανάλωσης, συντέινει καθοριστικά στην επέλαση πληθωριστικών τάσεων, τόσο στα αγαθά όσο και στις υπηρεσίες, πιέζοντας έτι περαιτέρω το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών, υποβαθμίζοντας τις συνθήκες διαβίωσής τους και αυξάνοντας τον αριθμό όσων αντιμετωπίζουν το φάσμα της φτώχειας. Ενδεικτικό της οξύτητας των προκλήσεων στη κοινωνία, στην οικονομία αλλά και στην ανταπόκριση της διοίκησης στην αλματώδη αύξηση του κόστους κατανάλωσης των διαφόρων μορφών ενέργειας και την άνοδο του πληθωρισμού σε επίπεδα περασμένων δεκαετιών, αποτελεί και το γεγονός ότι, για δεύτερη συνεχή χρονιά, τα θέματα που σχετίζονται με το οικιστικό περιβάλλον, τη λειτουργία των επιχειρήσεων και την παροχή υπηρεσιών και αγαθών κοινής ωφελείας καταλαμβάνουν την πρώτη θέση σε αριθμό αναφορών που δέχθηκε η Αρχή κατά το 2023. Αξιοσημείωτη είναι και η υποχώρηση, σε απόλυτους αριθμούς, των αναφορών που σχετίζονται με την κοινωνικοασφαλιστική διοίκηση, εν πολλοίς αποτέλεσμα της μείωσης του χρόνου για την έκδοση συντάξεων.

Παράλληλα, η ακρίβεια, εγχώρια και διεθνής, εξακολούθησε να προκαλεί σοβαρές δυσλειτουργίες στην επιχειρηματική δραστηριότητα, τις επενδύσεις, τη βιομηχανία, την πρωτογενή παραγωγή. Ιδίως σε ό,τι αφορά στον αγροτοκτηνοτροφικό τομέα, το εισόδημα των παραγωγών δέχθηκε ισχυρές πιέσεις από σειρά παραγόντων. Από τη μία, οι επιπτώσεις της αναθεωρημένης Κ.Α.Π., για τις οποίες ο Συνήγορος του Πολίτη είχε ήδη προειδοποιήσει από το 2019, με σχετική ειδική έκθεσή του, από την άλλη η ακρίβεια στην ενέργεια, τις ζωοτροφές και τα λιπάσματα, σε μεγάλο βαθμό συνέπεια της συνέχισης του πολέμου στην Ουκρανία. Επιπλέον πιέσεις άσκησε η, σχεδόν καθολική, σε περιοχές της χώρας, απώλεια παραγωγής και ζωικού κεφαλαίου, εξαιτίας φαινομένων έντονης κακοκαιρίας και φυσικών καταστροφών.

Τόσο οι πρωτοφανείς πλημμύρες σε Θεσσαλία και Στερεά Ελλάδα, όσο και οι πολυάριθμες πυρκαγιές στον Έβρο, τη Ρόδο, την Κομοτηνή, τη Βοιωτία, την Αττική και σε άλλες περιοχές ανά τη χώρα, που κατέστρεψαν περίπου δύο εκατομμύρια (2.000.000) στρέμματα, είχαν τραγικό, οδυνηρό απολογισμό σε απώλεια ανθρώπινων ζώων. Είχαν, δε, δραματικές επιπτώσεις και στην τοπική, αλλά και την εθνική οικονομία, καθώς η αγροτική παραγωγή, το ζωικό κεφάλαιο, το τουριστικό προϊόν, αλλά και βασικές δημόσιες υποδομές – μεταξύ άλλων, σε συγκοινωνίες, επικοινωνίες, συστήματα ύδρευσης – υπέστησαν συντριπτική, έως και, σε αρκετές περιοχές, ολική καταστροφή. Οι καταστροφές αυτές ανέδειξαν, για άλλη μια φορά, με τρόπο εξαιρετικά οδυνηρό, τα ελλείματα σε επενδύσεις συντήρησης και αναβάθμισης των βασικών δημόσιων υποδομών, αλλά και την έλλειψη ολοκληρωμένου, εναρμονισμένου με τα νέα δεδομένα που διαμορφώνει η κλιματική αλλαγή, σχεδίου αντιμετώπισης των συνεπειών της, τόσο στο επίπεδο της πρόληψης, όσο και σε αυτό της αποκατάστασης.

Το 2023 σηματοδοτεί και τη συμπλήρωση 25 χρόνων λειτουργίας της Αρχής. Αξιοποιώντας τα χρηματοδοτικά προγράμματα του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου, ο Συνήγορος του Πολίτη διοργάνωσε το 2023 σειρά δημοσίων εκδηλώσεων, αλλά και συναντήσεων εργασίας με δημόσιες υπηρεσίες και φορείς της κοινωνίας των πολιτών, ενισχύοντας την εξωστρέφειά του και, παράλληλα, αναβαθμίζοντας τη συνεργασία του, τόσο με τις διοικητικές δομές, όσο και με τους κοινωνικούς εταίρους. Συνέχισε τον εκσυγχρονισμό του εξοπλισμού, των υποδομών και των συστημάτων του. Κατόρθωσε, με κατ' ουσίαν μηδενική επιβάρυνση στον φορολογούμενο, να ολοκληρώσει, ένα τέταρτο του αιώνα μετά την έναρξη λειτουργίας του, την οργανική του διάρθρωση, με την εγκατάσταση και λειτουργία γραφείου στη Θεσσαλονίκη. Η στόχευση στη λειτουργία γραφείου του Συνηγόρου στη Θεσσαλονίκη δεν συνιστά μόνο βελτίωση της εξυπηρέτησης των κατοίκων της δεύτερης μεγαλύτερης πόλης της χώρας. Με την υλοποίηση των κυβερνητικών εξαγγελιών για ενίσχυσή του με τους κατάλληλους πόρους και ανθρώπινο δυναμικό, το γραφείο αναμένεται να αποτελέσει μια δεύτερη βάση, ένα δεύτερο εφελτήριο, για το σύνολο των δράσεων του Συνηγόρου σε

όλη τη βόρεια Ελλάδα. Για περισσότερες δημόσιες εκδηλώσεις, συχνότερες επισκέψεις, αυτοψίες και επιθεωρήσεις χώρων στέρξης της ελευθερίας, προνοιακών ιδρυμάτων, νοσοκομείων, σχολείων, δημοσίων και ιδιωτικών έργων. Για συστηματικότερη συνεργασία με τις περιφερειακές διευθύνσεις της κεντρικής διοίκησης και με τους εκπροσώπους της τοπικής αυτοδιοίκησης. Ουσιαστικά, για τόνωση της αποτελεσματικότητας του συνολικού έργου του Συνηγόρου, και μάλιστα με μικρότερο κόστος, επιτυγχάνοντας οικονομίες κλίμακος.

Η τραγωδία ανοικτά της Πύλου το καλοκαίρι του 2023 συγκλόνισε τη διεθνή κοινή γνώμη και προκάλεσε την έναρξη ίδιας έρευνας για τη διακρίβωση των ενεργειών των ελληνικών αρχών, και, πιο συγκεκριμένα, του Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ. Παράλληλα, έρευνα για τις ενέργειες της FRONTEX διέταξε και η Ευρωπαϊά Διαμεσολαβήτρια.

Αξιοποιώντας τις δικές του ελεγκτικές αρμοδιότητες και εξουσίες, ο Συνήγορος του Πολίτη ερευνά και εποπτεύει τον έλεγχο περιστατικών αυθαιρεσίας των σωμάτων ασφαλείας, επιθεωρεί και καταγράφει τις συνθήκες σε χώρους στέρξης της ελευθερίας, αλλά και προστασίας της ψυχικής υγείας, της παιδικής και τρίτης ηλικίας. Αποκαλύπτει ή/και αναδεικνύει φαινόμενα κακοποίησης, αλλά και ανησυχητικά ελλείμματα στις παρεχόμενες υπηρεσίες, στο θεσμικό πλαίσιο και στον τρόπο και βαθμό εφαρμογής του.

Το 2023, ο Συνήγορος επέλεξε επίσης να εστιάσει στην επικρατούσα κατάσταση στον χώρο της εργασίας, δημοσιοποιώντας δύο σχετικές ειδικές εκθέσεις.

Στην ειδική έκθεση για τις διαδικασίες προσλήψεων στον δημόσιο τομέα, καταγράφεται το πολυδαίδαλο θεσμικό πλαίσιο, με τη συνύπαρξη τριάντα μίας (31) διαφορετικών διατάξεων, που η κάθε μία εξ αυτών αφορά και σε μία ειδική κατηγορία προσωπικού, με αξιοσημείωτες διαφορές, είτε στη διαδικασία, είτε στα κριτήρια επιλογής, είτε στην κατανομή του ελέγχου μεταξύ του Α.Σ.Ε.Π. και των εμπλεκόμενων φορέων.

Η ειδική έκθεση για την παρενόχληση και τη σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία προσφέρει στον αναγνώστη μία ευρεία επισκόπηση του θεσμικού πλαισίου, εθνικού, ευρωπαϊκού και διεθνούς, για την αποτροπή, αλλά και τη διερεύνηση περιστατικών παρενόχλησης και σεξουαλικής παρενόχλησης, καθώς και την επιβολή αποτελεσματικών, αναλογικών και αποτρεπτικών κυρώσεων. Η έκθεση, παράλληλα, τυποποιεί τα χαρακτηριστικά της φυσιογνωμίας των καταγγελλόμενων και καταγγελλόντων, αναδεικνύει ομοιότητες και διαφορές στα περιστατικά παρενόχλησης και σεξουαλικής παρενόχλησης στον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα, σταχυολογεί τα βασικά προβλήματα στη διερεύνηση των περιστατικών και εισηγείται μέτρα και εργαλεία για την, ακόμη αποτελεσματικότερη, αντιμετώπιση σχετικών περιστατικών.

Οι διαδοχικές, παράλληλες και επάλληλες προκλήσεις των τελευταίων ετών,

δημοσιονομικές, ανθρωπιστικές, υγειονομικές, κλιματικές και ενεργειακές, έχουν αφήσει έντονο, ανεξίτηλο το αποτύπωμά τους στην οικονομία και την κοινωνική συνοχή της χώρας. Στο διαρκώς μεταβαλλόμενο αυτό περιβάλλον, ο Συνήγορος αναζητά θεσμικά λύσεις και ρεαλιστικές εναλλακτικές προτάσεις για την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και, παράλληλα, την επίλυση στρεβλώσεων και αγκυλώσεων στη λειτουργία του διοικητικού μηχανισμού, στην κοινωνική ασφάλιση και πρόνοια, την εκπαίδευση, τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, τη φορολογική διοίκηση, τις μεταφορές.

Με σταθερή προσήλωση στη διαμεσολάβηση για την άρση των στρεβλώσεων, αγκυλώσεων, αδικιών, με έμφαση σε θεσμικές παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση συστημικών προβλημάτων της διοίκησης αλλά και την θωράκιση του πλαισίου προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ο Συνήγορος του Πολίτη υπηρετεί πιστά την αποστολή του, ως θεσμικός, συνταγματικός πυλώνας ενός ευρωπαϊκού, δημοκρατικού κράτους δικαίου.

Ανδρέας Ι. Ποττάκης

Συνήγορος του Πολίτη

Η αποτίμηση της χρονιάς

Η ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ

1. Οι δράσεις του Συνηγόρου του Πολίτη και οι συνεργασίες

Το έτος 2023 χαρακτηρίστηκε από αλληπάλληλες κρίσεις σε πολλούς τομείς της ανθρώπινης και της κοινωνικής ζωής, οι οποίες συνέχιζαν να δυσχεραίνουν τις συνθήκες και τα δεδομένα στην καθημερινότητα των πολιτών. Η απρόβλεπτη έκβαση του πολέμου που ξεκίνησε στην Ουκρανία και ο ορατός, πλέον, κίνδυνος επέκτασης του πολέμου στη Μέση Ανατολή, αποτελούν γεωπολιτικούς παράγοντες που δυναμιτίζουν τόσο την ειρήνη, όσο και την προοπτική της παγκόσμιας οικονομίας. Παράλληλα, ήρθαν στο προσκήνιο οι συνέπειες της κλιματικής κρίσης, με τις εκτεταμένες πυρκαγιές και τις καταστροφικές πλημμύρες που ακολούθησαν, αλλά και τα ελλείμματα και οι αδυναμίες των υφιστάμενων πλαισίων για τη διαχείρισή της. Με τον πληθωρισμό να παραμένει σε υψηλά επίπεδα στην ευρωζώνη, και την ενεργειακή κρίση να συνεχίζει να έχει επιπτώσεις στις δυνατότητες ανάπτυξης των οικονομιών των κρατών – μελών, παρά τη σταθερή υποχώρηση των τιμών κατανάλωσης ενέργειας, έχουν επηρεαστεί αναμφισβήτητα οι ατομικές συνθήκες διαβίωσης των πολιτών στη χώρα μας.

Υπό αυτές τις συνθήκες, καθίσταται ακόμα πιο επιτακτικός ο ρόλος του Συνηγόρου του Πολίτη ως υποστηρικτή των θεμελιωδών, ατομικών και κοινωνικών, δικαιωμάτων, καθώς, μέσω των διαμεσολαβητικών παρεμβάσεών του, επιχειρεί την επίλυση ζητημάτων, ενώ με τις προτάσεις και συστάσεις του αποσκοπεί στο να συμβάλει στην καταπολέμηση της κακοδιοίκησης στον δημόσιο τομέα και στην ενίσχυση της χρηστής διακυβέρνησης.

Στο πλαίσιο της κύριας δραστηριότητάς του, εξέτασε αναφορές και διαμεσολάβησε σε ζητήματα που σχετίζονται με την προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών τρίτων χωρών, του δικαιώματος των μαθητών για πρόσβαση στην εκπαίδευση, του περιβάλλοντος, φυσικού και πολιτιστικού, με ιδιαίτερη έμφαση σε περιοχές ιδιαίτερου τουριστικού ενδιαφέροντος και ανάπτυξης, τα δικαιώματα των φορολογούμενων, των ασφαλισμένων, των εργαζόμενων και των ανέργων, καθώς και των ατόμων με αναπηρία, και εντόπισε δυσλειτουργίες και ελλείψεις που ανακύπτουν σε όλα τα επίπεδα της διοίκησης.

Σημαντικός ήταν ο ρόλος της Αρχής, ως αρμοδίου φορέα, στην παρακολούθηση της προώθησης της εφαρμογής της ίσης μεταχείρισης στην ελληνική έννομη τάξη, στη διαχείριση του προσφυγικού ζητήματος, στα προβλήματα των μεταναστών, στα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, στον έλεγχο της σκληρής, απάνθρωπης ή/και ταπεινωτικής μεταχείρισης, στη διερεύνηση περιστατικών

αυθαιρεσίας του ένστολου προσωπικού των σωμάτων ασφαλείας και στην αποτύπωση των συνθηκών των καταστημάτων κράτησης, αλλά και των κρατουμένων.

Στο πλαίσιο του θεσμικού του ρόλου, ο Συνήγορος εκπόνησε δύο ειδικές εκθέσεις. Στην ειδική έκθεση με τίτλο «Προσλήψεις», καταγράφεται η συσσωρευμένη, αλλά κυρίως η πιο πρόσφατη, εμπειρία του στις διαδικασίες επιλογής προσωπικού στο Δημόσιο, μια θεματική ιδιαίτερα επίκαιρη. Στην ειδική έκθεση με τίτλο «Η παρενόχληση και η σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία», αναδεικνύεται σχεδόν το σύνολο των υποθέσεων παρενόχλησης που έχει διερευνήσει η Αρχή, με περίοδο αναφοράς τα έτη 2011 – 2022. Επίσης, υπέβαλε νομοθετικές και οργανωτικές προτάσεις, καθώς και παρατηρήσεις επί πέντε (5) σχεδίων νόμων προς τα αρμόδια Υπουργεία και τη Βουλή, παρεμβαίνοντας στον δημόσιο διάλογο και συνέχισε την περιοδική ανάρτηση, στην επίσημη ιστοσελίδα του, των τετραμηνιαίων δελτίων υποθέσεων, τα οποία αναδεικνύουν δυσλειτουργίες και διαδικαστικά προβλήματα γενικότερου ενδιαφέροντος.

Ιδιαίτερα ενεργή υπήρξε το 2023 η παρουσία του Συνηγόρου του Πολίτη στο εσωτερικό της χώρας, καθώς τη χρονιά αυτή λειτούργησαν για πρώτη φορά τα γραφεία της Αρχής στη Θεσσαλονίκη, για τη διευκόλυνση της προσβασιμότητας των πολιτών και την ενίσχυση της συνεργασίας με τις τοπικές δημόσιες υπηρεσίες. Επίσης, πραγματοποιήθηκε πλήθος δράσεων, με έντονο το στοιχείο της εξωστρέφειας, με στόχο: α) την προσέγγιση των πολιτών, ώστε η Αρχή να εκφράσει με θεσμικό τρόπο τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν, β) την ενημέρωση ευάλωτων/ευπαθών ομάδων, και γ) την ευχερέστερη συνεργασία με τις δημόσιες υπηρεσίες και τους εμπλεκόμενους φορείς.

Παράλληλα με την εγχώρια δράση της, η Αρχή, για μια ακόμη χρονιά, εξακολούθει να επιδεικνύει ενεργή διεθνή παρουσία και συμμετοχή σε δίκτυα ομόλογων θεσμών, διεθνών μηχανισμών προάσπισης ανθρωπίνων δικαιωμάτων και σε συνεδριάσεις διεθνών φορέων.

Από το σημαντικό έργο του Συνηγούρου του Πολίτη κ. Ανδρέα Ι. Ποττάκη, για το οποίο πλήρη ενημέρωση προσφέρει η επίσημη ιστοσελίδα της Αρχής www.synigoros.gr, ενδεικτικά αναφέρονται, με χρονολογική σειρά, οι ακόλουθες δράσεις και εκδηλώσεις:

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

12 Ιανουαρίου: Συνάντηση με την Πρέσβειρα της Νορβηγίας, κ. Lajla Jakhelln, κατά την επίσκεψή της στα γραφεία της Αρχής, για ενημέρωση σχετικά με τις αρμοδιότητες και δραστηριότητες της.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

2 – 3 Φεβρουαρίου: Επίσκεψη στα γραφεία της Αρχής του Συνηγούρου της Ολλανδίας και αντιπροσωπείας από την αντίστοιχη Αρχή.

3 Φεβρουαρίου: Συνάντηση του ΣτΠ στα γραφεία της Αρχής με τον Διευθυντή του Οργανισμού για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA), κ. Michael O' Flaherty.

Χαιρετισμός του ΣτΠ σε εκδήλωση του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες (Ε.Σ.Π.) και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες και τους Εξόριστους (ECRE), στο Ιωνικό Κέντρο Αθηνών, με θεματική την εργαλειοποίηση στον τομέα της μετανάστευσης και του ασύλου.

21 Φεβρουαρίου: Συμμετοχή στην ημερίδα με θέμα «Η συνεισφορά της κοινωνίας των πολιτών στην ελληνική οικονομία», που συνδιοργανώθηκε από τον Ι.Ο.Β.Ε., το Ίδρυμα Μποδοσάκη και την Πρεσβεία της Νορβηγίας.

ΜΑΡΤΙΟΣ

3 Μαρτίου: Συμμετοχή στην ερευνητική αποστολή στην Ελλάδα της Επιτροπής Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων (LIBE) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

14 – 16 Μαρτίου: Συμμετοχή του ΣτΠ στη Συνάντηση Παρατηρητών Αναγκαστικών Επιστροφών που διοργανώθηκε από τη Frontex για την ανταλλαγή απόψεων πάνω στις τελευταίες εξελίξεις των δραστηριοτήτων παρακολούθησης των επιστροφών από τα διάφορα κράτη και οργανισμούς – εταίρους από τα

Κράτη – Μέλη και τα Συνδεδεμένα Κράτη Σένγκεν, και την ενίσχυση του έργου στον τομέα αυτόν, καθώς και στην ειδική συνεδρίαση για την ίδρυση Συμβουλευτικής Επιτροπής των παρατηρητών επιστροφών της Frontex.

22 Μαρτίου: Εγκαίνια του Γραφείου του Συνηγόρου στη Θεσσαλονίκη, στους χώρους της Διεθνούς Έκθεσης Θεσσαλονίκης. Η λειτουργία του γραφείου συγχρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Χ.Μ. – Ε.Ο.Χ. 2014 – 2021 και αποτελεί μία από τις ενέργειες της πράξης «Δράσεις του Συνηγόρου του Πολίτη για την ενίσχυση της χρηστής διακυβέρνησης, της λογοδοσίας και καταπολέμησης της κακοδιαχείρισης στον δημόσιο τομέα». Οι επιχορηγήσεις του Χ.Μ. – Ε.Ο.Χ. (ΕΕΑ Grants) αντιπροσωπεύουν τη συμβολή της Ισλανδίας, του Λιχτενστάιν και της Νορβηγίας σε μία πράσινη, ανταγωνιστική Ευρώπη, χωρίς αποκλεισμούς.

23 Μαρτίου: Διαδικτυακό μάθημα του ΣτΠ σε μεταπτυχιακούς φοιτητές του Πανεπιστημίου Brunel με θέμα «The way forward – Border monitoring mechanisms».

28 Μαρτίου: Χαιρετισμός στην ημερίδα της Αρχής με θέμα «Ενεργειακή κρίση – Κοινωνικές και αναπτυξιακές διαστάσεις» στο Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο (Αθήνα).

29 – 31 Μαρτίου: Συμμετοχή, κατόπιν προσκλήσεως από την Επίτροπο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Συμβουλίου της Ευρώπης, κ. Dunja Mijatović, στη Σύσκεψη στο Άμστερνταμ για την ανταλλαγή απόψεων με εθνικές δομές σχετικά με την Τεχνητή Νοημοσύνη και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (“Exchange of Views with National Human Rights Structures on Artificial Intelligence and Human Rights”).

ΑΠΡΙΛΙΟΣ

18 Απριλίου: Συμμετοχή του ΣτΠ στην εκδήλωση της Ένωσης Ασθενών Ελλάδος στο πάνελ συζήτησης με θέμα «Από το δικαίωμα στην υποχρέωση».

20 Απριλίου: Συμμετοχή του ΣτΠ στην εκδήλωση του Υπουργείου Εσωτερικών με θέμα «Δημιουργούμε το νέο αποτελεσματικό και αξιόπιστο κράτος».

20 Απριλίου: Συμμετοχή του ΣτΠ στο 8ο Οικονομικό Φόρουμ Δελφών,

με θέμα «Paradigm Shifts», ως ομιλήτη σε πάνελ συζήτησης με θέμα “Philanthropy: The Day After” (Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών).

ΜΑΪΟΣ

- 2 Μαΐου:** Χαιρετισμός στην ημερίδα της Αρχής με θέμα «Αστυνομική αυθαιρεσία και ρατσιστικό κίνητρο» στον Δικηγορικό Σύλλογο Θεσσαλονίκης.
- 7 – 10 Μαΐου:** Ετήσια συνάντηση του Διοικητικού Συμβουλίου της Διεθνούς Ένωσης Συνηγώρων του Πολίτη (ΙΟΙ) στη Βιέννη και συνάντηση του Ευρωπαϊκού Τμήματος Συνηγώρων του Πολίτη (ΙΟΙ – Europe), υπό την Προεδρία του κ. Ποττάκη. Ιδιαίτερη συνάντηση με τον Ουκρανό Συνήγορο, κ. Lubinets.
- 17 Μαΐου:** Χαιρετισμός στην ημερίδα της Αρχής με θέμα «Παρενόχληση στους χώρους εργασίας» (Αθήνα).
Συμμετοχή σε πάνελ συζήτησης στην Ολλανδική Πρεσβεία με θέμα «International Day against Homophobia, Biphobia, Interphobia and Transphobia (IDAHOT)».
- 23 – 25 Μαΐου:** 12η Συνάντηση της Γενικής Συνέλευσης της Ένωσης Συνηγώρων του Πολίτη των χωρών της Μεσογείου (Association of the Mediterranean Ombudsmen – AOM), υπό την Προεδρία του κ. Ποττάκη.

ΙΟΥΝΙΟΣ

- 1 – 2 Ιουνίου:** Συμμετοχή του ΣτΠ στο εργαστήριο Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης Βασανιστηρίων (NPM), με θέμα «Monitoring Mental Health Units in Correctional Facilities» στην Αίθουσα Συνεδριάσεων της Δ.Ε.Θ., υπό την ιδιότητα της Αρχής ως Εθνικού NPM και ως Προέδρου του Ευρωπαϊκού Δικτύου των Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης κατά των Βασανιστηρίων (SEE – NPM).
- 8 Ιουνίου:** Ομιλήτης στην εκδήλωση της Αρχής στο Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης με θέμα «Διαδικασίες Επιστροφών, Ευρωπαϊκές Πρακτικές και Προκλήσεις», στο πλαίσιο της ειδικής αρμοδιότητάς της Αρχής ως μηχανισμός ελέγχου των διαδικασιών επιστροφής των πολιτών τρίτων χωρών στις χώρες καταγωγής τους.

20 Ιουλίου: Συνάντηση του ΣτΠ και στελεχών της Αρχής με τον Πρόεδρο της Ένωσης Αστυνομικών Υπαλλήλων Θεσσαλονίκης, κ. Σταύρο Τσαϊρίδη και μέλη του Δ.Σ. της στα γραφεία μας.

ΙΟΥΛΙΟΣ

4 Ιουλίου: Συνάντηση του ΣτΠ με εκπροσώπους του Συνηγόρου της Ολλανδίας στα γραφεία μας.

7 Ιουλίου: Συνάντηση του ΣτΠ με τη Νορβηγίδα Πρέσβειρα, κ. Lajla Brandt Jakhelln.

18 Ιουλίου: Χαιρετισμός στην ημερίδα της Αρχής με θέμα «Παρενόχληση στην εργασία» στο Γαλλικό Ινστιτούτο Θεσσαλονίκης.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

14 Σεπτεμβρίου: Συνάντηση με την Επικεφαλής του Τομέα Κράτησης του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού (ICRC), κ. Sarah Edwards – Economidi.

18 -19 Σεπτεμβρίου: Διήμερη επίσκεψη του Συνηγόρου της Ολλανδίας και αντιπροσωπείας από την αντίστοιχη αρχή στα γραφεία μας.

21-22 Σεπτεμβρίου: Συμμετοχή του ΣτΠ στο Διεθνές Συνέδριο Συνηγόρων στη Ρώμη, με θέμα «Ο ρόλος του Ombudsman στον κόσμο: Μεταξύ πραγματικότητας και δυνατότητας» (The role of the Ombudsman in the world: Between reality and possibility) ως Περιφερειακός Διευθυντής του Ευρωπαϊκού Τμήματος της Διεθνούς Ένωσης Συνηγόρων του Πολίτη (IOI) και Πρόεδρος της Ένωσης των Συνηγόρων των χωρών της Μεσογείου (AOM) και ομιλητής στην ενότητα III «*Human Rights in Global Crises: Migrants and Crossing Borders / Wars, Climate, Pandemics and Inequalities*» (Ανθρώπινα Δικαιώματα σε παγκόσμιες κρίσεις: Μετανάστες και σύνορα / Πόλεμοι, κλίμα, πανδημίες και ανισότητες).

26 Σεπτεμβρίου: Ομιλητής στην ημερίδα της Ένωσης Αστυνομικών Υπαλλήλων Θεσσαλονίκης.

28 Σεπτεμβρίου: Συνάντηση εργασίας με την Ειδική Αντιπρόσωπο του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη μετανάστευση και τους πρόσφυγες, κ. Leyla Kayacik.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

- 17 Οκτωβρίου:** Εκδήλωση του Συνηγόρου του Πολίτη στον Δ.Σ.Α., στο πλαίσιο της ειδικής αρμοδιότητάς του ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, με θέμα «Περιστατικά Αυθαιρεσίας και Ρατσιστικό Κίνητρο».
- 19 Οκτωβρίου:** Χαιρετισμός στην Ημερίδα της Αρχής, με θέμα «Προσλήψεις» (Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών).
- 24 Οκτωβρίου:** Χαιρετισμός στην Ημερίδα της Αρχής με θέμα «Σχεδιασμός και υλοποίηση πολιτικών στη διαχείριση των Στερεών Αποβλήτων» (Ίδρυμα Θεοχαράκη).
- 24 Οκτωβρίου:** Συνάντηση στα γραφεία μας με τον Πρόεδρο κ. Mitchell και αντιπροσωπεία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (CPT).
- 30-31 Οκτωβρίου:** Συνέδριο της Ένωσης Συνηγόρων του Πολίτη των Χωρών της Μεσογείου (Association of the Mediterranean Ombudsmen – AOM) στη Βαλέτα, Μάλτα, με θέμα «The Right to Good Administration: Myth, Aspiration, or Reality?», υπό την Προεδρία του κ. Ποττάκη.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

- 1-2 Νοεμβρίου:** Ο Συνήγορος του Πολίτη, από κοινού με τις τέσσερις άλλες συνταγματικά κατοχυρωμένες Αρχές (ΑΣΕΠ, ΕΣΡ, ΑΠΔΠΧ, ΑΔΑΕ), συνδιοργάνωσε το συνέδριο με θέμα «Συνταγματικά κατοχυρωμένες Ανεξάρτητες Αρχές: Η συμβολή τους σε ένα ευρωπαϊκό δημοκρατικό κράτος δικαίου».
- 6-8 Νοεμβρίου:** Πρόεδρος της Επιτροπής Αξιολόγησης Ομότιμων (Peer Review) για την αξιολόγηση του Local Government & Social Care Ombudsman του Ηνωμένου Βασιλείου, η οποία διεξήχθη στο Κόβεντρι, με την ιδιότητά του ως εθνικός Συνήγορος και ως Πρόεδρος του IOI Europe.
- 9 – 10 Νοεμβρίου:** Συμμετοχή στο Συνέδριο του Ευρωπαϊκού Δικτύου Διαμεσολαβητών (ENO) στις Βρυξέλλες, ως Πρόεδρος του IOI Europe, μέλος του ENO, καθώς και ομιλητής στην ενότητα «Μετανάστευση και Θεμελιώδη Δικαιώματα» (Migration and Fundamental Rights).

28 – 29 Νοεμβρίου: Συνάντηση στα γραφεία της Αρχής με αντιπροσωπεία της FRONTEX.

30 Νοεμβρίου: Συνέδριο του Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης Βασανιστηρίων (NPM) (Πλάκα, Αθήνα).

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1 Δεκεμβρίου: Συνέδριο του Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης Βασανιστηρίων (NPM) (Πλάκα, Αθήνα).

7-8 Δεκεμβρίου: Συμμετοχή του ΣτΠ στο Διεθνές Συνέδριο στο Κίεβο της Ουκρανίας για τα 75 χρόνια από την Παγκόσμια Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, με τίτλο “Freedom or Fear”, ως Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Τμήματος του IOI, Πρόεδρος της Ένωσης Συνηγόρων του Πολίτη των Χωρών της Μεσογείου (AOM) και ομιλήτης.

13 Δεκεμβρίου: Χαιρετισμός στην Ημερίδα της Αρχής με θέμα «Παιδί και καταναλωτικές συνήθειες».

18-19 Δεκεμβρίου: Επίσκεψη αντιπροσωπείας στελεχών του Ολλανδού Συνηγόρου στα γραφεία μας.

19 Δεκεμβρίου: Πρώτη ημέρα ευαισθητοποίησης δημοσιογράφων για το Πρόγραμμα Επιχορηγήσεων του Χ.Μ. – Ε.Ο.Χ. (EEA Grants).

Στο πλαίσιο των **διεθνών δραστηριοτήτων και των συνεργασιών του**, ο Συνήγορος συμμετέχει σε **διεθνή δίκτυα και προγράμματα**, παρευρίσκεται τακτικά στις συναντήσεις, παίρνει μέρος στις εκπαιδεύσεις, ανταλλάσσει πληροφορίες και καλές πρακτικές με:

- τη Διεθνή Ένωση Συνηγόρων του Πολίτη (IOI), ως Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Τμήματος του IOI (IOI Europe)
- το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Διαμεσολαβητών (ENO)
- την Ένωση Συνηγόρων του Πολίτη των Χωρών της Μεσογείου (AOM), ως Πρόεδρος
- το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Συνηγόρων του Παιδιού (ENOC)
- το Δίκτυο Συνηγόρων για το Παιδί της Νοτιοανατολικής Ευρώπης (CRONSEE)
- το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Φορέων για την Ισότητα (EQUINET), ως μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου
- το Ευρωπαϊκό Δίκτυο των Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης κατά των Βασανιστηρίων (NPM)

- το Δίκτυο των Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης κατά των Βασανιστηρίων (SEE NPM) της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, ως Πρόεδρος
- το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για τον εξωτερικό έλεγχο των επιχειρήσεων Αναγκαστικής Επιστροφής Αλλοδαπών (FReM III)
- το Δίκτυο Ανεξάρτητων Θεσμών για καταγγελίες κατά των Σωμάτων Ασφαλείας (IPCAN), ως μέλος της Διοικούσας Επιτροπής
- την Ένωση Συνηγόρων του Πολίτη και Διαμεσολαβητών Γαλλόφωνων Κρατών (AOMF)
- το Ευρωπαϊκό Δίκτυο για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας (IMPEL) και
- το Δίκτυο Εθνικών Συνηγόρων για την Ενέργεια (NEON).

Επίσης συνεργάζεται με ευρωπαϊκούς και διεθνείς θεσμούς, όπως:

- τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.)
- την UNICEF
- την Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες
- την Υποεπιτροπή του Ο.Η.Ε. για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (SPT)
- την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.)
- τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής ένωσης (FRA)
- το Συμβούλιο της Ευρώπης
- την Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI)
- την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας του Συμβουλίου της Ευρώπης (CPT)
- τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.) και
- τον Οργανισμό για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (Ο.Α.Σ.Ε.).

2. Δράσεις ευαισθητοποίησης – ενημέρωσης

Ο Συνήγορος του Πολίτη, εκτός από την καθαρά διαμεσολαβητική του δράση για την καταπολέμηση της κακοδιοίκησης και την τήρηση της νομιμότητας, προκειμένου να ενισχύσει τη συνεργασία με τους τοπικούς δημόσιους φορείς, να έρθει πιο κοντά στους πολίτες και να σταθεί αρωγός στην αντιμετώπιση φαινομένων, όπως η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός, επέλεξε το έτος 2023 να εντείνει την εξωστρέφειά του, ώστε η ενημέρωση για το έργο του να γίνει ακόμη πιο πλήρης, έγκαιρη και συστηματική.

Στο πλαίσιο αυτό, η Αρχή ανέλαβε την υλοποίηση της Προκαθορισμένης Πράξης με τίτλο «Μείωση της κακοδιοίκησης στον δημόσιο τομέα», που περιλαμβάνει σειρά δράσεων για την ενίσχυση της χρηστής διακυβέρνησης, της λογοδοσίας και καταπολέμησης της κακοδιοίκησης στον δημόσιο τομέα, στο πλαίσιο του Προγράμματος «Χρηστή Διακυβέρνηση, Θεσμοί και Διαφάνεια» του Χρηματοδοτικού Μηχανισμού του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου 2014 – 2021.

Επιπροσθέτως, συνέχισε και το έτος 2023 την υλοποίηση των δράσεων με χρηματοδότηση του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (Ε.Ο.Χ.) για τα θεμελιώδη δικαιώματα στους τομείς της μετανάστευσης και του ασύλου, στο πλαίσιο του έργου «Παροχή Εμπειρογνωμοσύνης για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα σε φορείς που δραστηριοποιούνται στους Τομείς του Ασύλου και της Μετανάστευσης» του σχετικού εθνικού προγράμματος.

Τέλος, εντάθηκε η προσπάθεια διάχυσης της πληροφόρησης στη δημόσια διοίκηση και τους πολίτες (φυσικά και νομικά πρόσωπα), προκειμένου τα άτομα που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες πληθυσμού να έχουν έγκυρη ενημέρωση για τα ζητήματα που τους αφορούν, μέσω σχετικών αναρτήσεων στον ιστοχώρο «synigoros-solidarity.gr» της Αρχής.

2.1. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΧΡΗΣΤΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ, ΘΕΣΜΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ» ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟΥ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

Ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο του Προγράμματος «Χρηστή Διακυβέρνηση, Θεσμοί και Διαφάνεια» του Χρηματοδοτικού Μηχανισμού του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου 2014 – 2021, ανέλαβε την υλοποίηση της προκαθορισμένης πράξης με τίτλο «Μείωση της κακοδιοίκησης στον δημόσιο τομέα», που περιλαμβάνει σειρά δράσεων για την ενίσχυση της χρηστής διακυβέρνησης, της λογοδοσίας και καταπολέμησης της κακοδιοίκησης στον δημόσιο τομέα¹.

Το έργο συγχρηματοδοτείται από τον Χρηματοδοτικό Μηχανισμό του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου, ο προϋπολογισμός του ανέρχεται σε 1.881.566 ευρώ και θα ολοκληρωθεί τον Απρίλιο του 2024. Για τις ανάγκες του έργου, ο Συνήγορος του Πολίτη συνεργάζεται με τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA), όπου συμμετέχει ως εταίρος. Συνολικά, το έργο επικεντρώνεται στην ενίσχυση των ικανοτήτων του Συνηγόρου του Πολίτη, τόσο του ανθρωπίνου δυναμικού, όσο και των υποδομών του, αποσκοπώντας στην καλύτερη επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων καταπολέμησης της κακοδιοίκησης, διασφάλισης της τήρησης νομιμότητας και προώθησης των αρχών της διαφάνειας, της χρηστής διακυβέρνησης και της ίσης μεταχείρισης.

Οι 5 βασικοί πυλώνες του έργου είναι:

- Η λειτουργία ενός γραφείου στη Θεσσαλονίκη για την εξυπηρέτηση των αναγκών της Αρχής και την ενίσχυση της προσβασιμότητας των πολιτών.
- Η ενίσχυση της συνεργασίας με τους τοπικούς δημόσιους φορείς και τους πολίτες.
- Η αναβάθμιση της υλικοτεχνικής υποδομής της Αρχής.
- Η δια βίου εκπαίδευση του απασχολούμενου προσωπικού στην Αρχή.
- Δραστηριότητες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού.

2.1.1. Λειτουργία Γραφείου Συνηγόρου του Πολίτη στη Θεσσαλονίκη

Την Τετάρτη 22 Μαρτίου πραγματοποιήθηκε η τελετή των εγκαινίων του γραφείου του Συνηγόρου του Πολίτη στη Θεσσαλονίκη, παρουσία εκπροσώπων της Πολιτείας, της πανεπιστημιακής κοινότητας και άλλων αρχών. Το γραφείο βρίσκεται μέσα στο χώρο της Δ.Ε.Θ., στο περίπτερο με την ονομασία «Cheap Art» (δίπλα στο μουσείο Σύγχρονης Τέχνης και στον Πύργο του Ο.Τ.Ε.).

---

1. Η αρχική απόφαση ένταξης είναι η υπ' αρ. πρωτ. 1928/08.11.2021 (ΑΔΑ: 6ΦΨ746ΜΠΥΓ-80Μ) και η τροποποίησή της η υπ' αρ. πρωτ. 683/17.03.2023 (9ΣΩ046ΜΠΥΓ-ΘΛΕ).

Η λειτουργία του Γραφείου στη Θεσσαλονίκη, πέραν της υποδοχής του κοινού, θα βοηθήσει στην ενίσχυση της συνεργασίας με τα θεσμικά όργανα του Διαμεσολαβητή στα γειτονικά κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Βουλγαρία, Δυτικά Βαλκάνια), θα διευκολύνει τη διοργάνωση συναντήσεων με Περιφερειακές αρχές της Κεντρικής και Βόρειας Ελλάδας, καθώς και τις επιτόπιες έρευνες και επισκέψεις σε φορείς υγείας και πρόνοιας, εκπαιδευτικά ιδρύματα, φυλακές, δομές φιλοξενίας/προσωρινής υποδοχής, οικισμούς Ρομά, κ.λπ.

2.1.2. Σεμινάρια Επιμόρφωσης του Προσωπικού από τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA)

Το χρονικό διάστημα 27 – 31 Μαρτίου πραγματοποιήθηκαν στα γραφεία της Αρχής εκπαιδεύσεις/εισηγήσεις από εμπειρογνώμονες του FRA επί ενός ευρύτατου πεδίου θεματικών, με στόχο την ενίσχυση των δεξιοτήτων του προσωπικού και την ανταλλαγή τεχνογνωσίας και καλών πρακτικών σε θέματα που άπτονται των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με ιδιαίτερη έμφαση στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε.

2.1.3. Διοργάνωση Ενημερωτικών Εκδηλώσεων - Workshops

Κατά τη διάρκεια του 2023 πραγματοποιήθηκαν συνολικά δεκατέσσερις (14) ενημερωτικές εκδηλώσεις και ημερίδες, που καλύπτουν όλο το φάσμα των αρμοδιοτήτων της Αρχής, με τη συμμετοχή εκπροσώπων δημοσίων υπηρεσιών και φορέων.

Τρίτη 28 Μαρτίου 2023

Ημερίδα με θέμα **«Ενεργειακή κρίση – Κοινωνικές και Αναπτυξιακές διαστάσεις»**, στο Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο.

Στην εκδήλωση παρουσιάστηκαν οι διαπιστώσεις και οι προτάσεις της Ανεξάρτητης Αρχής, όπως αποτυπώθηκαν στην ειδική έκθεση «Ενεργειακή Κρίση: Αίτια, Επιπτώσεις, Προτάσεις». Στην ημερίδα συμμετείχαν, μεταξύ άλλων, η Γενική Γραμματέας Ενέργειας και Ορυκτών Πρώτων Υλών, κ. Αλεξάνδρα Σδούκου, ο Τομεάρχης Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Βουλευτής Β' Θεσσαλονίκης ΣΥΡΙΖΑ Π.Σ., κ. Σωκράτης Φάμελλος, ο τ. Υπουργός Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής Καθηγητής Πανεπιστημίου Πειραιά, κ. Γιάννης Μανιάτης, και ο Πρόεδρος της Ρ.Α.Ε., κ. Αθανάσιος Δαγούμας.

Τρίτη 2 Μαΐου 2023

Εκδήλωση με θέμα **«Αστυνομική αυθαιρεσία και ρατσιστικό κίνητρο»**, στην αίθουσα του Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης (Δ.Σ.Θ.).

Στην εκδήλωση, εκτός από τον Συνήγορο του Πολίτη, Ανδρέα Ποττάκη, μίλησαν η κ. Ελισάβετ Συμεωνίδου – Καστανίδου, Καθηγήτρια της Νομικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ο κ. Κώστας Τσιτσελίκης, Κοσμήτορας της Σχολής Οικονομικών και Περιφερειακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και ο κ. Σταύρος Κεσελίδης, Βοηθός Γενικός Αστυνομικός Διευ-

θυνητής Θεσσαλονίκης. Επίσης, στελέχη του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας παρουσίασαν στοιχεία της έκθεσης για το 2022.

Δευτέρα 15 Μαΐου 2023

Εκδήλωση με θέμα **«Ο ρόλος του δημοκρατικού σχολείου στη διαχείριση της ενδοσχολικής και ενδοοικογενειακής βίας»** στο Δημαρχείο Θεσσαλονίκης (αίθουσα Δημοτικού Συμβουλίου).

Η, επιμορφωτικού χαρακτήρα, εκδήλωση απευθυνόταν στους Συμβούλους Εκπαίδευσης και το προσωπικό των Κ.Ε.Δ.Α.Σ.Υ. και στόχος της ήταν να παρουσιαστούν και να συζητηθούν τρόποι διαχείρισης κρίσεων στις σχολικές μονάδες και, επιπλέον, εργαλεία συμβατά με το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο και τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, με έμφαση στους ακόλουθους θεματικούς άξονες:

- πρόληψη και έγκαιρη αναγνώριση της κακοποίησης/παραμέλησης των παιδιών
- παραπομπή περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας
- ενδοσχολική βία και εκφοβισμός
- παραβατικότητα εντός και εκτός σχολείου.
- Στη συνάντηση συμμετείχαν εκπρόσωποι του 1ου και 2ου ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Κεντρικής Μακεδονίας, εκπρόσωπος του FRA, καθώς και η Εισαγγελέας Πρωτοδικών, προϊσταμένη του Τμήματος Ανηλίκων και Ενδοοικογενειακής Βίας, κ. Τερζητάνου.

Τετάρτη 17 Μαΐου 2023

Εκδήλωση με θέμα **«Παρενόχληση στο εργασιακό περιβάλλον»** στο Μέγαρο Μουσικής (Αίθουσα Διδασκαλίας – Μουσική Βιβλιοθήκη «Λίλιαν Βουδούρη»).

Στην εκδήλωση, με θέμα συζήτησης τις προκλήσεις και προοπτικές του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου, καθώς και τους τρόπους αντιμετώπισης της παρενόχλησης στην πράξη, παραβρέθηκαν εκπρόσωποι της πολιτείας, της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της πανεπιστημιακής κοινότητας και συνδικαλιστικών φορέων.

Πέμπτη και Παρασκευή 1 – 2 Ιουνίου 2023

Εκδήλωση του **Δικτύου των Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης κατά των Βασανιστηρίων της Νοτιοανατολικής Ευρώπης (SEE NPM)** πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη, στον χώρο της Δ.Ε.Θ. Το δίκτυο, στο οποίο ο Συνήγορος του Πολίτη είχε την προεδρία για το 2023, αποσκοπεί στη συνεργασία, στην ανταλλαγή εμπειριών και άλλων δράσεων, στο πλαίσιο της Σύμβασης του Ο.Η.Ε. κατά των

βασανιστηρίων και άλλων σκληρών, απάνθρωπων ή ταπεινωτικών μεταχειρίσεων και τιμωριών (OPCAT) στην περιοχή.

Τρίτη 4 Ιουλίου 2023

Συνάντηση εργασίας με τα σημεία αναφοράς των Δήμων της Περιφέρειας Αττικής, στον τομέα της εφαρμογής της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, πραγματοποιήθηκε στα γραφεία του Συνηγόρου του Πολίτη. Στόχος της συνάντησης ήταν η γνωριμία των σημείων αναφοράς των Δήμων με την Ανεξάρτητη Αρχή, καθώς και η ανταλλαγή απόψεων σε ζητήματα εφαρμογής της Σύμβασης.

Τρίτη 4 Ιουλίου 2023

Συνάντηση εργασίας με θέμα «Προνοιακές παροχές στην τρίτη ηλικία» πραγματοποίησε ο Συνήγορος του Πολίτη στα νέα γραφεία της Αρχής, εντός των εγκαταστάσεων της Διεθνούς Έκθεσης Θεσσαλονίκης. Προσκλήθηκαν εκπρόσωποι Δήμων της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας και του Ο.Π.Ε.Κ.Α. Στόχος της συνάντησης ήταν η γνωριμία και η ανταλλαγή απόψεων με επιστημονικό προσωπικό της Ανεξάρτητης Αρχής σε ζητήματα υποθέσεων που αφορούν αιτήσεις και χορήγηση των ειδικών παροχών ανασφαλιστων υπερηλίκων, καθώς και άλλων επιδομάτων (π.χ. Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος, επιδόματος στέγασης, κ.λπ.) σε ηλικιωμένους. Ο Συνήγορος αναφέρθηκε στο θεσμικό πλαίσιο για τα δικαιώματα των ηλικιωμένων και τη σημασία και διασφάλιση των προνοιακών παροχών.

Τρίτη 18 Ιουλίου 2023

Στρογγυλό τραπέζι με θέμα την «**Παρενόχληση στο εργασιακό περιβάλλον**» διοργάνωσε ο Συνήγορος του Πολίτη στο Γαλλικό Ινστιτούτο Θεσσαλονίκης (Αίθουσα Αλλατίνη – Ντασώ). Στην εκδήλωση, εκπρόσωποι της πολιτείας, της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της πανεπιστημιακής κοινότητας και συνδικαλιστικών φορέων, συζήτησαν για τις προκλήσεις και προοπτικές του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου, καθώς και για τους τρόπους αντιμετώπισης της παρενόχλησης στην πράξη.

Πέμπτη 19 Οκτωβρίου 2023

Εκδήλωση με θέμα τις **Προσλήψεις**, πραγματοποίησε ο Συνήγορος του Πολίτη στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών (αμφιθέατρο «Λεωνίδας Ζέρβας»). Στην εκδήλωση παρουσιάστηκαν οι διαπιστώσεις και τα ευρήματα της Ανεξάρτητης Αρχής κατά τις διαδικασίες πρόσληψης προσωπικού σε φορείς του Δημοσίου εκτός Α.Σ.Ε.Π., όπως αποτυπώθηκαν στην ειδική έκθεση «Προσλήψεις». Χαιρετισμό απηύθυναν ο κ. Ανδρέας Ποττάκης, Συνήγορος του Πολίτη και ο κ. Αθανάσιος Παπαϊωάννου, Πρόεδρος του Ανώτατου Συμβουλίου Επιλογής Προσωπικού (Α.Σ.Ε.Π.), ενώ μίλησαν οι κ.κ. Χαράλαμπος Χρυσανθάκης, Καθηγητής στο τμήμα πολιτικής επιστήμης και δημόσιας διοίκησης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και ο Gabriel Toggenburg, Επικεφαλής τομέα μηχανισμών και οργανισμών για τα ανθρώπινα δικαιώματα – Μονάδα θεσμικής συνεργασίας και δικτύων, Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης FRA (μέσω βίντεο).

Τρίτη 24 Οκτωβρίου 2023

Εκδήλωση με θέμα «**Οι Προκλήσεις στη διαχείριση των Στερεών Αποβλήτων**», στο Ίδρυμα Β. και Μ. Θεοχαράκη. Στην εκδήλωση απηύθυναν χαιρετισμό οι κ.κ.

Ανδρέας Ποττάκης, Συνήγορος του Πολίτη, Σωκράτης Φάμελλος, Πρόεδρος Κ.Ο. ΣΥΡΙΖΑ Π.Σ., Βουλευτής Β΄ Θεσσαλονίκης και η Καλλιόπη Βέττα, Α΄ Αντιπρόεδρος της Επιτροπής Περιβάλλοντος της Βουλής. Στην εκδήλωση υπήρξαν τοποθετήσεις σχετικά με τον σχεδιασμό και την υλοποίηση πολιτικών στη διαχείριση των στερεών αποβλήτων, την υφιστάμενη κατάσταση στη διαχείριση των στερεών αποβλήτων, καθώς και προτάσεις/προοπτικές. Μεταξύ των ομιλητών ήταν ο κ. Μανώλης Γραφάκος, Γενικός Γραμματέας Συντονισμού Διαχείρισης Αποβλήτων, ο κ. Δαμιανός Καλπακίδης, Αναπληρωτής Γραμματέας Τομέα Περιβάλλοντος ΠΑ.ΣΟ.Κ. – Κίνημα Αλλαγής, ο κ. Μιχάλης Γεράνης, Εκπρόσωπος Προέδρου Κ.Ε.Δ.Ε., η κ. Δάφνη Φιλιππάκη, Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη, η κ. Αναστασία Αρφανάκου, Διευθύντρια Διαχείρισης Αποβλήτων ΥΠ.ΕΝ., η κ. Ελένη Γλύπτη, από το Σώμα Επιθεωρητών και Ελεγκτών, η Δρ. Αλεξάνδρα Σοφία Τόγια, Διευθύνουσα Σύμβουλος ΕΟΑΝ, ο κ. Χαράλαμπος Τσοκανής, Συντονιστής Δικτύου Φο.Δ.Σ.Α και ο κ. Gabriel Toggenburg, υπεύθυνος τομέα Δομών και Μηχανισμών Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Μονάδα θεσμικής συνεργασίας και δικτύων FRA (μέσω βίντεο).

Τρίτη 31 Οκτωβρίου 2023

Συνάντηση εργασίας με θέμα τις **«Προνοιακές παροχές στην Τρίτη Ηλικία»**, πραγματοποιήθηκε στο Πνευματικό Κέντρο Δ. Αθηναίων. Κατά τη συνάντηση, συζητήθηκαν θέματα σχετικά με τα δικαιώματα των ηλικιωμένων και τη σημασία των προνοιακών παροχών για τη διασφάλισή τους, το ζήτημα του επιδόματος κοινωνικής αλληλεγγύης ανασφάλιστων υπερηλίκων, καθώς και λοιπά ζητήματα προνοιακής ενίσχυσης των ηλικιωμένων, όπως το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα, τα επιδόματα στέγασης, οι παροχές και οι υπηρεσίες αναπηρίας. Στη συνάντηση συμμετείχε μέσω βίντεο και η κ. Sabina Springer, Υπεύθυνη έργου,

Μονάδα Ισότητας, Ρομά και Κοινωνικών Δικαιωμάτων του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – FRA.

Πέμπτη 16 Νοεμβρίου 2023

Επιμορφωτική εκδήλωση με τίτλο **«Τα Δικαιώματα του Παιδιού στο σύγχρονο Δημοκρατικό Σχολείο και ο κρίσιμος ρόλος των Κοινωνικών Λειτουργιών»** διοργάνωσε ο Συνήγορος του Πολίτη στα γραφεία της Αρχής, με την υποστήριξη των Συμβούλων Εκπαίδευσης ΠΕ30 Δ.Π.Ε. Πειραιά και Δ.Π.Ε. Γ' Αθήνας. Η συνάντηση επικεντρώθηκε στην αναγνώριση των συστημικών προκλήσεων στο υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο και των διαθέσιμων τρόπων υπέρβασής τους, ιδίως στο σκέλος της τροφοδότησης της σχέσης όλων των μελών της σχολικής κοινότητας (μαθήτριες/μαθητές, γονείς, εκπαιδευτικοί), της συμμετοχής των παιδιών στη λήψη αποφάσεων, με στόχο την σχολική συμπερίληψή τους, καθώς και στο σκέλος της προστασίας τους από κακοποίηση και παραμέληση. Οι κοινωνικοί λειτουργοί που συμμετείχαν στην εκδήλωση, εμβάθυσαν στο περιεχόμενο της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού και στην τρέχουσα νομοθεσία που διέπει το σχολικό πλαίσιο, εργάστηκαν ομαδικά σε υποθέσεις εργασίας και μοιράστηκαν καλές πρακτικές από την εμπειρία τους με τους συναδέλφους τους.

Πέμπτη 30/11/2023 και Παρασκευή 1/12/2023

Διήμερη συνάντηση εργασίας του **Δικτύου των Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης κατά των Βασανιστηρίων (SEE NPM)** της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, του οποίου ο Έλληνας Συνήγορος είχε την προεδρία, φιλοξένησε η Ανεξάρτητη Αρχή στα γραφεία του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Δημοσίου Δικαίου (EPLO) στην Πλάκα. Η θεματική της συνάντησης των μελών του Δικτύου SEE NPM, ήταν **«Οι υπάρχουσες εκπαιδευτικές πολιτικές και πρακτικές στις φυλακές, η επαγγελματική κατάρτιση και η ανάπτυξη δεξιοτήτων ως δικαίωμα των κρατούμενων και ως μέσο υποστήριξης της αποκατάστασης και της επανένταξής τους στην κοινωνία»**. Στη συνάντηση παρέμβαση έκανε ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA) με θέμα «Ποινική κράτηση στην ΕΕ: συνθήκες και παρακολούθηση».

Τετάρτη 13 Δεκεμβρίου 2023

Συνάντηση Εργασίας με θέμα **«Παιδί και Καταναλωτικές συνήθειες»** διοργάνωσε ο Συνήγορος του Πολίτη, στο Πνευματικό Κέντρο Δήμου Αθηναίων (αίθουσα «Αντώνης Τρίτσης»). Στην εκδήλωση, χαιρετισμό απηύθυνε ο Συνήγορος του Πολίτη, Ανδρέας Ποττάκης και ο Γενικός Γραμματέας Εμπορίου, Σωτήρης Αναγνωστόπουλος. Συζητήθηκαν θέματα, όπως η προστασία των δικαιωμάτων του

παιδιού ως καταναλωτή, οι σύγχρονες προκλήσεις, το έμφυλο μάρκετινγκ, οι κρυφοί κίνδυνοι του διαδικτύου, κ.ά. Στη συνάντηση είχαν προσκληθεί εκπρόσωποι των αρμόδιων Υπουργείων, του επιχειρηματικού και εμπορικού τομέα, των επιμελητηρίων, συνδέσμων και ενώσεων καταναλωτών, εκπρόσωποι ρυθμιστικών και ελεγκτικών αρχών, καθώς και φορείς της εκπαίδευσης, ακαδημαϊκοί και εμπειρογνώμονες.

2.1.4. Επισκέψεις Κλιμακίων Ειδικών Επιστημόνων

Από τον Μάρτιο του 2023, στο πλαίσιο υλοποίησης της πράξης με τίτλο **«Μείωση της κακοδιοίκησης στον δημόσιο τομέα»** και με την έναρξη λειτουργίας του νέου Γραφείου στη Θεσσαλονίκη, πραγματοποιήθηκε μεγάλος αριθμός επισκέψεων κλιμακίων του Συνηγόρου του Πολίτη σε όλη την επικράτεια και ιδίως στη βόρεια Ελλάδα, με στόχο την ενίσχυση της παρουσίας της Αρχής στην περιφέρεια, την ενδυνάμωση της επικοινωνίας με τις δημόσιες υπηρεσίες και τους τοπικούς φορείς και τη δημιουργία δικτύων συνεργασίας. Ενδεικτικά, αναφέρεται ότι διοργανώθηκαν συναντήσεις εργασίας με υπηρεσίες της αποκεντρωμένης διοίκησης, των περιφερειών Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας, των περιφερειακών διευθύνσεων φορέων (όπως e – Ε.Φ.Κ.Α., Δ.ΥΠ.Α., κ.ά.), με τις διευθύνσεις εκπαίδευσης και με σχολικές μονάδες, με αστυνομικά τμήματα, καταστήματα κράτησης και διευθύνσεις αλλοδαπών, καθώς και με υπηρεσίες των δήμων, με δημοτικές επιχειρήσεις και με ενώσεις αγροτικών συνεταιρισμών.

2.1.5. Αναβάθμιση Υλικοτεχνικής Υποδομής της Αρχής

Έχουν ήδη συμβασιοποιηθεί δύο Υποέργα, το ένα με αντικείμενο την προμήθεια εξοπλισμού πληροφορικής, δικτυακού εξοπλισμού και συναφών υπηρεσιών για την κάλυψη των αναγκών απρόσκοπτης επιτέλεσης των δραστηριοτήτων της

Ανεξάρτητης Αρχής, και το άλλο με αντικείμενο την επέκταση της υφιστάμενης πλατφόρμας ηλεκτρονικής διαχείρισης εγγράφων, με νέα λειτουργικότητα, και την ανάπτυξη εφαρμογών.

2.1.6. Εκστρατεία Ευαισθητοποίησης

Σε εξέλιξη βρίσκεται η υλοποίηση δράσεων δημοσιότητας, όπως οι ημέρες ευαισθητοποίησης δημοσιογράφων και τοπικών κοινοτήτων, καθώς και η παραγωγή τηλεοπτικού σποτ, podcasts και βίντεο με θεματολογία σχετική με τις δράσεις του Συνηγόρου του Πολίτη για την καταπολέμηση της κακοδιοίκησης και την επίλυση των προβλημάτων των πολιτών.

2.2. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ Ε.Ο.Χ. - ΑΣΥΛΟ

Ο Συνήγορος του Πολίτη συνέχισε εντός του έτους 2023 την υλοποίηση των δράσεων με χρηματοδότηση του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (Ε.Ο.Χ.) για τα θεμελιώδη δικαιώματα στους τομείς μετανάστευσης και ασύλου, στο πλαίσιο του έργου «Παροχή Εμπειρογνωμοσύνης για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα σε φορείς που δραστηριοποιούνται στους Τομείς του Ασύλου και της Μετανάστευσης» του σχετικού εθνικού προγράμματος (σε υποσημείωση: «Ανάπτυξη των Δυνατοτήτων Διαχείρισης των Εθνικών Συστημάτων Ασύλου και Μετανάστευσης» του Χρηματοδοτικού Μηχανισμού του Ε.Ο.Χ. 2014 – 2021 (ΕΕΑ Grants), με Διαχειριστική Αρχή του συνολικού Προγράμματος την Υπηρεσία Διαχείρισης Ευρωπαϊκών και Αναπτυξιακών Προγραμμάτων (Υ.Δ.Ε.Α.Π.) του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη².

Ο στόχος του έργου είναι η συμβολή στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των μεταναστών/αιτούντων άσυλο, και κυρίως όσων ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες, μέσω δράσεων ευαισθητοποίησης και ενίσχυσης της τεχνογνωσίας του στελεχιακού δυναμικού όλων των εμπλεκόμενων φορέων στην υποδοχή, ταυτοποίηση, φιλοξενία και εν γένει μεταχείριση μεταναστών και αιτούντων διεθνή προστασία.

Κλιμάκια της Ανεξάρτητης Αρχής επισκέφθηκαν το 2023 τις Ελεγχόμενες Δομές Προσωρινής Φιλοξενίας αιτούντων άσυλο Κορίνθου, Διαβατών, Λαγκαδικίων, Μαλακάσας, Σχιστού, Ελευσίνας και Σερρών, τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης Διαβατών και Μαλακάσας, καθώς και τη Δομή Επείγουσας Φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων στην Αττική, και διατύπωσαν τις προτάσεις τους προς την αρμόδια Διοίκηση.

---

2. Βλ. τον ιστότοπο της υπηρεσίας: www.ydeap.gr.

2.3. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΙΣΤΟΧΩΡΟΥ «SYNIGOROS-SOLIDARITY.GR» ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΥΑΛΩΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Τον Ιούνιο του 2023 συγκροτήθηκε στην Αρχή νέα ομάδα εργασίας για θέματα ευάλωτων ομάδων πληθυσμού³, έχοντας ως αποστολή τη μέριμνα για τη διαρκή ενημέρωση του ιστοχώρου «synigoros-solidarity.gr»⁴ και τη διάχυση της πληροφόρησης στη δημόσια διοίκηση και τους πολίτες, προκειμένου τα άτομα που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες να έχουν έγκυρη ενημέρωση για τα ζητήματα που τους αφορούν.

Οι αντιλήψεις για την ευαλωτότητα και τις ευάλωτες ομάδες είναι άφθονες και ποικίλλουν σε μεγάλο βαθμό ανάμεσα σε διαφορετικούς επιστημονικούς κλάδους και ερευνητικές παραδόσεις. Μάλιστα, ακόμη και σε περιπτώσεις που ο νομοθέτης επιλέγει να ορίσει ρητά ποιοι περιλαμβάνονται στην έννοια των ευάλωτων⁵, τα άτομα που υπάγονται στις σχετικές διατάξεις δεν ταυτίζονται, ενώ μπορεί να γίνεται χρήση στον ορισμό και της λέξης «ιδίως⁶», μη αποκλείοντας την υπαγωγή και άλλων κατηγοριών ατόμων. Λόγω της ευρύτητας της έννοιας, ο εξειδικευμένος ορισμός που επιλέγεται κάθε φορά διαμορφώνει τον ρόλο και το πεδίο παρέμβασης του κράτους στην αντιμετώπιση των αδυναμιών, διακρίσεων και κοινωνικών ανισοτήτων που δημιουργεί η κατάσταση της ευαλωτότητας, δηλαδή την κοινωνική πολιτική που εφαρμόζει το κράτος.

Παρά τη δυσχέρεια συνεκτίμησης όλων των διαστάσεων της ευαλωτότητας, συνοπτικά μπορούμε να πούμε πως αυτή συνίσταται στη δυσκολία αντιμετώπισης κινδύνων και απειλών από ορισμένους ανθρώπους και ομάδες, είτε λόγω

---

3. Απόφαση με αρ. πρωτ. Φ. 28/30053/20/21.06.2023 (ΑΔΑ: 9ΥΝ7ΙΜΟ-ΠΚΤ).

4. Η λειτουργία του ιστοχώρου ξεκίνησε το 2015, παρέχοντας ιδίως στους ευάλωτους πολίτες τη σωστή πληροφόρηση κατά την επαφή τους με τη δημόσια διοίκηση.

5. Βλ. π.χ. τα εισοδηματικά και περιουσιακά κριτήρια που προβλέπονται στο άρθρο 4 της κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 3 παρ. 2 του Ν. 4472/2017 υπουργικής απόφασης Δ13οικ.10747/256/2019 (Φ.Ε.Κ. Β', 792) για τον προσδιορισμό των δικαιούχων του επιδόματος στέγασης, ορισμό στον οποίο παραπέμπουν και οι διατάξεις του άρθρου 15 του Ν. 4916/2022 για το πρόγραμμα συνεισφοράς του Δημοσίου σε ευάλωτους οφειλέτες, αλλά και οι διατάξεις του άρθρου 217 του ν. 4738/2020 για τις ρυθμίσεις για ευάλωτους οφειλέτες. Βλ. επίσης, τις διατάξεις του άρθρου 52 του Ν. 4001/2011 για τον ορισμό των ευάλωτων πελατών για την προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς και τις διατάξεις για το Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο [Δ5-ΗΛ/Β/Φ29/16027/6.8.2010 απόφαση του Υφυπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (Φ.Ε.Κ. Β', 1403), όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει]. Παράλληλα, ορισμό των ευάλωτων προσώπων περιλαμβάνει το άρθρο 1 περ. λγ' του Ν. 4939/2022 για την υποδοχή και τη διεθνή προστασία πολιτών τρίτων χωρών, ανιθαγενών, κ.λπ.

6. Βλ. το προαναφερθέν άρθρο 1 περ. λγ' του Ν. 4939/2022.

έλλειψης πρόσβασης σε πόρους, είτε λόγω κοινωνικών χαρακτηριστικών που προσλαμβάνονται με τέτοιο τρόπο, ώστε να προκαλούν κοινωνική αδυναμία⁷. Σε γενικές γραμμές, οι ευάλωτες ομάδες είναι αυτές που βιώνουν τον μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας και ευρύτερα κοινωνικού αποκλεισμού, σε σχέση με τον γενικό πληθυσμό. Η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού είναι, βέβαια, πολυδιάστατη, εμπεριέχει την έννοια της φτώχειας και δεν μπορεί να παρατεθεί ένας εξαντλητικός ορισμός γι' αυτήν. Ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι μία κατάσταση «σύνθετης ανισότητας» (complex inequality⁸) που οδηγεί σε αποκλεισμό από πολλές συνιστώσες της καθημερινής ζωής, λόγω ενός προσλαμβανόμενου κοινωνικού χαρακτηριστικού ή λόγω περιορισμένης πρόσβασης σε πόρους. Για παράδειγμα, οι ηλικιωμένοι με χαμηλά εισοδήματα, οι εθνοτικές μειονότητες, οι μετανάστες, τα άτομα με ειδικές ανάγκες, οι Ρομά και οι άστεγοι, μεταξύ άλλων, μπορεί να αντιμετωπίσουν δυσκολίες που ενδέχεται να προκαλέσουν τον περαιτέρω κοινωνικό αποκλεισμό τους, όπως είναι η συνεχόμενη ανεργία, η πολύχρονη οικονομική στέρηση, η κακή σίτιση, η ελλιπής υγειονομική περίθαλψη ή η αδυναμία πρόσβασης στο εκπαιδευτικό σύστημα⁹. Ο κοινωνικός αποκλεισμός στην πράξη εκδηλώνεται όπου δεν υπάρχουν δικαιώματα ή όπου η πρόσβαση σε αυτά είναι περιορισμένη¹⁰. Συνεπώς, αυτές οι ομάδες ή τα άτομα εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την κρατική στήριξη.

Στο πλαίσιο δράσης της εν λόγω Ομάδας:

1. έλαβαν χώρα είκοσι εννέα (29) νέες αναρτήσεις στον ιστοχώρο, για θέματα της επικαιρότητας (μέτρα για την ενίσχυση πλημμοροπαθών, χορήγηση έκτακτων οικονομικών ενισχύσεων λόγω αυξανόμενου κόστους ζωής και ενέργειας, δικαιώματα και υποχρεώσεις ανέργων, κ.λπ.) με αναφορά σε πάνω από 30 νέες υπουργικές αποφάσεις, πράξεις νομοθετικού περιεχομένου και 50 νέες διατάξεις νόμων
2. εντάχθηκαν στην πράξη «Υλοποίηση του Προγράμματος Χρηστή Διακυβέρνηση, Θεσμοί, Διαφάνεια του Χ.Μ. – Ε.Ο.Χ. 2012 – 2021» δύο συναντήσεις εργασίας (workshops) σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, για την προώθηση του ιστοχώρου σε φορείς της δημόσιας διοίκησης και της κοινωνίας των πολιτών

---

7. Besamusca, J. & Steinmetz, S. (2019). "Vulnerable groups in European data sets: In inventory of the measurement of vulnerable groups in 27 data sets covering the European area", Deliverable 11.3, Leuven, InGRID-2 project 730998 – H2020.

8. Silver H. (2010), "Understanding Social Inclusion and its Meaning for Australia", Australian Journal of Social Issues, Vol. 45 No. 2, WINTER 2010.

9. Επιστημονική Εταιρία Κοινωνικής Πολιτικής, Κοινωνική Πολιτική, τεύχος 15, Δεκέμβριος 2021.

10. Παπαδοπούλου Δ. (2012), Κοινωνιολογία του Αποκλεισμού στην εποχή της Παγκοσμιοποίησης, Αθήνα.

3. προστέθηκε στον ιστοχώρο νέα κατηγορία με θέμα «Παρεμβάσεις», όπου αναρτώνται σημαντικές παρεμβάσεις της Αρχής για θέματα ευάλωτων ομάδων
4. ολοκληρώθηκαν επιπρόσθετες εργασίες σχεδιασμού, ανάπτυξης και ενσωμάτωσης επεκτάσεων λειτουργικότητας και νέων δυνατοτήτων και χαρακτηριστικών (όπως δυνατότητα δυναμικής αναζήτησης/φιλτραρίσματος λίστας ετικετών στην ιστοσελίδα χάρτη ετικετών, βάσει χαρακτήρων που ο χρήστης σταδιακά εισάγει και με παράλληλη εμφάνιση του πλήθους αποτελεσμάτων – αν υπάρχουν – πρόσθετη προβολή ετικετών με ομαδοποίησή τους βάσει πρώτου γράμματος ετικέτας και παρουσία δύο, πλέον, προβολών ετικετών σε ισάριθμες καρτέλες).
5. αυξήθηκε κατά ποσοστό 100% η απευθείας πρόσβαση στην ιστοσελίδα¹¹.

Με τις ως άνω εργασίες, ενισχύεται περαιτέρω η αποστολή του ιστοχώρου και της ομάδας για άμεση, απρόσκοπτη και προσβάσιμη όδευση των πολιτών προς το διαθέσιμο περιεχόμενο, με ποικίλους εναλλακτικούς τρόπους¹².

---

11. Βλ. παρούσα έκθεση, Κεφάλαιο 3.5., σελ. 52 – 56.

12. Ας σημειωθεί ότι, ήδη από το 2016, ο συγκεκριμένος ιστοχώρος έχει καταστεί προσβάσιμος σε άτομα με αναπηρίες και φιλικός στη χρήση εφαρμογών φορητών συσκευών.

3. Η στατιστική αποτύπωση

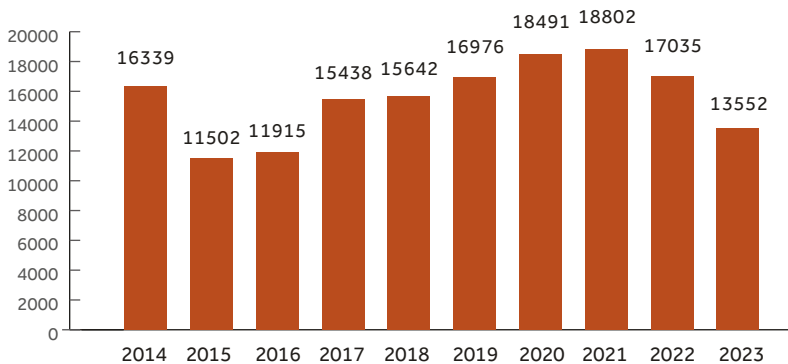
Η εικόνα των προβλημάτων στις σχέσεις δημόσιας διοίκησης πολιτών, μέσα από τις αναφορές που υποβλήθηκαν στον Συνήγορο του Πολίτη το 2023

3.1. ΠΛΗΘΟΣ ΑΝΑΦΟΡΩΝ

Κατά το έτος 2023 υποβλήθηκαν στον Συνήγορο του Πολίτη 13.552 αναφορές, αριθμός σαφώς μειωμένος σε σχέση με τα αμέσως προηγούμενα έτη. Αυτό εκτιμάται ότι οφείλεται τόσο στην αποκλιμάκωση των συνεπειών της πανδημίας που προκάλεσε η ασθένεια Covid – 19, όσο και σε βελτιώσεις στον τομέα της επικοινωνίας των πολιτών με τις δημόσιες υπηρεσίες. Πάντως, αξίζει να σημειωθεί ότι ο αριθμός των αναφορών που υποβλήθηκαν στον Συνήγορο του Πολίτη κατά το έτος 2023 κινείται στον μέσο όρο των αναφορών που υποβάλλονται στην Αρχή διαχρονικά, επιβεβαιώνοντας την άποψη ότι οι πολίτες εμπιστεύονται σταθερά τον Συνήγορο του Πολίτη για τη διευθέτηση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν με τη Διοίκηση (Γράφημα 1).

Γράφημα 1

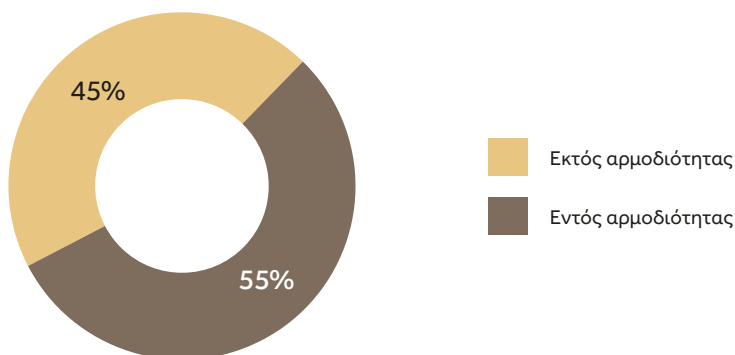
Αριθμός αναφορών κατά τα έτη 2014 - 2023

Οι αναφορές που κατατίθενται κάθε χρόνο στον Συνήγορο του Πολίτη είναι πολλαπλάσιες του αριθμού των αναφορών για τις οποίες η Αρχή έχει, εκ του νόμου, αρμοδιότητα διερεύνησης. Επίσης, είναι πολλαπλάσιες των αναφορών, στη συνέχεια της διερεύνησης των οποίων διαπιστώνεται κάποια μορφή κακοδιοίκησης. Έτσι, από το σύνολο των αναφορών που διεκπεραιώθηκαν κατά το έτος 2023, το 55% διαπιστώθηκε ότι ήταν εντός της αρμοδιότητας διερεύνησης του Συνηγόρου του Πολίτη (Γράφημα 2).

Γράφημα 2

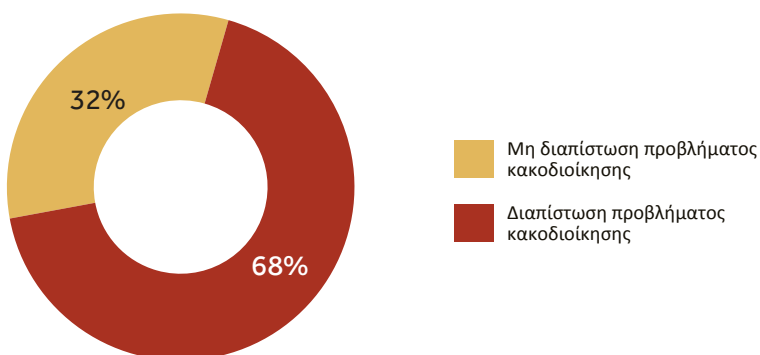
Κατανομή αναφορών έτους 2023 ως προς την αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη

Αντίστοιχα, από τις αναφορές για τις οποίες επιβεβαιώθηκε η αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη και διερευνήθηκαν κατά το έτος 2023, διαπιστώθηκε ότι στο 32% του συνόλου δεν παρατηρήθηκε πρόβλημα κακοδιοίκησης, και οι αναφορές αυτές χαρακτηρίστηκαν ως «αβάσιμες». Αντίθετα, κρίθηκαν ως «βάσιμες» και, κατά συνέπεια, υπήρξε προσπάθεια διαμεσολάβησης και επίλυσης του προβλήματος κακοδιοίκησης που περιέγραφαν, στο 68% των αναφορών (Γράφημα 3).

Γράφημα 3

Κατανομή των εντός αρμοδιότητας αναφορών που διεκπεραιώθηκαν το έτος 2023

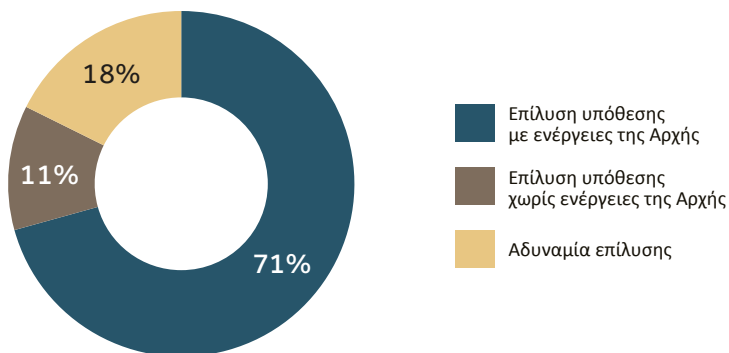

3.2. Η ΕΚΒΑΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ

Από τις αναφορές, για τις οποίες διαπιστώθηκε κακοδιοίκηση και υπήρξε διαμεσολάβηση, επιλύθηκε θετικά για τους αναφερόμενους πολίτες με ενέργειες της Αρχής η μεγάλη πλειοψηφία των αναφορών (71%). Αντιθέτως, για ένα διόλου ευκαταφρόνητο ποσοστό (18%) των αναφορών, δεν ήταν δυνατή η επίλυση των αντίστοιχων υποθέσεων, για λόγους που οφείλονται είτε σε άρνηση της Διοίκησης να ακολουθήσει τις υποδείξεις του Συνηγόρου του Πολίτη, είτε σε νομοθετικά κενά ή σε οργανωτικές δυσλειτουργίες. Τέλος, για ένα, επίσης διόλου αμελητέο ποσοστό 11% των υπό διερεύνηση αναφορών, οι πολίτες κατόρθωσαν, στο μεταξύ, να επιλύσουν, με προσωπικές ενέργειές τους, το πρόβλημα που αντιμετώπιζαν (Γράφημα 4).

Γράφημα 4

Έκβαση διερεύνησης αναφορών έτους 2023
στις οποίες διαπιστώθηκε πρόβλημα κακοδιοίκησης

3.3. ΟΙ ΚΥΡΙΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΚΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Το έτος 2023 επιβεβαιώθηκε το χρόνιο πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Διοίκηση στην ικανοποίηση αιτημάτων που σχετίζονται με το ασφαλιστικό και εργασιακό καθεστώς των πολιτών, ζητήματα που κατέλαβαν τη δεύτερη θέση, ως προς τον συνολικό αριθμό των αναφορών που υποβλήθηκαν στον Συνήγορο του Πολίτη. Ωστόσο, για τη χρονιά που πέρασε, την πρώτη θέση σε αριθμό αναφορών (περισσότερες από 2.500) καταλαμβάνουν τα θέματα που σχετίζονται με το οικιστικό περιβάλλον, όπως λ.χ. προβλήματα σχετικά με τις Υπηρεσίες Κοινής Ωφέλειας (ύδρευση, αποχέτευση, ηλεκτροδότηση), την οικοδομική δραστηριότητα, τη χωροθέτηση, αδειοδότηση και παρακολούθηση της λειτουργίας έργων και επιχειρήσεων, κ.ά. Η συγκεκριμένη αύξηση των αναφορών φαίνεται να οφεί-

λεται στη μακροχρόνια έλλειψη χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού, σε συνδυασμό και με τις αλληπάλληλες παρατάσεις τακτοποίησης της αυθαίρετης δόμησης. Η οικονομική δυσπραγία που αντιμετωπίζουν τα νοικοκυριά, λόγω της συνεχιζόμενης αύξησης του κόστους ζωής, γεγονός που ξεκίνησε με τον πόλεμο στην Ουκρανία και φαίνεται να συνεχίζεται, ως αποτέλεσμα της πολιτικής ανασφάλειας που επικρατεί παγκοσμίως (πόλεμος στην Παλαιστίνη, κ.λπ.) εξηγούν τον υψηλό αριθμό αναφορών. Στην εν λόγω «παγκόσμια κρίση», φαίνεται να αποδίδεται και η αλματώδης αύξηση των αναφορών σχετικά την αντιμετώπιση των προσφύγων που προσπαθούν να εισέλθουν στη χώρα μας και να ζητήσουν άσυλο (περισσότερες από 800 αναφορές). Σταθερά υψηλά, όπως κάθε χρόνο, εμφανίζονται και τα προβλήματα που συνδέονται με την υγεία, την κοινωνική πρόνοια και τις φορολογικές υποθέσεις των πολιτών. Προβληματισμό προκαλεί και ο συνεχιζόμενος υψηλός αριθμός αναφορών για διακρίσεις λόγω φύλου, καθώς και των αναφορών που σχετίζονται με την αστυνομική αυθαιρεσία, που υποδεικνύει ότι η χώρα μας πρέπει να καλύψει αρκετά κενά ακόμη στους τομείς αυτούς. Υπογραμμίζεται, πάντως, ότι κακοδιοίκηση καταγράφηκε σχεδόν σε όλο το φάσμα των λειτουργιών της Διοίκησης, με τις συχνότερες εξ αυτών να αποτυπώνονται στο Γράφημα 5.

Γράφημα 5

Κύριες θεματικές αναφορών έτους 2023

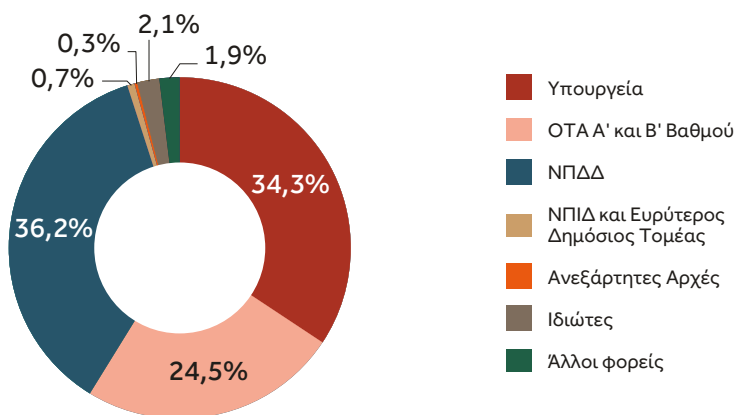

3.4. ΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΚΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Η κατανομή της κακοδιοίκησης ως προς τους φορείς, διαχωρίζεται σε κακοδιοίκηση προερχόμενη από ενέργειες των Υπουργείων, των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α' και Β' βαθμού, των Νομικών Προσώπων Δημοσίου και Ιδιωτικού Δικαίου, των Ανεξαρτήτων Αρχών και των ιδιωτών (σε θέματα ισότητας και δικαιωμάτων του παιδιού). Από την ανάγνωση των αποτελεσμάτων, τα Υπουργεία και η Αυτοδιοίκηση παρουσιάζουν σταθερά υψηλό ποσοστό κακοδιοίκησης (34,3% και 24,5% αντίστοιχα). Ωστόσο, αξίζει να σχολιαστεί ότι, ακόμη υψηλότερο ποσοστό κακοδιοίκησης, σημειώνουν φορείς που δεν ανήκουν στην Κεντρική Κυβέρνηση, καθώς οι κατηγορίες των Νομικών Προσώπων Δημοσίου (κυρίως) και Ιδιωτικού Δικαίου ξεπερνούν το 36% των περιπτώσεων κακοδιοίκησης (Γράφημα 6).

Γράφημα 6

Κατανομή αναφορών 2023 ανά κατηγορία φορέων

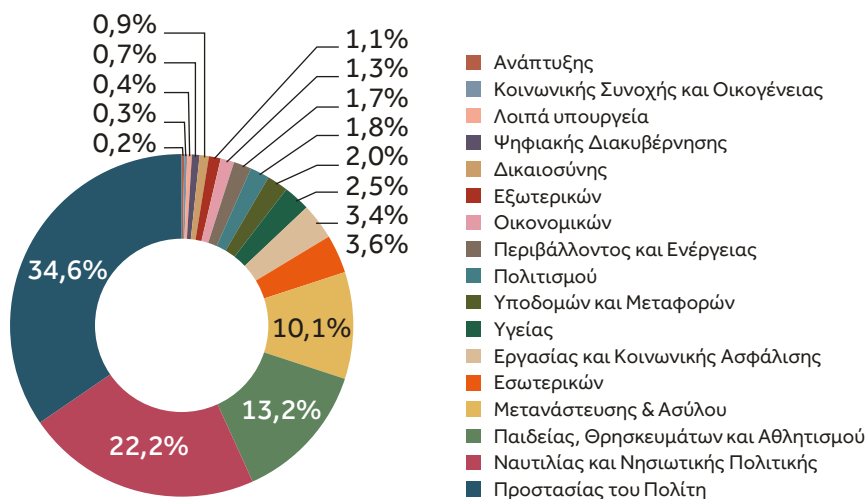
Το γεγονός αυτό οφείλεται στο ότι οι φορείς που ασχολούνται με την απονομή συντάξεων, την περίθαλψη, την (τριτοβάθμια κυρίως) εκπαίδευση, τις φορολογικές υποχρεώσεις των πολιτών, κ.λπ., έχουν ενταχθεί σε ειδικές υπηρεσίες που συνιστούν είτε Νομικά Πρόσωπα είτε Ανεξάρτητες Αρχές (λ.χ. η Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, οι φορείς κύριας ασφάλισης ή ασθένειας, κ.λπ.).

Όσον αφορά στα Υπουργεία, όλα σχεδόν «συμμετείχαν» στο ποσοστό κακοδιοίκησης για το έτος 2023. Αναλυτικότερα, οι αναφορές πολιτών προς Υπουργεία που διερευνήθηκαν, αφορούσαν σε μεγάλο βαθμό τα Υπουργεία Προστασίας

του Πολίτη, Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, και Μετανάστευσης και Ασύλου. Τούτο διότι, όπως ήδη επισημάνθηκε, κατά τη χρονιά που πέρασε, υπήρξε μεγάλη αύξηση των μεταναστευτικών ροών, στον έλεγχο των οποίων εμπλέκονται τα ανωτέρω Υπουργεία¹³. Παράλληλα, ο Συνήγορος συνέχισε τη διερεύνηση μεγάλου αριθμού υποθέσεων σχετικών με την αυθαιρεσία των αστυνομικών αρχών, όπου ο ελεγχόμενος φορέας είναι (επίσης) το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη. Ακολουθούν Υπουργεία για θέματα της αρμοδιότητας των οποίων οι πολίτες διαμαρτύρονται κάθε χρόνο, όπως τα Υπουργεία Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, Υποδομών και Μεταφορών, Περιβάλλοντος και Ενέργειας, κ.λπ. Επιβεβαιώνεται, λοιπόν, για άλλη μια χρονιά, το σοβαρό πρόβλημα που διατρέχει την κρατική λειτουργία στον τομέα αυτόν, παρ' όλες τις προσπάθειες εξομάλυνσης και ορθολογισμού, εισάγοντας λ.χ. εκτεταμένη μηχανογράφηση υπηρεσιών (Γράφημα 7).

Γράφημα 7

Κατανομή αναφορών έτους 2023 ανά υπουργείο

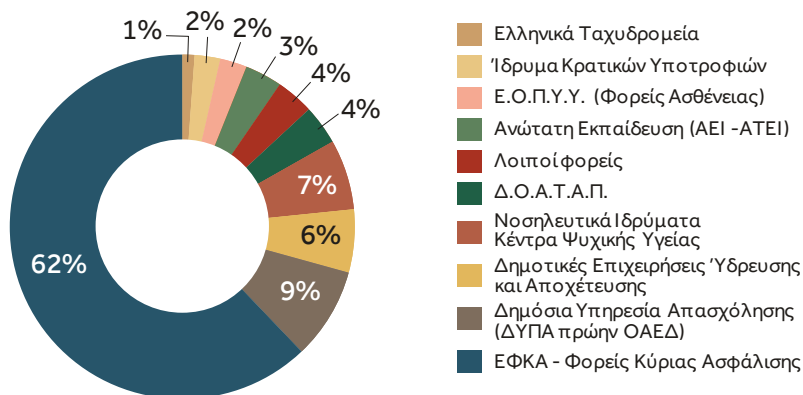
Όσον αφορά στον ευρύτερο δημόσιο τομέα και ιδίως τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, συνεχίζεται η «πρωτοκαθεδρία» του Ηλεκτρονικού Εθνικού

13. Το Λιμενικό Σώμα, υπεύθυνο για τον έλεγχο των θαλάσσιων σημείων εισόδου προσφύγων, υπάγεται διοικητικά στο Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής.

Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης (e – Ε.Φ.Κ.Α.), προς τον οποίο κυρίως αναφέρεται η μεγάλη πλειοψηφία των υποθέσεων που διερεύνησε ο Συνήγορος (62% – σε συνδυασμό με τους άλλους φορείς κύριας ασφάλισης). Ακολουθεί ο πρώην Ο.Α.Ε.Δ. (νυν Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης – Δ.ΥΠ.Α.) για τον οποίον επίσης υποβάλλεται στην Αρχή ικανός αριθμός αναφορών κάθε χρόνο (9% του συνόλου το 2023). Επίσης, εξακολουθούν να εμφανίζονται σε σημαντικό αριθμό (4% – 6% των αναφορών) οι υποθέσεις που αφορούν σε θέματα εκπαίδευσης και αναγνώρισης τίτλων σπουδών, ανώτατης εκπαίδευσης, ασθένειας και υπηρεσιών υγείας, γεγονός που υπογραμμίζει τα χρόνια προβλήματα της Διοίκησης στους τομείς αυτούς, όπως έχουν περιγραφεί και σε προηγούμενες εκθέσεις της Αρχής. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η υποβολή αναφορών στον Συνήγορο του Πολίτη για τα Ελληνικά Ταχυδρομεία (ΕΛ.ΤΑ.), τα οποία, όπως φαίνεται, αντιμετωπίζουν προβλήματα με την εξυπηρέτηση των πελατών τους (Γράφημα 8).

Γράφημα 8

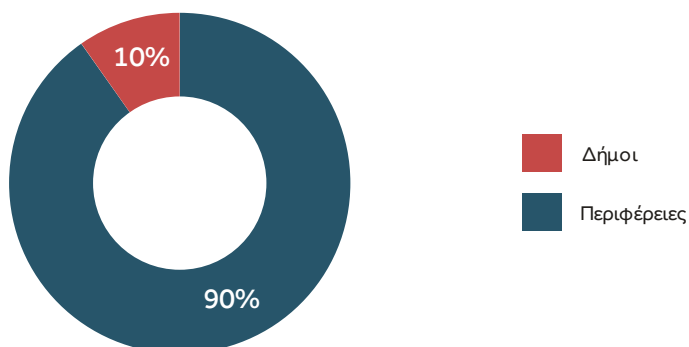
Κατανομή αναφορών 2023 που σχετίζονται με ΝΠΔΔ, ΝΠΙΔ, Ανεξάρτητες Αρχές και ευρύτερο δημόσιο τομέα

Τέλος, όσον αφορά στην τοπική αυτοδιοίκηση, το μεγαλύτερο ποσοστό (90%) αφορά στον Α' βαθμό τοπικής αυτοδιοίκησης, τους δήμους δηλαδή, με τις περιφέρειες να περιορίζονται στο – όχι ευκαταφρόνητο ποσοστό – 10%, φαινόμενο που εξηγείται από το γεγονός ότι οι αποφάσεις των δήμων επηρεάζουν αμεσότερα και σε μεγαλύτερο βαθμό τον απλό πολίτη (Γράφημα 9).

Γράφημα 9

Κατανομή αναφορών ανά βαθμό τοπικής αυτοδιοίκησης

3.5. Η ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΟΝ ΣΥΝΗΓΟΡΟ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

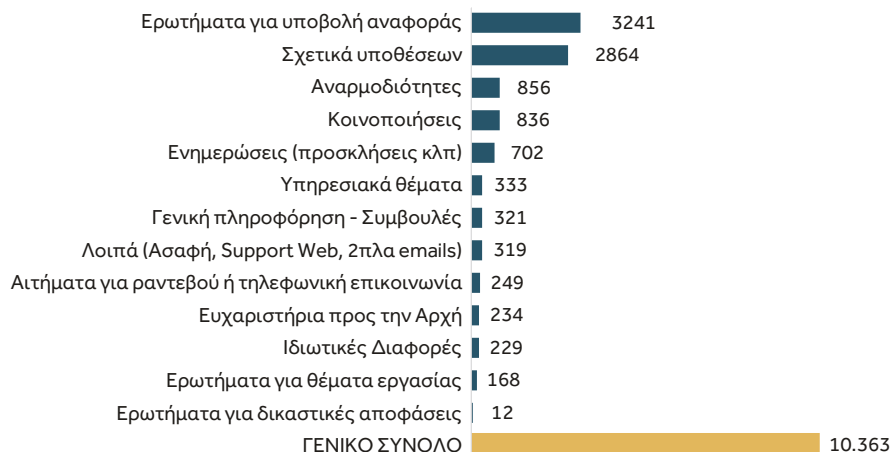
Ο Συνήγορος του Πολίτη, στην προσπάθειά του να διευκολύνει την πρόσβαση των πολιτών στις υπηρεσίες του, καθώς και την έγκαιρη ενημέρωσή τους, έχει υιοθετήσει τρόπους εξυπηρέτησης μέσω ηλεκτρονικών εφαρμογών, εξειδικευμένων ιστοσελίδων και αναρτήσεων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, καθώς και με συνεχή τηλεφωνική πληροφόρηση.

3.5.1. Το Τμήμα Επικοινωνίας

Το Τμήμα Επικοινωνίας, μέσω της ηλεκτρονικής διεύθυνσής του (*press@synigoros.gr*), αποτελεί έναν βασικό τρόπο επικοινωνίας των πολιτών με τον Συνήγορο του Πολίτη, καθώς οι πολίτες μπορούν να στέλνουν, στη συγκεκριμένη ηλεκτρονική διεύθυνση, ερωτήματα, σχετικά με τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες της Αρχής. Κατά το έτος 2023, το Τμήμα Επικοινωνίας δέχθηκε περισσότερα από 10.000 μηνύματα, τα περισσότερα από τα οποία (~7.000) σχετιζόνταν με αναφορές προς την Αρχή. Επίσης, σημαντικός αριθμός μηνυμάτων αφορούσε στην παροχή πληροφόρησης από την Αρχή για θέματα λειτουργίας της διοίκησης γενικότερα (Γράφημα 10).

Γράφημα 10

Δραστηριότητα του Γραφείου "Press" κατά το έτος 2023

3.5.2. Το τηλεφωνικό κέντρο

Κατά το έτος 2023 η Αρχή προχώρησε σε ανακατασκευή του τηλεφωνικού κέντρου και, ως εκ τούτου, δεν ήταν δυνατή η εξαγωγή στατιστικών δεδομένων αναφορικά με τις τηλεφωνικές κλήσεις που δέχθηκε. Ωστόσο, εκτιμάται ότι, κατά το έτος 2023, έγιναν περισσότερες από 20.000 τηλεφωνικές κλήσεις προς τον Συνήγορο του Πολίτη, αριθμός που κυμαίνεται στον μέσο όρο των κλήσεων για όλα τα έτη λειτουργίας του.

3.5.3. Ηλεκτρονικές ιστοσελίδες και εφαρμογές

Και κατά το έτος 2023, ο Συνήγορος του Πολίτη ανέδειξε την παρουσία του στον παγκόσμιο ιστό, μέσω της διαχείρισης ιστοχώρων όπως οι «Synigoros.gr», «Synigoros – Solidarity», «0-18.gr», αλλά και των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης, όπως το «Facebook» και το «Twitter» (νυν «X»).

Έτσι, τις ιστοσελίδες «Synigoros.gr» και «Old.Synigoros.gr» επισκέφτηκαν περισσότεροι από 280.000 επισκέπτες. Περαιτέρω, τις ιστοσελίδες «Synigoros-Solidarity.gr» και «0-18.gr-Synigoros.gr/paidi», που αναρτούν θέματα που ενδιαφέρουν τις ευάλωτες ομάδες και το παιδί, επισκέφτηκαν αντίστοιχα 60.000 και 3.600 επισκέπτες (με την έννοια «επισκέπτες» να εννοούνται οι «μοναδικοί επισκέπτες»).

Τις ιστοσελίδες Facebook(/synigoros) και Twitter (@synigoros) προσέγγισαν (μέσω «like» ή «follow») 33.000 χρήστες.

Ο τρόπος πρόσβασης στις ιστοσελίδες είναι, κατά κύριο λόγο, οι μηχανές αναζήτησης, με το μέσο πρόσβασης να είναι κυρίως ο ηλεκτρονικός υπολογιστής ή το κινητό τηλέφωνο – “smartphone” (Γράφημα 11).

Γράφημα 11

SYNIGOROS.GR (1/1/2023 – 31/12/2023)

Πλήθος Μοναδικών Επισκεπτών: 122.713

Προβολές Ιστοσελίδων: 494.001

Πηγές Επισκεψιμότητας

Μηχανές αναζήτησης [50,01%]

Απευθείας πρόσβαση [37,23%]

Ιστοχώροι και παραπομπές [12,76%]

Ανάλυση Τεχνολογιών Πρόσβασης (H/Y, smartphone, κινητό)

Πρόσβαση από υπολογιστή [56,44%]

Πρόσβαση από smartphone [42,11%]

Πρόσβαση από tablet [1,44%]

Πρόσβαση από smarttv [0,01%]

OLD.SYNIGOROS.GR (1/1/2023 – 31/12/2023)

Πλήθος Μοναδικών Επισκεπτών: 163.487 [-26,71% σε σχέση με το 2022]

Προβολές Ιστοσελίδων:

393.719 [-48,57% σε σχέση με το 2022]

Πηγές Επισκεψιμότητας

Μηχανές αναζήτησης [85,17%]

Απευθείας πρόσβαση [8,78%]

Ιστοχώροι και παραπομπές [5,27%]

Μέσα κοινωνικής δικτύωσης [0,78%]

Ανάλυση Τεχνολογιών Πρόσβασης (H/Y, smartphone, κινητό)

Πρόσβαση από υπολογιστή [48,40%]

Πρόσβαση από smartphone [49,09%]

Πρόσβαση από tablet [2,51%]

SYNIGOROS-SOLIDARITY.GR (1/1/2023 – 31/12/2023)*

Πλήθος Μοναδικών Επισκεπτών: 59.940 [-29,29% σε σχέση με το 2022]

Προβολές Ιστοσελίδων: 278.559 [-44,59% σε σχέση με το 2022]

Πηγές Επισκεψιμότητας

Μηχανές αναζήτησης [64,62%]

Απευθείας πρόσβαση [33,20%]

Ιστοχώροι και παραπομπές [2,18%]

Ανάλυση Τεχνολογιών Πρόσβασης (H/Y, smartphone, κινητό)

Πρόσβαση από smartphone [77,06%]

Πρόσβαση από υπολογιστή [19,26%]

Πρόσβαση από tablet [3,68%]

0-18.GR - SYNIGOROS.GR/PAIDI (1/1/2023 - 31/12/2023)*

Πλήθος Μοναδικών Επισκεπτών: 3.616 (-10,91% σε σχέση με το 2022)

Προβολές Ιστοσελίδων: 9.465 (-6,41% σε σχέση με το 2022)

Πηγές Επισκεψιμότητας

Απευθείας πρόσβαση [80,91%]

Μηχανές αναζήτησης [16,68%]

Ιστοχώροι και παραπομπές [2,11%]

Μέσα κοινωνικής δικτύωσης [0,31%]

Ανάλυση Τεχνολογιών Πρόσβασης (H/Y, smartphone, κινητό)

Πρόσβαση από smartphone [44,76%]

Πρόσβαση από υπολογιστή [54,68%]

Πρόσβαση από tablet [0,56%]

SOCIAL MEDIA (1/1/2023 – 31/12/2023)

FACEBOOK (/SYNIGOROS)

Μοναδικοί χρήστες που έχουν κάνει «Like!» στο επίσημο προφίλ / Μέλη δημόσιου προφίλ της Αρχής στα τέλη του 2023: **25.162 (+4,84% από τις αρχές του 2023)**

TWITTER (@SYNIGOROS)

Μοναδικοί χρήστες που έχουν κάνει «Follow» / Ακόλουθοι – Followers δημόσιου προφίλ της Αρχής στα τέλη 2023: **7.737 (+3,63% από τις αρχές του 2023)**

* κατόπιν ρητής δήλωσης συναίνεσης επισκέπτη («Συμφωνώ»)

3.6. ΑΝΤΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ

Ο συνεχιζόμενος υψηλός αριθμός των αναφορών προς τον Συνήγορο του Πολίτη, ενισχύει τις διαπιστώσεις της Αρχής για την ανάγκη σοβαρών παρεμβάσεων στους τομείς που επηρεάστηκαν καθοριστικά στα χρόνια που ακολούθησαν τη δημοσιονομική κρίση και εντάθηκαν από την πανδημία του Covid – 19, αλλά και την εμφάνιση πολιτικών αναταράξεων σε κοντινές, προς τη χώρα μας, περιοχές (Ουκρανία, Παλαιστίνη). Οι πολίτες εξακολουθούν να απασχολούνται με θέματα υγείας, συντάξεων, φορολογικών διαδικασιών, και γενικά με προβλήματα που έχουν αναδειχθεί με τις παρεμβάσεις της Αρχής, μέσα από νομοθετικές προτάσεις, πορίσματα και ειδικές εκθέσεις και περιγράφονται στην παρούσα έκθεση. Απαιτούνται, λοιπόν, παρά τη συνεχιζόμενη υλοποίηση δράσεων που βελτιώνουν τη λειτουργία του δημοσίου τομέα (π.χ. επέκταση των λειτουργιών της διαδραστικής πύλης «gon.gr»), επιπλέον ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις σε πολλά και κρίσιμα πεδία διοικητικής δράσης, στα οποία εμφανίζονται «συστημικές» δυσλειτουργίες, όπως και ενίσχυση του κράτους πρόνοιας και του κράτους δικαίου, στους κρίσιμους τομείς που η ετήσια έκθεση αποτυπώνει.

Θεματικές ενότητες

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ

Στην ετήσια έκθεση της Αρχής για το έτος 2023, παρουσιάζεται αναλυτικά η διαμεσολαβητική της δράση σε καίρια και, συνάμα, επίκαιρα ζητήματα που αφορούν στους πολίτες και παράλληλα αποτυπώνεται το αποτέλεσμα των παρεμβάσεων της Αρχής. Η διαπίστωση και η καταγραφή των προβλημάτων και δυσλειτουργιών που ανακύπτουν κατά την άσκηση των δημοσίων πολιτικών (ιδίως στους σημαντικούς τομείς της υγείας, της εργασίας, των δικαιωμάτων, της προστασίας του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης) προκύπτει από τη διερεύνηση κάθε αναφοράς ξεχωριστά, και έχει ως απώτερο σκοπό να συμβάλει, και μέσω της ανάδειξής τους στην παρούσα ετήσια έκθεση της Αρχής, στη βελτίωση της λειτουργίας της Διοίκησης.

Επιγραμματικά, οι θεματικές ενότητες, τις οποίες αναδεικνύει ο Συνήγορος για το έτος 2023, είναι οι ακόλουθες:

- **Δικαιώματα και προστασία πολιτών τρίτων χωρών**
- **Δικαιώματα και παιδική προστασία**
- **Πρόσβαση στην αγορά εργασίας**
- **Υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής αλληλεγγύης**
- **Κοινωνική ασφάλιση**
- **Δυσλειτουργία της πλατφόρμας του Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε. για την Ενιαία Αίτηση Ενίσχυσης**
- **Καθυστερήσεις στη βεβαίωση ή/και είσπραξη απαιτήσεων των δημοσίων φορέων**
- **Καθυστέρηση συμμόρφωσης της Διοίκησης σε δικαστικές αποφάσεις**
- **Πολιτιστικό περιβάλλον και τουρισμός: μία ευάλωτη ισορροπία**
- **Διαχείριση και προστασία της παράκτιας ζώνης.**

1. Δικαιώματα και προστασία πολιτών τρίτων χωρών

1.1. ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

Τα ζητήματα παροχής διεθνούς προστασίας απασχόλησαν και την παρούσα χρονιά την Αρχή, καθώς δέχθηκε μεγάλο αριθμό αναφορών, τόσο από αιτούντες άσυλο και πρόσφυγες, όσο και από φορείς και οργανώσεις που ασχολούνται με τα δικαιώματα αυτών, σχετικά με ζητήματα πρόσβασης στη διαδικασία, παροχών και συνθηκών υποδοχής, καθώς και ατομικών ελευθεριών.

1.1.1. Εγγυήσεις στις διαδικασίες υποδοχής και ασύλου εντός Κέντρων Υποδοχής και Ταυτοποίησης και Κλειστών Ελεγχόμενων Δομών

Ο Συνήγορος του Πολίτη, κατά το έτος 2023, δέχθηκε πλήθος αναφορών¹⁴ σχετικά με τον χρόνο περιορισμού ελευθερίας των διαμενόντων στην Κλειστή Ελεγχόμενη Δομή (Κ.Ε.Δ.) της Σάμου, καθώς και τις συνθήκες διαμονής τους. Ειδικότερα, οι αναφερόμενοι **επισήμαναν ότι ο περιορισμός τους στην Κ.Ε.Δ. υπερέβαινε το ανώτερο χρονικό όριο των 25 ημερών** που θέτει ο νόμος, χωρίς στο διάστημα αυτό να έχουν καταγραφεί και εξεταστεί από κλιμάκιο του Εθνικού Οργανισμού Δημόσιας Υγείας (Ε.Ο.Δ.Υ.). Παράλληλα, κατήγγειλαν την έλλειψη βασικών ειδών πρώτης ανάγκης και υγιεινής, καθώς και τρεχούμενου νερού. Ο Συνήγορος απευθύνθηκε στους αρμόδιους φορείς, αναφερόμενος στις ισχύουσες διατάξεις που διέπουν τις διαδικασίες υποδοχής και ταυτοποίησης και **τόνισε την υποχρέωση της Διοίκησης για καταγραφή των διαμενόντων εντός των νόμιμων προθεσμιών, την έγκαιρη αξιολόγηση των τυχόν ευάλωτων και την παραπομπή τους σε κατάλληλη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη**. Επιπλέον, ζήτησε ενημέρωση για τις συνθήκες παραμονής των διαμενόντων. Δεν υπήρξε, ωστόσο, μέχρι σήμερα, οποιαδήποτε απάντηση από τις αρμόδιες αρχές.

Επίσης, ο Συνήγορος δέχθηκε αναφορά σχετικά με τη **μη καταγραφή** και υπαγωγή σε διαδικασίες υποδοχής ευάλωτου προσώπου, τις ακατάλληλες συνθήκες και τον de facto περιορισμό ελευθερίας¹⁵ στην Ελεγχόμενη Δομή στα Μεγάλα Θέρμα Λέσβου. Από την απάντηση της Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης προκύπτει ότι, ο αναφερόμενος υπεβλήθη σε διαγνωστικό έλεγχο Covid – 19 από κλιμάκιο του Ε.Ο.Δ.Υ. και αξιολόγηση της υγείας από κλιμάκιο Μη Κυβερνητικής Οργάνωσης (Μ.Κ.Ο.) στα Μεγάλα Θέρμα, ενώ η καταγραφή του έγινε αφότου μετέβη στην Κ.Ε.Δ. Λέσβου.

Στο πλαίσιο χειρισμού υποθέσεων¹⁶ σχετικά με τις διαδικαστικές εγγυήσεις για τους αιτούντες άσυλο, συγγενείς θυμάτων ή επιζήσαντες ναυαγίου στην Κ.Ε.Δ. Λέσβου, ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε ότι, βάσει του ενωσιακού πλαισίου (άρ. 31 παρ. 2 της Οδηγίας 2013/32/ΕΕ), πρέπει να διασφαλίζεται η πλήρης και κατάλληλη εξέταση της αίτησης και η εφαρμογή των ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων που αρμόζουν βάσει εξατομικευμένης αξιολόγησης. Υπογράμμισε ότι, ένας σύντομος χρόνος προγραμματισμού της συνέντευξης στην περίπτωση του ιδιαίτερα πρόσφατου και τραυματικού γεγονότος απώλειας συγγενικών

14. Ενδεικτικά, Φ.Υ. 341254, 342146 και 343094.

15. Φ.Υ. 335212.

16. Φ.Υ. 311527 και 343039.

προσώπων, δεν διασφαλίζει τα εχέγγυα πλήρους και κατάλληλης εξέτασης της αίτησης. **Πρότεινε, για τους συγγενείς θυμάτων και για τους επιζήσαντες ναυαγίου, ο προγραμματισμός της συνέντευξης να λαμβάνει χώρα μετά από ψυχολογική εκτίμηση και βάσει των συστάσεων αυτής, ως προς τον χρόνο που εκτιμάται ότι επιτρέπει την αποτελεσματική συμμετοχή του αιτούντος στη συνέντευξη.**

Τέλος, σημειώνεται ότι, στην απόφαση Ε.Φ. κατά Ελλάδα της 05.10.2023 (αρ. προσφ. 16127/20), το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α.), λαμβάνοντας υπόψη την ιδιαίτερα ευάλωτη θέση της προσφεύγουσας – αιτούσας άσυλο ως σοβαρά ασθενούς, διαπίστωσε παραβίαση του άρθρου 3 της Ε.Σ.Δ.Α. Το Δικαστήριο έλαβε υπόψη έγγραφο¹⁷ του Συνηγούρου του Πολίτη προς τις αρμόδιες αρχές, το οποίο **υπενθύμιζε το καθήκον διασφάλισης της παρακολούθησης της ιατρικής περίθαλψης των ατόμων που πάσχουν από σοβαρές ασθένειες και, κατά προτεραιότητα, των ατόμων που πάσχουν από HIV και των θυμάτων βιασμού.**

1.1.2. Άσυλο

1.1.2.1. ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΣΥΛΟΥ

Ο Συνήγορος έγινε δέκτης αναφορών σχετικά με την αδυναμία προγραμματισμού ραντεβού για την καταγραφή αρχικής και μεταγενέστερης αίτησης διεθνούς προστασίας στην ενδοχώρα¹⁸. Αναφορικά με τις αρχικές αιτήσεις, πρόέκυψε ότι το πρόβλημα ήταν παροδικό. Στην περίπτωση των μεταγενέστερων αιτήσεων, ωστόσο, πρόέκυψε ότι η Υπηρεσία Ασύλου επιτρέπει στους αιτούντες τον επαναπρογραμματισμό του ραντεβού τους για την κατάθεση δεύτερης, μεταγενέστερης αίτησης, άπαξ, εισάγοντας στην πράξη έναν διοικητικό, τεχνικό περιορισμό, που δεν προβλέπεται από τη νομοθεσία και έχει ως αποτέλεσμα τη ματαίωση της πρόσβασης σε νέα διαδικασία. Ο Συνήγορος επανέλαβε τις επιφυλάξεις του για τον περιορισμό που εισάγει η αποκλειστική κατάθεση μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας¹⁹, και μάλιστα σε μια ευάλωτη πληθυσμιακή ομάδα όπως οι αιτούντες άσυλο, και επισήμανε την παραβίαση του εθνικού και του ευρωπαϊκού νομοθετικού πλαισίου (άρ. 42 της Οδηγίας 2013/32/ΕΕ και άρ. 94 του Ν. 4939/2022). Ωστόσο, η Υπηρεσία Ασύλου επέμεινε στις θέσεις της.

1.1.2.2. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΚΡΑΤΗΣΗ

Σημαντικό ζήτημα πρόέκυψε από την κράτηση, στο πλαίσιο των διαδικασιών επιστροφής του Ν. 3907/2011, αλλοδαπών που είχαν λάβει «Αποδεικτικά Προ-

17. Φ.Υ. 278747.

18. Ενδεικτικά Φ.Υ. 334025, 338358, 340243, 338275 και 336749.

19. Φ.Υ. 330846.

γραμματισμού Ραντεβού Καταγραφής» από την οικεία πλατφόρμα του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου, με τη σημείωση ότι «το παρόν έγγραφο δεν αποτελεί έκφραση βούλησης, αλλά αποδεικτικό προγραμματισμού²⁰». Στην παρέμβασή του, ο Συνήγορος επισήμανε ότι η ως άνω διατύπωση παραβιάζει την ευρωπαϊκή και εθνική νομοθεσία, καθώς η ηλεκτρονική υποβολή αίτησης προγραμματισμού καταγραφής συνιστά έκφραση βούλησης – υποβολή αίτησης διεθνούς προστασίας. Ζήτησε, δε, από τις Υπηρεσίες Ασύλου και Υποδοχής να εξετάσουν την απαλοιφή της ως άνω φράσης από τα αποδεικτικά προγραμματισμού ραντεβού καταγραφής. Ζήτησε, τέλος, από τη Διεύθυνση Διαχείρισης Μετανάστευσης να επιληφθεί της απαγόρευσης έκδοσης απόφασης επιστροφής στις περιπτώσεις αυτές. Εν προκειμένω, η Αρχή ενημερώθηκε ότι οι αναφερόμενοι αφέθηκαν ελεύθεροι. Ωστόσο, η διαμεσολάβηση συνεχίζεται για την οριστική επίλυση του ζητήματος.

1.1.2.3. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΔΙΚΑΙΟΥΧΩΝ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Η Αρχή δέχθηκε ικανό αριθμό αναφορών²¹ και κατά το έτος 2023, σχετικά με τις καθυστερήσεις στην ανανέωση των Αδειών Διαμονής Ενιαίου Τύπου (Α.Δ.Ε.Τ.), δικαιούχων διεθνούς προστασίας. Ειδικά, αναφορικά με τις καθυστερήσεις στην έκδοση των οικείων βεβαιώσεων εν αναμονή της ανανέωσης, οι οποίες προέκυπταν λόγω της ακολουθούμενης διαδικασίας πρωτοκόλλησης των αιτήσεων ανανέωσης των Α.Δ.Ε.Τ., ο Συνήγορος πρότεινε την επανεξέταση της διοικητικής πρακτικής, προκειμένου **η πρωτοκόλληση να συμπίπτει χρονικά με την ημερομηνία υποβολής της αίτησης, ώστε να εκδίδεται άμεσα και η σχετική βεβαίωση. Η πρόταση έγινε δεκτή από τη Διοίκηση²²**. Επίσης, συνεχίστηκαν οι αναφορές ότι οι ως άνω βεβαιώσεις δεν εγγυώνται την απόλαυση των δικαιωμάτων ασφάλισης και εργασίας των δικαιούχων²³. Ο Συνήγορος απευθύνθηκε στις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου²⁴ και του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη²⁵, ζητώντας, για μία ακόμη φορά, διευκρινίσεις σχετικά με την διασφάλιση των οικείων δικαιωμάτων από την κατοχή των βεβαιώσεων αυτών. Στην απάντησή του, το Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας (Α.Ε.Α.) επισήμανε, μεταξύ άλλων, ότι, **καθ' όλο το χρονικό διάστημα της ανανέωσης, εφαρμόζονται οι ισχύουσες διατάξεις σχετικά με την αμοιβή, την πρόσβαση στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης όσον αφορά τη μισθωτή ή ανεξάρτητη δραστηριότητα,**

20. Φ.Υ. 330746, 329236 και 331240.

21. Ενδεικτικά Φ.Υ. 333397, 341708, 343117, 336900 και 329137.

22. Φ.Υ. 316047, Βλ. σχετικά Συνήγορος του Πολίτη, Τετραμηνιαία Δελτία Ιανουάριος – Απρίλιος 2023, διαθέσιμο <https://www.synigoros.gr/api/files/download/483106>, σελ. 14.

23. Ενδεικτικά Φ.Υ. 340204 και 329698.

24. Φ.Υ. 316047.

25. Φ.Υ. 340204.

καθώς και τους όρους εργασίας (άρθρο 26 παρ. 3 του Ν. 4939/2022).

1.2. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

Ο Συνήγορος του Πολίτη, έχοντας την αρμοδιότητα της προστασίας των δικαιωμάτων, ιδιαιτέρως των ευάλωτων ομάδων, συνεχίζει να παρακολουθεί στενά τις εξελίξεις στο πεδίο της μεταναστευτικής πολιτικής, τόσο σε νομοθετικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο οργάνωσης και λειτουργίας των αρμόδιων υπηρεσιών, ασκώντας έλεγχο στον τρόπο εφαρμογής της κείμενης μεταναστευτικής νομοθεσίας και διατυπώνοντας προτάσεις, όπου αυτό κρίνεται αναγκαίο.

1.2.1. Καθυστερήσεις στη διαδικασία χορήγησης/ανανέωσης αδειών διαμονής και λοιπά διαδικαστικά ζητήματα

Κατά τα δύο προηγούμενα έτη, με την ψηφιοποίηση των υπηρεσιών και τη δημιουργία της ηλεκτρονικής πλατφόρμας του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου, σχηματίστηκε η εύλογη προσδοκία της ύφεσης του φαινομένου των καθυστερήσεων εξέτασης των σχετικών αιτημάτων. Πράγματι, κατά την αρχική εφαρμογή, διαπιστώθηκε μείωση του χρόνου εξέτασης σχετικών αιτημάτων χορήγησης/ανανέωσης τίτλων διαμονής και αποσυμφόρηση των εμπλεκόμενων υπηρεσιών από το πλήθος των ενδιαφερομένων που μετέβαιναν, με φυσική παρουσία, για διεκπεραίωση των υποθέσεών τους.

Ωστόσο, ο όγκος των ηλεκτρονικών αιτημάτων εξακολούθησε να είναι μεγάλος και οι υπηρεσίες αλλοδαπών που διαχειρίζονται τις αιτήσεις να παραμένουν υποστελεχωμένες. Οι παράγοντες αυτοί, σε συνδυασμό με σοβαρές, όπως αποδείχτηκε, ατέλειες του ηλεκτρονικού συστήματος υποβολής αίτησης για τίτλο διαμονής²⁶, είχαν ως αποτέλεσμα την καθυστέρηση εξέτασης όσων αιτημάτων πληρούσαν τις νόμιμες προϋποθέσεις, συχνά για διάστημα και πέραν του έτους. Το Υπουργείο, με την υπ' αρ. 423840/15.09.2023 Υ.Α., επιχείρησε να βελτιώσει την κατάσταση και καθιέρωσε αυστηρότερη διαδικασία κατά την ηλεκτρονική υποβολή αιτημάτων χορήγησης τίτλων διαμονής που αναμένεται να οδηγήσει στην μείωση του χρόνου εξέτασης των αιτημάτων που πληρούν τις νόμιμες προϋποθέσεις²⁷.

Επίσης, κατά την εφαρμογή της ηλεκτρονικής διαδικασίας υποβολής αίτησης

---

26. Σχετικά, ο Συνήγορος ενημερώθηκε ότι πολλοί αλλοδαποί επισύναπταν στην ηλεκτρονική αίτησή τους μη συναφή με το αίτημα έγγραφα και μάλιστα, πολύ συχνά, εντελώς άσχετα ή πλαστά. Ως αποτέλεσμα, αυξήθηκε κατακόρυφα ο αριθμός των υπό εξέταση αιτήσεων, με αποτέλεσμα, παρότι τα αιτήματα αυτά απορρίπτονταν, να αυξηθεί υπέρμετρα ο χρόνος διεκπεραίωσης του συνόλου των αιτημάτων.

27. Φ.Υ. 336106.

για κτήση τίτλου διαμονής, παρατηρήθηκε, σε μεγάλο αριθμό περιπτώσεων και ιδίως κατά την αρχική εφαρμογή της διαδικασίας, το φαινόμενο της μεγάλης χρονικής απόκλισης (έως και αρκετών μηνών) μεταξύ της ημερομηνίας υποβολής της αίτησης και της ημερομηνίας πρωτοκόλλησής της. Οι παρατηρούμενες αποκλίσεις διαφοροποιούνταν ακόμη και σε αιτήματα που είχαν υποβληθεί την ίδια ημέρα στην ίδια υπηρεσία, με συνέπεια τη μη διασφάλιση της τήρησης της χρονικής σειράς προτεραιότητας κατά την εξέταση των αιτημάτων, και την επίταση του αισθήματος ανασφάλειας στους ενδιαφερόμενους.

Η Αρχή επεσήμανε στις αρμόδιες υπηρεσίες το πρόβλημα και το Υπουργείο, ανταποκρινόμενο σε αυτό, φρόντισε για την εξομάλυνση του ζητήματος με ελάχιστες ή μικρές αποκλίσεις στους χρόνους υποβολής και πρωτοκόλλησης²⁸.

Συμπερασματικά, η Αρχή εξακολουθεί, για άλλη μία χρονιά, να γίνεται αποδέκτης αναφορών από πολίτες τρίτων χωρών που διαμαρτύρονται ιδίως για τις καθυστερήσεις στις διαδικασίες χορήγησης/ανανέωσης αδειών διαμονής (με χαρακτηριστικό παράδειγμα τις υπηρεσίες αλλοδαπών της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Αττικής), ενώ βρίσκεται σε ανοικτό διάλογο, τόσο με το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, όσο και με τις Διευθύνσεις Αλλοδαπών και Μετανάστευσης των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων ανά τη χώρα, προκειμένου να εντοπίζονται και να επιλύονται οι δυσλειτουργίες που ανακύπτουν.

Τέλος, τονίζεται εκ νέου η ανάγκη ενίσχυσης της στελέχωσης των αρμόδιων υπηρεσιών, της παροχής σε αυτές επαρκούς υλικοτεχνικής υποδομής, καθώς και της στενότερης συνεργασίας του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου με τις Διευθύνσεις Αλλοδαπών και Μετανάστευσης των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων, ώστε να υπάρχει ομοιόμορφη αντιμετώπιση των ζητημάτων, τόσο σε νομοθετικό όσο και σε οργανωτικό επίπεδο.

2. Δικαιώματα και παιδική προστασία

Η προστασία των ανηλίκων και η διασφάλιση των δικαιωμάτων τους αποτελούν νευραλγικό πεδίο παρεμβάσεων του Συνηγόρου του Πολίτη.

Η Αρχή διερεύνησε, για ακόμα μία χρονιά, ζητήματα που αφορούσαν στη μεταφορά των μαθητών και μαθητριών προς και από το σχολείο, όπου φοιτούσαν, και σχετίζονται με την ασφαλή μετακίνησή τους, καθώς και τις ιδιαίτερες ανάγκες που παρουσιάζουν ορισμένες γεωγραφικές περιοχές, αλλά και πληθυσμιακές ομάδες παιδιών. Στο πλαίσιο αυτό, επεσήμανε στους αρμόδιους φορείς τα εμπόδια στην υλοποίηση του δικαιώματός των παιδιών στην εκπαίδευση.

28. Φ.Υ. 325737.

Με ιδιαίτερη ευαισθητοποίηση προς τους μαθητές με αναπηρίες, ο Συνήγορος προασπίστηκε το δικαίωμά τους στην εκπαίδευση, και συγκεκριμένα παρενέβη για τη μεταφορά τους σε γενικά ή ειδικά σχολεία δημόσιας εκπαίδευσης, αλλά και για την πρόσβασή τους σε ιδιωτικά σχολεία.

Επίσης, παρενέβη άμεσα και αποτελεσματικά σε περιπτώσεις παραβίασης της ιδιωτικότητας, της προσωπικότητας και των προσωπικών δεδομένων ανηλίκων, λόγω προβολής τους στα μέσα μαζικής ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε.), στο διαδίκτυο και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

2.1. ΠΡΟΣΒΟΛΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΤΑ ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ (Μ.Μ.Ε.) ΚΑΙ ΣΤΑ ΜΕΣΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ

Στο πλαίσιο εξέτασης αναφορών σχετικά με τον τρόπο κάλυψης από τα Μ.Μ.Ε. θεμάτων που αφορούν ανηλίκους, ο Συνήγορος του Πολίτη εστίασε ιδίως σε ζητήματα προβολής, με ή χωρίς άδεια της οικογένειας, της εικόνας παιδιών που βρίσκονται σε δύσκολη κατάσταση, καθώς και τηλεοπτικής, κυρίως, παρουσίασης ειδήσεων για παιδιά φιλοξενούμενα σε ιδρύματα²⁹.

Στις περιπτώσεις αυτές, η Αρχή παρενέβη καλώντας τα μέσα επικοινωνίας και τους εργαζομένους αυτών να αντιμετωπίζουν τα παιδιά ως υποκείμενα δικαιωμάτων και να τηρούν την ισχύουσα νομοθεσία και δεοντολογία. Παράλληλα, απευθύνθηκε στο καθ' ύλην αρμόδιο Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (Ε.Σ.Ρ.), στις ενώσεις συντακτών, αλλά και στην εκάστοτε οικογένεια, εφόσον τα στοιχεία του παιδιού προέρχονταν από την ίδια. Επίσης, ζητήθηκε η συνδρομή των εισαγγελικών αρχών και του Ε.Σ.Ρ. σε συνέχεια σοβαρών περιστατικών που ενέπλεκαν παιδιά, για τις πρακτικές προβολής στα Μ.Μ.Ε., αλλά και παρουσίας τηλεοπτικών συνεργείων και αθέμιτης προσέγγισης μαθητών/τριών και φιλοξενουμένων έξω από σχολεία και δομές, με συνέπεια την πρόκληση συναισθηματικής φόρτισης.

Ειδικότερα, ο Συνήγορος επισήμανε ότι, η κατ' εξακολούθηση προβολή και ο σχολιασμός της εικόνας και της προσωπικής και οικογενειακής ζωής παιδιών, αλλά και η παρουσία δημοσιογράφων σε δομές και χώρους όπου κινούνται ανήλικοι, παραβιάζουν τα δικαιώματα σεβασμού της ταυτότητας, της προσωπικότητας, της ιδιωτικής ζωής και της αξιοπρέπειας του παιδιού. Παράλληλα, έρχονται σε αντίθεση με την υποχρέωση διασφάλισης του βέλτιστου συμφέροντός του και προστασίας του παιδιού θύματος, σύμφωνα με την, υπερνομοθετικής ισχύος, Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παι-

29. Φ.Υ. 341998, 341385, 338893, 335070, 334824, 333631 και 332356.

διού (Δ.Σ.Δ.Π.)³⁰. Η πρακτική, άλλωστε, αυτή έρχεται σε σύγκρουση με το ελληνικό Σύνταγμα και άλλες διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας, που θεσπίζουν υποχρέωση προστασίας της παιδικής ηλικίας και σεβασμού της προσωπικότητας και της αξίας του ανθρώπου³¹.

Στο ίδιο πνεύμα, αναδείχθηκε η υποχρέωση που απορρέει από τον Γενικό Κανονισμό για την Προστασία Δεδομένων (Γ.Κ.Π.Δ.), για αυξημένη εγρήγορση και προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των ανηλίκων, λόγω της εκ φύσεως ευάλωτης θέσης τους, που μπορεί να οδηγήσει σε σωματική και υλική ή μη βλάβη³².

Συμπληρωματικά, σημειώθηκε ότι ειδικότερες διατάξεις συγκεκριμενοποιούν τις παραπάνω υποχρεώσεις για τον Τύπο και τη Ραδιοτηλεόραση, υπαγορεύοντας την αποφυγή παρέμβασης σε πόνο ή πένθος, παρουσίασης τέτοιων σκηνών ή προβολής εικόνων, που επιτείνουν το τραύμα, αλλά και απαγορεύοντας την παρουσίαση ανηλίκων μέσω εικόνας, ονόματος ή άλλου τρόπου που καθιστά σαφή την ταυτότητά τους, καθώς και τη συμμετοχή σε εκπομπές ανηλίκων μαρτύρων, θυμάτων ή γενικότερα ευρισκόμενων σε δύσκολη κατάσταση³³.

Ο Συνήγορος, μάλιστα, εξέφρασε την εκτίμηση ότι, στις υποθέσεις που διερεύ-

---

30. Άρθρο 3 παρ. 1 Δ.Σ.Δ.Π. (Ν. 2101/1992): «Σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας, είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού». Επίσης άρ. 39: «Τα συμβαλλόμενα κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να διευκολύνουν τη σωματική και ψυχολογική ανάρρωση και την κοινωνική επανένταξη κάθε παιδιού θύματος οποιασδήποτε μορφής παραμέλησης, εκμετάλλευσης ή κακοποίησης, βασανισμού ή κάθε άλλης μορφής σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας ή ένοπλης σύρραξης. Η ανάρρωση αυτή και η επανένταξη γίνονται μέσα σε περιβάλλον, που ευνοεί την υγεία, τον αυτοσεβασμό και την αξιοπρέπεια του παιδιού».

31. Ιδίως άρ. 2 παρ. 1, 15 παρ. 2 του Συντάγματος και 57, 59 του Αστικού Κώδικα.

32. Βλ. ιδίως προοίμιο του Γ.Κ.Π.Δ., Οδηγία (ΕΕ) 2016/680: «(εδ. 38) Τα παιδιά απαιτούν ειδική προστασία όσον αφορά τα δεδομένα τους προσωπικού χαρακτήρα, καθώς τα παιδιά μπορεί να έχουν μικρότερη επίγνωση των σχετικών κινδύνων, συνεπειών και εγγυήσεων και των δικαιωμάτων τους σε σχέση με την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.» και «(εδ. 75) Οι κίνδυνοι για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες φυσικών προσώπων, ποικίλης πιθανότητας και σοβαρότητας, είναι δυνατόν να προκύπτουν από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα η οποία θα μπορούσε να οδηγήσει σε σωματική, υλική ή μη υλική βλάβη, ιδίως όταν [...] υποβάλλονται σε επεξεργασία δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα ευάλωτων φυσικών προσώπων, ιδίως παιδιών...».

33. Βλ. ιδίως Π.Δ. 77/2003 (Κώδικας δεοντολογίας ειδησεογραφικών και άλλων δημοσιογραφικών και πολιτικών εκπομπών), άρ. 6 και 7. Το αυτό ορίζεται και στο άρ. 9 παρ. 7 του Ν. 4779/2021, που ενσωματώνει την Οδηγία (ΕΕ) 2010/1 σχετικά με την παροχή υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων, όπως έχει τροποποιηθεί με την Οδηγία (ΕΕ) 2018/1808.

νησε, δεν συνέτρεχαν οι προϋποθέσεις της κατ' εξαίρεση νομιμοποίησης της παρουσίασης ανηλίκου (δεν ήταν αναγκαία η παρουσίαση για την ενημέρωση του κοινού, η προβολή προκαλούσε πόνο ή βλάβη στην προσωπικότητα του παιδιού ή/και δεν είχε προηγηθεί γραπτή συναίνεση νόμιμου εκπροσώπου του³⁴).

Κρίθηκε, αντίθετα, ότι – στις περιπτώσεις που εξετάστηκαν, αλλά και σε μεγάλο βαθμό γενικότερα – τα μέσα δεν περιορίζονται στην κάλυψη της ανάγκης πληροφόρησης του κοινού, που επιτυγχάνεται με την αναφορά της είδησης, αλλά εμφανίζουν στοιχεία που διεισδύουν όλο και περισσότερο σε ποικίλες πτυχές της ιδιωτικής ζωής του παιδιού και του περιβάλλοντός του, κάνουν εκτεταμένη χρήση φωτογραφιών και βίντεο από την προσωπική και οικογενειακή ζωή του ανηλίκου, προβαίνουν σε λεπτομερείς περιγραφές και αναλύσεις, ακόμη και για ευαίσθητα δεδομένα του, διατυπώνουν εκτιμήσεις για την ψυχολογική κατάσταση του, για μελλοντικές προοπτικές, κ.λπ. Συνήθης είναι, επίσης, η διαρροή στοιχείων του φακέλου της υπόθεσης (κατά παράβαση της μυστικότητας της διαδικασίας) και η επί μακρόν συντήρηση της είδησης στην επικαιρότητα, με την προβολή «νέων στοιχείων» που προκύπτουν, τα οποία εμπλουτίζονται από επαναλήψεις συγκεκριμένων πλάνων, καθώς και με αξιολογήσεις ή συνεντεύξεις με συγγενείς και τρίτους, δηλώσεις και συστάσεις αρμόδιων και μη φορέων.

Κατ' αποτέλεσμα, ακόμα και αν στα ρεπορτάζ αυτά η εικόνα του παιδιού εμφανίζεται με την αναγκαία επεξεργασία ή δεν αναφέρεται το όνομά του, η ταυτοποίηση είναι αναπόφευκτη, και τα στοιχεία και οι χαρακτηρισμοί, που το συνοδεύουν, το ακολουθούν εφ' όρου ζωής.

Με βάση το ισχύον πλαίσιο και τις παραπάνω διαπιστώσεις, ο Συνήγορος τόνισε ότι, πέραν των λοιπών ζητημάτων που άπτονται του σεβασμού της προσωπικότητας και της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής των παιδιών, αναδεικνύεται ως εξέχουσας σημασίας η δευτερογενής θυματοποίηση και η ψυχοσυναισθηματική επιβάρυνση ανηλίκων και των οικογενειών τους, που δυσχεραίνουν την αποκατάσταση και τις υφιστάμενες ή μελλοντικές σχέσεις τους με το κοινωνικό τους περιβάλλον.

Τέλος, σε ό,τι αφορά στη στάση των γονέων, τονίστηκε ότι η τεκμαιρόμενη άδεια εκ μέρους τους, μέσω της διοχέτευσης φωτογραφιών και πληροφοριών στα Μ.Μ.Ε., δεν αίρει αυτόματα την προσβολή της ιδιωτικής σφαίρας του παιδιού, που είναι και το μόνο υποκείμενο του δικαιώματος προστασίας της προσωπικότητας, της εικόνας και της ιδιωτικής του ζωής. Επιπλέον, επισημάνθηκε ότι, με την ανάρτηση από τους γονείς ή την παροχή φωτογραφιών των παιδιών τους σε τρίτους, για δημοσίευση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, δημιουργείται μια ψηφιακή ταυτότητα, ένα διαδικτυακό αποτύπωμα. Οι φωτογραφίες και τα στοι-

34. Π.Δ. 77/2003, άρ. 10 εδ. β'.

χεία δεν διαγράφονται ποτέ πλήρως, ακόμη κι αν αφαιρεθούν από τις σελίδες των ίδιων. Το υλικό αυτό διαφεύγει, επομένως, της προσωπικής διαχείρισης και ο καθένας μπορεί να αντλεί περαιτέρω πληροφορίες για τη ζωή του παιδιού, τις οποίες θα αξιοποιεί όπως επιθυμεί με πιθανές αρνητικές συνέπειες, τόσο για την ασφάλεια του παιδιού, όσο και για την ψυχική του υγεία, ιδίως στα στάδια της κοινωνικοποίησής του.

Κατόπιν των παρεμβάσεων του Συνηγόρου, στις μεμονωμένες περιπτώσεις που χειρίστηκε, σταμάτησε από τα Μ.Μ.Ε. ή από την οικογένεια η εμφάνιση των επίμαχων φωτογραφιών/εικόνας των παιδιών και η περαιτέρω λήψη πλάνων, χωρίς ωστόσο να ληφθούν γενικότερης εφαρμογής μέτρα, όπως είχε ζητήσει η Αρχή. Στην ειδικότερη περίπτωση οργάνωσης που αναρτούσε φωτογραφίες παιδιών σε άσχημη κατάσταση στην ιστοσελίδα της, με σκοπό τη συλλογή χρημάτων, ο Συνήγορος απευθύνθηκε στις εισαγγελικές αρχές και η υπόθεση διερευνάται.

2.2. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΜΑΘΗΤΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

2.2.1. Πρόσβαση σε ιδιωτικά σχολεία

Ο Συνήγορος του Πολίτη δέχθηκε αναφορές³⁵ από γονείς παιδιών με αναπηρίες ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (ε.ε.α.), τα οποία δεν έγιναν δεκτά για εγγραφή ή επανεγγραφή ή συνέχιση φοίτησης σε ιδιωτικά σχολεία ή αποπέμφθηκαν κατά την αλλαγή της βαθμίδας εκπαίδευσης. Η Αρχή διαμεσολάβησε για κάθε ατομική υπόθεση ξεχωριστά, ενημερώνοντας τις διευθύνσεις εκπαίδευσης ως εποπτεύουσες υπηρεσίες, αλλά διερεύνησε και τα θεσμικά εμπόδια στην υλοποίηση του δικαιώματος των παιδιών στην εκπαίδευση.

Από το περιεχόμενο των αναφορών, προέκυψε ότι ιδιωτικά σχολεία, με ποικίλους έμμεσους τρόπους, δεν αποδέχονται ή αποπέμπουν παιδιά με αναπηρίες ή/και ε.ε.α., παρά την αντίθετη ρητή πρόβλεψη στη νομοθεσία.

Ενδεικτικά παρατηρήθηκε ότι:

- κατά τη διαδικασία της αίτησης εγγραφής, η οποία τελείται σε προκαθορισμένη συνάντηση των γονέων με τον υπεύθυνο του σχολείου, όπου οι γονείς ενημερώνουν για το παιδί με αναπηρία ή ειδική εκπαιδευτική ανάγκη (ε.ε.α.), το ιδιωτικό σχολείο συνήθως γνωστοποιεί εκ των υστέρων ότι το παιδί τους δεν γίνεται δεκτό, λόγω έλλειψης θέσης, και παρά το γεγονός ότι, εάν πράγματι είχαν ήδη πληρωθεί οι θέσεις, δεν θα είχε καθοριστεί η συνάντηση εξαρχής,

35. Φ.Υ. 336259, 337845 και 331613.

- ως προϋπόθεση της αίτησης εγγραφής, το παιδί αξιολογείται από εκπρόσωπο του ιδιωτικού σχολείου, χωρίς γνωστοποίηση στους γονείς των διαγνωστικών εργαλείων και χωρίς νομικά εχέγγυα σε σχέση με τη διαδικασία, η οποία καθαυτή ενδέχεται να παραβιάζει δικαιώματα του παιδιού, παρότι η αξιολόγηση των ε.ε.α. εκ του νόμου γίνεται από τα Κέντρα Διεπιστημονικής Αξιολόγησης Συμβουλευτικής και Υποστήριξης (ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.) και για τους μαθητές ιδιωτικών σχολείων,
- το ιδιωτικό σχολείο δεν παρέχει ειδικά μέτρα υποστήριξης σε μαθήτρια/τή με αναπηρία ή ε.ε.α., η/ο οποία/ος, είτε συνεχίζει τη φοίτησή της/του χωρίς υποστήριξη, είτε αποπέμπεται,
- όροι στον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας είναι αντιφατικοί ή υποκρύπτουν πρακτική αποπομπής παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες ή άλλες ε.ε.α., παρότι, στον ίδιο κανονισμό μπορεί να αναφέρεται ρητά ότι γίνονται δεκτοί οι μαθήτριες/τές με μαθησιακές δυσκολίες και υποστηρίζονται αντίστοιχα με τα δημόσια σχολεία.

Η νομοθεσία ορίζει πλέον ότι τα ιδιωτικά σχολεία γενικής εκπαίδευσης έχουν την ίδια οργάνωση με τα αντίστοιχα δημόσια σχολεία, ότι δεν μπορούν να αρνηθούν εγγραφή μαθητρών/τών λόγω της αναπηρίας ή των ε.ε.α. τους, ότι η φοίτησή τους γίνεται με τους ίδιους όρους, προϋποθέσεις και προσαρμογές που ισχύουν για τα δημόσια σχολεία της γενικής πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και ότι η παράβαση της διάταξης αυτής αποτελεί πειθαρχικό παράπτωμα για το ιδιωτικό σχολείο. Η μη επανεγγραφή ή η απομάκρυνση μαθήτριας/τή λόγω χαμηλής επίδοσης επίσης, εκ του νόμου, θεωρείται πειθαρχικό παράπτωμα.

Ο Συνήγορος απέστειλε έγγραφο προς το αρμόδιο Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, με επισήμανση των συνταγματικών και των αυξημένης τυπικής ισχύος διατάξεων, καθώς και της ειδικής νομοθεσίας με τα οποία πρέπει να ευθυγραμμίζονται οι εσωτερικοί κανονισμοί και οι πρακτικές των ιδιωτικών σχολείων, και ζήτησε τη σχετική έκδοση εγκυκλίου προς ενημέρωση των, αρμόδιων για την εποπτεία, Διευθύνσεων Εκπαίδευσης και των σχολείων. Επιπροσθέτως, η Αρχή υπέβαλε προτάσεις και ζήτησε την εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας, την αναθεώρηση και τον επανέλεγχο των κανονισμών εσωτερικής λειτουργίας των ιδιωτικών σχολείων γενικής εκπαίδευσης, τη βελτίωση της εποπτείας τους, την εφαρμογή των προβλεπόμενων κυρώσεων σε περίπτωση παραβάσεων και την έκδοση της προβλεπόμενης Υπουργικής Απόφασης για τον καθορισμό των γενικών αρχών κατά τη σύνταξη των εσωτερικών κανονισμών λειτουργίας, σε συμφωνία με το εθνικό δίκαιο. Σε σχέση με τα ξένα σχολεία, ζητήθηκε να επανεξεταστεί το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, προκειμένου τα σχολεία που λειτουργούν στην ελληνική επικράτεια να σέβονται το εθνικό δίκαιο και να τεθεί εγγράφως το ζήτημα προς το Υπουργείο Εξωτερικών.

Το Υπουργείο ανταποκρίθηκε θετικά. Η Αυτοτελής Διεύθυνση Ιδιωτικής Εκπαίδευσης ενημέρωσε εγγράφως την Αρχή ότι έχουν υποβληθεί προτάσεις αναθεώρησης του θεσμικού πλαισίου των ξένων σχολείων, όπως επίσης και ότι προτίθεται να εκδώσει εγκύκλιο, επισημαίνοντας αφενός την ευθύνη για την εποπτεία, τον έλεγχο και την επιβολή κυρώσεων από τις Διευθύνσεις Εκπαίδευσης, και αφετέρου ότι θα πρέπει να επανελεγχθούν οι εσωτερικοί κανονισμοί λειτουργίας όλων των ιδιωτικών και ξένων σχολείων και να αναπεμφθούν σε περίπτωση αντίθεσης όρου προς ρητή διάταξη νόμου. Στο ως άνω έγγραφο, δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην εφαρμογή των διατάξεων της ειδικής νομοθεσίας για την ιδιωτική εκπαίδευση, για την εκπαίδευση παιδιών με αναπηρία και ε.ε.α., για την εφαρμογή της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού και της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, προκειμένου να αποκλείονται περιπτώσεις διάκρισης παιδιών με αναπηρίες ή/και ε.ε.α. από την ιδιωτική εκπαίδευση. Τέλος, περιγράφεται ότι εξετάζεται η έκδοση Υπουργικής Απόφασης σε σχέση με τον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας των ιδιωτικών σχολείων, ώστε να συνάδει με το εθνικό δίκαιο.

2.2.2. Μεταφορά προς και από το σχολείο

Η Αρχή διερεύνησε αναφορές³⁶ για παιδιά με αναπηρίες, τα οποία στερούνται την πρόσβαση στην εκπαίδευση, καθώς δεν υλοποιούνται ή υλοποιούνται με υπέρμετρη καθυστέρηση, από την έναρξη του σχολικού έτους, τα δρομολόγια για τη μεταφορά τους σε γενικά ή ειδικά σχολεία δημόσιας εκπαίδευσης, παρόλο που οι διευθυντές των σχολικών μονάδων έχουν αποστείλει εγκαίρως τα απαραίτητα έγγραφα προς την Περιφέρεια.

Η αιτιολόγηση για τη μη υλοποίηση του δρομολογίου μεταφοράς των μαθητών με αναπηρίες, είναι συχνά η μη ευόδωση της διαδικασίας λόγω μη προσέλευσης ή μη κατάθεσης προσφοράς για το συγκεκριμένο τίμημα, από ενδιαφερόμενους υποψήφιους αναδόχους, με συνέπεια το δρομολόγιο να κηρύσσεται άγονο. Έχει διαπιστωθεί, επίσης, ότι τυχόν επανάληψη της διαδικασίας από την αρμόδια διεύθυνση της Περιφέρειας δεν επιφέρει διαφορετικό αποτέλεσμα. Σε διερευνηθείσα υπόθεση, η Περιφέρεια έχει διεξαγάγει τη διαδικασία έως και τέσσερις φορές χωρίς να ευοδωθεί, με συνέπεια η/ο μαθήτρια/τής να στερείται την πρόσβαση στην εκπαίδευση και η Περιφέρεια να επιβαρύνεται διοικητικά με όγκο γραφειοκρατικών διαδικασιών χωρίς αποτέλεσμα. Σημειώνεται ότι, σε κάποιες περιπτώσεις, έγιναν αναπροσαρμογές τιμών δημοπράτησης και εξαντλήθηκε η προβλεπόμενη μέγιστη τιμή³⁷. Πέραν τούτου, λόγω έλλειψης εκπαιδευμένων συνοδών και οδηγών, διακόπηκε, ενώ διαρκούσε το σχολικό έτος, η μεταφορά

36. Φ.Υ. 331055, 343601, 343599 και 343825.

37. Βλ. Κ.Υ.Α. 50025/19.09.2018 (Φ.Ε.Κ. Β', 4217/2018).

μαθήτριας/τή με αυτισμό.

Η Αρχή επεσήμανε προς το αρμόδιο Υπουργείο Εσωτερικών και το, εμπλεκόμενο στην υλοποίηση του δικαιώματος στην εκπαίδευση, Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, ότι το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο αδυνατεί να αντεπεξέλθει στους όρους που θέτει η πραγματικότητα και η ελεύθερη αγορά, ότι οι, καταρχάς αρμόδιοι για τη μεταφορά μαθητριών/τών με αναπηρίες, Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) δεν διαθέτουν ίδια μέσα, και απηύθυνε συγκεκριμένες προτάσεις για οργανωτικές αλλαγές και ανάληψη νομοθετικής πρωτοβουλίας, ώστε η πρόβλεψη για τη δωρεάν μεταφορά να καταστεί υλοποιήσιμη για όλους και να μην περιορίζεται το δικαίωμα των παιδιών στην εκπαίδευση. Ειδικότερα προτάθηκε:

- Να εξεταστεί επιμελώς, από τα συναρμόδια Υπουργεία, η πιθανότητα για ενδεχόμενη συνολική τροποποίηση του σχετικού νομικού και του κανονιστικού πλαισίου, ούτως ώστε να μεγιστοποιηθεί το ενδιαφέρον των κατάλληλων αναδόχων, να εξαλειφθούν τα άγονα δρομολόγια και να τηρούνται στην πράξη οι όροι που θα τεθούν, προκειμένου οι μαθήτριες/τές με αναπηρίες να μεταφέρονται στα σχολεία από την έναρξη του σχολικού έτους χωρίς, επιπρόσθετα στη φοίτησή τους, εμπόδια, με ασφάλεια και χωρίς κίνδυνο για την υγεία τους.
- Η ανάληψη νομοθετικής πρωτοβουλίας από το Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, ώστε να προσλαμβάνει το ίδιο τους συνοδούς και να τους τοποθετεί ανά γενικό ή ειδικό σχολείο, με αντίστοιχες συμβάσεις ορισμένου χρόνου, υπό τον όρο ότι διαθέτουν τα τυπικά και ουσιαστικά προσόντα για συνοδεία μαθητών με κινητικές, νοητικές, ψυχικές ή σύνθετες αναπηρίες, ώστε οι προϋποθέσεις να κρίνονται από φορείς της εκπαίδευσης, αντιστοίχως προς αυτές που ισχύουν για το ειδικό βοηθητικό προσωπικό σε Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (Σ.Μ.Ε.Α.Ε.). Σε κάθε περίπτωση, να τεθούν συγκεκριμένοι όροι, ώστε να διασφαλίζονται οι κατάλληλοι συνοδοί, ενόψει της ανηλικότητας, αλλά και της αναπηρίας των εκάστοτε συνοδευόμενων παιδιών.
- Η αγορά, από το αρμόδιο Υπουργείο, σχολικών λεωφορείων για τις Σ.Μ.Ε.Α.Ε., όπως νομοθετικά προβλέπεται³⁸, ειδικά για τις/τους μαθήτριες/τές με αναπηρία.
- Να ληφθεί υπόψη, επίσης, η τυχόν δυνατότητα διάθεσης ιδίων μέσων από τις Περιφέρειες και τους Δήμους.
- Να επανεξεταστεί η πρόβλεψη για τη μεταφορά των μαθητριών/τών από τους γονείς, με επιδότηση του κόστους και για τις τέσσερις (4) διαδρομές

---

38. Βλ. άρ. 8, παρ. 6 του Ν. 3699/2008.

που απαιτούνται για την προσέλευση και αποχώρηση από το σχολείο, με παράλληλη αύξηση του ποσού της επιδότησης.

- Να εξεταστεί η δυνατότητα επέκτασης της πρόβλεψης της Κ.Υ.Α. 50025/2018 (Φ.Ε.Κ. Β', 4217/26.09.2018) για τη μεταφορά μαθητριών/τών με αναπηρίες προς Σ.Μ.Ε.Α.Ε. χωρίς χιλιομετρικούς περιορισμούς και σε μαθήτριες/τές με σοβαρές αναπηρίες, που μετακινούνται με αμαξίδιο και φοιτούν σε γενικά σχολεία.

2.3. Η ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΜΑΘΗΤΩΝ/ΤΡΙΩΝ ΩΣ ΖΗΤΗΜΑ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Πέραν των προαναφερόμενων προβλημάτων που διαπιστώθηκαν κατά την υλοποίηση της μεταφοράς μαθητών/τριών με αναπηρίες ή/και ε.ε.α., προκύπτουν και ζητήματα κατά την υλοποίηση της μεταφοράς μαθητών/τριών που φοιτούν σε δημόσια σχολεία, τα οποία έχουν απασχολήσει τον Συνήγορο του Πολίτη τα τελευταία – τουλάχιστον – δέκα χρόνια. Η νομοθεσία προβλέπει τη δωρεάν μεταφορά μαθητών (ανάλογα με την ηλικία) που φοιτούν σε δημόσια σχολεία και διαμένουν σε μεγάλη απόσταση από το σχολείο, δικαίωμα άμεσα συνδεδεμένο με το δικαίωμα στην εκπαίδευση. Περαιτέρω, η διασφάλιση της μεταφοράς των μαθητών είναι απαραίτητη για τη συνέχιση της λειτουργίας των Μουσικών και Καλλιτεχνικών σχολείων, τα οποία συγκεντρώνουν μαθητές από πολλούς δήμους. Ωστόσο, οι μέχρι σήμερα προβλέψεις της ισχύουσας νομοθεσίας αποδεικνύονται ανεπαρκείς για την έγκαιρη (δηλ. από την έναρξη της σχολικής χρονιάς) και ασφαλή μετακίνηση, ενώ δεν καλύπτουν τις ιδιαίτερες ανάγκες των διαφορετικών γεωγραφικών περιοχών ή/και πληθυσμιακών ομάδων παιδιών.

Από την εξέταση, και κατά το έτος 2023, σημαντικού αριθμού αναφορών σχετικά με προβλήματα μεταφοράς μαθητών και μαθητριών προς και από το σχολείο όπου φοιτούσαν, ο Συνήγορος διαπίστωσε ιδίως:

1. μη υλοποίηση μεταφορών: α) ελλείψει αναδόχου, παραίτησης, απουσίας ενδιαφέροντος για συγκεκριμένα δρομολόγια εξαιτίας της χαμηλής αποζημίωσης, της αύξησης του τουρισμού, της αποφυγής μεταφοράς συγκεκριμένων πληθυσμιακών ομάδων (λ.χ. ρομά) ή ακόμα και της έλλειψης κατάλληλων (με βάση τις προϋποθέσεις του νόμου) μεταφορικών μέσων ή επαρκούς αριθμού οδηγών και συνοδών και β) λόγω έλλειψης επαρκών διαθέσιμων μέσων μαζικής μεταφοράς στην περιοχή, λ.χ. σε νησιωτικές περιοχές,
2. μεταφορά των μαθητών του δημοτικού με κοινά δρομολόγια του Κ.Τ.Ε.Λ., και, επομένως, μαζί με άγνωστους ενηλίκους, χωρίς συνοδό και δίχως την εξασφάλιση θέσης και ζώνης,
3. διαφοροποίηση της πρόβλεψης μεταφοράς μαθητριών και μαθητών των μουσικών σχολείων έναντι εκείνων που φοιτούν σε καλλιτεχνικά, πρότυπα ή

πειραματικά, ως προς τους οποίους εξασφαλίζεται άνευ άλλου τινός η κίνηση με δημόσιες συμβάσεις (ενώ για τα μουσικά σχολεία υπάρχει διακριτική ευχέρεια της διοίκησης),

4. μετακύλιση της υποχρέωσης μεταφοράς των παιδιών στους γονείς, όταν το δρομολόγιο είναι άγονο, χωρίς να εξετάζονται σοβαρές παράμετροι (όπως ύπαρξη διαθέσιμου οχήματος ή και διπλώματος οδήγησης, αδυναμία μεταφοράς λόγω επαγγελματικών υποχρεώσεων και μη συμβατού ωραρίου, εξαιρετικά μικρή αποζημίωση, με αποτέλεσμα την υπέρμετρη επιβάρυνση του οικογενειακού προϋπολογισμού),
5. έλλειψη σαφούς πλαισίου υποχρεώσεων οδηγών ή/και συνοδών, ιδίως σε σχέση με την ασφάλεια των μαθητών/τριών,
6. ασάφεια του πλαισίου ως προς τους αρμόδιους φορείς για την υπόδειξη της ενδεδειγμένης ασφαλούς πεζή διαδρομής, όταν αυτό απαιτείται.

Επιπρόσθετα, οι ανωτέρω δυσχέρειες εντείνονται, καθώς τόσο οι περιφέρειες, που φέρουν την ευθύνη για τη διασφάλιση της μεταφοράς των μαθητών, όσο και οι δήμοι, δεν διαθέτουν ίδια μέσα.

Ολοκληρώνοντας τη διερεύνηση σχετικών υποθέσεων³⁹, που είχαν τεθεί υπόψη του μέχρι την ολοκλήρωση της σχολικής χρονιάς 2022 – 2023, ο Συνήγορος έθεσε στα συναρμόδια Υπουργεία Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού και Εσωτερικών, πέραν των όσων προαναφέρθηκαν και αφορούν στη μεταφορά των μαθητών με αναπηρίες και ε.ε.α., τα επιπλέον ζητήματα που αναδείχθηκαν και συνδέονται με τη μεταφορά των μαθητών που φοιτούν στα δημόσια σχολεία. **Η Αρχή τόνισε την ανάγκη λήψης των αναγκαίων μέτρων και συντονισμού των Υπουργείων, ώστε η μεταφορά των μαθητών και των μαθητριών να διασφαλίζεται απρόσκοπτα από την αρχή της κάθε σχολικής χρονιάς. Επισημάνθηκε, μάλιστα, στο Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού ότι – ανεξάρτητα από τη μετακύλιση της αρμοδιότητας για τις μεταφορές στις κατά τόπους περιφέρειες – το ίδιο, ως ο κατεξοχήν αρμόδιος φορέας για τη διασφάλιση του δικαιώματος στην εκπαίδευση, φέρει την υποχρέωση εξεύρεσης λύσης για την απρόσκοπτη φοίτηση κάθε μαθήτριας και μαθητή, σε συνεργασία με συναρμόδιους φορείς και υπηρεσίες της τοπικής αυτοδιοίκησης.**

Επίσης, ο Συνήγορος διατύπωσε προτάσεις για περαιτέρω τροποποίηση της υπ' αριθμ. 50025/2018 Κ.Υ.Α., όπως αυτή έχει τροποποιηθεί και ισχύει, με γνώμονα την ασφαλή μετακίνηση των παιδιών και την υλοποίηση του στοιχειώδους δικαιώματός τους στην εκπαίδευση. Οι κυριότερες εξ αυτών συνοψίζονται στα εξής:

---

39. Ενδεικτικά: Φ.Υ. 332631, 334550 και 331153.

- Προτεραιοποίηση της ασφάλειας των μαθητών/τριών έναντι του παράγοντα της εξοικονόμησης πόρων, κατά την επιλογή μεταξύ δημόσιας σύμβασης και υπαρχόντων δρομολογίων των μέσων μαζικής μεταφοράς.
- Η μεταφορά των μαθητών/τριών όλων των τάξεων⁴⁰ της Α'/βάθμιας εκπαίδευσης να διεξάγεται με δημόσια σύμβαση, με παρουσία συνοδού, όπως έχει ήδη προταθεί σε προγενέστερο πόρισμα του Συνηγόρου για τις μεταφορές⁴¹.
- Η μεταφορά των μαθητών/τριών των Μουσικών Σχολείων να διεξάγεται με δημόσια σύμβαση, όπως προβλέπεται για τη μεταφορά μαθητών/τριών Καλλιτεχνικών, Πρότυπων και Πειραματικών Σχολείων.
- Να ορίζονται στη σύμβαση με σαφήνεια οι υποχρεώσεις των οδηγών και των συνοδών, ιδίως εκείνες που αφορούν στην ασφαλή μεταφορά.
- Να επανεξεταστεί η πρόβλεψη της μεταφοράς των μαθητριών/μαθητών από τους γονείς με επιδότηση, λαμβάνοντας υπόψη τις υφιστάμενες δυσχέρειες ή και την πλήρη αδυναμία τους. Στις περιπτώσεις που οι γονείς τελικά υποχρεώνονται να μεταφέρουν τα παιδιά τους, να αποζημιώνονται και για τις τέσσερις (4) διαδρομές⁴² που απαιτούνται για την προσέλευση και αποχώρηση από το σχολείο και να αυξηθεί το ποσό της επιδότησης, ώστε να καλύπτεται πραγματικά η δαπάνη της μεταφοράς.
- Να οριστούν οι αρμόδιες υπηρεσίες για την υπόδειξη της ενδεδειγμένης πεζή ασφαλούς διαδρομής, όταν αυτό απαιτείται.

Δυστυχώς, και με την έναρξη της σχολικής χρονιάς 2023 – 2024, τα πάγια, πλέον, προβλήματα έκαναν την εμφάνισή τους και εξακολούθησαν να υφίστανται, τουλάχιστον μέχρι τα μέσα Δεκεμβρίου, παρά την πρόταση του Υπουργείου Εσωτερικών για τη συγκρότηση της αρμόδιας επιτροπής για την επικαιροποίηση του πλαισίου των μεταφορών και την πρόβλεψη, ειδικά για το σχολικό έτος 2023 – 2024, της δυνατότητας των περιφερειών, σε περίπτωση άγονων διαγωνισμών, να μισθώνουν απευθείας οχήματα και να προσλαμβάνουν οδηγούς και συνοδούς με συμβάσεις ορισμένου χρόνου. **Κατά συνέπεια, ομάδες μαθητικού πληθυσμού ή και μεμονωμένοι/ες μαθητές και μαθήτριες βρέθηκαν ή κινδύνευσαν να τεθούν εκτός εκπαιδευτικής διαδικασίας, και γονείς/κηδεμόνες αναζητούσαν λύσεις με ίδια μέσα, επιβαρυνόμενοι υπέρμετρα, και συχνά σε βάρος των εργασιακών υποχρεώσεών τους.**

40. Με την ισχύουσα Υ.Α., μόνο οι μαθητές/τριες των δύο πρώτων τάξεων του δημοτικού δικαιούνται μεταφοράς με δημόσια σύμβαση, ενώ υπάρχει διακριτική ευχέρεια της διοίκησης σε ό,τι αφορά στις λοιπές τάξεις.

41. Βλ. <https://old.synigoros.gr/resources/docs/514071.pdf>.

42. Σήμερα προβλέπεται αποζημίωση 0,35 ευρώ για τη μονή διαδρομή.

3. Πρόσβαση στην αγορά εργασίας

3.1. Η ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΛΟΓΩ ΗΛΙΚΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΞΟΔΟ ΑΠΟ ΑΥΤΗΝ

Η διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας στην απασχόληση αποτελεί μια πραγματικότητα που δεν γίνεται πάντα αντιληπτή ως «διάκριση», με την έννοια της μη αποδοχής της από το δίκαιο και τους κανόνες που θέτουν το πλαίσιο για την παροχή εργασίας. Παραδόξως, αν και το πεδίο της ηλικίας περιλαμβάνεται στα απαγορευμένα πεδία διάκρισης, στους λόγους, δηλαδή, για τους οποίους, τόσο ο ενωσιακός, όσο και ο εθνικός νομοθέτης, απαγορεύουν τη διαφορετική μεταχείριση στην εργασία⁴³, συχνά αντιμετωπίζεται ως ηπιότερης μορφής διάκριση, απ' ό,τι άλλα πεδία, όπως π.χ. οι φυλετικές διακρίσεις⁴⁴. Αυτό οφείλεται κυρίως σε στερεοτυπικές προσεγγίσεις για την ηλικία και την επίδραση που έχει σε όλες τις διαστάσεις του ατομικού και κοινωνικού, συνεπώς και του εργασιακού, βίου. Αποτελεί μια γενικευμένη κοινή αντίληψη ότι η ηλικία επηρεάζει αναπόφευκτα τις σωματικές και πνευματικές ικανότητες και την απόδοση στην εργασία, με αποτέλεσμα να θεωρούνται αποδεκτοί, και συχνά δεδομένοι, ηλικιακοί περιορισμοί που συνδέονται είτε με την είσοδο στην εργασία είτε με την έξοδο από αυτήν. Λαμβάνοντας υπόψη, όμως, πόσο σημαντική είναι η εργασία και απασχόληση, όχι μόνο ως παράγοντας βιοπορισμού, αλλά και ως ουσιώδες στοιχείο της ανάπτυξης της προσωπικότητας του ατόμου, αφού με αυτήν αξιολογεί τις σωματικές, πνευματικές και ψυχικές του δυνάμεις και κατοχυρώνει την επαγγελματική και κοινωνική του θέση⁴⁵, θα πρέπει να γίνεται με πολύ προσοχή και φειδώ η επιβολή αυτών των περιορισμών και, όπου είναι δυνατόν, να επιλέγεται η εξατομικευμένη εξέταση της ικανότητας εκτέλεσης συγκεκριμένων καθηκόντων, χωρίς γενικές απαγορεύσεις.

Η νομοθεσία για τις διακρίσεις ορίζει τις προϋποθέσεις, υπό τις οποίες θεωρεί αποδεκτή την διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας, αποδεχόμενη ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, λόγοι που ανάγονται στην άσκηση δημόσιων πολιτικών, και συνεπώς εξυπηρετούν το γενικότερο συμφέρον, υπερισχύουν της θεμιτής, καταρχήν, ατομικής επιδίωξης απόκτησης ή διατήρησης εργασιακής θέσης, ανεξαρτήτως ηλικίας. Έτσι, δεν συνιστά διάκριση η, ειδικώς αιτιολογημένη, διαφο-

43. Οδηγία 2000/78/ΕΚ για την απαγόρευση των διακρίσεων στην εργασία και την απασχόληση και Ν. 4443/2016 για την ενσωμάτωσή της.

44. Βλ. Tackling Ageism and Discrimination, Equinet, 2011, σελ. 7 and 13, στον ακόλουθο σύνδεσμο http://www.equineteurope.org/IMG/pdf/age_perspective_merged_-_equinet_en.pdf

45. Καρακατσάνη/Γαρδίκια, Ατομικό Εργατικό Δίκαιο, 1995.

ρετική μεταχείριση λόγω ηλικίας, εφόσον η μεταχείριση αυτή προβλέπεται στο νόμο προς εξυπηρέτηση σκοπών της πολιτικής της απασχόλησης, της αγοράς εργασίας και της επαγγελματικής κατάρτισης, τα δε μέσα επίτευξης των σκοπών αυτών είναι πρόσφορα και αναγκαία. Στο πλαίσιο αυτό, εντάσσονται ρητά η καθιέρωση ειδικών συνθηκών για τους νέους, τους ηλικιωμένους και τους εργαζομένους που συντηρούν άλλα πρόσωπα, προκειμένου να ευνοείται η επαγγελματική τους ένταξη ή να εξασφαλίζεται η προστασία τους, ο καθορισμός ελάχιστων ορίων ηλικίας, επαγγελματικής εμπειρίας ή αρχαιότητας στην απασχόληση για την πρόσβαση σε αυτήν ή σε ορισμένα πλεονεκτήματα που συνδέονται με την απασχόληση, ο καθορισμός ανώτατου ορίου ηλικίας για την πρόσληψη, με βάση την απαιτούμενη κατάρτιση για τη συγκεκριμένη θέση εργασίας ή την ανάγκη εύλογης περιόδου απασχόλησης πριν από τη συνταξιοδότηση⁴⁶.

Προβλέπει, επίσης, δυνατότητα εξαίρεσης σε ό,τι αφορά στην ηλικία για την απασχόληση στις ένοπλες δυνάμεις, με το σκεπτικό ότι ο νόμος δεν πρέπει να έχει ως αποτέλεσμα να επιβάλλει στις ένοπλες δυνάμεις, καθώς και στις αστυνομικές και σωφρονιστικές υπηρεσίες ή τις υπηρεσίες εκτάκτων αναγκών, να προσλαμβάνουν ή να διατηρούν σε θέση απασχόλησης πρόσωπα χωρίς την απαιτούμενη επαγγελματική επάρκεια, για την άσκηση όλων των καθηκόντων στα οποία ενδέχεται να κληθούν, λαμβάνοντας υπόψη το θεμιτό στόχο να διατηρηθεί η επιχειρησιακή ετοιμότητα των υπηρεσιών αυτών⁴⁷. Η Ελλάδα υιοθέτησε στην εθνική νομοθεσία για τις διακρίσεις την εξαίρεση αυτή για τις ένοπλες δυνάμεις⁴⁸.

Προβλέπεται, ακόμη, ως εν δυνάμει δικαιολογημένη διαφορετική μεταχείριση, αυτή που βασίζεται σε χαρακτηριστικό σχετικό με την ηλικία, το οποίο, λόγω της φύσης ή του πλαισίου των συγκεκριμένων επαγγελματικών δραστηριοτήτων, αποτελεί ουσιαστική και καθοριστική επαγγελματική προϋπόθεση, και εφόσον ο οικείος σκοπός είναι θεμιτός⁴⁹. Η ηλικία, συνήθως, συνδέεται με χαρακτηριστικά όπως η υγεία, η φυσική κατάσταση, η αντοχή, η προσαρμοστικότητα ή η διαθεσιμότητα, τα οποία θεωρούνται μειωμένα σε ορισμένες ηλικιακές ομάδες, αλλά αποτελούν αναγκαία ουσιαστική καθοριστική προϋπόθεση για την άσκηση συγκεκριμένων επαγγελματικών ή καθηκόντων.

46. Βλ. Οδηγία 2000/78/ΕΚ, άρθρο 6 παρ. 1 και Ν. 443/2016, άρθρο 6 παρ. 1.

47. Οδηγία 2000/78/ΕΚ, αιτιολογική σκέψη 18.

48. Ο όρος «σώματα ασφαλείας» δεν απαντάται στο κείμενο του άρθρου 3 παρ. 4 της Οδηγίας. Είχε ενταχθεί, όμως, στο αρ. 8 παρ. 4 του Ν. 3304/2005, και στη συνέχεια, στο άρθρο 3 παρ. 5 του Ν. 4443/2016, η φράση αυτή απαλείφθηκε, και αντικαταστάθηκε με τον όρο «ένοπλες δυνάμεις» στο άρθρο 2 παρ. 5 του Ν. 4443/2016 («οι διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου δεν εφαρμόζονται στις ένοπλες δυνάμεις καθόσον αφορά σε διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης σχετικής με την Υπηρεσία»).

49. Βλ. Οδηγία 2000/78/ΕΚ, άρθρο 4 παρ. 1 και Ν. 4443/2016, άρθρο 4 παρ. 1.

Σύμφωνα με τη νομολογία του Δ.Ε.Ε., η θέσπιση ανώτατων ηλικιακών ορίων στην πρόσληψη προσωπικού στα σώματα ασφαλείας ή σε φορείς που ασκούν ανάλογα καθήκοντα έχει κριθεί δικαιολογημένη, και η επιδίωξη του φορέα να διασφαλίσει την ύπαρξη ικανού αριθμού υπαλλήλων για την εκτέλεση απαιτητικών, από πλευράς σωματικών δυνάμεων, καθηκόντων και για αρκούντως μεγάλο χρονικό διάστημα⁵⁰, θεμιτή. Η επιλογή, ωστόσο, ενός συγκεκριμένου ανώτατου ηλικιακού ορίου πρέπει να αιτιολογείται ειδικώς, ώστε να προκύπτει η προσφορότητα και αναγκαιότητά του, καθώς και οι λόγοι για τους οποίους, τυχόν μεγαλύτερο ηλικιακό όριο, θα μπορούσε να υπονομεύσει τους στόχους της Υπηρεσίας. Γενικώς, στα θέματα ηλικιακών διακρίσεων, το Δικαστήριο στις περισσότερες αποφάσεις του, είτε αυτές καταλήγουν στην αποδοχή της συνδρομής των όρων παρέκκλισης από την απαγόρευση διακρίσεων λόγω ηλικίας είτε όχι, δίνει ιδιαίτερη έμφαση στον εξαιρετικό χαρακτήρα της παρέκκλισης αυτής και εξετάζει διεξοδικά τη συνδρομή κάθε μιας από τις αναγκαίες προϋποθέσεις ξεχωριστά, με βάση τα δεδομένα της κάθε περίπτωσης.

Έχοντας εξετάσει αξιολογημένο αριθμό υποθέσεων που σχετίζονται με τις ηλικιακές διακρίσεις στον δημόσιο, ευρύτερο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, ο Συνήγορος δεν αρκείται μόνον σε κατασταλαχτικό έλεγχο των θεσπιζόμενων ανώτατων ορίων ηλικίας για την πρόσβαση στην εργασία, αλλά η δράση του εκτείνεται και στον προληπτικό έλεγχο της νομιμότητας αυτών, υπό την ιδιότητα του φορέα παρακολούθησης και τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι, με βάση δημοσιεύματα στον τύπο, επέκειτο αναμόρφωση του νομοθετικού πλαισίου για την πρόσληψη ειδικού ένστολου προσωπικού της δημοτικής αστυνομίας. Κατά το, ως τότε ισχύον, νομοθετικό πλαίσιο, οι υποψήφιοι κλάδων Π.Ε. και Τ.Ε. δεν έπρεπε να έχουν υπερβεί το 30ό έτος της ηλικίας τους και οι υποψήφιοι του κλάδου Δ.Ε., το 26ο έτος. **Απευθυνόμενος στο Υπουργείο Εσωτερικών, ο Συνήγορος επισήμανε την ανάγκη ειδικής αιτιολογίας των τιθέμενων ορίων ηλικίας για τη στάθμιση της αναγκαιότητας και προσφορότητάς τους.** Όταν το σχετικό σχέδιο νόμου τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση, ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι προτεινόταν αύξηση των ανώτατων ορίων ηλικίας (35ο έτος για τους κλάδους Π.Ε. και Τ.Ε., από το προγενέστερο 30ό και 28ο έτος για τον κλάδο Δ.Ε. από το προγενέστερο 26ο). Αν και θεώρησε την εξέλιξη αυτή καταρχήν θετική, ζήτησε να αιτιολογηθεί ειδικώς η μεγάλη απόκλιση μεταξύ των ανώτατων ηλικιακών ορίων που καθορίζονταν στο σχέδιο νόμου για τους υποψηφίους των κλάδων Π.Ε. και Τ.Ε. και αυτών του κλάδου Δ.Ε., εκφράζοντας την άποψη ότι τέτοια απόκλιση θα μπορούσε να δι-

---

50. Ενδεικτικά, βλ. σκέψεις 41, 43 στην υπόθεση C-229/2008, *Wolf* (για την άσκηση του επαγγέλματος του πυροσβέστη), σκέψεις 42, 43 και 46 στην υπόθεση C-258/2015, *Sorondo* (για την άσκηση του επαγγέλματος του αστυνομικού) και σκέψεις 39, 40 στην υπόθεση C-416/2013, *VitalPerez* (αστυνομικοί τοπικής αστυνομίας).

καιολογηθεί μόνον εφόσον υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση των καθηκόντων που θα κληθούν να ασκήσουν οι υποψήφιοι των κλάδων αυτών.

Τελικώς, ψηφίστηκε ο Ν. 5003/2022 (Φ.Ε.Κ. Α', 230/14.12.2022), στις διατάξεις του οποίου (άρ. 9 παρ. 2α) προβλέφθηκε ενιαίο ηλικιακό όριο το 35ο για όλες τις κατηγορίες προσωπικού^{51, 52}.

Σε άλλη περίπτωση, η παρέμβαση του Συνηγόρου αφορούσε στο ανώτατο όριο ηλικίας των 28 ετών που προβλέφθηκε σε σχέδιο νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης για το προσωπικό του αστυνομικού τομέα της Υπηρεσίας Δικαστικής Αστυνομίας. Ως δικαιολογητικός λόγος για τον καθορισμό του συγκεκριμένου ανώτατου ορίου ηλικίας, προβλήθηκε η «φύση των καθηκόντων» του εν λόγω προσωπικού. Ο Συνήγορος, λαμβάνοντας υπόψη τα καθήκοντα που θα καλούνταν να ασκήσει το προσωπικό του αστυνομικού τομέα, επισήμανε ότι ορισμένα από αυτά θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν την αναγκαιότητα καθορισμού ανώτατου ορίου ηλικίας, ωστόσο, δεν προέκυπταν οι λόγοι για τους οποίους τυχόν πρόσληψη ατόμων μεγαλύτερων σε ηλικία, έστω και κατά ελάχιστα έτη, θα έθετε σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη ή ασφάλεια ή θα υπονόμει τους σκοπούς της Υπηρεσίας Δικαστικής Αστυνομίας.

Με τη διάταξη του άρ. 7 παρ. 1 του Ν. 4963/2022, το ανώτατο ηλικιακό όριο για το προσωπικό του αστυνομικού τομέα αυξήθηκε και καθορίστηκε στα 30 έτη. Στην αιτιολογική έκθεση του νόμου, αναφέρεται ότι το τριακοστό (30ό) έτος της ηλικίας δικαιολογείται επαρκώς από τη φύση των καθηκόντων που πρόκειται να ασκήσουν οι εν λόγω υπάλληλοι. Ωστόσο, ο Συνήγορος θεώρησε την ανωτέρω αιτιολόγηση αόριστη και ασαφή και επανήλθε στο θέμα, ζητώντας τους ακριβείς λόγους που καθιστούν αναγκαίο τον καθορισμό των 30 ετών ως ανώτατο όριο ηλικίας (και όχι, για παράδειγμα, των 35 ετών), λαμβάνοντας υπόψη τη φύση των καθηκόντων και το γεγονός ότι η φυσική καταλληλότητα διαπιστώνεται ούτως ή άλλως με υγειονομικές εξετάσεις και αθλητικές δοκιμασίες.

Τελικώς, στον Ν. 5049/2023 (άρ. 6), το ανώτατο όριο ηλικίας διορισμού για το προσωπικό του αστυνομικού τομέα αυξήθηκε περαιτέρω και καθορίστηκε στο 35ο έτος⁵³.

Πέραν των ανωτάτων ορίων ηλικίας που καθορίζονται ως προϋπόθεση πρό-

---

51. Στην αιτιολογική έκθεση, διευκρινίστηκε ότι: «... κατόπιν αποδοχής σχετικής παρατήρησης του Συνηγόρου του Πολίτη, αυξάνεται το ανώτατο όριο ηλικίας πρόσληψης δημοτικών αστυνομικών ΔΕ από το αρχικώς ορισθέν (28ο) στο 35ο» (σελ. 138 – 139 της αιτιολογικής έκθεσης).

52. Φ.Υ. 320461 και 327003.

53. Φ.Υ. 321392 και 328590.

σληψης, σε πολλές περιπτώσεις, ειδικές διατάξεις προβλέπουν συγκεκριμένα όρια ηλικίας για την αυτοδίκαιη αποχώρηση από τον δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα υπαλλήλων (δημοσίου, αορίστου ή ορισμένου χρόνου). Μια τέτοια ειδική πρόβλεψη τέθηκε υπόψη του Συνηγόρου^{54, 55}, σχετικά με το προσωπικό του Διπλωματικού Κλάδου του Υπουργείου Εξωτερικών και το προσωπικό άλλων τεσσάρων κλάδων του Υπουργείου⁵⁶, το οποίο αποχωρεί υποχρεωτικά με την συμπλήρωση του 65ου έτους ηλικίας, εφόσον συμπληρώνει 35 έτη πραγματικής συντάξιμης δημόσιας υπηρεσίας, με δυνατότητα παράτασης της παραμονής του ως το 67ο έτος της ηλικίας, μόνον εφόσον δεν έχει συμπληρώσει 35 έτη υπηρεσίας. Αντίθετα, για όλους τους υπόλοιπους κλάδους του Υπουργείου, προβλέπεται η αυτοδίκαιη αποχώρηση από την υπηρεσία κατά τη συμπλήρωση του 67ου έτους, χωρίς άλλες προϋποθέσεις. Ο Συνήγορος επισήμανε την ανάγκη διασαφήνισης των ειδικότερων λόγων που υπαγορεύουν την ανάγκη πρόωρης συνταξιοδότησης των υπαλλήλων των 5 κλάδων, σε σχέση με τους υπαλλήλους των υπολοίπων κλάδων, αλλά και εν γένει, των υπαλλήλων του δημοσίου, για τους οποίους δεν τίθεται για τη συνταξιοδότησή τους στο 67ο έτος περιορισμός και σύνδεση με τα έτη υπηρεσίας τους.

Ωστόσο, το Υπουργείο απάντησε ότι η διαφορετική μεταχείριση που επιφυλάσσεται στους προαναφερόμενους υπαλλήλους ως προς το ανώτατο όριο ηλικίας συνταξιοδότησης αιτιολογείται επαρκώς και δεν αντίκειται στη συνταγματική αρχή της ισότητας ή τη σχετική ρύθμιση της Οδηγίας 2000/78.

Τέλος, ο Συνήγορος εξέτασε υποθέσεις που έθεταν το ζήτημα της μη δυνατότητας απασχόλησης ατόμων άνω των 67 ετών σε Ο.Τ.Α. ή Ν.Π.Δ.Δ. με σύμβαση ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου, που παρά τη συμπλήρωση του 67ου έτους της ηλικίας τους δεν θεμελιώναν δικαίωμα συνταξιοδότησης ενώ τους υπολείπονταν ελάχιστα έτη (π.χ. έως 3 έτη απασχόλησης). Ο Συνήγορος πρότεινε στο Υπουργείο Εσωτερικών να εξεταστεί η δυνατότητα παραμονής της συγκεκριμένης κατηγορίας εργαζομένων έως το 70ό έτος, όπως άλλωστε προβλέπεται για τους συμβασιούχους Ι.Δ.Α.Χ.⁵⁷. Τελικά, με το άρ. 82 του Ν. 5003/2022, προβλέφθηκε ότι όσοι κατά τη συμπλήρωση του 67ου έτους της ηλικίας τους δεν έχουν συνταξιοδοτηθεί από το δημόσιο ταμείο ή άλλον ασφαλιστικό φορέα, μπορούν να συμμετέχουν σε διαδικασίες πρόσληψης προσωπικού με σχέση ερ-

---

54. Το ζήτημα διαφορετικών ηλικιακών ορίων για τους υπαλλήλους του διπλωματικού κλάδου είχε τεθεί και το 2016 σε διαφορετική νομική βάση.

55. Φ.Υ. 318767.

56. Επιστημονικό προσωπικό της Ειδικής Νομικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Εξωτερικών, το προσωπικό του Κλάδου Εμπειρογνομόνων, του Κλάδου Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων και τέλος, του Κλάδου Συμβούλων και Γραμματέων Επικοινωνίας.

57. Άρθρο 49 του Π.Δ. 410/1988.

γασίας Ι.Δ.Ο.Χ. ως το 70ό έτος της ηλικίας τους⁵⁸.

3.2. ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ – ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΖΩΗΣ

Η προστασία της οικογένειας και της μητρότητας αποτελεί σημαντικό αξιακό αγαθό για τον συνταγματικό (άρθρο 21 του Συντάγματος) αλλά και για τον ενωσιακό νομοθέτη και συνδέεται άρρηκτα με την αρχή της ισότητας.

Η καθιέρωση αποτελεσματικού θεσμικού πλαισίου για την εξασφάλιση της αναγκαίας ισορροπίας μεταξύ του επαγγελματικού και οικογενειακού βίου των εργαζόμενων γονέων αποτελεί σημαντική πτυχή για την ουσιαστική ισότητα των φύλων και διαρκή πρόκληση για τη βελτίωση του επιπέδου επίτευξής της. Στην κατεύθυνση αυτή, εξαιρετικά σημαντική είναι η προώθηση της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας, η ίση κατανομή των ευθυνών φροντίδας μεταξύ ανδρών και γυναικών, και η γεφύρωση του χάσματος μεταξύ των φύλων ως προς τους μισθούς και τις αποδοχές⁵⁹.

Από τη διερεύνηση των υποθέσεων διάκρισης λόγω φύλου και οικογενειακής κατάστασης στον τομέα της εργασίας και της απασχόλησης, προκύπτουν σημαντικά ελλείμματα, αλλά και εμπόδια που αντιστρατεύονται τη βελτίωση της υφιστάμενης κατάστασης. Η Αρχή έχει εξετάσει 60 ένα ευρύ φάσμα υποθέσεων, με αντικείμενο που ενδεικτικά εκτείνεται από τη μη χορήγηση μειωμένου ωραρίου λόγω ανατροφής τέκνου, τη μη αναγνώριση μειωμένων ασφαλιστικών εισφορών λόγω γέννησης τέκνου, τη μη χορήγηση άδειας προστασίας της μητρότητας στις θετές μητέρες, μέχρι την απόλυση γυναικών που επιστρέφουν στην εργασία τους μετά από εγκυμοσύνη ή την απόλυση γονέων που κάνουν χρήση αδειών αναγκαίων για τη φροντίδα των τέκνων τους.

Ο Συνήγορος, ως φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, ήδη από τον Νοέμβριο του 2019 με παρέμβασή του προς τη Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, είχε επισημάνει τα κενά προστασίας στις οικείες άδειες, τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, είχε εστιάσει στις βασικές προβλέψεις της Οδηγίας 2019/1158/ΕΕ και είχε υποβάλει συγκεκριμένες προτάσεις για την αντιμετώπιση διαχρονικά διαπιστωμένων και ανεπίλυτων προβλημάτων εργαζόμενων μητέρων ειδικότερα και γονέων γενικότερα⁶¹.

58. Φ.Υ. 282280 και 308473.

59. Βλ. Προοίμιο Οδηγίας 2019/1158/ΕΕ, σημείο 6.

60. Βλ. *Ειδική Έκθεση 2021 για την Ίση Μεταχείριση*, σελ. 77.

61. Βλ. *Ειδική Έκθεση 2020 για την Ίση Μεταχείριση*, σελ. 46 – 48.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα μειωμένης προστασίας της οικογενειακής κατάστασης αποτελεί η περίπτωση των αναπληρωτών εκπαιδευτικών. Πρόκειται για σημαντική κατηγορία εργαζομένων, η οποία καλείται σε ετήσια βάση να καλύψει τα κενά που αναφύονται στον τομέα της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ώστε να διεξαχθεί αδιατάρακτα η παροχή της δωρεάν δημόσιας παιδείας από το κράτος (αρ. 16 του Συντάγματος). Όπως και κάθε άλλη ομάδα εργαζομένων, οι εκπαιδευτικοί που εντάσσονται στο εκπαιδευτικό σύστημα ως αναπληρωτές, έχουν ιδιωτική και οικογενειακή ζωή με υποχρεώσεις φροντίδας, οι οποίες γίνονται αποδεκτές και σεβαστές για τους υπόλοιπους εργαζόμενους, στο πλαίσιο επίτευξης της αναγκαίας ισορροπίας ιδιωτικής – επαγγελματικής ζωής. Ειδικότερα, η εργατική νομοθεσία για τους εργαζόμενους με σύμβαση ιδιωτικού δικαίου προβλέπει στην παρ. 2 του άρθρου 28 του Ν. 4808/2021 ότι «Για τη χορήγηση της γονικής άδειας, ο εργαζόμενος γονέας πρέπει να έχει συμπληρώσει ένα (1) έτος συνεχόμενης ή με διαδοχικές συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου στον ίδιο εργοδότη, εκτός αν ορίζεται ευνοϊκότερα από ειδική διάταξη νόμου, διαταγμάτων, κανονισμών, συλλογικών συμβάσεων εργασίας, διαιτητικών αποφάσεων ή συμφωνιών εργοδοτών και εργαζομένων».

Οι αναπληρωτές εκπαιδευτικοί, όμως, είναι αδύνατον να συμπληρώσουν ένα έτος συνεχόμενης απασχόλησης στον ίδιο εργοδότη. Και αυτό γιατί απασχολούνται με συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου, οι οποίες καταρτίζονται από την 1η Σεπτεμβρίου και εφεξής (με την έναρξη, δηλαδή, ή σε κάποια χρονική στιγμή μετά την έναρξη εκάστου σχολικού έτους, ανάλογα με τις τρέχουσες εκπαιδευτικές ανάγκες), λύνονται δε αυτοδικαίως με τη λήξη του σχολικού έτους, την 30ή Ιουνίου. Συνεπώς, το μέγιστο δυνατό συνεχόμενο διάστημα απασχόλησης των αναπληρωτών εκπαιδευτικών στη δημόσια εκπαίδευση διαρκεί εννέα, και όχι δώδεκα μήνες (1 έτος), όπως τίθεται ως προϋπόθεση στην ως άνω νομοθετική ρύθμιση. Συνεπώς, οι αναπληρωτές εκπαιδευτικοί δεν είναι δυνατόν να απασχοληθούν με διαδοχικές συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου στον ίδιο εργοδότη, και αυτό γιατί μεσολαβεί υποχρεωτικά διάστημα διακοπής της απασχόλησής τους κατά τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο, περίοδο κατά την οποία τα εκπαιδευτικά ιδρύματα πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της χώρας δεν λειτουργούν.

Σε περίπτωση που αντιμετώπισε ο Συνήγορος⁶², αναπληρώτρια εκπαιδευτικός αιτήθηκε από την υπηρεσία της τη γονική άδεια άνευ αποδοχών, διάρκειας τεσσάρων μηνών, εκ των οποίων διάστημα δύο μηνών επιδοτείται από τη Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης (Δ.Υ.Π.Α.), βάσει του άρθρου 28 του Ν. 4808/2021. Η αρμόδια Διεύθυνση Εκπαίδευσης ενέκρινε το αίτημα της αναφερόμενης και

62. Φ.Υ. 319706.

ανάρτησε το έντυπο Ε14⁶³ στο πληροφοριακό σύστημα ΕΡΓΑΝΗ. Όταν, όμως, η αναφερόμενη απευθύνθηκε προς τη Δ.ΥΠ.Α., υποβάλλοντας σχετική αίτηση προκειμένου να λάβει την προβλεπόμενη επιδότηση, η υπηρεσία εξέφρασε αμφιβολίες για το αν πληρούνται οι προϋποθέσεις του νόμου για την επιδότηση της άδειας.

Ο Συνήγορος του Πολίτη διευκρίνισε ότι, με το άρθρο 28 παρ. 2 του Ν. 4808/2021, καταλείπεται στα μέρη (εργαζόμενο και εργοδότη) η διακριτική ευχέρεια να συμφωνήσουν ευνοϊκότερες προϋποθέσεις από αυτές που τίθενται από τον ίδιο τον νόμο για τη χορήγηση της τετράμηνης άδειας άνευ αποδοχών. Ερμήνευσε, δε, τις ενέργειες του εργοδότη, δηλαδή της οικείας Διεύθυνσης Εκπαίδευσης, ως ρητή δήλωση βούλησης για χορήγηση της εν λόγω γονικής άδειας. Αντίστοιχη βούληση για τη χορήγηση της άδειας εξέφρασε, εξάλλου, και ο αποδέκτης της δήλωσης βούλησης, η αναπληρώτρια εκπαιδευτικός, η οποία ήταν προφανώς ενήμερη για το περιεχόμενο του άρθρου 28 του Ν. 4808/2021, άλλως δεν θα είχε αιτηθεί το πρώτον τη σχετική γονική άδεια και στη συνέχεια επιδότηση από τη Δ.ΥΠ.Α. Στο πλαίσιο αυτό, η Αρχή έκρινε ότι τεκμαίρεται η ύπαρξη «ευνοϊκότερης συμφωνίας», σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 28 του Ν. 4808/2021 και, καθώς η επιδότηση διαστήματος δύο μηνών από τη Δ.ΥΠ.Α. σχετίζεται αιτιωδώς με τη χορήγηση της άδειας και αποτελεί νόμιμη συνέπειά της (άρθρο 28 παρ. 3 του Ν. 4808/2021), η Δ.ΥΠ.Α. υποχρεούται να επιδοτεί για δύο μήνες τους αναπληρωτές εκπαιδευτικούς, στους οποίους χορηγήθηκε η γονική άδεια του άρθρου 28 του Ν. 4808/2021.

Οι απόψεις της Αρχής έγιναν δεκτές τόσο από το Υπουργείο Εργασίας⁶⁴, όσο και από τη Δ.ΥΠ.Α.

3.3. ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΤΙΤΛΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Το 2023, ο Συνήγορος του Πολίτη συνέχισε να παρεμβαίνει στο πεδίο της ακαδημαϊκής και επαγγελματικής αναγνώρισης τίτλων σπουδών που απονεμήθηκαν από πανεπιστημιακά ιδρύματα του εξωτερικού. Ειδικότερα, αναφορικά με την ακαδημαϊκή αναγνώριση, παρατηρήθηκε σημαντική μείωση των εκκρεμών αναφορών, ιδίως κατά το 2ο εξάμηνο του έτους, ενώ, σε ό,τι αφορά στην επαγγελματική αναγνώριση και, συγκεκριμένα, στην αναγνώριση της επαγγελματικής ισοδυναμίας αλλοδαπών τίτλων σπουδών βάσει των σχετικών διατάξεων του Π.Δ. 38/2010, εξακολούθησε να υφίσταται το ζήτημα της μη εγγραφής κα-

63. Δήλωση του εργοδότη για χορήγηση γονικής άδειας στον/στην εργαζόμενο/η.

64. Βλ. υπ' αρ. πρωτ. 43323/10.05.2023 έγγραφο του τμήματος Ισότητας των Φύλων στην Εργασία.

τόχων τέτοιων αποφάσεων αναγνώρισης στα μητρώα επαγγελματικών φορέων (Π.Σ.Φ., Π.Σ.Ε.).

3.3.1. Ακαδημαϊκή αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών (Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π.)

Κατά το έτος 2023, ο Συνήγορος του Πολίτη συνέχισε να γίνεται αποδέκτης νέων αναφορών σχετικά με υποθέσεις αρμοδιότητας Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π. σε μειωμένο, όμως, βαθμό, ενώ παρατηρήθηκε και η διεκπεραίωση σημαντικού αριθμού αιτήσεων από τον Οργανισμό, γεγονός που οδήγησε στην ουσιαστική μείωση του αριθμού των ήδη εκκρεμών σχετικών αναφορών.

Ειδικότερα, κατά το 1ο εξάμηνο του έτους, εξακολουθούσαν να εκκρεμούν υποθέσεις αιτημάτων ακαδημαϊκής αναγνώρισης που είχαν υποβληθεί πριν από την έναρξη ισχύος του Ν. 4957/2022 (21.07.2022), στη διεκπεραίωση των οποίων παρατηρούνταν υπέρμετρες καθυστερήσεις⁶⁵. Η Αρχή ζήτησε από τον Οργανισμό να καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια για τη διεκπεραίωση των εν λόγω υποθέσεων, με τήρηση των σχετικών διατάξεων της κείμενης νομοθεσίας και των γενικών αρχών του διοικητικού δικαίου, ιδιαίτερα, δε, στις περιπτώσεις αιτήσεων, των οποίων οι φάκελοι περιείχαν ήδη όλα τα απαιτούμενα έγγραφα και στοιχεία.

Κατά το 2ο εξάμηνο του έτους, η διεκπεραίωση σημαντικού αριθμού υποθέσεων από τον Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π., κατ' εφαρμογήν των προβλέψεων του ως άνω νόμου, οδήγησε σε αξιοσημείωτη μείωση των εκκρεμών αναφορών για υποθέσεις αρμοδιότητάς του. Ωστόσο, ακόμα και υπό τα νέα αυτά θετικά δεδομένα, εξακολούθησε η υποβολή νέων αναφορών που αφορούσαν σε καθυστερήσεις του Οργανισμού, τόσο σε υποθέσεις ακαδημαϊκής αναγνώρισης, όσο και σε άλλα ζητήματα (λ.χ. αιτήματα ενημέρωσης⁶⁶), σε εμφανώς μειωμένο αριθμό. Τέλος, ελλείψει σχετικής μεταβατικής διάταξης στον Ν. 4957/2022, η Αρχή έθεσε υπόψιν του Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π. το ζήτημα της τήρησης των νόμιμων προϋποθέσεων ανάκλησης διοικητικών πράξεων, στις περιπτώσεις που ο Οργανισμός προβαίνει σε έκδοση πράξης ακαδημαϊκής αναγνώρισης βάσει του ως άνω νόμου, ανακαλώντας, παράλληλα, προηγούμενη πράξη για τον ίδιο τίτλο που είχε εκδοθεί υπό το προϊσχύσαν νομοθετικό πλαίσιο.

65. Ενδεικτικά Φ.Υ. 249043, 246508, 291176, 301524 και 306904.

66. Ενδεικτικά Φ.Υ. 334188, 334681, 340611, 340757 και 343781.

3.3.2. Επαγγελματική αναγνώριση από τον Πανελλήνιο Σύλλογο Φυσικοθεραπευτών (Π.Σ.Φ.) και τον Πανελλήνιο Σύλλογο Εργοθεραπευτών (Π.Σ.Ε.)

Κατά το έτος 2023, το ζήτημα της εγγραφής στα μητρώα του Π.Σ.Φ. και του Π.Σ.Ε. κατόχων αποφάσεων του Αυτοτελούς Τμήματος Εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Νομοθεσίας (Α.Τ.Ε.Ε.Ν.) (πρώην Σ.Α.Ε.Π.) περί αναγνώρισης της επαγγελματικής ισοδυναμίας αλλοδαπών τίτλων σπουδών κατόπιν φοίτησης σε ημεδαπά κολλέγια, εξακολούθησε να απασχολεί την Αρχή, με αφορμή σειρά σχετικών αναφορών⁶⁷. Υπενθυμίζεται ότι, κατά το παρελθόν, ο Συνήγορος του Πολίτη είχε επανειλημμένως προβεί σε διαμεσολάβηση προς τους ανωτέρω φορείς, η δε συνεχιζόμενη μακρόχρονη άρνησή τους να εγγράψουν τους ενδιαφερόμενους στα μητρώα τους, παρά τα διαλαμβανόμενα στα οικεία έγγραφα της Αρχής επί τη βάση του κείμενου θεσμικού πλαισίου⁶⁸, οδήγησε στην έκδοση σχετικών Πορισμάτων⁶⁹.

Σε συνέχεια ενημέρωσης που παρείχε στην Αρχή ο Π.Σ.Φ. περί επικείμενης – και σχετιζόμενης με το εξεταζόμενο ζήτημα – κρίσης της Ολομέλειας του ΣτΕ επί της συνταγματικότητας των διατάξεων του Π.Δ. 38/2010 που διέπουν την επαγγελματική ισοδυναμία, το 2023 η Αρχή πληροφορήθηκε ότι, το ανώτατο ακυρωτικό Δικαστήριο εξέδωσε τις υπ’ αρ. 178/2023 και 179/2023 σχετικές αποφάσεις του. Μεταξύ άλλων, το ΣτΕ έκρινε σύμφωνες με το Σύνταγμα τις διατάξεις του Π.Δ. 38/2010 περί αναγνώρισης της επαγγελματικής ισοδυναμίας, οι οποίες εφαρμόστηκαν στις κριθείσες υποθέσεις, ενώ, κατ’ εφαρμογήν τους, όταν η, αρμόδια για την αναγνώριση της επαγγελματικής ισοδυναμίας, αρχή διαπίστωνε ότι ορισμένο επάγγελμα είναι νομοθετικώς ρυθμιζόμενο κατά την έννοια του ίδιου διατάγματος, όφειλε να κρίνει το αίτημα επαγγελματικής αναγνώρισης βάσει της Οδηγίας 2005/36/ΕΚ και τις σχετικές εθνικές ρυθμίσεις (αναγνώριση επαγγελματικών προσόντων), η δε εφαρμογή των προϋποθέσεων και της διαδικασίας αναγνώρισης της επαγγελματικής ισοδυναμίας αφορούσε στις περιπτώσεις των μη νομοθετικώς ρυθμιζόμενων επαγγελμάτων⁷⁰.

Με δεδομένη τη συνέχιση υποβολής σχετικών αναφορών, η Αρχή επανήλθε με

---

67. Φ.Υ. 335271, 335574, 336266, 336429 και 337410.

68. Βλ. ιδίως τα άρθρα 4 παρ. 1 και 3 του Π.Δ. 38/2010, και 4 παρ. 2 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (Ν. 2690/1999).

69. Σχετικά με τον Π.Σ.Φ., βλ. https://old.synigoros.gr/?i=human-rights.el.epaggelmatika_dikaiwmata_anw_triwn_etwn.479186.

70. Συνεπώς, σύμφωνα με το ΣτΕ, απαιτείται να προσδιορίζεται κάθε φορά από τον ενδιαφερόμενο η συγκεκριμένη επαγγελματική δραστηριότητα, την οποία επιδιώκει να ασκήσει με την αναγνώριση του τίτλου του, ώστε η αρμόδια αρχή να ακολουθεί την ορθή, με βάση τις κριθείσες διατάξεις, διαδικασία αναγνώρισης του τίτλου.

έγγραφά της προς τον Π.Σ.Φ. και τον Π.Σ.Ε., ζητώντας τις επικαιροποιημένες απόψεις τους επί του κρίσιμου ζητήματος. Απαντώντας με, εν πολλοίς ταυτιζόμενα, επιχειρηματολογία, οι φορείς υποστήριξαν ότι, βάσει της ως άνω νομολογίας του ΣτΕ επί των νομοθετικώς ρυθμιζόμενων επαγγελμάτων, εφαρμόζονται αποκλειστικά οι διατάξεις της ενωσιακής και εθνικής νομοθεσίας περί αναγνώρισης επαγγελματικών προσόντων, η δε διαδικασία αναγνώρισης της επαγγελματικής ισοδυναμίας ερείδεται σε αμιγώς εθνικές διατάξεις και αφορά μόνον στα μη νομοθετικώς ρυθμιζόμενα επαγγέλματα. Επίσης, λαμβάνοντας υπόψιν ότι, τόσο το επάγγελμα του φυσικοθεραπευτή⁷¹, όσο και αυτό του εργοθεραπευτή⁷² αποτελούν νομοθετικώς ρυθμιζόμενα επαγγέλματα, οι φορείς υποστήριξαν ότι οι αποφάσεις του Α.Τ.Ε.Ε.Ν. περί αναγνώρισης της επαγγελματικής ισοδυναμίας των συναφών τίτλων σπουδών στερούνται νόμιμου ερείσματος και είναι ακυρωτέες/ανακλητέες, το δε Α.Τ.Ε.Ε.Ν. δεν δύναται να εκδίδει νέες.

Κατόπιν τούτων, η Αρχή εξετάζει το ενδεχόμενο περαιτέρω διαμεσολάβησής της για το κρίσιμο ζήτημα.

4. Υπηρεσίες Υγείας και Κοινωνικής αλληλεγγύης

4.1. ΥΓΕΙΑ

Ο τομέας της υγείας αποτελεί προτεραιότητα για τις δημόσιες πολιτικές, μετά και τη μακρά υγειονομική κρίση που επιβάρυνε υπέρμετρα το Εθνικό Σύστημα Υγείας (Ε.Σ.Υ.). Η προστασία των δικαιωμάτων των ασθενών κατά την πρόσβαση και εξυπηρέτησή τους στις δημόσιες δομές υγείας, η πρόσβαση στο φάρμακο και τις θεραπείες, η επαρκής εξέταση και απάντηση των αιτημάτων/ παραπόνων τους και η άρτια διοικητική διερεύνηση των καταγγελιών, οι παροχές και η αποζημίωση των δαπανών υγείας, καθώς και ο έλεγχος των ιδιωτών παρόχων από τον Ε.Ο.Π.Υ.Υ., αποτέλεσαν αντικείμενο διαμεσολάβησης και παρέμβασης της Αρχής. Ενδεικτικά αναφέρονται:

4.1.1. Συνταγογράφηση εν αγνοία των ασφαλισμένων

Ο Συνήγορος του Πολίτη έλαβε αναφορές⁷³ ασφαλισμένων που διαπίστωσαν συνταγογράφηση φαρμάκων στον Αριθμό Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης

---

71. Β.Δ. 411/1972, άρθρα 1, 2 και 4 του Π.Δ. 29/1987, Π.Δ. 90/1995 και άρθρο 33 παρ. 2 του Ν. 3329/2005.

72. Π.Δ. 83/1989, άρθρα 74 παράγραφοι 2 και 3, 75 παράγραφοι 1 και 2 και 85 παρ. 1 του Ν. 4461/2017.

73. Ενδεικτικά Φ.Υ. 322829, 334877, κ.ά.

(Α.Μ.Κ.Α.) τους, εν αγνοία τους. Κατόπιν διαμεσολάβησης της Αρχής προς τον Ε.Ο.Π.Υ.Υ., κάποιες εκ των καταγγελιών διαβιβάστηκαν στις αρμόδιες αστυνομικές αρχές για έλεγχο τυχόν ποινικών αδικημάτων. Ως προς τον έλεγχο από τον Ε.Ο.Π.Υ.Υ. των ιδιωτών παρόχων, ο Ε.Ο.Π.Υ.Υ. επικαλείται τη, μέχρι σήμερα, μη έκδοση υπουργικής απόφασης, κατ' εξουσιοδότηση του Ν. 4931/2022, για το πλαίσιο διενέργειας ελέγχων από τη νεοσύστατη προς τούτο Διεύθυνση εντός του Ε.Ο.Π.Υ.Υ.

4.1.2. Έλεγχος χρεώσεων ιδιωτικών κλινικών – θεραπευτηρίων

Ο Συνήγορος του Πολίτη συνεχίζει να λαμβάνει αναφορές⁷⁴ ασφαλισμένων σχετικά με την οικονομική επιβάρυνσή τους κατά τη λήψη υπηρεσιών υγείας σε ιδιωτικές κλινικές και θεραπευτήρια συμβεβλημένα με τον Ε.Ο.Π.Υ.Υ.

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει κατ' επανάληψη θέσει στο Υπουργείο Υγείας τη σημασία της εφαρμογής του νομοθετικού πλαισίου και της διενέργειας αποτελεσματικών ελέγχων από τον Ε.Ο.Π.Υ.Υ., τόσο στο πλαίσιο διαμεσολάβησης επί ατομικών αναφορών, όσο και συνολικών παρεμβάσεών του. Εντούτοις, και παρά την αλλαγή του θεσμικού πλαισίου μηχανισμού ελέγχου, τα προβλήματα παραμένουν, με συνέπεια οι ασφαλισμένοι να μην έχουν επαρκή ενημέρωση για την κοστολόγησή τους από τις ιδιωτικές κλινικές/ θεραπευτήρια και να μη διενεργούνται αποτελεσματικοί έλεγχοι των χρεώσεων και αντίστοιχη απόδοση των ποσών στους ασφαλισμένους, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στον Ενιαίο Κανονισμό Παροχών Υγείας Ε.Ο.Π.Υ.Υ.

4.1.3 Χορήγηση φαρμάκου σε χρονίως πάσχοντα κάτοικο απομακρυσμένης περιοχής

Στην Αρχή προσέφυγε⁷⁵ ασθενής, κάτοικος ακριτικού νησιού, που ανέφερε πρόβλημα με την κωδικοποίηση και συνταγογράφηση σπάνιου και ακριβού φαρμάκου που χρειαζόταν, λόγω χρόνιας πάθησης. Μετά την παρέμβαση της Αρχής, συντονίστηκαν οι κεντρικές και περιφερειακές υπηρεσίες του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. και δόθηκαν σαφείς οδηγίες στον ιατρό, και πλέον δεν χρειάζεται ο ασθενής να προσέρχεται στο φαρμακείο του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. στην Αθήνα για την παραλαβή του φαρμάκου, αλλά, αντιθέτως, για την εξυπηρέτηση του ασθενούς, το φάρμακο αποστέλλεται στον απομακρυσμένο τόπο κατοικίας του.

---

74. Ενδεικτικά: Φ.Υ. 329716, 331598, κ.ά.

75. Φ.Υ. 340601.

4.1.4 Χορήγηση εύληπτων και κατανοητών ιατρικών οδηγιών με το εξιτήριο από δομές υγείας

Η σημασία των γραπτών εύληπτων οδηγιών προς τους πολίτες έχει ανακύψει κατά τη διερεύνηση άλλων αναφορών⁷⁶, όπου, λόγω διαφορετικών περιγραφών μεταξύ ιατρών και ασθενών, δεν προκύπτει με βεβαιότητα ότι ο ασθενής κατόνησε τις οδηγίες που του δόθηκαν.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αναφορά⁷⁷ πολίτη, την οποία διερεύνησε η Αρχή, από την οποία προέκυπτε ότι, κατά τη νοσηλεία του πατέρα του στο Νοσοκομείο, δεν ενημερώθηκε ούτε ο ασθενής ούτε ο ίδιος, ως υιός του, για πιθανή ύπαρξη προχωρημένης κακοήθειας και άμεση ανάγκη διερεύνησης. Στην ένορκη διοικητική εξέταση (Ε.Δ.Ε.) που διενεργήθηκε, ο θεράπων ιατρός – χειρουργός επικαλέστηκε ότι χορήγησε προφορικές οδηγίες με το εξιτήριο. **Ο Συνήγορος του Πολίτη, με έγγραφό του⁷⁸ επεσήμανε, μεταξύ άλλων, την ανάγκη χορήγησης εύληπτων και κατανοητών μετεγχειρητικών οδηγιών, οι οποίες πρέπει να είναι έγγραφες και όχι προφορικές, ώστε να διασφαλίζεται και να αποδεικνύεται ότι χορηγήθηκαν και επίσης να μπορούν να λάβουν γνώση οι φροντιστές του ασθενούς στο σπίτι.**

4.1.5 Ελλιπής περίθαλψη σε δημόσιο νοσοκομείο

Δημόσιο νοσοκομείο δεν απαντούσε επί μήνες σε αναφορά πολίτη, για ελλιπή περίθαλψη, από τμήμα επειγόντων περιστατικών, στον πατέρα της, ο οποίος απεβίωσε την ίδια ημέρα. Κατόπιν των παρεμβάσεων της Αρχής⁷⁹, το Νοσοκομείο προέβη σε διενέργεια Ε.Δ.Ε. για τη διερεύνηση των καταγγελλομένων. Στη συνέχεια, κοινοποιήθηκε στον Συνήγορο του Πολίτη το πόρισμα της Ε.Δ.Ε., σύμφωνα με το οποίο διαπιστώθηκε ότι, στην προκειμένη περίπτωση, δεν εξαντλήθηκαν όλες οι υπάρχουσες δυνατότητες, σύμφωνα με τις επιταγές της ιατρικής επιστήμης και υπήρξε παράβαση του Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας, λόγω παραλείψεων στην περίθαλψη του ασθενούς, επισημαίνοντας παράλληλα τις δύσκολες συνθήκες διαχείρισης στο συγκεκριμένο τμήμα επειγόντων περιστατικών. Ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε περαιτέρω ενημέρωση για τις ενέργειες της Διοίκησης του Νοσοκομείου, μετά το πόρισμα της Ε.Δ.Ε. **Η Διοίκηση του Νοσοκομείου προέβη σε αυστηρή έγγραφη σύσταση προς την εμπλεκόμενη ιατρό, να επιτελεί τα καθήκοντά της σύμφωνα με τον νόμο και την ιατρική επιστήμη, και δόθηκαν γενικότερες οδηγίες για την βελτίωση της περίθαλ-**

76. Φ.Υ. 330378.

77. Φ.Υ. 330366.

78. Το οποίο αιτήθηκε στον Υπουργό Υγείας, την αρμόδια Υ.ΠΕ. και το Νοσηλευτικό Ίδρυμα.

79. Φ.Υ. 314330.

ψης των ασθενών στο τμήμα επειγόντων περιστατικών του Νοσοκομείου.

4.2. ΠΡΟΝΟΙΑ

Ο Συνήγορος του Πολίτη διαμεσολάβησε σε πλήθος αναφορών, με αντικείμενο προνοιακές παροχές και υπηρεσίες, στους δικαιούχους, στις οικογένειες, στα άτομα με αναπηρία, στους ηλικιωμένους και στους πολίτες με χαμηλό εισόδημα.

4.2.1. Πρόγραμμα «Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα»

Μεταξύ άλλων υποθέσεων του Προγράμματος για την ακραία φτώχεια «Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα», στις οποίες διαμεσολάβησε η Ανεξάρτητη Αρχή, αναφέρονται ενδεικτικά οι ακόλουθες⁸⁰:

- Η αρμόδια δημοτική υπηρεσία ζήτησε από ενδιαφερόμενο προς ένταξη στο Πρόγραμμα, αντίγραφο της δήλωσης της μίσθωσης της κατοικίας του στο πληροφοριακό σύστημα Taxisnet. Ο πολίτης, όμως, παρέμενε στο διαμέρισμα με βάση τη διάταξη περί τριετούς υποχρεωτικής ελάχιστης διάρκειας της μίσθωσης και ο εκμισθωτής δεν συναινούσε στη δήλωση της μίσθωσης στο σύστημα Taxisnet. Κατόπιν επικοινωνιών της Αρχής με στελέχη της αρμόδιας Διεύθυνσης του Δήμου, ο πολίτης κλήθηκε και υπέβαλε αίτηση για διενέργεια κοινωνικής έρευνας στην κατοικία του, και εντάχθηκε στο Πρόγραμμα, βάσει της έκθεσης της έρευνας αυτής. Η Αρχή στη συνέχεια πρότεινε στο Δήμο την υποβολή εισήγησης στον Οργανισμό Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ο.Π.Ε.Κ.Α.) για καταβολή αναδρομικών ποσών για τους τρεις μήνες που ο πολίτης δεν επιδοτήθηκε, εξαιτίας της εξαρχής παράλειψης ενημέρωσης του πολίτη για τη δυνατότητα της κοινωνικής έρευνας και της καθυστέρησης στη διενέργειά της, πρόταση η οποία έγινε δεκτή.
- Πωλητής του ειδικού περιοδικού δρόμου «Σχεδία» εντάχθηκε στο Πρόγραμμα με εγκεκριμένο ποσό, μικρότερο από αυτό που του αναλογούσε κατά τον νόμο, επειδή η αρμόδια υπηρεσία του Δήμου θεώρησε ότι δεν επιτρεπόταν να παρέμβει στο πεδίο των ποσών που εμφανίζονται στην πλατφόρμα του Προγράμματος σαν εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα. Κατόπιν αποστολής σχετικού εγγράφου από την Αρχή στην αρμόδια Διεύθυνση του Δήμου, υποβλήθηκε εισήγηση στον Ο.Π.Ε.Κ.Α. για αναδρομική καταβολή των ποσών επιδότησης που είχε χάσει ο αναφερόμενος.

80. Φ.Υ. 317423 και 328268.

4.2.2. Κέντρα Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕ.Π.Α.)

Ο Συνήγορος του Πολίτη εξέτασε σειρά αναφορών σχετικά με τα προβλήματα στην οργάνωση και λειτουργία των υγειονομικών επιτροπών ΚΕ.Π.Α. Ενδεικτικά αναφέρουμε ζητήματα, όπως:

- η προσβασιμότητα των υποδομών ΚΕ.Π.Α. σε όλη τη χώρα και η καταλληλότητα των χώρων και κτιρίων,
- η ανεπαρκής στελέχωση των επιτροπών με ιατρικές ειδικότητες, ώστε να αντιμετωπιστούν οι καθυστερήσεις στον ορισμό εξέτασης και, κυρίως, της κατ' οίκον αξιολόγησης των ατόμων με αναπηρία,
- οι καθυστερήσεις στη διοικητική διεκπεραίωση της έκδοσης των γνωματεύσεων σε άτομα με αναπηρία που διαβιούν σε ειδικές συνθήκες (π.χ. σφραγιστικά καταστήματα) ή σε περιπτώσεις αναγκαιότητας διόρθωσης στοιχείων, προκειμένου να ολοκληρωθεί η διαδικασία εξέτασης και έκδοσης αποτελέσματος αναπηρίας.

Συγκεκριμένα, η Αρχή έχει παραπέμψει συχνά υποθέσεις στην Επιτροπή Δειγματοληπτικού Ελέγχου του e – Ε.Φ.Κ.Α., προκειμένου να επαναξιολογηθούν λάθη και παραλείψεις στις εκδοθείσες πράξεις, τα οποία στερούσαν παροχές και προνόμια σε άτομα με αναπηρία. Σημαντική συμβολή στην επιτυχή έκβαση των υποθέσεων εκ μέρους της Αρχής, είχε η εμπλοκή της Διεύθυνσης Διευθέτησης Αναφορών του e – Ε.Φ.Κ.Α.

Επίσης, η Αρχή διαμεσολάβησε στην επίλυση της πολυετούς καθυστέρησης εξέτασης από Δευτεροβάθμια Υγειονομική Επιτροπή ΚΕ.Π.Α., λόγω της ιδιαίτερης συνθήκης κράτησης ατόμου με αναπηρία σε διαφορετικά σφραγιστικά καταστήματα, γεγονός που περιέπλεξε τη διοικητική διαδικασία και οδήγησε στην καθυστέρηση διεκπεραίωσης της υπόθεσης⁸¹.

4.2.3. Προνοιακές παροχές και φροντίδα υγείας των ηλικιωμένων ατόμων

Ο Συνήγορος του Πολίτη εστίασε σε ζητήματα παροχών και φροντίδας των ηλικιωμένων ατόμων, όπως αναδείχθηκαν από τις υποβληθείσες αναφορές.

Οι δυσκολίες που επεσήμανε η Αρχή και στην Ετήσια Έκθεση του 2021 για την πρόσβαση των κατά νόμο δικαιούχων στα επιδόματα ανασφαλιστών υπερηλίκων⁸² εξακολουθούν να υφίστανται, καταρχήν, και επισημάνθηκαν εκ νέου

81. Φ.Υ. 322704.

82. Βλ. σχετική Ετήσια Έκθεση 2021, (σελ. 92 επ.) <https://www.synigoros.gr/el/category/ethsies-ekdeseis/post/h-ethsia-ekdesh-toy-synhgoroy-toy-polith-gia-to-2021>

στον Ο.Π.Ε.Κ.Α. εγγράφως. Ιδίως επισημάνθηκαν:

- η μη διασύνδεση με τις Υπηρεσίες του e – Ε.Φ.Κ.Α., ως σοβαρός και κρίσιμος παράγοντας καθυστέρησης στην εξέταση των αιτήσεων των πολιτών,
- η εξαιρετικά μεγάλη καθυστέρηση στην εξέταση αιτήσεων πολιτών που παρουσιάζουν στοιχεία αλλοδαπότητας (το θέμα δεν αφορά πλέον τους ομογενείς από την Αλβανία), καθώς και στην εκτέλεση αποφάσεων αποδοχής ενστάσεων ή δικαστικών αποφάσεων,
- η απόρριψη των αιτημάτων, ελλείψει μιας προϋπόθεσης, χωρίς τη συνεξέταση των λοιπών, πρακτική που προβλέπεται μεν από τον νόμο, αλλά είναι συχνά πολύ προβληματική, καθώς έχει παρατηρηθεί να γίνεται δεκτή τυχόν ένσταση, αλλά να ακολουθεί νέα απόρριψη, για μη συνδρομή άλλης προϋπόθεσης,
- η, αντίθετη με την αρχή της χρηστής διοίκησης, ακολουθούμενη πρακτική της διακοπής της χορήγησης του Επιδόματος Κοινωνικής Αλληλεγγύης Ανασφάλιστου Υπερηλίκου (Ε.Κ.Α.Α.Υ.), όταν εκκρεμεί συνταξιοδοτικό αίτημα του ενός συζύγου, προληπτικά με την πιθανότητα έλλειψης των προϋποθέσεων στο μέλλον,
- η προβληματική πρακτική της διεκπεραίωσης των αιτήσεων, όχι με βάση την ημερομηνία υποβολής της αρχικής αίτησης, αλλά με βάση την ημερομηνία υποβολής των πρόσθετων δικαιολογητικών, καθώς υπάρχουν περιπτώσεις που, λόγω μεγάλης καθυστέρησης στην εξέταση των πρόσθετων δικαιολογητικών, να έχει προκύψει το οξύμωρο, ο/η αιτούμενος/η να έχει κληθεί μία ή περισσότερες φορές να υποβάλει πρόσθετα δικαιολογητικά, λόγω του ότι τα προηγούμενα κατέστησαν ανεπίκαιρα ή ανεπαρκή, εξαιτίας της διοικητικής καθυστέρησης και μόνο.

Επίσης, **λόγω της μη λειτουργίας της ηλεκτρονικής πλατφόρμας υποβολής αιτήσεων για το «Επίδομα Στεγαστικής Συνδρομής Ανασφάλιστων Υπερηλίκων», διάταξη του Ν. 4804/2021 όρισε ότι οι Υπηρεσίες του Ο.Π.Ε.Κ.Α. μπορούν να διεκπεραιώνουν τις εκκρεμείς αιτήσεις, που υποβάλλονται εκτός πλατφόρμας, για το επίδομα αυτό.** Ωστόσο, πολίτης που δικαιούτο, βάσει της παραπάνω διάταξης, να υποβάλει αίτηση για το επίδομα, πληροφορείτο μέχρι τις αρχές του 2022 από τον Ο.Π.Ε.Κ.Α. και το 1555, ότι οι αιτήσεις για το επίδομα αυτό υποβάλλονται μόνο μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας που αναμενόταν να ξεκινήσει να λειτουργεί. Εν τέλει, υποβλήθηκε έγχαρτη αίτηση τον Μάρτιο 2022 και επιπλέον η πολίτης υπέβαλε ενδικοφανή προσφυγή για να λάβει τα ποσά του επιδόματος για όσους μήνες τα είχε απωλέσει, λόγω της προαναφερθείσας εσφαλμένης πληροφόρησης. **Η Αρχή, αφού διαπίστωσε κατόπιν έρευνας, ότι πράγματι δίνονταν εσφαλμένες πληροφορίες μέχρι και τον Φεβρουάριο 2022, πρότεινε με έγγραφο και πέτυχε την αποδοχή της ενδικοφανούς προσφυγής.**

Τέλος, οι ιδιαίτερες ανάγκες ιατρικής και νοσηλευτικής φροντίδας των ηλικιωμένων αναδείχθηκαν μέσα από αναφορές που διαμεσολάβησε η Αρχή, καθώς και οι συνθήκες διαβίωσης στις Μονάδες Φροντίδας Ηλικιωμένων που αποτέλεσαν αντικείμενο ελέγχου και διαμεσολαβητικών ενεργειών με τις αρμόδιες υπηρεσίες.

Στο πλαίσιο διερεύνησης υπόθεσης⁸³ για τις συνθήκες διαβίωσης ηλικιωμένων σε Μονάδα Φροντίδας Ηλικιωμένων, η Αρχή προχώρησε σε έλεγχο των ενεργειών της Διοίκησης, και ακολούθως παρέστη στην αυτοψία που πραγματοποίησε στην εν λόγω μονάδα η αρμόδια υπηρεσία της Περιφέρειας Αττικής. Κατόπιν αυτών, ο Συνήγορος απέστειλε τις διαπιστώσεις του προς το αρμόδιο Υπουργείο Εργασίας και την Εισαγγελία. Εντός του 2023, πραγματοποιήθηκε από τις αρμόδιες υπηρεσίες η σφράγιση της Μονάδας και η ασφαλής απομάκρυνση των φιλοξενουμένων.

5. Κοινωνική Ασφάλιση

Ο Συνήγορος του Πολίτη χειρίστηκε πλήθος αναφορών, με αντικείμενο τα ασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά δικαιώματα των πολιτών, διαμεσολαβώντας προς τον ε – Ε.Φ.Κ.Α., τους λοιπούς φορείς κοινωνικής ασφάλισης και το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, επισημαίνοντας, όπου χρειάστηκε, κρίσιμες παραμέτρους της νομοθεσίας και των αρχών της χρηστής διοίκησης και παρεμβαίνοντας για τη βελτιστοποίηση των υπηρεσιών προς τους πολίτες ή την αποκατάσταση των δικαιωμάτων των ασφαλισμένων.

Στο πλαίσιο της ψηφιοποίησης πολλών διαδικασιών του ενιαίου ασφαλιστικού φορέα και ηλεκτρονικοποίησης των συναλλαγών προς διευκόλυνση των πολιτών, ο Συνήγορος του Πολίτη υπέβαλε προτάσεις και συνεργάστηκε εποικοδομητικά με τις υπηρεσίες του ε – Ε.Φ.Κ.Α. για τη διαφύλαξη των ουσιαστικών και διαδικαστικών δικαιωμάτων των ασφαλισμένων, στόχος που πρέπει να βρίσκεται στο επίκεντρο κάθε αλλαγής του κοινωνικοασφαλιστικού κανονιστικού πλαισίου και της διοικητικής λειτουργίας.

5.1. ΧΡΟΝΟΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ

5.1.1. Μη αναγνώριση χρόνου ασφάλισης για αποδεδειγμένα παρασχεθείσα εργασία στο Δημόσιο

Πολίτες που εργάστηκαν με ασφάλιση στο Ι.Κ.Α. – Ε.Τ.Α.Μ., απώλεσαν το βιβλιά-

83. Φ.Υ. 322604.

ριο ενσήμων τους και κατέθεσαν σχετική υπεύθυνη δήλωση⁸⁴. Ενώ η ασφάλισή τους δεν προέκυπτε από τα δημόσια έγγραφα της κρίσιμης περιόδου (αρχείο e – Ε.Φ.Κ.Α./ εργοδοτικό φάκελο), προέκυπτε χωρίς αμφιβολία η παρασχεθείσα ασφαλιστέα εργασία.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, με παρεμβάσεις του^{85, 86} στις αντίστοιχες Τοπικές Διοικητικές Επιτροπές (Τ.Δ.Ε.), αφενός υποστήριξε ότι **συγκεκριμένες πλημμέλειες, εκ μέρους των εμπλεκομένων στην περίπτωση αυτή Οργανισμών, που ανήκουν εν ευρεία ή στενή εννοία στο Δημόσιο, υπάρχει κίνδυνος να αποβούν εις βάρος του ασφαλιζόμενου υπαλλήλου, ο οποίος δεν φαίνεται να φέρει ουσιώδη ευθύνη γι' αυτό**, αφετέρου, για την άρση του προβλήματος, επεσήμανε ότι, **η ασφάλιση του υπαλλήλου στο τ. Ι.Κ.Α. – Ε.Τ.Α.Μ. ήταν υποχρεωτική και ο δημόσιος οργανισμός που τον απασχολούσε ήταν υποχρεωμένος να τον ασφαλίζει ανελλιπώς**. Η αρχή της νομιμότητας υπαγορεύει ότι η, για οποιοδήποτε λόγο, απώλεια των αρχείων, που δεν ανάγεται σε υπαιτιότητα του ασφαλισμένου, δεν μπορεί να αποβαίνει εις βάρος του.

Τελικά, οι Τ.Δ.Ε. αποδέχτηκαν τις προτάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη για την αναγνώριση των συγκεκριμένων χρόνων ασφάλισης, και έκαναν δεκτές τις ενστάσεις των πολιτών.

5.1.2. Προσμέτρηση χρόνου ασφάλισης τ. Ι.Κ.Α. – Ε.Τ.Α.Μ. που δεν αναγνωρίστηκε στο Δημόσιο με τις διατάξεις της διαδοχικής ασφάλισης

Συνταξιούχοι διαμαρτυρήθηκαν⁸⁷ για τη μη αξιοποίηση χρόνου ασφάλισης Ι.Κ.Α. – Ε.Τ.Α.Μ. με τις διατάξεις της διαδοχικής ασφάλισης, καθώς παλαιότερα είχαν, με Πράξη του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους (Γ.Λ.Κ.), αναγνωρίσει χρόνο ασφάλισης στον ιδιωτικό τομέα ως συντάξιμο χρόνο στον δημόσιο τομέα και το Ι.Κ.Α. – Ε.Τ.Α.Μ. είχε εκδώσει απόφαση ακύρωσης ασφάλισης του κλάδου σύνταξης Ι.Κ.Α. – Ε.Τ.Α.Μ.

Ωστόσο, διαπιστώθηκε μεταγενέστερα από το Γ.Λ.Κ. ότι οι αναγνωρίσεις αυτές δεν ήταν σύννομες, και το Γ.Λ.Κ. ανακάλεσε τις Πράξεις αναγνώρισης χρόνου

84. Υπεύθυνη Δήλωση Απώλειας Ασφαλιστικού Βιβλιαρίου (Υ.Δ.Α.Α.Β.).

85. Βλ. <https://www.synigoros.gr/el/category/koinwnikh-asfalish/post/synopsh-diamesolabhshs-or-mh-prosmetrhsh-xronoy-asfalishs-apo-apodedeigmena-parasxebeisa-ergasia-se-dhmosio-organismo-logw-apwleias-toy-bibliariou-enshmwn-asfalishs>.

86. Βλ. <https://www.synigoros.gr/el/category/koinwnikh-asfalish/post/synopsh-diamesolabhshs-or-anagnwrish-xronoy-asfalishs-gia-periodo-praktikhs-askhshs>.

87. Φ.Υ. 334806 και 337740.

ασφάλισης του ιδιωτικού τομέα στο δημόσιο. Όμως, ο χρόνος ασφάλισης του Ι.Κ.Α. – Ε.Τ.Α.Μ., που τελικώς δεν αναγνωρίστηκε στο Δημόσιο, δεν συνυπολογίστηκε στη σύνταξή τους ως χρόνος ασφάλισης του Ι.Κ.Α. – Ε.Τ.Α.Μ., σύμφωνα με τις διατάξεις της διαδοχικής ασφάλισης.

Η μία εκ των υποθέσεων βαίνει προς ολοκλήρωση μετά την παρέμβαση της Ανεξάρτητης Αρχής, καθώς το Ι.Κ.Α. – Ε.Τ.Α.Μ. εξέδωσε βεβαίωση του χρόνου ασφάλισης του Ι.Κ.Α. – Ε.Τ.Α.Μ. για τον συγκεκριμένο χρόνο, την οποία και απέστειλε στο Γ.Λ.Κ. για να συνυπολογιστεί με τις διατάξεις της διαδοχικής ασφάλισης, ενώ η άλλη εκκρεμεί στην υπηρεσία.

5.1.3 Προσμέτρηση χρόνου ασφάλισης όσων έχουν καταστεί συνταξιούχοι πριν την έναρξη ισχύος του Ν. 4387/2016

Ο Συνήγορος του Πολίτη έγινε αποδέκτης αναφορών πολιτών που συνταξιοδοτήθηκαν πριν την έναρξη ισχύος του Ν. 4387/2016 και ζητούν συνυπολογισμό χρόνου ασφάλισης, π. φορέα κοινωνικής ασφάλισης που εντάχθηκε στον ε – Ε.Φ.Κ.Α., με τις διατάξεις της διαδοχικής ασφάλισης, και οι αιτήσεις τους παραμένουν εκκρεμείς επί μακρό χρόνο⁸⁸. Ζητείται, δηλαδή, να συνυπολογιστεί χρόνος ασφάλισης που δεν είχαν ζητήσει κατά την αρχική αίτησή τους για συνταξιοδότηση ή τον είχαν ζητήσει αρχικά και μεταγενέστερα παραιτήθηκαν, καθώς και να αξιοποιηθεί ο παράλληλος χρόνος ασφάλισής τους που δεν λήφθηκε υπόψη κατά τη συνταξιοδότηση.

Η Ανεξάρτητη Αρχή, μετά από μελέτη της υφιστάμενης νομοθεσίας και νομολογίας, της ασφαλιστικής πρακτικής των φορέων κοινωνικής ασφάλισης πριν την ένταξη στον ε – Ε.Φ.Κ.Α., των πληροφοριών που συνέλεξε από τις αναφορές των πολιτών και από το Τμήμα Νομοθεσίας Συντάξεων Διαδοχικής Ασφάλισης του ε – Ε.Φ.Κ.Α. και κατόπιν ανταλλαγής απόψεων με το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, πρότεινε στο Υπουργείο:

- **Τη δυνατότητα συμπερίληψης κάθε ασφαλιστικού χρόνου σε δεύτερο/ύστερο χρόνο σε σχέση με την αρχική αίτηση συνταξιοδότησης**, ακόμη και εάν οριστικοποιήθηκε η παροχή ή/και εάν μεταβάλλεται ο ασφαλιστικός φορέας. Συνεπώς, ο συνυπολογισμός χρόνου ασφάλισης που δεν είχε αρχικώς ζητηθεί, είτε λόγω άγνοιας ή εσφαλμένης οδηγίας, είτε για λόγους αποφυγής καθυστερήσεων, οφειλόμενων στη χρονοβόρα διαδικασία εφαρμογής των διατάξεων διαδοχικής ασφάλισης, θα μπορούσε να γίνει άμεσα, εφόσον δεν αλλάζει ο απονέμων τη σύνταξη φορέας. Η δυνατότητα αυτή, ιδίως μετά την ένταξη των φορέων κοινωνικής ασφάλισης στον ε – Ε.Φ.Κ.Α., υπηρετεί τον σκοπό της διαδοχικής ασφάλισης και ανταποκρίνεται στη δικαιολογη-

88. Φ.Υ. 266004, κ.ά.

μένη εμπιστοσύνη των διοικουμένων. Για τις περιπτώσεις αιτήσεων που θα μετέβαλαν τον απονέμοντα τη σύνταξη φορέα, οι οποίες ενδεχομένως να θεωρείται από τον ασφαλιστικό φορέα ότι συνιστούν συμπεριφορές καταστρατήγησης των διατάξεων της διαδοχικής ασφάλισης, ο Συνήγορος του Πολίτη πρότεινε να επανεξεταστεί η δυνατότητα του συνυπολογισμού, και σε αυτές τις περιπτώσεις, ενδεχομένως με την προσθήκη της ρήτρας συμπλήρωσης του ηλικιακού ορίου του πρώην φορέα κοινωνικής ασφάλισης κατά την υποβολή του μεταγενέστερου αιτήματος προσμέτρησης του χρόνου αυτού, υπό το πρίσμα ότι η επίκληση του χρόνου ασφάλισης οδηγεί σε αναθεώρηση της συνταξιοδοτικής απόφασης.

- **Πλήρη ενημέρωση των υποψηφίων συνταξιούχων από τον e – Ε.Φ.Κ.Α.,** ώστε κάθε ασφαλισμένος, κατά την επέλευση του ασφαλιστικού κινδύνου, να αξιοποιεί όλους τους χρόνους ασφάλισης (παράλληλο και διαδοχικό) και να λάβει τη σύνταξη που δικαιούται, χωρίς περιορισμούς στην επίκληση χρόνου ασφάλισης σε μεταγενέστερο στάδιο, ιδίως λόγω του γεγονότος ότι η κοινωνικοασφαλιστική νομοθεσία παραμένει πολύπλοκη, ενώ δεν έχει ακόμη καταρτιστεί ο ενιαίος κανονισμός παροχών του ενιαίου φορέα.

5.1.4 Προσμέτρηση ημερών εργασίας που πραγματοποιήθηκαν μετά τη συνταξιοδότηση

Για το ζήτημα της αξιοποίησης ημερών εργασίας που πραγματοποιήθηκαν μετά τη συνταξιοδότηση, η Αρχή, έχοντας λάβει πολλές αναφορές για ένα εκκρεμές επί μακρό χρόνο ζήτημα⁸⁹, απέστειλε στον e – Ε.Φ.Κ.Α. σχετική πορισματική επιστολή. Στην επιστολή αυτή, επισήμανε την ανάγκη για τη συντομότερη δυνατή ολοκλήρωση και υλοποίηση του λογισμικού για την προσμέτρηση του συγκεκριμένου χρόνου ασφάλισης, είτε, σε διαφορετική περίπτωση, και μέχρι την οριστική ολοκλήρωση του μηχανογραφικού προγράμματος, την αναζήτηση εναλλακτικών τρόπων αντιμετώπισης, όπως είναι η χειρόγραφη διαδικασία από την αρμόδια Τοπική Διεύθυνση του e – Ε.Φ.Κ.Α.

Τα αιτήματα των συνταξιούχων δεν έχουν ακόμη ικανοποιηθεί, λόγω της μη υλοποίησης, μέχρι σήμερα, της μηχανογραφικής εφαρμογής, ενώ από τη μέχρι τώρα ενημέρωση από τον φορέα δεν γνωστοποιείται στην Αρχή σαφής ορίζοντας ολοκλήρωσης.

5.1.5. Χρόνος ασφάλισης στο εξωτερικό

Εντός του 2023 τέθηκαν σε εφαρμογή στον e-ΕΦΚΑ διαδικασίες που συμβάλουν στη σταδιακή επίλυση υποθέσεων που εκκρεμούν επί σειρά ετών και απο-

89. Φ.Υ. 336073, κ.ά.

τέλεσαν αντικείμενο πολλών παρεμβάσεων της Αρχής. Ιδίως επισημαίνονται η διασύνδεση του e-ΕΦΚΑ με το Ευρωπαϊκό Σύστημα Ηλεκτρονικής Ανταλλαγής Πληροφοριών για την Κοινωνική Ασφάλιση (EESSI) που αφορά τους ασφαλισμένους με χρόνο ασφάλισης και σε άλλα κράτη μέλη της Ε.Ε.⁹⁰, καθώς και η ενεργοποίηση του λογισμικού για το αναλογιστικό ισοδύναμο που αφορά τη μεταφορά ασφαλιστικών δικαιωμάτων των εργαζομένων σε διεθνή και ευρωπαϊκά όργανα⁹¹.

Περαιτέρω, αναμένεται η υλοποίηση οργανωτικών βελτιώσεων για την αποτελεσματική και ακριβόχρονη διεκπεραίωση των ειδικών διοικητικών διαδικασιών που απαιτούνται στις περιπτώσεις αυτές (π.χ. εφαρμογή της διάταξης περί αναλογιστικού ισοδύναμου).

Τέλος, επισημαίνεται η σημαντική βελτίωση στους χρόνους διεκπεραίωσης σε μεγάλες κατηγορίες συνταξιοδοτικών αιτημάτων.

5.2. ΚΑΤΑΒΟΛΗ ΑΝΑΔΡΟΜΙΚΩΝ ΠΟΣΩΝ ΣΥΝΤΑΞΕΩΝ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΕΠΑΝΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟ Η ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ

Η Αρχή διαμεσολάβησε σε αναφορές⁹² συνταξιούχων που παραπονούνται για τη μη καταβολή αναδρομικών ποσών που δικαιούνται από τον e – Ε.Φ.Κ.Α. είτε κατόπιν επανυπολογισμού της σύνταξής τους, είτε κατόπιν τροποποιητικής συνταξιοδοτικής απόφασης. Αναφέρθηκε καθυστέρηση στην αναπροσαρμογή της σύνταξης σε εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων που αναγνωρίζουν επιδόματα και μισθολογικές προσαυξήσεις, οι οποίες θα έπρεπε να ληφθούν υπόψη κατά τον υπολογισμό της σύνταξης, αλλά αυτό καθυστερεί επί σειρά ετών, λόγω της μη εισέτι υλοποίησης του αντίστοιχου μηχανογραφικού συστήματος, σύμφωνα με την ενημέρωση από τον φορέα.

Σε άλλες περιπτώσεις, ολοκληρώθηκε ο επανυπολογισμός και η συνταξιούχος χρειάς που είχε λάβει εσφαλμένο ποσό σύνταξης, λόγω της εσφαλμένης αύξησης, έλαβε το ορθό ποσό, όταν ολοκληρώθηκε ο επανυπολογισμός, ενέργεια στην οποία συνέβαλε και η παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη⁹³.

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση αδυναμίας οριστικοποίησης απόφασης μεταβολής συνταξιοδοτικής παροχής, η οποία αποκαταστάθηκε κατόπιν επικοι-

---

90. Βλ. Ετήσια Έκθεση ΣτΠ 2021, σ. 83 επ.

91. Φ.Υ. 280101, 304331 κ.α.

92. Φ.Υ. 332850, 333001, κ.ά.

93. Φ.Υ. 338114.

ωνίας της αρμόδιας Διεύθυνσης του e – Ε.Φ.Κ.Α. με την ανάδοχο εταιρεία, με αποτέλεσμα να δρομολογηθεί η καταβολή των αναδρομικών ποσών οικογενειακού επιδόματος⁹⁴.

5.3. ΑΔΥΝΑΜΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ Α.Μ.Κ.Α. ΣΕ ΠΟΛΙΤΕΣ ΤΡΙΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΠΟΥ ΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ ΩΣ ΕΡΓΑΤΕΣ ΓΗΣ

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει δεχτεί αναφορές πολιτών⁹⁵ που διαμαρτύρονται για την αδυναμία έκδοσης Αριθμού Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης (Α.Μ.Κ.Α.) σε πολίτες τρίτης χώρας, κατόπιν μετάκλησής τους από την αλλοδαπή, προκειμένου να εργαστούν και να ασφαλιστούν, ως εργάτες γης, σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις, και ζήτησαν τη διαμεσολάβηση της Ανεξάρτητης Αρχής, προκειμένου να λάβουν έγκυρη ενημέρωση σχετικά με την εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους ως εργοδοτών.

Κατά τη διερεύνηση των αναφορών και την αποστολή εγγράφων προς την Η.Δι.Κ.Α. Α.Ε. και το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε ότι, μετά την τροποποίηση της νομοθεσίας τον Μάρτιο 2022, η Η.Δι.Κ.Α. αδυνατεί να αποδίδει Α.Μ.Κ.Α., μέσω των Κ.Ε.Π., στους εργάτες γης, χωρίς να διαταράσσεται η ακεραιότητα των στοιχείων του Εθνικού Μητρώου Α.Μ.Κ.Α. Ε.Μ.Α.Ε.Σ. Η Η.Δι.Κ.Α. πρότεινε να της αποστέλλει η Α.Α.Δ.Ε. αρχείο, με συγκεκριμένη συμπεφωνημένη γραμμογράφηση, στην οποία να εμφανίζεται ο Α.Φ.Μ. των εργατών γης. Εφόσον στην εγγραφή του αρχείου που λαμβάνει η Η.Δι.Κ.Α., δεν είναι συμπληρωμένος ο Α.Μ.Κ.Α., αποδίδει και επιστρέφει το αρχείο κεντρικά στο Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου με συμπληρωμένο τον Α.Μ.Κ.Α. Ωστόσο, **η διαδικασία αυτή δεν λειτουργεί ομαλά, καθώς το Υπουργείο καθυστερεί να αποστείλει τα αρχεία, με αποτέλεσμα, μέχρι την ολοκλήρωση του πληροφοριακού συστήματος του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου, οι μεν εργάτες γης να μη διαθέτουν Α.Μ.Κ.Α., οι δε εργοδότες να αδυνατούν να τηρήσουν τις νόμιμες υποχρεώσεις τους έναντι των εργαζομένων τους.** Στη συγκεκριμένη υπόθεση, μετά την επιτυχή διαμεσολάβηση του Συνηγόρου του Πολίτη, αποδόθηκε Α.Μ.Κ.Α. στον εργάτη γης.

5.4. ΜΗ ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΕΦΑΠΑΞ ΑΦΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ ΣΕ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΥ

Εργαζόμενη στον Οργανισμό Ελληνικών Γεωργικών Ασφαλίσεων (ΕΛ.Γ.Α.) υπέβαλε αίτηση παραίτησης και χορήγησης αποζημίωσης απόλυσης, και έναν μήνα

94. Φ.Υ. 340586.

95. Φ.Υ. 332145.

αργότερα απεβίωσε. Η αδελφή της και κληρονόμος της, ζήτησε από τον ΕΛ.Γ.Α. να της χορηγηθεί το εφάπαξ αφυπηρέτησης που δικαιούτο η θανούσα, αλλά το αίτημά της απερρίφθη.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, σε σχετικό πόρισμα που απέστειλε στον αρμόδιο Υπουργό Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, υποστήριξε ότι, στην εξεταζόμενη περίπτωση⁹⁶, η εκλιπούσα, κατά τη στιγμή του θανάτου της, δεν ήταν τακτική υπάλληλος του ΕΛ.Γ.Α., αφού είχε ήδη παραιτηθεί ένα μήνα νωρίτερα και είχε υποβάλει αίτηση χορήγησης της αποζημίωσης απόλυσης, αλλά και αίτηση συνταξιοδότησης (βάσει της οποίας της χορηγήθηκε, μετά θάνατον, κύρια και επικουρική σύνταξη λόγω αναπηρίας). Συνεπώς, ως αποχωρήσασα και συνταξιοδοτηθείσα τακτική υπάλληλος, εφαρμόζεται η διάταξη του Κανονισμού Κατάστασης Προσωπικού του ΕΛ.Γ.Α., σύμφωνα με την οποία: «Ο ΕΛ.Γ.Α. καταβάλλει στους απολυόμενους τακτικούς υπαλλήλους [...] αποζημίωση [...] Την αυτή επίσης αποζημίωση δικαιούνται και οι καθ' οιονδήποτε τρόπο αποχωρούντες τακτικοί υπάλληλοι από τον ΕΛ.Γ.Α. και συνταξιοδοτούμενοι σύμφωνα με τις διατάξεις του οικείου ασφαλιστικού φορέα» και όχι η επόμενη διάταξη του Κανονισμού, που ορίζει ότι: «Η αποζημίωση της προηγούμενης παραγράφου καταβάλλεται στον ή στην σύζυγο και τα παιδιά τακτικού υπαλλήλου που απεβίωσε σύμφωνα με τις ισχύουσες κάθε φορά διατάξεις», βάσει της οποίας ο ΕΛ.Γ.Α. αρνήθηκε την καταβολή.

5.5. ΟΦΕΙΛΕΣ – ΠΑΡΑΓΡΑΦΕΣ – Κ.Ε.Α.Ο.

5.5.1. Διοικητική διαδικασία καταλογισμού – ασφαλιστικές οφειλές

Ο Συνήγορος του Πολίτη λαμβάνει αναφορές⁹⁷, με καθ' ύλην αντικείμενο τις ασφαλιστικές εισφορές μη μισθωτών, μισθωτών και εργοδοτών, που ανάγονται σε χρόνο ισχύος των διατάξεων των π. Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης (π.χ. π. Ι.Κ.Α. – Ε.Τ.Α.Μ., π. Ο.Α.Ε.Ε., π. Ε.Τ.Α.Α., π. Ο.Γ.Α.) έως 31.12.2016, αλλά και του e – Ε.Φ.Κ.Α. από την 01.01.2017.

Η μη τήρηση, σύμφωνα με τον νόμο, της διοικητικής διαδικασίας καταλογισμών από ασφαλιστικές οφειλές, καθώς και η παράλειψη νομότυπης κοινοποίησης καταλογιστικών πράξεων στους καθ' ύλην, κρίσιμου κατά τον νόμο διαδικαστικού τύπου για την αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος αμύνης, συνδέεται με μια σειρά από επακόλουθες πλημμέλειες, όπως:

1. η ταμειακή βεβαίωση των οφειλών, χωρίς να έχει προηγηθεί οριστικοποίηση

96. Φ.Υ. 302981.

97. Ενδεικτικά, Φ.Υ. 331790, 334577, 337132, 338276, 327860, 329864, 328450 και 317904.

- νομίμου τίτλου, ελλείψει κοινοποίησης καταλογιστικής πράξης,
2. η διενέργεια συμψηφισμών (π.χ. επιστρεφόμενων φόρων)/λήψη μέτρων αναγκαστικής είσπραξης (π.χ. κατασχέσεις τραπεζικών λογαριασμών) από το Κ.Ε.Α.Ο. βάσει ελαττωματικών ταμειακών βεβαιώσεων οφειλών.

Η Αρχή έχει επισημάνει την de facto απονεύρωση της διαδικασίας ενδικοφανούς ελέγχου των καταλογισμών, εφόσον εγείρονται και εκκρεμούν προς εκδίκαση ενώπιον των Τοπικών Διοικητικών Επιτροπών (Τ.Δ.Ε.), ενστάσεις των ασφαλισμένων για οφειλές που βρίσκονται ήδη στο στάδιο της αναγκαστικής είσπραξης (κατασχέσεις τραπεζικών λογαριασμών, δεσμεύσεις επιστρεπτών φόρων, κ.λπ.). Εξάλλου, ο σημαντικός αριθμός των δικαστικών προσφυγών για την επίλυση των εν λόγω διαφορών αποδίδεται σε ένα βαθμό στην υιοθέτηση διαδικασιών από τον ε-Ε.Φ.Κ.Α., που παρακωλύουν την ουσιαστική άσκηση των δικαιωμάτων των ασφαλισμένων, και τους εξωθούν στην αναζήτηση δικαστικής προστασίας. Σημειώνεται, πάντως, ότι η νομολογία των διοικητικών δικαστηρίων εναρμονίζεται με την πάγια θέση της Αρχής, περί διαφύλαξης του δικαιώματος έννομης προστασίας των καταλογισθέντων, ακυρώνοντας τις ταμειακές βεβαιώσεις που έχουν χωρήσει χωρίς προηγούμενη ολοκλήρωση της, εν ευρεία εννοία, βεβαίωσης των οφειλών.

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει διαρκή διάλογο με τις περιφερειακές και την κεντρική υπηρεσία του ε – Ε.Φ.Κ.Α., για την ανάγκη εξορθολογισμού όλων των σταδίων της τηρούμενης διοικητικής διαδικασίας καταλογισμού των ασφαλισμένων, αλλά και των εν γένει διαδικασιών που άπτονται των ασφαλιστικών εισφορών.

Επιπλέον, η Αρχή εμμένει στην απαρέγκλιτη και έγκαιρη τήρηση της διαδικασίας εξέτασης ενστάσεων από τις Τ.Δ.Ε. και παρακολουθεί στενά τον ασκούμενο ενδικοφανή έλεγχο επί των συγκεκριμένων υποθέσεων. Σημειωτέον ότι καταγράφεται σε μεγάλο ποσοστό η ανταπόκριση των Τοπικών Διευθύνσεων του ε – Ε.Φ.Κ.Α. και η ειδική συνεκτίμηση των απόψεων της Αρχής από τις Επιτροπές που εξετάζουν τις ενστάσεις, ενώ η εξαγωγή αιτιολογημένης διοικητικής κρίσης επί των καταλογισμών των ασφαλισμένων από τα συλλογικά όργανα, σε πλείστες περιπτώσεις, άγει στην εξάντληση της κοινωνικοασφαλιστικής διαφοράς σε διοικητικό στάδιο.

5.5.2. Εσφαλμένη απεικόνιση διοικησάντων νομικά πρόσωπα σαν οφειλότες στον ε – Ε.Φ.Κ.Α.

Πολίτης που είχε διατελέσει προ εικοσαετίας μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου εκκαθαρισμένης δημοτικής Αστικής Μη Κερδοσκοπικής Εταιρίας (Α.Μ.Κ.Ε.), εμφανιζόταν στο σχετικό πληροφοριακό σύστημα του ε – Ε.Φ.Κ.Α./Ι.Κ.Α. σαν οφειλέτης, παρότι οι εργοδοτικές εισφορές προς την Α.Μ.Κ.Ε. είχαν εξοφληθεί.

Οι οφειλές που εμφανίζονταν να τον βαραίνουν ήταν οφειλές ενός Δήμου, με τον οποίο ο πολίτης δεν είχε ποτέ καμία σχέση καταρχήν, αλλά είχε συγχωνευθεί με τον Δήμο που είχε συστήσει την Α.Μ.Κ.Ε. Εξαιτίας αυτού, δεν λάμβανε ηλεκτρονική επιβεβαίωση ότι ήταν ασφαλιστικά ενήμερος, οπότε δεν μπορούσε να πωλήσει ακίνητό του.

Η Αρχή απέστειλε έγγραφο⁹⁸ προς τις αρμόδιες Υπηρεσίες του e – Ε.Φ.Κ.Α., αφενός ζητώντας να αποσυνδεθεί ο πολίτης από οφειλές νομικών προσώπων, ως αλληλέγγυα υπεύθυνος με αυτά, αφετέρου προτείνοντας παρεμβάσεις στα συστημικά προβλήματα που οδηγούσαν σε τέτοιου είδους αποτελέσματα. Η ατομική υπόθεση διεκπεραιώθηκε και αναμένεται η ανταπόκριση του e – Ε.Φ.Κ.Α. ως προς τα συστημικά προβλήματα.

6. Δυσλειτουργία της πλατφόρμας του Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε. για την Ενιαία Αίτηση Ενίσχυσης

Ο Οργανισμός Πληρωμών και Ελέγχου Κοινοτικών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε.) είναι ο Ελληνικός Οργανισμός πληρωμών των κοινοτικών ενισχύσεων και εποπτεύεται από τον Υπουργό Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Ο Συνήγορος του Πολίτη εξετάζει αναφορές πολιτών με αντικείμενο την εισοδηματική τους στήριξη, μέσω των αγροτικών ενισχύσεων από τον Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε, ήδη από την πρώτη απονομή δικαιωμάτων ενιαίας ενίσχυσης, κατά το έτος 2005.

Στο πλαίσιο διερεύνησης των αναφορών αυτών, έχει παρακολουθήσει μεταξύ άλλων, την πορεία του καθεστώτος της, ενιαίας αρχικά, και ακολούθως της βασικής, ενίσχυσης. Έχοντας καταγράψει τις παρατηρήσεις, διαμαρτυρίες και την οπτική των παραγωγών που απευθύνθηκαν στην Αρχή, έχει θέσει υπόψη της πολιτικής ηγεσίας και της Διοίκησης του Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε. τις επισημάνσεις του ως προς τις δυσλειτουργίες και τα προβλήματα στις διαδικασίες χορήγησης των ενισχύσεων, τόσο μέσω μεμονωμένων παρεμβάσεών του, όσο και με την εκπόνηση, το έτος 2019, Ειδικής Έκθεσης με θέμα «Ενισχύσεις και Πρωτογενής Παραγωγή»⁹⁹. Στην Έκθεση αυτή τίγονται ζητήματα όπως: α) η ενημέρωση των ενδιαφερομένων περί της επιβολής κυρώσεων, β) η καθυστέρηση στη διεξαγωγή διασταυρωτικών ελέγχων και πληρωμών μετά από αποδοχή ενστάσεων, γ) η ευθύνη των ενδιαμέσων φορέων υποβολής των αιτήσεων, η δυνατότητα διόρθωσης προφανών σφαλμάτων στις αιτήσεις ενίσχυσης, κ.ά.

98. Φ.Υ. 336696.

99. Βλ. σχετικά <https://old.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.files.598895>

Σε συνέχεια της παραπάνω Ειδικής Έκθεσης, και με δεδομένη τη μετάβαση του συστήματος υποβολής αιτήσεων στο κυβερνητικό νέφος (G-Cloud) και τις μεταβολές στο νομοθετικό πλαίσιο, βάσει της νέας Κοινής Γεωργικής Πολιτικής 2023 – 2027 που τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2023, ο Συνήγορος του Πολίτη αποτυπώνει τις διαπιστώσεις του αναφορικά με τις διαδικασίες που σχετίζονται με την Ενιαία Αίτηση Ενίσχυσης ετών 2022 και 2023.

Κύριο εργαλείο για τη χορήγηση των αγροτικών ενισχύσεων από τον Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε. είναι το Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου (Ο.Σ.Δ.Ε.), μία σειρά από ψηφιακές διασυνδεδεμένες βάσεις δεδομένων. Αυτό περιλαμβάνει ένα σύστημα ταυτοποίησης όλων των γεωργικών εκτάσεων (σύστημα αναγνώρισης αγροτεμαχίων), ένα σύστημα υποβολής αιτήσεων (όπου οι παραγωγοί εντοπίζουν και καταχωρούν τις εκτάσεις για τις οποίες αιτούνται ενίσχυσης), μία ηλεκτρονική βάση δεδομένων για ζώα, και ένα ολοκληρωμένο σύστημα ελέγχου, το οποίο εξασφαλίζει συστηματικούς ελέγχους των αιτήσεων ενίσχυσης, βάσει μηχανογραφημένων διασταυρούμενων ελέγχων και επιτοπίων ελέγχων στις εκμεταλλεύσεις.

Στο πλαίσιο του Ο.Σ.Δ.Ε., οι παραγωγοί υποβάλλουν, την άνοιξη κάθε έτους, αίτηση ενίσχυσης σε ειδικό ηλεκτρονικό έντυπο, όπου δηλώνουν τα βασικά στοιχεία τους και τα αναλυτικά στοιχεία της εκμετάλλευσής τους. Οι αιτήσεις υποβάλλονται, είτε από τους ίδιους του γεωργούς απευθείας στον Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε. είτε μέσω ενός πιστοποιημένου φορέα υποδοχής αιτήσεων («Κέντρα Υποδοχής Δηλώσεων», συνήθως Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών). Οι φορείς αυτοί βοηθούν τους παραγωγούς κατά την υποβολή των αιτήσεων τους, τους ενημερώνουν για την πορεία αυτών, αλλά και για τις διαδικασίες που αφορούν τις αγροτικές επιδοτήσεις. Επίσης, συμμετέχουν σε μία διαδικασία που αποκαλείται «αποσφαλμάτωση», βάσει της οποίας οι αιτήσεις υποβάλλονται σε διασταυρωτικούς ελέγχους, εντοπίζονται λάθη και διορθώνονται πριν οριστικοποιηθούν.

Κατά την περίοδο 2014 – 2021, οι υπολογιστικές υποδομές για τη διεκπεραίωση των διαδικασιών του Ο.Σ.Δ.Ε. (όπως το υπολογιστικό νέφος, το λογισμικό υποβολής της Ενιαίας Αίτησης Ενίσχυσης, η εφαρμογή «αποσφαλμάτωσης», κ.ο.κ.) παρέχονταν από ιδιωτική εταιρία πληροφορικής («τεχνικός σύμβουλος»). Ωστόσο, κατά το έτος ενίσχυσης 2022, τα Υπουργεία Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και Ψηφιακής Διακυβέρνησης, σε συνεργασία με τον Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε. αποφάσισαν τη μεταφορά της πλατφόρμας υποβολής των αιτήσεων από το νέφος του «τεχνικού συμβούλου» στο ενιαίο κυβερνητικό νέφος (G-Cloud). Παράλληλα, ο σχεδιασμός της εφαρμογής της ενιαίας αίτησης και ο ρόλος του τεχνικού συμβούλου ανατέθηκαν σε άλλη εταιρία πληροφορικής.

Με έρεισμα τις αναφορές των πολιτών που διαμαρτύρονταν για καθυστερήσεις στην καταβολή της Ενιαίας Αίτησης Ενίσχυσης του 2022 μετά από αιτήσεις

μεταβίβασης δικαιωμάτων, απουσία ενημέρωσης για τους λόγους περικοπής πληρωμών, απόρριψη αιτήματος για κατανομή δικαιωμάτων από το εθνικό απόθεμα, κ.ο.κ.¹⁰⁰ και το άρθρο 4, παρ. 2 του Ν. 3094/2003, που δίνει στον Συνήγορο του Πολίτη τη δυνατότητα να επιληφθεί υποθέσεων αυτεπαγγέλτως, κλιμάκια της Αρχής επισκέφθηκαν Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας. Στόχος των συναντήσεων αυτών ήταν η καταγραφή των γενικότερων προβλημάτων που παρουσιάστηκαν κατά τη μετάβαση των Ενιαίων Αιτήσεων Ενίσχυσης στο κυβερνητικό νέφος και τη λειτουργικότητα της νέας εφαρμογής της ενιαίας αίτησης ενίσχυσης, η οποία σχεδιάστηκε από τον νέο τεχνικό σύμβουλο. Ειδικότερα, το διάστημα από 27 έως 29.06.2023 πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις με (α) την Ένωση – Αγροτικό Συνεταιρισμό Χαλκιδικής (β) την Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Πολυγύρου (γ) την Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης και (δ) τον Αγροτικό Συνεταιρισμό Αρναίας «Η Ένωση», ενώ το διάστημα από 5 έως 07.09.2023 με (α) την Κοινοπραξία Αγροτικών Καπνικών Συνεταιρισμών Πιερίας και (β) την Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Σερρών.

Οι εκπρόσωποι των Ενώσεων εξέφρασαν στην Αρχή έντονη δυσαρέσκεια για τη διαδικασία υποβολής αιτήσεων για τα έτη 2022 και 2023, και επεσήμαναν τα ακόλουθα προβλήματα/δυσλειτουργίες:

- Το μηχανογραφικό σύστημα δεν πληρούσε τις απαιτούμενες προδιαγραφές για τη συλλογή και επεξεργασία των δηλώσεων, και η πλατφόρμα παρουσίαζε σοβαρές δυσλειτουργίες και ελλείψεις.
- Την πλημμελή λειτουργία προκαταρκτικών διασταυρωτικών ελέγχων («αποσφαλμάτωση»), όπως προβλήματα στην υποβολή διοικητικών πράξεων διόρθωσης των αιτήσεων ενίσχυσης.
- Σημαντική καθυστέρηση στη λειτουργία «παράπλευρων εφαρμογών» (όπως οι εφαρμογές «σύγκλισης δικαιωμάτων», «μεταβιβάσεων», κ.ά.) που συνδέονται με την εφαρμογή της βασικής ενίσχυσης. Λόγω της καθυστέρησης αυτής, κατά την υποβολή των δηλώσεων του έτους 2022, στην εφαρμογή απεικονίζονταν τα δικαιώματα του 2021, χωρίς να έχουν περιληφθεί δικαιώματα από το Εθνικό Απόθεμα του 2021, τα δικαιώματα που μεταφέρθηκαν μέσω της διαδικασίας μεταβίβασης 2021 και 2022 και οι μεταβολές που έγιναν στο πλαίσιο της γραμμικής σύγκλισης 2021.
- Την ανύπαρκτη τεχνική υποστήριξη από τον νέο τεχνικό σύμβουλο και την απουσία απάντησης σε ηλεκτρονικά έγγραφα που απηύθυναν στην ηλεκτρονική του διεύθυνση. Αξιολόγησαν, ωστόσο, θετικά τις προσπάθειες των υπαλλήλων του (υποστελεχωμένου) Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε. να τους υποστηρίξουν και να απαντήσουν σε ερωτήματά τους.

100. Φ.Υ. 332654, 331446, 339017, 336944, 335835, 333492 και 333111.

- Το μηχανογραφικό σύστημα δεν περιλάμβανε πλήρη στοιχεία για τις υποθέσεις των παραγωγών για το έτος ενίσχυσης 2022, οπότε η πληροφόρηση που ήταν σε θέση να παράσχει ο ίδιος ο Οργανισμός στα Κέντρα Υποδοχής Δηλώσεων ήταν περιορισμένη.
- Δυσκολίες στην οριστικοποίηση των αιτήσεων για το έτος ενίσχυσης 2022, καθώς σε κάποιες αιτήσεις το σύστημα εμφάνιζε – αναιτιολόγητα – κωδικούς σφάλματος. Συνεπώς, τα Κέντρα κατέφυγαν στη λύση της καταχώρησης ανακριβών στοιχείων στις αιτήσεις, προκειμένου να εξαλειφθεί ο κωδικός σφάλματος και να καταστεί δυνατή η οριστικοποίηση αυτών, με την πρόθεση τα ορθά στοιχεία να καταχωρηθούν στη συνέχεια μέσω διοικητικής πράξης.

Λόγω των ως άνω προβλημάτων, υπήρξε μεγάλη καθυστέρηση στην έναρξη υποβολής των αιτήσεων για το έτος 2023. Μολονότι με το από 14.06.2023 δελτίο τύπου είχε ανακοινωθεί η έναρξη υποβολής των αιτήσεων στις 12.06.2023, κατά τις ημερομηνίες που πραγματοποιήθηκε η πρώτη αυτοψία του Συνηγόρου (τέλη Ιουνίου 2023) σε κάποια κέντρα είχαν υποβληθεί ελάχιστες αιτήσεις, ενώ σε άλλα δεν είχε ξεκινήσει η διαδικασία. Κατόπιν αυτών, σε πόρισμα που απηύθυνε στον αρμόδιο Υπουργό Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων¹⁰¹, η Αρχή κατέγραψε τα θέματα που της εξέθεσαν οι εκπρόσωποι των παραγωγών και υπέβαλε προτάσεις για την αποφυγή παρόμοιων εμπλοκών κατά τα επόμενα έτη ενίσχυσης.

7. Καθυστερήσεις στη βεβαίωση ή/και είσπραξη απαιτήσεων των δημοσίων φορέων

Το 2023, μετά από παρεμβάσεις της Αρχής, διευκρινίστηκαν ζητήματα χρόνου βεβαίωσης/παραγραφής/είσπραξης αξιώσεων των δημοσίων φορέων (Ο.Τ.Α., Α.Α.Δ.Ε.), με τη Διοίκηση να υιοθετεί, σε αρκετές περιπτώσεις, τις προτάσεις του Συνηγόρου.

7.1. ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΤΙΜΩΝ Κ.Ο.Κ.

Ο Συνήγορος του Πολίτη διαχρονικά ασχολείτο με το ζήτημα της βεβαίωσης και του χρόνου παραγραφής των αξιώσεων των Ο.Τ.Α., μεταξύ των οποίων και της ικανότητάς τους να προβαίνουν σε ταμειακή βεβαίωση ποσού που προέρχεται από πρόστιμο του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας (Κ.Ο.Κ.). Η Αρχή είχε διατυπώ-

---

101. Βλ. το υπ' αρ. πρωτ. 332654/57982/27.11.2023 Πόρισμα του Συνηγόρου προς τον Υπουργό Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων <https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/porisma-or-agrotikes-epidothseis-2022-kai-2023>.

σει και σε πόρισμά της¹⁰² την άποψη ότι η Πράξη Βεβαίωσης Παράβασης οχήματος (κλήση) αποτελεί για τη Διοίκηση νόμιμο τίτλο βεβαίωσης, καθώς και ότι **η ταμειακή βεβαίωση των προστίμων του Κ.Ο.Κ., που επιβλήθηκαν με πράξεις βεβαίωσης παράβασης, θα πρέπει να διενεργείται αυστηρά εντός τριετίας από την κτήση του τίτλου βεβαίωσης**, η οποία, ωστόσο, δεν είχε γίνει δεκτή.

Στο πλαίσιο διερεύνησης από την Αρχή πλήθους αναφορών για βεβαίωση παραβάσεων Κ.Ο.Κ., οι οποίες εκδόθηκαν από Δήμο στα τέλη του έτους 2022 και αφορούσαν στα έτη 1997 – 1998, η αρμόδια Διεύθυνση του Υπουργείου Εσωτερικών, σε σχετικό έγγραφο της¹⁰³, υιοθετούσε την ανωτέρω θέση του Συνηγόρου του Πολίτη. Κατόπιν τούτου, και καθώς διέφεραν οι απόψεις και η πρακτική των αρμόδιων Οικονομικών Υπηρεσιών των Δήμων της χώρας, όσον αφορά στον χρόνο που δύναται να πραγματοποιηθεί η ταμειακή βεβαίωση των προστίμων του Κ.Ο.Κ. και στον χρόνο παραγραφής της συγκεκριμένης απαίτησης, η Αρχή απέστειλε έγγραφο¹⁰⁴ στην αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Εσωτερικών, με το οποίο ζητούσε να σταλεί εγκύκλια οδηγία προς όλους τους Δήμους της χώρας για την ομοιόμορφη αντιμετώπιση των θεμάτων αυτών.

Εν συνεχεία, στο πλαίσιο της διαβούλευσης του νομοσχεδίου του Υπουργείου Εσωτερικών, το οποίο περιελάμβανε και ρύθμιση για τη βεβαίωση και είσπραξη εσόδων των Δήμων, η δε αιτιολογική έκθεση αναφερόταν στην Ειδική Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για τα έσοδα των Δήμων¹⁰⁵, η Αρχή απηύθυνε έγγραφο με τις παρατηρήσεις της προς την αρμόδια Διαρκή Επιτροπή Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης της Βουλής¹⁰⁶. Μεταξύ άλλων, η Αρχή επεσήμανε την ανάγκη διευκρίνισης περιπτώσεων όπου ισχύουν συντομότερες προθεσμίες στη βεβαίωση και είσπραξη εσόδων δήμων, όπως είναι η βεβαίωση των προστίμων Κ.Ο.Κ.

Ακολούθως, πραγματοποιήθηκε Συνάντηση Εργασίας, στο γραφείο του Συνηγόρου του Πολίτη στη Θεσσαλονίκη, με εργαζομένους στις Οικονομικές Υπηρεσίες Δήμων του Νομού Θεσσαλονίκης, με θέμα «Βεβαίωση και Είσπραξη Δημοτικών Εσόδων», κατά την οποία συζητήθηκαν τόσο τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν διαχρονικά οι υπηρεσίες αυτές, όσο και τα ζητήματα που ανα-

---

102. Υπ' αρ. 24979/12.07.2012 Πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη.

103. Υπ' αριθμ. 76771/17.11.2022 έγγραφο της αρμόδιας Διεύθυνσης του Υπουργείου Εσωτερικών.

104. Υπ' αρ. πρωτ. 326619/68445/15.12.2022 έγγραφο του ΣτΠ.

105. Βλ. την ειδική Έκθεση Συνηγόρου του 2018 με τίτλο «Εσοδα Δήμων και Κράτους Δικαίου» <https://old.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.files.479564>

106. Βλ. παρούσα έκθεση, Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί Σχεδίων Νόμου, 2.4., σελ. 169.

μένονταν να ανακúψουν από την εφαρμογή του Ν. 5027/2023, ο οποίος είχε εν τω μεταξύ ψηφιστεί.

Μετά την τροποποίηση του Ν. 5027/2023 με τον Ν. 5043/2023 και την έκδοση της εγκυκλίου 534/04.04.2023 της Διεύθυνσης Οικονομικών Τ.Α., με την οποία παρέχονταν διευκρινίσεις, ο Συνήγορος του Πολίτη εξακολουθεί να δέχεται και να διερευνά αναφορές πολιτών¹⁰⁷ σχετικές με τα έσοδα των Δήμων, κυρίως όσον αφορά σε βεβαιώσεις παραβάσεων Κ.Ο.Κ. και στον τρόπο ερμηνείας κι εφαρμογής του άρθρου 72¹⁰⁸ του ως άνω νόμου που περιλαμβάνει τις μεταβατικές διατάξεις.

7.2. ΕΚΔΟΣΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΥ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΟΦΕΙΛΩΝ ΕΝ.Φ.Ι.Α. ΣΕ ΑΠΟΒΙΩΣΑΝΤΕΣ

Πολίτης ζήτησε τη διαμεσολάβηση της Αρχής¹⁰⁹, διότι, για πρώτη φορά, ενημερώθηκε το Μάρτιο του 2022 για οφειλές από ΕΝ.Φ.Ι.Α. των ετών 2014 – 2019 του πατέρα του, ο οποίος είχε αποβιώσει πριν το 2006 και το ακίνητο είχε ήδη, πριν το 2014, πωληθεί. Για τον λόγο αυτό, ζητούσε τη διαγραφή των οφειλών.

Η εμπειρία του Συνηγόρου του Πολίτη από τη διερεύνηση αντίστοιχων αναφορών, ήταν ότι οι Δ.Ο.Υ. απέρριπταν τις αιτήσεις των πολιτών, επικαλούμενες το άρθρο 36 παρ. 1 του Κ.Φ.Δ., σύμφωνα με το οποίο: «1. Η Φορολογική Διοίκηση μπορεί να προβεί σε έκδοση πράξης διοικητικού, εκτιμώμενου ή διορθωτικού προσδιορισμού φόρου εντός πέντε (5) ετών από τη λήξη του έτους εντός του οποίου λήξει η προθεσμία υποβολής δήλωσης».

Κατά τη διαμεσολάβηση προς την αρμόδια Δ.Ο.Υ. και προς την αρμόδια Διεύθυνση της Α.Α.Δ.Ε., η Αρχή επικαλέστηκε την υπ' αριθμ. 2904/20.09.2022 απόφαση της Δ.Ε.Δ., η οποία έκρινε, επικαλούμενη τα άρθρα 32 και 37 Κ.Φ.Δ. και νομολογία του ΣτΕ, ότι, καταλογιστικές πράξεις του φόρου που εκδίδονται κατά φυσικού προσώπου μετά το θάνατό του είναι άκυρες ως στρεφόμενες κατά ανύπαρκτου, κατά το χρόνο της έκδοσής του, υποκειμένου φορολογικής ενοχής.

---

107. Φ.Υ. 336985 και 337408.

108. «Οφειλές προς τους δήμους, από οποιαδήποτε αιτία, που γεννήθηκαν μέχρι και τις 31.12.2018, αν σύμφωνα με τις παρ. 1 και 2 του άρθρου 73, μπορούσαν να αναζητηθούν-βεβαιωθούν, εξακολουθούν να αναζητούνται και να βεβαιώνονται για δύο (2) έτη από την έναρξη ισχύος του παρόντος. Με την κοινοποίηση πράξης βεβαίωσης ή ατομικής ειδοποίησης, εν ευρεία ή εν στενή έννοια, προς τον υπόχρεο, ή σε εφαρμογή της παρ. 1 του άρθρου 138 του Ν. 4270/2014 (Φ.Ε.Κ. Α', 143), παρατείνεται η αποσβεστική προθεσμία εντός της οποίας οι δήμοι εξασφαλίζουν την είσπραξη των βεβαιωθέντων εσόδων κατά πέντε (5) έτη».

109. Φ.Υ. 342795.

Ζήτησε, δε, την έκδοση οδηγίας για την ορθή αντιμετώπιση του ζητήματος που φαίνεται ότι απασχολεί τους πολίτες και τις Δ.Ο.Υ.

Εν συνεχεία, εκδόθηκε η υπ' αριθμ. Ε2007/03.02.2023 εγκύκλιος της Διεύθυνσης Εφαρμογής Φορολογίας Κεφαλαίου και Περιουσιολογίου της Α.Α.Δ.Ε., με θέμα: «Διαγραφή ΕΝ.Φ.Ι.Α. που έχει επιβληθεί σε βάρος φυσικών προσώπων που έχουν αποβιώσει, καθώς και σε Ο.Τ.Α. πρώτου βαθμού που συνενώθηκαν σε δήμους του προγράμματος “Καλλικράτη” του Ν. 3852/2010 (Φ.Ε.Κ. Α', 87) που καταργήθηκαν». Σύμφωνα με την εγκύκλιο αυτή, σε ό,τι αφορά στις πράξεις προσδιορισμού ΕΝ.Φ.Ι.Α. σε βάρος φυσικών προσώπων που έχουν αποβιώσει «3. [...] μετά τον θάνατο του φορολογούμενου, οι τυχόν εκδοθείσες πράξεις προσδιορισμού ΕΝ.Φ.Ι.Α. σε βάρος του που αφορούν τα μετά το θάνατό του έτη είναι άκυρες, αφού έχουν εκδοθεί στο όνομα μη όντος, ανύπαρκτου προσώπου. Συνεπώς, ο Προϊστάμενος της αρμόδιας Δ.Ο.Υ., λαμβάνοντας υπόψη την ημερομηνία θανάτου του φυσικού προσώπου, η οποία έχει καταχωρηθεί στα πληροφοριακά συστήματα της Α.Α.Δ.Ε., θα πρέπει είτε οίκοθεν, ανά κατά χρονικά διαστήματα και τουλάχιστον μία φορά κατ' έτος, είτε κατόπιν αίτησης των κληρονόμων του αποβιώσαντος, να προβαίνει με απόφασή του στη διαγραφή των οφειλών ΕΝ.Φ.Ι.Α. που αφορούν τα έτη μετά την ημερομηνία θανάτου, ακόμη και στην περίπτωση που οι οφειλές ανάγονται σε παραγεγραμμένα έτη».

7.3. ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΟΥ ΣΥΜΨΗΦΙΣΜΟΥ ΠΟΣΩΝ ΠΟΥ ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΝΤΑΙ ΣΕ ΠΟΛΙΤΗ, ΜΕ ΜΗ ΛΗΞΙΠΡΟΘΕΣΜΕΣ ΟΦΕΙΛΕΣ ΤΟΥ ΠΟΥ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΝΤΑΙ ΜΕ ΡΥΘΜΙΣΗ

Συμβαίνει συχνά πολίτες οι οποίοι έχουν ρυθμίσει τις οφειλές τους προς τη φορολογική διοίκηση και εξυπηρετούν κανονικά τις δόσεις τους, να καθίστανται σε κάποιο σημείο δικαιούχοι καταβολής ή επιστροφής ορισμένου ποσού από το Δημόσιο. Τότε, τα αρμόδια τμήματα εσόδων των Δ.Ο.Υ. προβαίνουν σε συμψηφισμό του ποσού αυτού με δόσεις της ρύθμισής τους, οι οποίες εντούτοις είναι μη ληξιπρόθεσμες, και, άλλωστε εξυπηρετούνται κανονικά.

Ο Συνήγορος, κατόπιν αναφορών που δέχθηκε¹¹⁰, εξέφρασε τη θέση ότι, κατ' εφαρμογή της αρχής της χρηστής διοίκησης και της αρχής της επιείκειας, θα είναι προς όφελος όλων των εμπλεκομένων (υπηρεσιών της Α.Α.Δ.Ε. και πολιτών) η έκδοση σχετικής απόφασης του διοικητή της Α.Α.Δ.Ε. με την οποία να εξαιρούνται από τον αυτεπάγγελτο συμψηφισμό χρηματικές απαιτήσεις του οφειλέτη έναντι του Δημοσίου με βεβαιωμένα, αλλά μη ληξιπρόθεσμα, χρέη του προς το Δημόσιο.

110. Φ.Υ. 311532 και 314506.

Ωστόσο, η Γενική Διεύθυνση Φορολογίας της Α.Α.Δ.Ε. απάντησε στην Αρχή ότι επιβάλλεται ο περιορισμός, και όχι η επέκταση, των περιπτώσεων εξαιρέσης από τον συμψηφισμό, επικαλούμενη λόγους δημοσίου συμφέροντος (αποφυγή κινδύνου απώλειας δημοσίων εσόδων ή μετάθεσης του χρόνου καταβολής αυτών λόγω αφερεγγυότητας των οφειλετών, και μεγιστοποίησης στόχων του κρατικού προϋπολογισμού).

8. Καθυστέρηση Συμμόρφωσης της Διοίκησης σε Δικαστικές αποφάσεις

Η καθυστέρηση της Διοίκησης να συμμορφωθεί σε δικαστικές αποφάσεις που έχουν εκδοθεί υπέρ των πολιτών έχει απασχολήσει διαχρονικά τον Συνήγορο του Πολίτη. Το φαινόμενο αυτό πλήττει ευθέως τον πυρήνα βασικών αρχών που διέπουν τη λειτουργία ενός σύγχρονου κράτους δικαίου (άρθρο 95 § 5 του Συντάγματος), μεταξύ των οποίων και το συνταγματικά κατοχυρωμένο ατομικό και κοινωνικό δικαίωμα στη δικαστική προστασία (άρθρο 20 § 1 του Συντάγματος), και συνεπώς συνιστά σαφή παραβίαση της αρχής της νομιμότητας, αλλά και σοβαρή περίπτωση κακοδιοίκησης.

Στις περισσότερες περιπτώσεις που διερευνήθηκαν κατά το έτος 2023, και μετά την παρέμβαση της Αρχής, οι δικαστικές αποφάσεις εκτελέστηκαν, κατ' αναπλήρωση του ελλείμματος αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας των ενδιαφερομένων.

Ο Συνήγορος έγινε αποδέκτης αναφορών που αφορούσαν στο πλαίσιο προστασίας της κύριας κατοικίας δανειοληπτών. Ειδικότερα, δανειολήπτες διαμαρτυρήθηκαν στην Αρχή, διότι αδυνατούσαν να υπαχθούν στις ευνοϊκές ρυθμίσεις του Ν. 4605/2019, επειδή η Ηλεκτρονική Πλατφόρμα Προστασίας Κύριας Κατοικίας (εφεξής: η Πλατφόρμα) παρουσίαζε τεχνικές δυσλειτουργίες ως προς τη μεταφόρτωση των δικαστικών αποφάσεων που είχαν εκδοθεί για τη ρύθμιση των οφειλών τους ή δεν «αναγνώριζε» κρίσιμα στοιχεία για την οριστικοποίηση της αίτησής τους. Κατόπιν διαμεσολάβησης του Συνηγόρου, η Γενική Γραμματεία Χρηματοπιστωτικού Τομέα και Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους (Γ.Γ.Χ.Τ.Δ.Ι.Χ., πρώην Ε.Γ.Δ.Ι.Χ.) του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, πρόβη τελικά στις απαιτούμενες ενέργειες για τις περιπτώσεις μεταφόρτωσης των αντίστοιχων δικαστικών αποφάσεων στην πλατφόρμα¹¹¹, και για τις περιπτώσεις αναβάθμισης της πλατφόρμας εντός του 2023, ώστε να υπάρχει πεδίο αναβίωσης των αιτήσεων και να μπορούν αυτές να οριστικοποιηθούν¹¹².

111. Φ.Υ. 296353.

112. Φ.Υ. 296360.

Επίσης, δανειολήπτης ζήτησε την παρέμβαση του Συνηγούρου¹¹³, προκειμένου να εφαρμοστεί δικαστική απόφαση και να τροποποιηθεί το αντίστοιχο πεδίο προσδιορισμού των δικαιούχων της πλατφόρμας. Εν προκειμένω, βάσει του πεδίου της πλατφόρμας, το πιστωτικό ίδρυμα φαινόταν ως δικαιούχος μέρους του οφειλόμενου ποσού, ενώ, σύμφωνα με το διατακτικό της εκδοθείσας δικαστικής απόφασης, δεν θα καταβαλλόταν σε αυτό κάποιο ποσό. Μέχρι σήμερα, δυστυχώς, ουδεμία σχετική διόρθωση έχει γίνει στην πλατφόρμα, με αποτέλεσμα η αίτηση του δανειολήπτη να αδυνατεί να διέλθει στο επόμενο στάδιο, δηλαδή αυτό της χορήγησης της συνεισφοράς του Δημοσίου κατά τον Ν. 4605/2019.

Τη διαμεσολάβηση του Συνηγούρου ζήτησε πολίτης – εκμισθωτής για τη λήψη της σχετικής αποζημίωσης, στο πλαίσιο εφαρμογής του άρθρου 13 του Ν. 4690/2020 (Φ.Ε.Κ. Α', 104) που προέβλεπε την καταβολή αποζημίωσης στους εκμισθωτές επειδή οι πληττόμενοι από τις συνέπειες της πανδημίας COVID – 19 μισθωτές αδυνατούσαν να καταβάλουν το ενοίκιο. Ειδικότερα, οι υποβληθείσες δηλώσεις για τη χορήγηση αποζημίωσης του μισθωτή είχαν απορριφθεί από την Α.Α.Δ.Ε., με την αιτιολογία ότι ο μισθωτής του ακινήτου δεν ανήκει στις πληττόμενες επιχειρήσεις λόγω Κ.Α.Δ., καθώς το μίσθιο κατάστημα λειτουργούσε ως υποκατάστημα άλλης επιχείρησης με τον ίδιο Α.Φ.Μ., περίπτωση η οποία δεν αναφερόταν ρητά στις σχετικές Υπουργικές Αποφάσεις της κρίσιμης περιόδου. Ωστόσο, ο μισθωτής αρνήθηκε να καταβάλει τα εκκρεμή μισθώματα και ο εκμισθωτής προσέφυγε στη δικαιοσύνη.

Τελικά, εκδόθηκε τελεσίδικη δικαστική απόφαση η οποία, μετά από διαφορετική – σε σχέση με αυτήν της διοίκησης – ερμηνεία των κρίσιμων διατάξεων, όριζε τον μισθωτή ως πληττόμενο, καθιστώντας, συνεπώς, τον εκμισθωτή δικαιούχο της αποζημίωσης. Μετά την παρέμβαση του Συνηγούρου του Πολίτη¹¹⁴, η Α.Α.Δ.Ε. πραγματοποίησε τροποποίηση στα πληροφοριακά της συστήματα, ώστε ο μισθωτής να χαρακτηριστεί ως πληττόμενος και ο προσφεύγων να λάβει την προβλεπόμενη, ως εκμισθωτής, αποζημίωση σε επόμενο κύκλο πληρωμών.

Ο Συνήγορος διερεύνησε αναφορές για καθυστέρηση της διοίκησης να συμμορφωθεί σε δικαστικές αποφάσεις που αφορούσαν διαδικασίες προσλήψεων. Μετά την παρέμβαση της Αρχής, οι εμπλεκόμενες υπηρεσίες προχώρησαν στην εφαρμογή των δικαστικών αποφάσεων για τις ακόλουθες δύο περιπτώσεις:

- Εργαζόμενος με διαδοχικές συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου στον Ο.Α.Ε.Δ. (νυν Δ.ΥΠ.Α.) προσέφυγε στον Συνήγορο¹¹⁵, λόγω της καθυστέρη-

113. Φ.Υ. 331007.

114. Φ.Υ. 333582.

115. Φ.Υ. 305827.

σης του εν λόγω φορέα ως προς τη συμμόρφωσή του με το διατακτικό της δικαστικής απόφασης (που εκδόθηκε το 2020 και κατέστη αμετάκλητη το 2021), βάσει της οποίας θα έπρεπε να τον απασχολεί με ενιαία σύμβαση εξαρτημένης εργασίας αορίστου χρόνου από την ημερομηνία της αρχικής πρόσληψής του, καταβάλλοντάς του τις νόμιμες αποδοχές. Η Αρχή ζήτησε επανειλημμένως ενημέρωση για τις υπηρεσιακές ενέργειες, σε συμμόρφωση προς το σύνολο του διατακτικού της δικαστικής απόφασης και, τελικώς, η Δ.ΥΠ.Α εκτέλεσε τη δικαστική απόφαση.

- Υποψήφια σε προκήρυξη του Υπουργείου Υγείας για θέσεις επικουρικού προσωπικού πλην ιατρών, προσέφυγε στον Συνήγορο¹¹⁶, λόγω της καθυστέρησης της Διοίκησης να συμμορφωθεί προς την ακυρωτική απόφαση. Σύμφωνα με τη δικαστική απόφαση, θα έπρεπε να ακυρωθεί η απόφαση του Διοικητή της αρμόδιας Υ.ΠΕ., με την οποία είχε διαγραφεί από τον κατάλογο προσληπτέων, και η υπόθεση να αναπεμφθεί στη Διοίκηση για νόμιμη κρίση. Η Αρχή ζήτησε ενημέρωση σχετικά με τον προγραμματισμό της Υπηρεσίας για την πλήρη συμμόρφωση στο περιεχόμενο της απόφασης. Τελικώς, ο Διοικητής της αρμόδιας Υ.ΠΕ. προέβη σε επανακατάταξη υποψηφίων, και σε λήψη απόφασης πρόσληψης της αναφερόμενης.

9. Πολιτιστικό περιβάλλον και τουρισμός: μία ευάλωτη ισοροπία

Η πολιτιστική κληρονομιά και, κατά συνέπεια, το πολιτιστικό περιβάλλον, αναγνωρίζεται στη χώρα μας ως ένα δυναμικό εργαλείο, άρρηκτα συνδεδεμένο με τους κρίσιμους τομείς της αναπτυξιακής πορείας της χώρας, πολλώ δε μάλλον με τον τουρισμό, ο οποίος αποτελεί ένα δυναμικό παράγοντα της ανθρώπινης δραστηριότητας, με ιδιαίτερα σημαντική συμβολή στην ελληνική οικονομία. Ωστόσο, το πολιτιστικό περιβάλλον, ως «χώρος» όπου παράγεται, αναπτύσσεται και καταναλώνεται το τουριστικό προϊόν, συμπιέζεται και, σε πολλές περιπτώσεις, απειλείται χάριν της οικονομικής δραστηριότητας.

Ο Συνήγορος του Πολίτη διαπιστώνει ότι, η επιπλέον πίεση που ασκείται στο πολιτιστικό περιβάλλον εξαιτίας των τουριστικών δραστηριοτήτων, αναδεικνύει ως καίρια ζητήματα: α) τις μη σύννομες παρεμβάσεις για την αποκατάσταση ή/και ανάδειξη των προστατευόμενων περιοχών και την ενίσχυση και διευκόλυνση της επισκεψιμότητας, β) την υπέρβαση των ορίων της φέρουσας ικανότητας και την παράβαση των όρων της αδειοδότησης των δραστηριοτήτων εντός ή πλησίον αρχαιολογικών χώρων, μνημείων, ιστορικών τόπων, παραδοσιακών οικισμών

116. Φ.Υ. 321729.

και εντός διατηρητέων κτιρίων, αλλά και γ) την ελλειμματική προστασία των κινητών πολιτιστικών αγαθών, που εμπλουτίζουν την πολιτιστική αναγνώριση της κάθε περιοχής και την καθιστούν πόλο έλξης.

9.1. ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

Ο Συνήγορος γίνεται αποδέκτης αναφορών για παραβάσεις μείζονος σημασίας εντός περιοχών οι οποίες διακρίνονται για την πολιτιστική σημασία τους. Στη συντριπτική πλειοψηφία τους, αφορούν στην, άνευ σχετικής αδειοδότησης, ανάπτυξη δραστηριοτήτων και οικοδομικών παρεμβάσεων. Ο Συνήγορος επανεξετάζει¹¹⁷ το θέμα της περιβαλλοντικής υποβάθμισης της πολλαπλώς προστατευόμενης περιοχής – και ως μνημείο UNESCO – των Μετεώρων, έχοντας δημοσιοποιήσει σχετικό πόρισμα¹¹⁸ από το 2019. Ένα από τα στοιχεία που αναδείχθηκαν στο εν λόγω πόρισμα ήταν τόσο η αλλοίωση του φυσικού χώρου (Μετεώρων) όσο και η αλλοίωση των χαρακτηριστικών των βυζαντινών μνημείων, καθώς οι τελεσθείσες κατασκευαστικές εργασίες δεν είχαν σεβαστεί τα βυζαντινά αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά των κτιρίων, ενώ οι υπεύθυνοι είχαν ενεργήσει και ολοκληρώσει τις εργασίες, χωρίς να τηρήσουν τα προβλεπόμενα από το ειδικό πλαίσιο προστασίας. Εντός του 2023, καταγγέλλθηκαν εκ νέου παρεμβάσεις στην Α' Αρχαιολογική Ζώνη των Μετεώρων, με τοποθέτηση μεταλλικού κριώματος ύψους περί των 30 μέτρων και διάνοιξη αμαξιτού δρόμου με εκχέρσωση δασικής έκτασης. Οι παρεμβάσεις αυτές χαρακτηρίστηκαν από την αρμόδια Εφορεία Αρχαιοτήτων ως «προκαταρκτικές ενέργειες» για βελτίωση της πρόσβασης, προκειμένου να διενεργηθούν αρχιτεκτονικές μελέτες σε ερείπια παλαιάς μονής, της οποίας σκοπείται η ανακατασκευή. Η Αρχή από τη διερεύνηση του περιστατικού διαπίστωσε ότι δεν έχει τηρηθεί το προβλεπόμενο, από τις σχετικές διατάξεις, πλαίσιο εγκρίσεων, πρωτίστως από το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο, όσο και από τις άλλες συναρμόδιες Υπηρεσίες¹¹⁹.

9.2. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ – ΧΡΗΣΕΩΝ ΑΝΑΨΥΧΗΣ

Η έντονη τουριστική ανάπτυξη συνοδεύεται με την ανάπτυξη τόσο τουριστικών υποδομών όσο και των χρήσεων αναψυχής (εστιατόρια, καφέ, μπαρ, κ.λπ.) (εφε-

117. Φ.Υ. 335259.

118. Βλ. το πόρισμα για την πολιτιστική και περιβαλλοντική υποβάθμιση των Μετεώρων <https://old.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.611617>.

119. Συμβούλιο Αρχιτεκτονικής Τρικάλων, υπηρεσία Δόμησης Δήμου Τρικάλων, ΥΠ.ΕΝ. – ΣΥ.Γ.Α.ΠΕ.Ζ. (Συντονιστικό Γραφείο Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών), Ο.ΦΥ. ΠΕ.Κ.Α. (Οργανισμός Φυσικού Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής).

ξής καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος, Κ.Υ.Ε.) σε περιοχές που, λόγω της αναγνωρισμένης πολιτιστικής αξίας τους, χρήζουν ιδιαίτερου καθεστώτος προστασίας. Το κανονιστικό πλαίσιο (ο αρχαιολογικός νόμος, ο νόμος για την άσκηση της οικονομικής δραστηριότητας, η διαδικασία γνωστοποίησης των Κ.Υ.Ε. και οι ειδικές υγειονομικές και χωροταξικές/πολεοδομικές διατάξεις¹²⁰) θέτουν τις προϋποθέσεις λειτουργίας των Κ.Υ.Ε., με στόχο την αποφυγή της άμεσης ή και έμμεσης βλάβης στις προστατευόμενες περιοχές. Σύμφωνα με τα προβλεπόμενα, **προαπαιτούμενα για την έναρξη λειτουργίας ενός καταστήματος είναι: α) η βεβαίωση χρήσεων γης και β) η σύμφωνη γνώμη/συνηγορία της αρμόδιας Υπηρεσίας του Υπουργείου Πολιτισμού. Αναδεικνύεται, ως εκ τούτου, ο κομβικός ρόλος του Υπουργείου Πολιτισμού.** Ωστόσο, ο Συνήγορος δέχεται σημαντικό αριθμό καταγγελιών σχετικά με την επιβάρυνση της ποιότητας ζωής και του πολιτιστικού περιβάλλοντος, εξαιτίας της μη σύννομης λειτουργίας των Κ.Υ.Ε. (αυθαίρετες κατασκευές, κατάληψη κοινόχρηστων χώρων, παράνομες παρεμβάσεις επί των προσόψεων και ηχορύπανση).

Ουσιαστική επέμβαση στο πολιτιστικό περιβάλλον αποτελούν οι αυθαίρετες κατασκευές. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση καταστήματος¹²¹ που λειτουργεί σε κτίριο που βρίσκεται εντός παραδοσιακού οικισμού και γειτνιάζει με διατηρητέα κτίρια, στο οποίο διαπιστώθηκαν αυθαίρετες κατασκευές, μεταξύ των οποίων υπερκατασκευή στο δώμα του κτιρίου που υπερβαίνει το προβλεπόμενο ύψος σύμφωνα με τα οριζόμενα στο Π.Δ.¹²² που καθορίζει τους όρους και τους περιορισμούς δόμησης της περιοχής. Επίσης, σε τουριστική περιοχή χαρακτηρισμένη ως τόπος ιδιαίτερου φυσικού κάλλους¹²³, κατάσταση λειτουργούσε σε οίκημα, στο οποίο είχε κατασκευαστεί παράνομη οροφή, που κρίθηκε τελεσίδικα κατεδαφιστέα. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι, **δεδομένου ότι η αυθαίρετη κατασκευή κρίθηκε τελεσίδικα κατεδαφιστέα, πάσχει η γνωστοποίηση, καθώς το κατάστημα δεν πληροί τα δικαιολογητικά/νομιμοποιητικά στοιχεία (π.χ. άδεια δόμησης, εξαίρεση από κατεδάφιση, κ.λπ.), τα οποία θα πρέπει να τηρούνται στον φάκελό του.** Κατόπιν της διαμεσολάβησης του Συνηγόρου, η Επιτροπή Ποιότητας Ζωής του οικείου Δήμου αποφάσισε την προσωρινή διακοπή λειτουργίας του εν λόγω Κ.Υ.Ε. και τη σφράγιση του έως και την αποκατάσταση της νομιμότητας.

Έντονα είναι τα προβλήματα από την υπερβολική επέκταση των Κ.Υ.Ε., καθ' υπέρβαση της οικοδομικής άδειας, με την κατάληψη δημόσιου χώρου. Χα-

120. Ν. 4858/2021 άρ. 10, Ν. 4442/2016, Κ.Υ.Α. 16228/17.05.2017 και Ν. 5043/2023 άρ. 116.

121. Φ.Υ. 300628, Κ.Υ.Ε. στο Ιστορικό Κέντρο Πειραιά.

122. Φ.Ε.Κ. 200/19.09.1970 «Περί τροποποίησης του ρυμοτομικού σχεδίου Πειραιώς εις περιοχή Καστέλας και των όρων και περιορισμών δομήσεως ενίων οικοπέδων αυτού».

123. Φ.Υ. 334146, Χώρα Μυκόνου.

ρακτηριστική είναι η περίπτωση της λειτουργίας καταστήματος σε κηρυγμένο αρχαιολογικό χώρο¹²⁴, από τη διερεύνηση της οποίας προέκυψε η ανέγερση αυθαίρετων κατασκευών (επεκτάσεων, βοηθητικών κτισμάτων, περιφράξεων, κ.λπ.), ζητήματα καταπάτησης αιγιαλού και επίχωσης ρέματος, ενώ δεν είχε ληφθεί η προαπαιτούμενη έγκριση από την αρχαιολογική υπηρεσία. Οι αρμόδιες υπηρεσίες επέβαλαν τα προβλεπόμενα πρόστιμα, χωρίς εντούτοις να διακοπεί η λειτουργία του καταστήματος. **Από το σύνολο της υπόθεσης, η Αρχή διαπίστωσε ότι το θεσμικό πλαίσιο το οποίο ισχύει για τη λειτουργία των Κ.Υ.Ε. δεν εγγυάται τη σύννομη λειτουργία αυτών, δεδομένου ότι παρέχεται η διακριτική ευχέρεια στα αρμόδια όργανα των Ο.Τ.Α. να εκτιμούν κατά το δοκούν, το κατά πόσον οι παραβάσεις είναι ικανές ή μη να επιβάλουν την προσωρινή ή οριστική σφράγιση ενός καταστήματος.** Η ιδιαίτερη βαρύτητα της υπόθεσης και η έλλειψη συντονισμού των συναρμόδιων υπηρεσιών προς άρση των διαπιστωμένων παραβάσεων, οδήγησε τον Συνήγορο – στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του – να αποστείλει τον φάκελο στον αρμόδιο Εισαγγελέα.

Επιπλέον, συχνά διαπιστώνονται **παραβάσεις κατάληψης των κοινόχρηστων χώρων, λόγω υπέρβασης της προβλεπόμενης ανάπτυξης τραπεζοκαθισμάτων, όπως επίσης και παραβάσεις λόγω εξωτερικών παρεμβάσεων επί των προσόψεων**, που έχουν ως αποτέλεσμα την αλλοίωση της μορφής ενός «ιστορικού τόπου» και, ως εκ τούτου, αντίκεινται στις επιταγές της προστασίας του πολιτιστικού περιβάλλοντος. Στο πλαίσιο της διερεύνησης αναφορών για τη μη ορθή λειτουργία σημαντικού αριθμού καταστημάτων, σε πολλαπλώς προστατευόμενη περιοχή¹²⁵, ο Συνήγορος διενήργησε αυτοψία από κοινού με τις συναρμόδιες υπηρεσίες του Δήμου και του Υπουργείου Πολιτισμού. Διαπιστώθηκε η λειτουργία καταστημάτων, χωρίς να έχει χορηγηθεί η προαπαιτούμενη συνηγορία από το Υπουργείο Πολιτισμού, σε άλλα υπήρξε άρση της συνηγορίας λόγω σοβαρών παραβάσεων επί των προϋποθέσεων της αδειοδότησης, και τέλος σε κάποια ζητήθηκε η άμεση άρση ή τροποποίηση κάποιων επεμβάσεων, προκειμένου να διατηρηθεί η συνηγορία. Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου επιβλήθηκαν τα προβλεπόμενα διοικητικά πρόστιμα, ενώ κάποιες από τις επιχειρήσεις προχώρησαν σε άρση των παραβάσεων, όπως διαπιστώθηκε κατά τον επανέλεγχο που διενήργησε η Αρχή.

Μείζον είναι και το ζήτημα της ηχορύπανσης (υπέρβαση της επιτρεπόμενης ηχοστάθμης, υπέρβαση της άδειας παράτασης μουσικής και μουσικών οργά-

---

124. Φ.Υ. 216115, Παραλία Πανόρμου Μυκόνου.

125. Φ.Υ. 333205, 333487, 333518 και 333579, Ιστορικό Κέντρο της Θεσσαλονίκης. Ο χαρακτηρισμένος «ιστορικός Τόπος της Πόλης της Θεσσαλονίκης» εμπεριέχει και την αυτοτελώς κήρυξη του «ιστορικού τόπου της Πλατείας Αριστοτέλους» με πολυάριθμα διατηρητέα κτίρια με προσόψεις χαρακτηρισμένες ως «έργα τέχνης».

ων¹²⁶, παράβαση των διατάξεων περί ωρών κοινής ησυχίας), κατά τη λειτουργία των Κ.Υ.Ε., κυρίως εντός των χαρακτηρισμένων ιστορικών κέντρων των πόλεων¹²⁷. Το πρόβλημα λαμβάνει ανεξέλεγκτες διαστάσεις, ιδιαίτερα κατά τους θερινούς μήνες, απειλώντας αφενός την ευζωία των περιοίκων¹²⁸ και αφετέρου προσβάλλοντας τη φυσιογνωμία των προστατευόμενων περιοχών. **Σημειώνεται ότι, το υγιές ακουστικό περιβάλλον, ως άυλο στοιχείο του τουριστικού προϊόντος, συμβάλλει στην ελκυστικότητα αυτών των περιοχών.** Ο Συνήγορος τόνισε ότι, **για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του ζητήματος της ηχορύπανσης, απαιτείται ενδυνάμωση των ελέγχων και, δεδομένου ότι αυτή αποτελεί παράβαση που διαπιστώνεται σε συγκεκριμένη χρονική στιγμή, θα πρέπει να επιδιώκεται η συνεργασία της αρμόδιας υγειονομικής υπηρεσίας με τις αστυνομικές αρχές** (άρθρο 11 της Υ.Δ. Α5/3010/85). Ιδιαίτερη μνεία γίνεται σε Κ.Υ.Ε.¹²⁹ εντός της, πολλαπλώς χαρακτηρισμένης και ως μνημείου UNESCO, Παλαιάς Πόλης της Κέρκυρας¹³⁰ για ηχορύπανση, παράνομη κατάληψη κοινόχρηστου χώρου με τοποθέτηση ανθοδόχων και υπέρβαση της επιτρεπόμενης ανάπτυξης τραπεζοκαθισμάτων. Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου, οι συναρμόδιες Υπηρεσίες (Εφορεία Αρχαιοτήτων Κέρκυρας και η Αστυνομική Διεύθυνση), προχώρησαν, η μεν πρώτη στην ανάκληση της προηγούμενης χορηγηθείσας συνηγορίας, η δε δεύτερη στην έκδοση εντολής απομάκρυνσης όλων των κινητών στοιχείων από τον κοινόχρηστο χώρο. Οι ενέργειες αυτές οδήγησαν στην αποκατάσταση των αυθαιρεσιών από την επιχείρηση.

Το πρόβλημα εντείνεται λόγω της υπερσυγκέντρωσης Κ.Υ.Ε. στα ιστορικά κέντρα, οδηγώντας στη σταδιακή υποβάθμιση και στην αλλοίωση της φυσιογνωμίας αυτών των περιοχών¹³¹, που τελικά μπορεί να αποδυναμώσει τα χαρακτηριστικά που τις καθιστούν πόλο έλξης των τουριστών¹³². Ο Συνήγορος, στο πλαίσιο του διαμεσολαβητικού του ρόλου κατά τη διερεύνηση αναφορών με το προηγούμενο νομοθετικό πλαίσιο της έκδοσης άδειας λειτουργίας

---

126. Φ.Υ. 303197, παράβαση της ώρας χρήσης της μουσικής σε Κ.Υ.Ε. εντός του παραδοσιακού οικισμού της Χώρας Σκύρου.

127. Φ.Υ. 319922, Φτελιά Μυκόνου – Φ.Υ. 336988, Κ.Υ.Ε. πλησίον του Βυζαντινού Μνημείου του Ιερού Ναού Παναγίας Παρηγορήτισσας Άρτας.

128. Σύμφωνα με την υπ' αριθμ. 14 με αρ. πρωτ. 4375/08.06.2023 εγκύκλιο του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, η ηχορύπανση περιγράφεται ως προσβολή του δικαιώματος της ησυχίας και ηρεμίας των πολιτών.

129. Φ.Υ. 338447, Κ.Υ.Ε. εντός της Παλαιάς Πόλης της Κέρκυρας.

130. Η Παλαιά Πόλη της Κέρκυρας είναι κηρυγμένος αρχαιολογικός χώρος, έχει χαρακτηριστεί ως παραδοσιακός οικισμός, ως Ιστορικό διατηρητέο Μνημείο και ανήκει στον Κατάλογο των Μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO.

131. Ετήσια Έκθεση ΣτΠ 2015, σελ. 65.

132. <https://old.synigoros.gr/resources/pporisma.pdf>.

ενός Κ.Υ.Ε., είχε επισημάνει την ανάγκη καθορισμού της φέρουσας ικανότητας/βαθμού κορεσμού μιας περιοχής από το Υ.Π.Ε.Ν., και βραχυπρόθεσμα, με την έκδοση των τοπικών κανονιστικών αποφάσεων από τους Δήμους (αρ. 79 του Κ.Δ.Κ., όπως τροποποιήθηκε και ισχύει).

Διακριτή, επίσης, κατηγορία αναφορικά με την προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος, είναι τα **Κ.Υ.Ε. που λειτουργούν σε τμήματα αιγιαλού και παραλίας προστατευόμενων περιοχών**, τη διαχείριση των οποίων, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις¹³³, έχει η αρμόδια Υπηρεσία του Υπουργείου Πολιτισμού. Τα τμήματα αυτά δύνανται να παραχωρούνται σε τρίτους, έναντι ανταλλάγματος του δικαιώματος της απλής χρήσης τους. Βάσει των αναφορών, η συχνότερη παράβαση αφορά στην υπέρβαση των όρων της εκμίσθωσης. Ενδεικτική περίπτωση συνιστά η καταγγελία για διοργάνωση σειράς μεταμεσονύκτιων μουσικών εκδηλώσεων από Κ.Υ.Ε., που μισθώνει χώρο εντός κηρυγμένου αρχαιολογικού χώρου¹³⁴. Από τον διενεργηθέντα έλεγχο, προέκυψε ότι οι εν λόγω εκδηλώσεις πραγματοποιήθηκαν χωρίς να έχει ζητηθεί η σχετική έγκριση από τους αρμόδιους φορείς, ήτοι το Υπουργείο Πολιτισμού και Δημοτικό Συμβούλιο.

Ωστόσο, σημειώνεται και το αντίθετο ζήτημα, της μη έγκαιρης ανταπόκρισης των συναρμόδιων υπηρεσιών (Κτηματική Υπηρεσία, Ο.Τ.Α. και Υπουργείο Πολιτισμού) στη διεκπεραίωση των αιτήσεων απλής χρήσης αιγιαλού, με ιδιαίτερα αρνητική επίπτωση στις τουριστικές επιχειρήσεις. Ο Συνήγορος ερεύνησε αναφορά σχετικά με την απώλεια όλης της θερινής περιόδου 2023, για επιχείρηση εντός κηρυγμένης περιοχής Β' αρχαιολογικής ζώνης και όμορης με τον αιγιαλό¹³⁵. Καθ' υπέρβαση των σχετικών διατάξεων για τις όμορες επιχειρήσεις¹³⁶, η ολιγωρία των συναρμόδιων υπηρεσιών είχε ως αποτέλεσμα να μην προχωρήσει η διαδικασία για την εκμίσθωση του αιγιαλού, και, ως εκ τούτου, να υπάρξει σημαντική απώλεια εσόδων, τόσο για τον μισθωτή – πολίτη, όσο και για τον εκμισθωτή – Δήμο.

9.3. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΙΝΗΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

Η προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος περιλαμβάνει και τα κινητά πολιτιστικά αγαθά, τα οποία προσδίδουν προστιθέμενη πολιτιστική αξία σε κάθε περιοχή, εμπλουτίζοντας ταυτόχρονα και την τουριστική θελκτικότητά της.

Τα νεότερα (μεταγενέστερα του 1453) κινητά αγαθά, όπως αυτά ορίζονται και

133. Αρ. 13 §2 του Ν. 2971/2001 και Κ.Υ.Α. 38609 ΕΞ 2023 (Φ.Ε.Κ. Β', 1432/10.03.2023).

134. Φ.Υ. 337831, Πλαζ Φρεαττύδα στον Πειραιά.

135. Φ.Υ. 340160, Παλιχώρι Μήλου.

136. Άρθρο 5 της Κ.Υ.Α. 38609 ΕΞ 2023.

κατηγοριοποιούνται στον αρχαιολογικό νόμο¹³⁷, εμπίπτουν στο προστατευτικό πεδίο του νόμου, εφόσον εκδοθεί η διοικητική πράξη απόφασης του χαρακτηρισμού τους ως μνημεία.

Ο Συνήγορος κλήθηκε να διαμεσολαβήσει για τη διάσωση της συλλογής κινητών αντικειμένων, που φυλάσσεται εντός του Αρχοντικού Ρώμα στη Ζάκυνθο¹³⁸. Το Υπουργείο Πολιτισμού, έχοντας ολοκληρώσει από πλευράς αρμοδιότητάς του τη διαδικασία χαρακτηρισμού, αφενός της συλλογής ως «συνόλου κινητών μνημείων»¹³⁹, και αφετέρου της οικίας ως αρχαίου μνημείου, έθεσε ως αναγκαίο όρο, προκειμένου να εξαγοράσει τη συλλογή, να προηγηθεί η αγορά του ακινήτου από την Περιφέρεια Ιονίων Νήσων. Ωστόσο, η δέσμευση αυτή για την Περιφέρεια Ιονίων Νήσων δεν προκύπτει από τα στοιχεία που έχουν κατατεθεί και διαθέτει η Αρχή, ούτε αναφέρεται στην απόφαση που έχει εκδοθεί από τη Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς (Γ.Δ.Α.Π.Κ.), με την οποία εγκρίνεται το πόρισμα της Εκτιμητικής Επιτροπής του ΥΠ.ΠΟ.Α. περί της χρηματικής αποτίμησης της συλλογής και μεταβίβασής της στο Υπουργείο. Παρά την επίμονη διαμεσολαβητική προσπάθεια της Αρχής, η εξαγορά και διάσωση της ιδιαίτερης πολιτιστικής αξίας συλλογής, παραμένει μέχρι σήμερα σε εκκρεμότητα, χωρίς να έχει ξεκινήσει η συντήρηση που απαιτείται για την αποφυγή της αναπόφευκτης σταδιακής φθοράς της. Η πρόταση του Συνηγόρου για συντήρηση και φύλαξη της συλλογής – εν αναμονή της αγοράς του ακινήτου από την Περιφέρεια – εκτός του χώρου του Αρχοντικού, δεν έτυχε θετικής ανταπόκρισης από το Υπουργείο Πολιτισμού.

10. Διαχείριση και προστασία της παράκτιας ζώνης

Ως παράκτια ζώνη ορίζεται «η γεωμορφολογική περιοχή εκατέρωθεν της ακτογραμμής, στην οποία, η αλληλεπίδραση μεταξύ του θαλάσσιου και του χερσαίου τμήματος αποκτά τη μορφή πολύπλοκων συστημάτων οικολογικών στοιχείων και πόρων, αποτελούμενων από βιοτικές και αβιοτικές συνιστώσες που συνυπάρχουν και αλληλεπιδρούν με τις ανθρώπινες κοινότητες και τις σχετικές κοινωνικοοικονομικές δραστηριότητες¹⁴⁰». Η παράκτια ζώνη λοιπόν αντιμετωπίζεται ως ένα ενιαίο, ευπαθές οικοσύστημα, που χρήζει συνολικής προστασίας. Αυτήν

137. Άρθρο 20 του Ν. 4858/2021.

138. Βλ. το δελτίο Τύπου και Σύνοψη Διαμεσολάβησης: <https://www.synigoros.gr/el/category/grafeio-typon-and-epikoinwnias/post/synopsh-diamesolabshs-or-paraleipsh-e3agoras-ths-kinhths-syloghs-poy-fylassetai-entos-ths-oikias-rwma-sth-zakyntho>

139. Φ.Ε.Κ. Β', 5499/14.12.2020.

140. Άρθρο 3 του Ν. 4546/2018.

την προσέγγιση υιοθετεί και η νομολογία του ΣτΕ¹⁴¹.

Στην Ελλάδα, χώρα με ήπιο κλίμα και εκτεταμένη ακτογραμμή, η παράκτια ζώνη θεωρείται ένα προνομιακό τουριστικό προϊόν, γεγονός που έχει οδηγήσει στην άκρατη εκμετάλλευσή της και στην αυξανόμενη πίεση, όσον αφορά στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων. Το αποτέλεσμα που έχει ήδη αρχίσει να διαφαίνεται, είναι η υποτίμηση του ίδιου του τουριστικού προϊόντος και η σταδιακή απαξίωσή του, αφού πρώτα έχουν επέλθει μεγάλες, και συχνά μη αναστρέψιμες, βλάβες στο φυσικό περιβάλλον.

Ο Συνήγορος του Πολίτη δέχεται διαχρονικά¹⁴² μεγάλο όγκο αναφορών που θίγουν κυρίως: α) ζητήματα καθορισμού ή επανακαθορισμού των ζωνών αιγιαλού – παραλίας – παλαιού αιγιαλού, β) αυθαίρετες κατασκευές εντός των ζωνών αυτών, γ) ζητήματα από την παραχώρηση των ζωνών αυτών για την άσκηση εμπορικών δραστηριοτήτων και δ) διάνοιξη οδών εντός παράκτιας ζώνης.

10.1. ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΖΩΝΗΣ ΑΙΓΙΑΛΟΥ – ΠΑΡΑΛΙΑΣ

Προκειμένου να υπάρξει αξιοποίηση της παράκτιας ζώνης, πρέπει να προηγηθεί ο καθορισμός των διαφόρων ζωνών αυτής (αιγιαλός, παραλία και παλιός αιγιαλός). Στις περιοχές όπου στην παράκτια ζώνη έχει προβλεφθεί η λειτουργία λιμένα, αναδύονται ζητήματα και από τον καθορισμό της χερσαίας ζώνης λιμένα.

Ο καθορισμός ή επανακαθορισμός του αιγιαλού, της παραλίας και του παλαιού αιγιαλού γίνεται από αρμόδια Επιτροπή που συστήνεται σε κάθε Περιφερειακή Ενότητα¹⁴³. Η ζώνη αιγιαλού και παραλίας αποτελεί κοινόχρηστο πράγμα, ενώ η ζώνη παλαιού αιγιαλού ιδιωτική περιουσία του Δημοσίου.

Πάγιο αίτημα αποτελεί η ταχύτερη διεκπεραίωση των κρίσεων των Επιτροπών (πολλές υποθέσεις καθορισμού χρονίζουν επί έτη¹⁴⁴). Οι αναφερόμενοι πολίτες είναι, στην πλειοψηφία τους, ιδιοκτήτες εκτάσεων γειτονικών ή και μέσα στην παράκτια ζώνη που επιθυμούν να αποσαφηνιστεί το καθεστώς της ιδιοκτησίας τους (κατά πόσο επηρεάζεται ή όχι από τον καθορισμό), ώστε στη συνέχεια να μπορέσουν να την αξιοποιήσουν (οικοδομώντας ή εκποιώντας αυτή).

Ζήτημα, επίσης, τίθεται όταν ο καθορισμένος αιγιαλός, παραλία ή χερσαία

141. Ενδεικτικά, άρθρο 20 παρ. 8 του Ν. 3937/2011 και ΣτΕ 2993/1998.

142. Βλ. Ειδική Έκθεση «Η διαχείριση της παράκτιας ζώνης», 2013 https://old.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.kathorismos_zwnis.141464

143. Άρθρο 3 του Ν. 2971/2001.

144. Φ.Υ. 321615.

ζώνη λιμένα εισέρχεται σε οικοδομικά τετράγωνα των εν ισχύ ρυμοτομικών σχεδίων¹⁴⁵. Ο νόμος ορίζει¹⁴⁶ ότι, τόσο η ζώνη παραλίας, όσο και η χερσαία ζώνη λιμένα, οφείλουν να σταματούν στην ισχύουσα ρυμοτομική γραμμή. Ο αιγιαλός καθορίζεται βάσει γεωμορφολογικών κριτηρίων που δεν είναι δεκτικά μεταβολής, συνεπώς αν κριθεί ότι εισέρχεται σε σχέδιο πόλης, οφείλει να γίνει τροποποίηση αυτού. Τροποποίηση του σχεδίου πόλης προκρίνεται, ομοίως, όταν κριθεί ότι επιβάλλεται επέκταση της χερσαίας ζώνης λιμένα¹⁴⁷.

Χαρακτηριστική είναι αναφορά¹⁴⁸, όπου διαπιστώθηκε ότι υπήρχε επικάλυψη οικοδομικών τετραγώνων του σχεδίου πόλης και της χερσαίας ζώνης λιμένα στον Δήμο Μαρκοπούλου Αττικής. Ύστερα από παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη, η Υπηρεσία Δόμησης εισηγήθηκε την τροποποίηση του ρυμοτομικού σχεδίου, διαδικασία ιδιαίτερα μακροχρόνια, η οποία ακόμα δεν έχει ολοκληρωθεί.

10.2. ΑΥΘΑΙΡΕΤΕΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ ΕΝΤΟΣ ΖΩΝΗΣ ΑΙΓΙΑΛΟΥ – ΠΑΡΑΛΙΑΣ

Στη ζώνη αυτή απαγορεύεται κάθε κατασκευή, με εξαίρεση τις κατασκευές που αποβλέπουν στην προστασία της (π.χ. έργα κατά των διαβρωτικών φαινομένων) και αυτές που διευκολύνουν την πρόσβαση σε άτομα με αναπηρία¹⁴⁹. Με ειδικές διατάξεις προβλεπόταν διαχρονικά η δυνατότητα κατασκευών που εξυπηρετούν επιστημονικούς και κοινωφελείς σκοπούς¹⁵⁰, αλλά και παρακείμενες επιχειρηματικές δραστηριότητες πρωτογενούς τομέα (π.χ. λατομεία, ιχθυοκαλλιέργειες). Εδώ και μία δεκαετία, η δυνατότητα αυτή επεκτάθηκε¹⁵¹ και σε τουριστικές επιχειρήσεις που υπάγονται σε στρατηγικές επενδύσεις.

Ο Συνηγόρος του Πολίτη έχει πρόσφατα εκφράσει¹⁵², με αφορμή τη δυνατότητα μείωσης της γραμμής του αιγιαλού από τα 50 μ. στα 30 μ. για την ανάπτυξη σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων, στους κινδύνους που εγκυμονεί η υποχώρηση

---

145. Φ.Υ. 338885.

146. Άρθρα 7 παρ. 5 και 19 παρ. 1 του Ν. 2971/2001.

147. Άρθρο 19 παρ. 2 του Ν. 2971/2001.

148. Φ.Υ. 325148.

149. Άρθρο 2 παρ. 4, 12 και 12Α του Ν. 2971/2001.

150. Άρθρο 14 του Ν. 2971/2001. Αναφέρονται ενδεικτικά οι εξέδρες μετεωρολογικών ιστών και έργα βιολογικών καθαρισμών.

151. Άρθρο 5 παρ. 5 του Ν. 4179/2013.

152. Βλ. σχόλια στο κατατεθέν νομοσχέδιο και ήδη Ν. 5027/2023 <https://www.synigoros.gr/el/category/periballon/post/epishmanseis-or-nomosxedio-ypen>

της μέριμνας για την προστασία της παράκτιας ζώνης προς όφελος της τουριστικής εκμετάλλευσης.

Πέραν, όμως, από τις νομοθετικά προβλεπόμενες κατασκευές εντός αιγιαλού – παραλίας, πλήθος άλλων υφίστανται αυθαίρετα, εκ των οποίων οι περισσότερες εξυπηρετούν την τουριστική εκμετάλλευση. Οι κατασκευές αυτές μπορεί να είναι πολύ απλές (π.χ. στέγαστρα, σταθερές βάσεις για την τοποθέτηση εξοπλισμού¹⁵³), έως σύνθετες και εκτεταμένες (π.χ. μικρές προβλήτες για την προσάραξη σκαφών¹⁵⁴ ή και πρόχειροι οικίσκοι¹⁵⁵). Σύμφωνα με παγία πρόβλεψη των διαδοχικών νόμων περί τακτοποίησης αυθαιρέτων, δεν επιτρέπεται η τακτοποίησή τους.

Ωστόσο, λόγω έλλειψης τεχνικών και υλικών μέσων, αλλά και κακού συντονισμού των αρμοδίων υπηρεσιών (για τις κατασκευές εντός ζώνης αιγιαλού αρμόδια υπηρεσία είναι η οικεία Κτηματική Υπηρεσία, ενώ για τις κατασκευές εντός ζώνης παραλίας η οικεία Υπηρεσία Δόμησης), διαχρονικά υπάρχει δυσχέρεια στην καταγραφή των αυθαιρέτων κατασκευών και στην υλοποίηση των πρωτοκόλλων κατεδάφισης. Το 2021, μάλιστα, προβλέφθηκε και νομοθετικά¹⁵⁶ η αναστολή εκτέλεσης των πρωτοκόλλων κατεδάφισης κατασκευών εντός αιγιαλού και παραλίας, η οποία, με συνεχείς παρατάσεις, έληξε στις 31.03.2023.

Σε αναφορά που κατήγγειλε την ανέγερση παράνομης εξέδρας στη ζώνη παραλίας των Βατερών Λέσβου¹⁵⁷ από κατάσταση υγειονομικού ενδιαφέροντος, ο Συνήγορος του Πολίτη παρενέβη για την καταγραφή της κατασκευής και την επιβολή προστίμου, ενώ ο οικείος Δήμος ανακάλεσε την άδεια λειτουργίας του καταστήματος.

Σε άλλη αναφορά, καταγγέλθηκαν πολλαπλές παρεμβάσεις (κατασκευή γέφυρας, σκάλας, κ.λπ.) στην θέση Κουμπάρα Ίου¹⁵⁸ σε ζώνη αιγιαλού – παραλίας. Στο σημείο αυτό, είχε δοθεί σε επενδυτή, υπαγόμενο στις διατάξεις περί στρατηγικών επενδύσεων, το δικαίωμα ανέγερσης ορισμένων κατασκευών, αλλά διαπιστώθηκαν εκτεταμένες υπερβάσεις, ενώ η υπουργική απόφαση που ενέκρινε τη στρατηγική επένδυση, τελικά κατέπεσε στο ΣτΕ. Ο Συνήγορος του Πολίτη τόνισε την ανάγκη ενδεδειγμένης καταγραφής των αυθαιρέτων (μετά την απόφαση

---

153. Φ.Υ. 340488.

154. Φ.Υ. 154976 και 311970.

155. Φ.Υ. 143947 και 203579.

156. Άρθρο 247 του Ν. 4782/2021, με αναστολή έως τις 31.10.2021, που παρατάθηκε έως τις 31.03.2022, στη συνέχεια έως τις 31.10.2022 και, τέλος, έως τις 31.03.2023.

157. Φ.Υ. 331722.

158. Φ.Υ. 348236.

του ΣτΕ άρθηκε η νομιμότητα και των κατασκευών που είχαν προβλεφθεί μέσα στη στρατηγική επένδυση), με στενή συνεργασία της Κτηματικής Υπηρεσίας Κυκλάδων και της Υπηρεσίας Δόμησης Θήρας.

Τέλος, ο Συνήγορος του Πολίτη παρενέβη για την απομάκρυνση τροχόσπιτων, εγκατεστημένων για χρόνια στην παραλία Σχινιά Μαραθώνα¹⁵⁹.

10.3. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗ ΧΡΗΣΗΣ ΖΩΝΗΣ ΑΙΓΙΑΛΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΑΛΙΑΣ

Ο αιγιαλός και η παραλία, ως κοινόχρηστα πράγματα, οφείλουν να είναι προσβάσιμα σε όλους τους πολίτες¹⁶⁰. Ρητά προβλέπεται¹⁶¹ ότι οι επιχειρήσεις ή ξενοδοχειακές/κατασκηνωτικές μονάδες που δραστηριοποιούνται στην παράκτια ζώνη, οφείλουν να μην παρεμποδίζουν την ελεύθερη πρόσβαση/διέλευση προς τη θάλασσα. Υπάρχει, μάλιστα, πρόβλεψη στην πολεοδομική νομοθεσία¹⁶², ότι τυχόν περίφραξη τουριστικών/ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων, με πρόσωπο σε ακτή ίσο ή ανώτερο των 300 μ., οφείλει να διακόπτεται ανά 300 μ. και να αφήνει απερίφρακτο τμήμα πλάτους τουλάχιστον 3 μ.

Η παραχώρηση της χρήσης μέρους της ζώνης αιγιαλού – παραλίας σε παρακείμενες επιχειρήσεις για την ανάπτυξη εγκαταστάσεων (ομπρέλες, ξαπλώστρες, μέσα θαλάσσιας αναψυχής, καντίνες, κ.λπ.) είναι ο πιο συνηθισμένος τρόπος αξιοποίησης της παράκτιας ζώνης. Γίνεται με δημοπράτηση από τις, κατά τόπους, Κτηματικές Υπηρεσίες ή από τους Ο.Τ.Α., στους οποίους οι Κτηματικές Υπηρεσίες έχουν παραχωρήσει το δικαίωμα. Ειδικά για τις ξενοδοχειακές μονάδες και επιχειρήσεις κατασκήνωσης (camping), χωρεί απευθείας παραχώρηση.

Οι προβλέψεις στον νόμο¹⁶³ ορίζουν μέγιστη έκταση παραχώρησης τα 500 τ.μ., εκτός από τις ξενοδοχειακές και κατασκηνωτικές μονάδες, που δεν δεσμεύονται από τον όρο αυτόν. Όποια όμως κι αν είναι η έκταση της παραχώρησης, το 50% της συνολικής έκτασης της ζώνης αιγιαλού – παραλίας οφείλει να είναι ελεύθερο. Η κάλυψη της παραχωρούμενης ζώνης από ομπρέλες και ξαπλώστρες, μπορεί να φτάνει έως το 60% της συνολικής επιφάνειας (σε περιοχές NATURA έως το 30%).

Κάθε θερινή περίοδο καταγράφονται πλήθος παρανομιών είτε με την χρήση ζώ-

159. Φ.Υ. 238882.

160. Άρθρο 2 παρ. 1 του Ν. 2971/2001.

161. Άρθρο 13 παρ. 4 του Ν. 2971/2001.

162. Άρθρο 2 του Π.Δ. 236/1984.

163. Άρθρο 13 του Ν. 2971/2001.

νης αιγιαλού – παραλίας από επιχειρηματίες χωρίς άδεια, είτε με υπερβάσεις των αδειών. Φέτος, το φαινόμενο εντάθηκε και προκάλεσε ποικίλες διαμαρτυρίες από πολίτες, αντιδράσεις που έγιναν γνωστές ως «το κίνημα της πετσέτας».

Η πιο διαδεδομένη υπέρβαση είναι η επέκταση των εγκαταστάσεων (ομπρέλες και ξαπλώστρες), πέραν του 60% που επιτρέπεται¹⁶⁴. Σύνηθες, επίσης, είναι μία επιχείρηση, για την οποία έχει καταγραφεί παράβαση, να συμορφώνεται πρόσκαιρα (για λίγες μόνο μέρες), και στη συνέχεια να επεκτείνει ξανά τις εγκαταστάσεις της.

Πολίτες προσέφυγαν στον Συνήγορο του Πολίτη, για ανάπτυξη ξαπλωστών πέρα από την παραχωρούμενη ζώνη στην παραλία των Καμμένων Βούρλων¹⁶⁵. Ζητήθηκε από την Κτηματική Υπηρεσία Λαμίας η διεξαγωγή αυτοψίας και, ύστερα από την καταγραφή της παράβασης, ο επιχειρηματίας συμορφώθηκε.

Συχνές, επίσης, είναι οι αναφορές πολιτών για την παρεμπόδισή τους να μεταβούν στην θάλασσα, λόγω μη εξασφάλισης ελεύθερης διόδου από παρακείμενες επιχειρήσεις ή δυσχέρασης της πρόσβασης¹⁶⁶.

Αξίζει να αναφερθεί η περίπτωση ξενοδοχειακής μονάδας στην Ίο που είχε περιφράξει το σύνολο της έκτασης (ιδιοκτησίας της) πάνω από την παραλία, αφήνοντας μία μικρή δίοδο μέσα από την πέτρινη περίφραξη, με πορεία ζιγκ ζαγκ και μεταλλικά εμπόδια. Πέρα από το γεγονός του αν πληρούταν η προϋπόθεση της διακοπής της περίφραξης για 3 μ. ανά 300 μ. προσώπου σε ακτή, δύσκολα θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι με αυτόν τον τρόπο ικανοποιείται η υποχρέωση παροχής πρόσβασης στη θάλασσα που ορίζεται από τον νόμο περί προστασίας του αιγιαλού – παραλίας¹⁶⁷.

Επίσης, σε καταγγελία που έγινε για τον αποκλεισμό όλων των κάθετων δίοδων προς την θάλασσα από παρακείμενη τουριστική επιχείρηση στο Κομμένο Κέρκυρας¹⁶⁸, η πρόσβαση αποκαταστάθηκε μέσω δύο δίοδων, η μία εκ των οποίων όμως διέρχεται από καγκελόπορτα της επιχείρησης, ενώ γύρω από την άλλη έχει αναπτυχθεί πυκνή βλάστηση.

Σημαντικός παράγοντας στις διαστάσεις που παίρνει κάθε θερινή περίοδο το φαινόμενο των παραβάσεων στη σύννομη χρήση αιγιαλού – παραλίας, είναι η

---

164. Φ.Υ. 320209 και 340453.

165. Φ.Υ. 340453.

166. Φ.Υ. 320209, 338783, 339154 και 340488.

167. Φ.Υ. 277313.

168. Φ.Υ. 336728.

αδυναμία των Κτηματικών Υπηρεσιών να ανταποκριθούν στο πλήθος των καταγγελιών.

Ακραίο παράδειγμα αποτελεί η Κτηματική Υπηρεσία Α΄ Κυκλάδων, με έδρα την Ερμούπολη¹⁶⁹ και αρμοδιότητα σε μια περιοχή της χώρας, με εκτεταμένη ακτογραμμή και εντονότατη τουριστική κίνηση. Το προσωπικό της συγκεκριμένης υπηρεσίας αποτελείται από έναν Αναπληρωτή Προϊστάμενο, δύο (2) μηχανικούς και δύο (2) διοικητικούς υπαλλήλους. Επί μακρόν η Κτηματική Υπηρεσία Κυκλάδων Α΄ αδυνατούσε να πραγματοποιήσει την οποιαδήποτε αυτοψία, και πλέον πραγματοποιεί τις πλέον επείγουσες ή σημαντικές. Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επανειλημμένως επιστήσει την προσοχή του Υπουργείου Οικονομικών, όπου υπάγονται οι Κτηματικές Υπηρεσίες, στο σοβαρότατο πρόβλημα της υποστελέχωσης αυτών (πολλές φορές με ακραίο τρόπο, όπως στην περίπτωση των Κυκλάδων). Υπήρξε μια σχετική ανταπόκριση, με την ολιγοήμερη διάθεση υπαλλήλων κεντρικών υπηρεσιών, που όμως δεν αντιμετώπισε ριζικά το οξύτατο αυτό πρόβλημα.

10.4. ΔΙΑΝΟΙΞΗ ΟΔΩΝ ΣΤΗ ΖΩΝΗ ΑΙΓΙΑΛΟΥ – ΠΑΡΑΛΙΑΣ

Ένα ζήτημα που έχει μεγάλη περιβαλλοντική βαρύτητα, είναι αυτό της διάνοιξης οδών/διόδων σε ζώνη αιγιαλού – παραλίας (εξ ολοκλήρου ή κατά ένα τμήμα), προκειμένου να εξυπηρετηθεί η πρόσβαση από ιδιοκτησίες στη θάλασσα¹⁷⁰. Το θέμα αυτό απέκτησε ιδιαίτερη ένταση μετά από πρόσφατη νομοθετική ρύθμιση¹⁷¹, που επέτρεψε τη συνένωση διακριτών ιδιοκτησιών, γεγονός που τώρα επιτρέπει σε μεγάλες ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις και σύνθετα τουριστικά καταλύματα που διαθέτουν όμορες ιδιοκτησίες σε παραθαλάσσιες περιοχές, να δραστηριοποιηθούν στο σύνολο της έκτασης.

Στο πλαίσιο διερεύνησης καταγγελίας για διάνοιξη τέτοιων δρόμων (μερικοί εκ των οποίων ήταν ικανού μήκους και πλάτους, και επιστρωμένοι με υλικό για να διευκολύνεται η διέλευση τροχοφόρων) σε ιδιωτική έκταση στην περιοχή Παπά Ίου, όπου λειτουργεί ξενοδοχείο¹⁷², ο Συνήγορος του Πολίτη απευθύνθηκε στο Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Τόνισε ότι μια τέτοια διάνοιξη, όταν είναι εντός ζώνης αιγιαλού και παραλίας, είναι πλήρως απαγορευμένη. Ακόμα, όμως, και κατά το μέρος που γίνεται εντός αμιγώς ιδιωτικής έκτασης, πρόκειται για μία παρέμβαση με προφανείς περιβαλλοντικές επιπτώσεις, και οφείλει να λαμβάνει περιβαλλοντική αδειοδότηση.

169. Φ.Υ. 263025, 286899 και 344232.

170. Φ.Υ. 326123.

171. Άρθρο 33 του Ν. 4759/2020, όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 236 του Ν. 5037/2023.

172. Φ.Υ. 277313.

Ειδικές αρμοδιότητες

ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ

1. Ο Συνήγορος ως Πλαίσιο για την Προαγωγή της εφαρμογής της Σύμβασης του Ο.Η.Ε. για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες

1.1. ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΜΕ ΤΑ ΣΗΜΕΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑΣ Ο.Τ.Α.

Ο Συνήγορος εγκαινίασε το 2023 τη στενότερη συνεργασία του με τα Σημεία Αναφοράς των Ο.Τ.Α. της χώρας, όπως αυτά ορίστηκαν και ενεργοποιήθηκαν βάσει του άρθρου 71 του Ν. 4488/2017. Συγκεκριμένα, πραγματοποίησε δυο ευρύτερες συναντήσεις εργασίας:

- στις 09.05.2023, στα νέα γραφεία του στη Θεσσαλονίκη, με τη συμμετοχή Σημείων Αναφοράς των Δήμων της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης και
- στις 04.07.2023, στην Αθήνα, στην οποία συμμετείχαν Σημεία Αναφοράς Δήμων από ολόκληρη την Περιφέρεια Αττικής, καθώς και εκπρόσωπος του FRA.

Στόχος των εκδηλώσεων ήταν η γνωριμία των Σημείων Αναφοράς με την Αρχή, καθώς και η ανταλλαγή απόψεων σε ζητήματα εφαρμογής της Σύμβασης. Και οι δυο συναντήσεις κρίθηκαν ιδιαίτερα εποικοδομητικές, τόσο για τον Συνήγορο, όσο και για τα Σημεία Αναφοράς.

Επιπλέον, η Αρχή εκτόνησε και δημοσίευσε την ειδική ετήσια έκθεσή της για την κατάσταση των δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρίες κατά το 2022¹⁷³, ενώ την επόμενη χρονιά θα ετοιμάσει την αντίστοιχη έκθεσή της για το 2023. Ενδεικτικά, ωστόσο, στο πλαίσιο της παρούσας έκθεσης, παρουσιάζονται ήδη τα ακόλουθα:

1.2. ΨΗΦΙΑΚΗ ΚΑΡΤΑ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ

Εντός του 2023 και, κατόπιν νέων παρεμβάσεων του Συνηγόρου, υπήρξαν οι εξής εξελίξεις ως προς τη λειτουργία της Ψηφιακής Κάρτας Αναπηρίας¹⁷⁴, αναφορικά με:

173. Βλέπε <https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/eidikh-ek8esh-2022-or-dikaiwmata-twn-atomwn-me-anaphries>

174. Για το συγκεκριμένο θέμα, βλ. γενικότερα Ειδική Έκθεση για τα Α.Μ.Ε.Α. 2022, σελ. 21.

1. Την ψηφιοποίηση των πιστοποιήσεων αναπηρίας που εκδίδονται από τις στρατιωτικές επιτροπές. Η Αρχή ενημερώθηκε από τη Διεύθυνση Υγειονομικού του Γενικού Επιτελείου Στρατού¹⁷⁵ ότι προχωρεί η συνεργασία μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων (ΥΠ.ΕΘ.Α., Υπουργείο Υγείας, Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης και e – Ε.Φ.Κ.Α.), με στόχο τη δημιουργία του αναγκαίου webservice, σε συνεργασία με το Κέντρο Διαλειτουργικότητας του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης.
2. Τη χρήση της Ψηφιακής Κάρτας Αναπηρίας, αντί της Γνωστοποίησης Αποτελέσματος Πιστοποίησης Αναπηρίας (Γ.Α.Π.Α.) στις περιπτώσεις που χρειάζεται να αποδεικνύεται μόνο το ποσοστό και όχι το είδος της αναπηρίας. Η Γενική Διεύθυνση Κοινωνικής Αλληλεγγύης του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας, ενημέρωσε τον Συνήγορο ότι στην Κ.Υ.Α. που θα εκδοθεί σχετικά με τη διαδικασία έκδοσης Δελτίων Μετακίνησης Α.Μ.Ε.Α. για το έτος 2024, θα συμπεριληφθεί η δυνατότητα κατάθεσης Ψηφιακής Κάρτας Αναπηρίας με τη σήμανση «II», αντί της γνωμάτευσης Υγειονομικής Επιτροπής¹⁷⁶.

1.3. ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ

Ως γενική αποτίμηση από τον χειρισμό των αναφορών του έτους 2023 σχετικά με την άσκηση του δικαιώματος του άρθρου 9 της Σύμβασης για την προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρίες, επισημαίνεται η παρελκυστική τακτική του νομοθέτη να μεταθέτει διαρκώς στο μέλλον τη θέση σε ισχύ των διατάξεων του άρθρου 26 του Ν. 4067/12 («προσβασιμότητα χωρίς φραγμούς για τα άτομα με αναπηρία και τα εμποδιζόμενα άτομα»). Συγκεκριμένα, οι προθεσμίες για την ολοκλήρωση των απαραίτητων διαμορφώσεων προσβασιμότητας σε υφιστάμενα, προ της έναρξης ισχύος του συγκεκριμένου νόμου, κτίρια, την καταγραφή των στοιχείων στη σχετική ηλεκτρονική πλατφόρμα, καθώς και την ενεργοποίηση των προβλεπόμενων κυρώσεων, έλαβαν εκ νέου παράταση μέχρι τις 31.03.2024¹⁷⁷.

Περαιτέρω, εμπόδια στην αποτελεσματική εφαρμογή του δικαιώματος προσβασιμότητας αποτελεί και η μη πρόβλεψη δυνατότητας επιβολής κυρώσεων σε περιπτώσεις που δεν τηρούνται οι επισημάνσεις και οι γνωμοδοτήσεις των Περιφερειακών Επιτροπών Προσβασιμότητας του άρθρου 18 του Ν. 4495/2017 επί μελετών προσβασιμότητας και ελέγχων αιτήσεων εξαιρέσης από την υποχρέωση διαμορφώσεων προσβασιμότητας.

---

175. Με το υπ' αρ. πρωτ. 307924/37064/02.08.2023 έγγραφο αυτής.

176. Έγγραφο με αρ. πρωτ. 101054/17.11.23, Φ.Υ. 332017.

177. Υ.Α. ΥΠΕΝ/Δ ΕΣΣΕΔ Π/34068/570 (Φ.Ε.Κ. Β', 2018 /30.03.2023).

Με τις προαναφερθείσες τακτικές, οι προστατευτικές για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες (και ειδικότερα των ατόμων με κινητική αναπηρία) διατάξεις του εσωτερικού δικαίου, αλλά και εν γένει το δικαίωμα του άρθρου 9 της Σύμβασης, καταλήγουν, εν τέλει, κενό γράμμα¹⁷⁸.

1.4. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

1.4.1. Μεταφορές μαθητών με αναπηρίες στο σχολείο

Γονείς παιδιών με αναπηρίες διαμαρτυρήθηκαν επειδή δεν υλοποιούνται (ή υλοποιούνται με υπέρμετρη καθυστέρηση από την έναρξη του σχολικού έτους) τα δρομολόγια μεταφοράς των παιδιών τους στα σχολεία. Σε αρκετές περιπτώσεις, οι διαδικασίες ανάθεσης των δρομολογίων κηρύσσονται επανειλημμένα άγονες, ενώ επίσης δεν διασφαλίζονται εκπαιδευμένοι συνοδοί/οδηγοί για τους μαθητές με αναπηρία. Αν και η Αρχή απηύθυνε προς τα Υπουργεία Εσωτερικών και Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού συγκεκριμένες προτάσεις για οργανωτικές αλλαγές και ανάληψη νομοθετικής πρωτοβουλίας¹⁷⁹, το πρόβλημα, τουλάχιστον έως τα μέσα Δεκεμβρίου 2023, δεν είχε αντιμετωπιστεί.

1.4.2. Άρση εμποδίων για τη συμμετοχή μαθητή με ε.ε.α. σε σχολικές εκδρομές

Η Αρχή εξέτασε αναφορά γονέα το παιδί του οποίου, μαθητής Γ' λυκείου με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες («ε.ε.α.») και παράλληλη στήριξη, αντιμετώπιζε εμπόδια για τη συμμετοχή του σε σχολικές εκδρομές. Ο Συνήγορος επεσήμανε προς το σχολείο του παιδιού τις προτάσεις του ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. για την ενθάρρυνση των μαθητών, ώστε να συμμετέχουν σε ομαδικές δραστηριότητες, την ειδική νομοθεσία για την εκπαίδευση των παιδιών με ε.ε.α, το νομικό πλαίσιο για της σχολικές εκδρομές ως μέρτσης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, καθώς και τα καθήκοντα των εκπαιδευτικών. Το Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού παρενέβη προς το σχολείο για την επίλυση του προβλήματος¹⁸⁰.

1.4.3. Φοίτηση παιδιών με αναπηρίες σε ιδιωτικά σχολεία

Από τη διερεύνηση αναφορών γονέων παιδιών με αναπηρίες ή/και ε.ε.α. προέκυψε ότι ιδιωτικά σχολεία, με διάφορους άμεσους ή έμμεσους τρόπους, δεν αποδέχονται ή αποπέμπουν παιδιά με αναπηρίες ή/και ε.ε.α. Η Αρχή τόνισε

178. Φ.Υ. 331833.

179. Ενδεικτικά, Φ.Υ. 313954, 324321, 331055, 343601, 343599, κ.ά.

180. Φ.Υ. 335074.

προς το Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού την ανάγκη αυστηρής εφαρμογής της ισχύουσας νομοθεσίας και πρότεινε την αναθεώρηση των κανονισμών εσωτερικής λειτουργίας των ιδιωτικών σχολείων, τη βελτίωση της εποπτείας τους, και την έκδοση της προβλεπόμενης υπουργικής απόφασης για τον καθορισμό των γενικών αρχών των εσωτερικών κανονισμών λειτουργίας. Το Υπουργείο ανταποκρίθηκε θετικά¹⁸¹.

1.5. ΑΔΕΙΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ – ΓΟΝΕΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΒΑΡΙΑ ΝΟΗΤΙΚΗ ΣΤΕΡΗΣΗ, ΣΥΝΔΡΟΜΟ DOWN Η Δ.Α.Δ.

Ο Συνήγορος έλαβε αναφορά από δημόσιους υπαλλήλους – γονείς παιδιών με βαριά νοητική στέρωση ή σύνδρομο Down ή διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές (Δ.Α.Δ.), οι οποίοι, προκειμένου να λάβουν την, προβλεπόμενη από τον δημοσιούπαλληλικό κώδικα, ειδική άδεια των 22 ημερών, ήταν υποχρεωμένοι να υποβάλλουν κάθε έτος στην υπηρεσία τους γνωμάτευση δημοσίου νοσοκομείου, στην οποία να δηλώνεται η ανωτέρω πάθηση του παιδιού. Ωστόσο, στις περιπτώσεις που υφίστατο πιστοποίηση ΚΕ.Π.Α. σε ισχύ, στην οποία αναφερόταν και η πάθηση και το ποσοστό αναπηρίας, δεν δικαιολογείται η ανάγκη να προσκομίζεται ετησίως και πρόσθετη γνωμάτευση. Κατόπιν αλληλογραφίας με το Υπουργείο Εσωτερικών, η Αρχή ενημερώθηκε τελικά για την έκδοση εγκυκλίου που επέλυσε το ζήτημα¹⁸². Συνεπώς πλέον, εφόσον η σχετική πιστοποίηση ΚΕ.Π.Α. βρίσκεται σε ισχύ κατά τη χρονική στιγμή που ο υπάλληλος αιτείται την ειδική άδεια, δεν απαιτείται η προσκόμιση, σε ετήσια βάση, της προαναφερθείσας γενικά προβλεπόμενης γνωμάτευσης¹⁸³.

2. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως φορέας για την Ίση Μεταχείριση

2.1. ΑΓΑΘΑ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Στο πλαίσιο των ειδικών αρμοδιοτήτων του Συνηγόρου, εντάσσεται και η αρμοδιότητά του ως φορέα της ίσης μεταχείρισης για: α) την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρι-

---

181. Φ.Υ. 336259, 337845 και 331613. Βλ. επίσης και <https://www.synigoros.gr/el/category/paidi/post/synopsh-diamesolabhshs-or-foithsh-paidiwn-me-anaphries-se-idiwtika-sxoleia>.

182. Υπ' αριθμ. πρωτ. ΔΙΔΑΔ/Φ.69/13/οικ.13594/26.08.2022 εγκύκλιος (ΑΔΑ: 6ΠΡΧ46ΜΤΛ6-43Υ).

183. Φ.Υ. 317203.

σης ανδρών και γυναικών (Οδηγία 2006/54/EK), β) την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης, ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου (Οδηγίες 2000/43/EK και 2000/78/EK) στην απασχόληση και την εργασία και γ) για την εφαρμογή των προβλεπόμενων για την ελεύθερη κυκλοφορία και την ισότιμη μεταχείριση των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Οδηγίας 2014/54/ΕΚ). Το βασικό πεδίο στο οποίο αναπτύσσεται η αρμοδιότητα της Αρχής, ως φορέα ίσης μεταχείρισης, είναι αυτό της εργασίας και απασχόλησης, χωρίς να γίνεται διάκριση ανάμεσα στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. Το γεγονός αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό, καθώς συνιστά εξαίρεση από τη συνήθη αρμοδιότητα της Αρχής που εστιάζεται κυρίως στον δημόσιο τομέα¹⁸⁴.

Πέρα από το πεδίο της εργασίας και της απασχόλησης, η νομοθεσία προβλέπει την αρμοδιότητα της Αρχής για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης και στα αντικείμενα της εκπαίδευσης, στέγασης, κοινωνικής προστασίας, κοινωνικών παροχών και της πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες, μόνο όμως για συγκεκριμένους λόγους διάκρισης. Μέχρι πρόσφατα, οι λόγοι αυτοί αφορούσαν μόνο σε διακρίσεις λόγω φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής και γενεαλογικών καταβολών¹⁸⁵. Ακόμη και αν φαίνεται, εκ πρώτης όψεως, οξύμωρο το να μην ισχύει το ίδιο επίπεδο προστασίας για όλα τα χαρακτηριστικά διάκρισης, υπενθυμίζεται ότι, η επιλογή και η στάθμιση ανήκει στο νομοθέτη, και, στην περίπτωση της ίσης μεταχείρισης, του υπερεθνικού και κυρίως, του ενωσιακού νομοθέτη.

Πρόσφατα ωστόσο, με το άρθρο 3 του Ν. 5023/2023 (Φ.Ε.Κ. Α', 34), επήλθε διεύρυνση στην εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης στα αντικείμενα της εκπαίδευσης, στέγασης, κοινωνικής προστασίας, κοινωνικών παροχών και πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες.

Η νέα ρύθμιση είναι αποτέλεσμα επιλογής του εθνικού νομοθέτη, στην οποία οδηγήθηκε, λαμβάνοντας υπόψη τις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει η χώρα με

---

184. Με εξαίρεση επίσης την ειδική αρμοδιότητα του Συνηγόρου για την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού.

185. Η προστασία από διάκριση στα αγαθά και τις υπηρεσίες λόγω φύλου αποτελεί αντικείμενο της Οδηγίας 2004/113/EK, ωστόσο ο Συνήγορος του Πολίτη δεν έχει αρμοδιότητα για τη διερεύνηση αυτού του αντικειμένου.

την κύρωση της, υπερνομοθετικής ισχύος¹⁸⁶, Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία. Στην αιτιολογική έκθεση του νόμου, αναφέρεται ρητά ότι σκοπός των νέων διατάξεων είναι: α) η προώθηση της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία ή χρόνια πάθηση στην κοινωνική και οικονομική ζωή της χώρας, μέσω της κατοχύρωσης της γενικής αρχής της ίσης μεταχείρισης, β) η απαλοιφή υποτιμητικών και στερεοτυπικών εκφράσεων για τα άτομα με αναπηρία στα βασικά νομοθετήματα και η εναρμόνισή τους με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία και γ) η άμεση και αποτελεσματική πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στη δικαιοσύνη¹⁸⁷. Εξάλλου, στις τελικές παρατηρήσεις και συστάσεις της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, αναφέρεται η απουσία ολοκληρωμένου νομοθετικού πλαισίου που να εγγυάται την ίση μεταχείριση και την προστασία από τις διακρίσεις, συμπεριλαμβανομένης της παροχής ειδικών μέτρων και εξατομικευμένης υποστήριξης, καθώς και της προστασίας από την άρνηση εύλογων προσαρμογών, ιδίως σε βασικούς τομείς, όπως η εκπαίδευση, η κοινωνική προστασία και η παροχή αγαθών και υπηρεσιών.

Για την Αρχή, η σημαντική αλλαγή, σε σχέση με την αρμοδιότητά της, αφορά κυρίως στο πεδίο των αγαθών και υπηρεσιών που παρέχονται κατά κανόνα από τον ιδιωτικό τομέα, καθώς τα υπόλοιπα αντικείμενα (κοινωνική προστασία, κοινωνικές παροχές και διευκολύνσεις και εκπαίδευση) παρέχονται από τον δημόσιο τομέα και εντάσσονται στο πεδίο της διαμεσολαβητικής της αποστολής, υπό τη γενική της αρμοδιότητα. Στα αγαθά και τις υπηρεσίες, όμως, έχει πλέον τη δυνατότητα διαμεσολαβητικής παρέμβασης όταν τίθεται υπόψη της παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης λόγω αναπηρίας.

Στο πλαίσιο αυτό, εξέτασε **αναφορές** ατόμων με αναπηρία¹⁸⁸, που διαμαρτύρονταν για τον τρόπο εξυπηρέτησής τους από τραπεζικό ίδρυμα, με αποτέλεσμα

---

186. Η χώρα μας κύρωσε την ανωτέρω Σύμβαση και το Προαιρετικό Πρωτόκολλο με τον Ν. 4074/2012 (Φ.Ε.Κ. Α', 88). Κατά συνέπεια, οι ρυθμίσεις της Σύμβασης, όχι μόνο αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού δικαίου, αλλά και υπερισχύουν έναντι κάθε αντίθετης διάταξης νόμου, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 28 του Συντάγματος. Επίσης, η Σύμβαση έχει κυρωθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση με αποτέλεσμα να προσδίδεται σε αυτήν ισχύς κοινοτικού δικαίου. Με τον Ν. 4488/2017 (Φ.Ε.Κ. Α', 137) και ειδικότερα τα άρθρα 59 – 74, θεσπίστηκε ένα γενικό πλαίσιο ρυθμίσεων κατ' εφαρμογή των διατάξεων της Σύμβασης, με σκοπό την άρση των εμποδίων που δυσχεραίνουν την πλήρη και ισότιμη συμμετοχή των ΑμεΑ στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας. Με το άρθρο 73 ορίσθηκε ο Συνήγορος ως το πλαίσιο προαγωγής της εφαρμογής της Σύμβασης.

187. Σημειώνεται ότι ο Ν. 5023/2023 περιλαμβάνει τροποποιήσεις του Αστικού Κώδικα, Ποινικού Κώδικα, Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, Κώδικα Συμβολαιογράφων και Ν. 4488/2017, προκειμένου να εναρμονιστούν με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία.

188. Φ.Υ. 333060, 333814 και 335714.

την ταλαιπωρία τους, και υπέβαλαν το ερώτημα εάν ισχύει η προτεραιότητα για τα άτομα με αναπηρία στον τραπεζικό τομέα.

Με έγγραφη παρέμβασή του προς την Ένωση Ελληνικών Τραπεζών και την τράπεζα στην οποία αφορούσαν τα παράπονα, ο Συνήγορος επισήμανε καταρχάς την αλλαγή του νομοθετικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση με το άρθρο 3 του Ν. 5023/2023 και τόνισε ότι το ζήτημα της εξυπηρέτησης των ατόμων με αναπηρία στις τραπεζικές υπηρεσίες εντάσσεται στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες, για την οποία ισχύει υποχρέωση, βάσει των διατάξεων της Σύμβασης και του Ν. 4488/2017, για λήψη μέτρων εύλογων προσαρμογών που θα διευκολύνουν την πρόσβαση αυτή. Η διαμόρφωση ελάχιστων προτύπων για την προσβασιμότητα στις τραπεζικές υπηρεσίες των ατόμων με (οπτική ή άλλη) αναπηρία, έχει κριθεί ως αναγκαίο μέτρο για την πρόληψη διακρίσεων λόγω αναπηρίας, από την αρμόδια επιτροπή του Ο.Η.Ε. για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Επιπλέον, με την υπ' αριθμ. 16966/2023 Κ.Υ.Α. (Φ.Ε.Κ. Β', 932), με αντικείμενο το ψηφιακό μητρώο ατόμων με αναπηρία και το υποσύστημα κάρτας αναπηρίας, ορίζεται ρητά ότι, μια από τις βασικές λειτουργίες της κάρτας αναπηρίας για τους κατόχους της, δηλαδή τα άτομα με αναπηρία, είναι η κατά προτεραιότητα εξυπηρέτησή τους (άρθρο 20 παρ. 1).

Κατόπιν αυτών, η Αρχή ζήτησε από την Ένωση Ελληνικών Τραπεζών ενημέρωση για τυχόν κατευθυντήριες οδηγίες με αντικείμενο την παροχή τραπεζικών υπηρεσιών στα άτομα με αναπηρία και το ενδεχόμενο αναθεώρησης – επικαιροποίησης του Κώδικα Τραπεζικής Δεοντολογίας, κατά τρόπο που να συνάδει με το σύγχρονο νομικό πλαίσιο για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και τη διασφάλιση ισότιμης πρόσβασης στις τραπεζικές υπηρεσίες. Η Ελληνική ένωση Τραπεζών απάντησε με εκτενή αναφορά στα μέτρα που λαμβάνονται για τη βελτίωση των, παρεχόμενων στα άτομα με αναπηρία, τραπεζικών υπηρεσιών.

3. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως φορέας προαγωγής των Δικαιωμάτων του Παιδιού

Το 2023 ο Συνήγορος, αναγνωρίζοντας τις επιτακτικές ανάγκες ενδυνάμωσης των επαγγελματιών που δραστηριοποιούνται στην εκπαίδευση και στην παιδική προστασία, εστίασε ιδιαίτερα στην επιμόρφωσή τους, καθώς και στην ενίσχυση της διασύνδεσης της Αρχής με υπηρεσίες και φορείς του πεδίου.

Η Αρχή διοργάνωσε τον Μάιο επιμορφωτική εκδήλωση για εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στη Θεσσαλονίκη, με στόχο την εξοικείωση των σχολικών μονάδων με τις αρμοδιότητες και τον ρόλο του Συνηγόρου, την παροχή οδηγιών για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της ενδοσχολικής και ενδοοικογενειακής βίας και την ανάδειξη πρακτικών για την οι-

κοδόμηση του δημοκρατικού σχολείου – σύμφωνα με τις αρχές του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη δημοκρατική εκπαίδευση, αλλά και τις προτάσεις του Συνηγόρου¹⁸⁹, που έχουν δημοσιευθεί από το 2015. Περαιτέρω, τον Οκτώβριο και τον Νοέμβριο, ο Συνήγορος διοργάνωσε και υλοποίησε κύκλο επιμορφωτικών εργαστηρίων που απευθύνονταν σε Συμβούλους Εκπαίδευσης ΠΕ30 και κοινωνικούς λειτουργούς σχολικών μονάδων, σε συνεργασία με τους Συμβούλους Εκπαίδευσης ΠΕ30 Δ.Π.Ε. Πειραιά και Δ.Π.Ε. Γ' Αθήνας. Συνολικά, η Αρχή συμμετείχε σε πάνω από εβδομήντα (70) εκδηλώσεις επιμορφωτικού χαρακτήρα ή και ευαισθητοποίησης, σχετικές με την προστασία και προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού.

Ο Συνήγορος εστίασε και το 2023 στην ανάδειξη της φωνής των παιδιών, σε συμμόρφωση με το άρθρο 12 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Δ.Σ.Δ.Π.). Η Ομάδα Εφήβων Συμβούλων του Συνηγόρου ξεκίνησε συναντήσεις τον Μάρτιο, εστιάζοντας στην ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχουν οι Ανεξάρτητες Αρχές για τα Παιδιά και σε τρόπους βελτίωσης της λειτουργίας τους, ιδίως στους άξονες της προσβασιμότητας, αναγνωρισιμότητας και αποτελεσματικότητας των παρεμβάσεων. Οι συστάσεις που διατύπωσαν οι έφηβοι Σύμβουλοι για την ενίσχυση του ρόλου των Συνηγόρων του Παιδιού στην Ευρώπη, μεταφέρθηκαν από τους εκπροσώπους της ελληνικής ομάδας στο φόρουμ του Ευρωπαϊκού Δικτύου Εφήβων Συμβούλων¹⁹⁰, που πραγματοποιήθηκε στη Μάλτα τον Ιούλιο, και στο ετήσιο Συνέδριο του Ευρωπαϊκού Δικτύου Συνηγόρων του Παιδιού (ENOC), που πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες το Σεπτέμβριο. Το ENOC, κατά την πάγια πρακτική του, συμπεριέλαβε τις απόψεις των παιδιών στην ετήσια δήλωσή του¹⁹¹.

Η Αρχή, επίσης, τον Σεπτέμβριο συμμετείχε ενεργά στο 11ο Athens Democracy Forum, όπου, σε συνεργασία με το Democracy & Culture Foundation και την UNICEF, υποστήριξε 29 εφήβους απ' όλο τον κόσμο, ως προς την προετοιμασία και ενδυνάμωσή τους για τη συμμετοχή στις εργασίες του Forum. Οι έφηβοι είχαν την ευκαιρία να μοιραστούν τις απόψεις και προτάσεις τους για καίρια παγκόσμια ζητήματα, που καθορίζουν την εκπροσώπηση των νέων και την ουσιαστική συμμετοχή τους στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Ο Συνήγορος συμμετείχε και στην Επιστημονική Επιτροπή της Βουλής των Εφή-

---

189. Οι προτάσεις του Συνηγόρου για τη δημοκρατική λειτουργία του σχολείου και την εκπαίδευση στα δικαιώματα είναι διαθέσιμες εδώ: <https://old.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.organwtika.295259>.

190. Οι συστάσεις των Ευρωπαίων Εφήβων Συμβούλων ως προς τις Ανεξάρτητες Αρχές για τα Παιδιά, είναι διαθέσιμες εδώ: <https://enoc.eu/wp-content/uploads/ENYA-2023-report.pdf>.

191. Η κοινή δήλωση των Ευρωπαίων Συνηγόρων του Παιδιού είναι διαθέσιμη εδώ: <https://enoc.eu/wp-content/uploads/ENOC-2023-Statement-on-Strengthening-ICRIs-FV.pdf>.

βων. Η Επιτροπή ανέλαβε την εποπτεία των σχολικών ομάδων που συμμετείχαν στο πρόγραμμα, καθώς και την προετοιμασία των εφήβων βουλευτών στο πλαίσιο της ΚΖ' Συνόδου. Η Σύνοδος εστίασε στη θεματική της βίας και της προστασίας σε διαφορετικά πεδία εκδήλωσής της, και ολοκληρώθηκε τον Σεπτέμβριο με τις κοινοβουλευτικές διαδικασίες, στις οποίες συμμετείχαν οι έφηβοι βουλευτές.

Ο Συνήγορος – παρά το επιβαρυσμένο πρόγραμμά του – επισκέφθηκε περισσότερες από 50 σχολικές μονάδες όλης της επικράτειας στη διάρκεια της σχολικής χρονιάς και δούλεψε με πάνω από 1.300 μαθήτριες και μαθητές, ώστε να ευαισθητοποιήσει παιδιά και εκπαιδευτικούς ως προς το περιεχόμενο της Δ. Σ.Δ.Π., αλλά και να ακούσει προσεκτικά τους προβληματισμούς, τις ανησυχίες και προτάσεις τους.

Περαιτέρω, ο Συνήγορος κράτησε ανοιχτό διάλογο επικοινωνίας με γονείς, εκπαιδευτικούς και παιδιά, μέσω της τηλεφωνικής γραμμής για το Παιδί, η οποία το 2023 δέχθηκε πάνω από 620 κλήσεις. Στις κλήσεις αυτές καταγράφηκαν παραβιάσεις που εν τέλει υποβλήθηκαν ως αναφορά στην Αρχή, αλλά και απορίες που σχετίζονται με την καθημερινότητα των σχέσεων παιδιών – ενηλίκων.

Επιπλέον τον Νοέμβριο, ο Συνήγορος συμμετείχε στη διοργάνωση εκδήλωσης δικτύωσης, από κοινού με την οργάνωση Children of Prisoners Europe, προκειμένου να φέρει κοντά αρμόδιες υπηρεσίες και φορείς, με στόχο την κατάστρωση ενός οδικού χάρτη για την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών με γονείς κρατούμενους, σε ευθυγράμμιση με τη σύσταση CM/Rec (2018) 5 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Τον Δεκέμβριο, ο Συνήγορος διοργάνωσε εκδήλωση, σε συνεργασία με την Επιτροπή Προστασίας Ανήλικων του άρθρου 7α του Ν. 2251/1994 (όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 21 του Ν. 5019/2023), με στόχο την ευαισθητοποίηση φορέων και υπηρεσιών σε ζητήματα προστασίας της ψυχικής υγείας των ανήλικων καταναλωτών.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ο Συνήγορος συμμετείχε στην ομάδα εργασίας του ENOC, που επέβλεψε τη διεξαγωγή έρευνας και τη σύνταξη έκθεσης, αναφορικά με τον ρόλο των Ανεξάρτητων Αρχών για τα Παιδιά στην Ευρώπη. Ακόμη η Αρχή, μέσω της Βοηθού Συνηγόρου για τα Δικαιώματα του Παιδιού, συμμετείχε σε συναντήσεις που πραγματοποίησε το Bureau του ENOC με εκπροσώπους του Συμβουλίου της Ευρώπης και με την Επίτροπο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, κ. Dunja Mijatovic. Στη συζήτηση με την τελευταία υπογραμμίστηκε – μεταξύ πολλών άλλων – η ανάγκη συντονισμού των θεσμικών προσπαθειών για την εισαγωγή υποχρεωτικού και συνεκτικού μαθήματος σεξουαλικής αγωγής σε όλα τα ευρωπαϊκά σχολεία.

Τον Μάιο, η Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη για τα Δικαιώματα του Παιδιού συμμετείχε σε διαδικτυακή πρωτοβουλία ευαισθητοποίησης του Child Friendly Justice European Network (CFJ-EN) για την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών διαφορετικού σεξουαλικού προσανατολισμού, έκφρασης ή ταυτότητας φύλου. Ακόμη, τον Οκτώβριο η Βοηθός ορίστηκε ως η κεντρική ομιλήτρια στο ετήσιο συνέδριο του CFJ – EN, που έλαβε χώρα στη Γένοβα και επικεντρώθηκε στην πρόσβαση των παιδιών μεταναστευτικού προφίλ στα ευρωπαϊκά συστήματα δικαιοσύνης.

Τέλος, και το 2023, συνεχίστηκε η δράση των Δικτύων για τα Δικαιώματα των Παιδιών που Μετακινούνται¹⁹² και για την Εναλλακτική Φροντίδα και Αποϊδρυματοποίηση¹⁹³, που έχουν συγκροτηθεί από τον Συνήγορο, με στόχο τη δημιουργία συναντίληψης στο πεδίο, ως προς την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών, τον συντονισμό και την ανταλλαγή καλών πρακτικών και εμπειρίας μεταξύ οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών, δημόσιων υπηρεσιών και επιστημονικών φορέων.

4. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως μηχανισμός εξωτερικού ελέγχου αναγκαστικών επιστροφών αλλοδαπών

Ο Συνήγορος του Πολίτη αποτελεί τον εθνικό μηχανισμό εξωτερικού ελέγχου που προβλέπεται από την ευρωπαϊκή Οδηγία επιστροφών, για της αναγκαστικές επιστροφές πολιτών τρίτων χωρών στις χώρες καταγωγής τους¹⁹⁴. Οι συνταγματικές εγγυήσεις ανεξάρτητης λειτουργίας της Αρχής διασφαλίζουν την ουσιαστική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των αλλοδαπών, αλλά και την, αναγκαία σε ένα κράτος δικαίου, λογοδοσία και διαφάνεια των αστυνομικών επιχειρήσεων επιστροφής.

---

192. Στο Δίκτυο για τα Δικαιώματα των Παιδιών που Μετακινούνται συμμετέχουν Διεθνείς Οργανισμοί, όπως η UNICEF, η Ύπατη Αρμοστέα του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες, και 22 Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, που δραστηριοποιούνται στο πεδίο.

193. Στο Δίκτυο για την Εναλλακτική Φροντίδα και Αποϊδρυματοποίηση συμμετέχουν οι ακόλουθοι φορείς: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, Κέντρο Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφέρειας Αττικής, Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργιών Ελλάδος, UNICEF, Άρσις, Παιδικά Χωριά SOS, Χαμόγελο του Παιδιού, Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Ρίζες Α.Μ.Κ.Ε., Εξέλιξη Ζωής, Κέντρο Παιδιού και Εφήβου Χίου, Χατζηκυριάκειο Ίδρυμα Παιδικής Προστασίας, Tandem, ομάδες και δίκτυα αναδόχων γονέων, κ.ά.

194. Άρθρο 8 παρ. 6 της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών και άρθρο 23 παρ. 6 του Ν. 3907/2011, που την ενσωμάτωσε στην ελληνική έννομη τάξη.

4.1. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ως προς τις αναγκαστικές επιστροφές, τα, διαβιβασθέντα από την ΕΛ.ΑΣ., στοιχεία για το 2023 εμφανίζουν τις αναγκαστικές επιστροφές στα ίδια περίπου επίπεδα με το ίδιο αντίστοιχο διάστημα του 2022:

Συγκεκριμένα, τους πρώτους 10 μήνες του 2023 πραγματοποιήθηκαν 2.243 αναγκαστικές επιστροφές, και αντίστοιχα 2.168 για το 2022. Ωστόσο, το σύνολο των αναγκαστικών επιστροφών κατά το προηγούμενο έτος εμφάνιζε μείωση κατά 15,6%, σε σχέση με το 2021, ενώ, ήδη το 2021, είχε μειωθεί κατά 25% σε σχέση με το 2020¹⁹⁵.

Ως προς την διοικητική κράτηση, τα, διαβιβασθέντα από την ΕΛ.ΑΣ., στοιχεία για το 2023 εμφάνισαν μείωση σε σχέση με το προηγούμενο έτος:

Ειδικότερα, την 01.11.2023 κρατούνταν διοικητικά 2.511 αλλοδαποί, εκ των οποίων 2.157 σε Προαναχωρησιακά Κέντρα και 354 σε Αστυνομικά Τμήματα. Το 2023 ήταν η πρώτη χρονιά που ο συνολικός αριθμός των κρατούμενων ήταν κάτω από 3.000 (την 01.11.2022 ήταν 3.545, την 01.11.2021 ήταν 3.072 και περίπου 4.000 τα προηγούμενα έτη).

4.2. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΕΠΙΣΤΡΟΦΩΝ

Το 2023 ο Συνήγορος του Πολίτη επισκέφτηκε:

- τα Προαναχωρησιακά Κέντρα Αμυγδαλέζας και Κορίνθου, καθώς και
- τα κρατητήρια της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης στη Μενεμένη και διαφόρων αστυνομικών τμημάτων για τη διοικητική κράτηση αλλοδαπών (Τμήματα Διαχείρισης Μετανάστευσης Αγίου Αθανασίου και Θέρμης, Τμήμα Ασφαλείας Πατησίων).

Ο Συνήγορος μετείχε το 2023, με στελέχη του ως παρατηρητές, σχεδόν στο σύνολο των Κοινών Ευρωπαϊκών Επιχειρήσεων (αεροπορικής) επιστροφής, τις οποίες διοργάνωσε ή στις οποίες συμμετείχε η ΕΛ.ΑΣ. με άλλα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ως εξής:

- 8 Κοινές Ευρωπαϊκές Επιχειρήσεις Επιστροφής (JRO)¹⁹⁶, υπό τον συντονισμό του FRONTEX, προς το Πακιστάν και τη Γεωργία.

195. Δεδομένης και της αναστολής των επανεισοχών βάσει της Κοινής Δήλωσης ΕΕ – Τουρκίας από τη Λέσβο από 19.03.2020.

196. Η ΕΛ.ΑΣ. δεν διοργάνωσε Εθνικές Επιχειρήσεις Επιστροφής (NRO) κατά το 2023.

Επίσης ο Συνήγορος μετείχε δειγματοληπτικά σε:

- 3 χερσαίες επιχειρήσεις αναγκαστικής απομάκρυνσης από τη Θεσσαλονίκη προς την Αλβανία.
- 1 χερσαία επιχείρηση επανεισοχής από τη Θεσσαλονίκη προς την Τουρκία.

Στο σύνολο των επιχειρήσεων επιστροφής, ο Συνήγορος διαπιστώνει την καλή οργάνωση και συνεργασία με τους αρμόδιους φορείς, εμμένει ωστόσο στις επισημάνσεις του για την ανάγκη της έγκαιρης ενημέρωσης των αλλοδαπών για την απομάκρυσή τους από τη χώρα και την ουσιαστική – και όχι δια συνεντεύξεως – ιατρική εξέταση προς διάγνωση της ικανότητας ταξιδιού όλων των επιστρεφόμενων (fit to travel). Παραμένουν, επίσης, βασικές ελλείψεις στην υποδομή, λ.χ. παλαιά οχήματα μεταγωγής ή ακατάλληλα, τύπου κλούβας, ή και στην οργάνωση, λ.χ. έλλειψη, στα περισσότερα Προαναχωρησιακά Κέντρα, διερμηνείας στις κυριότερες γλώσσες των διοικητικά κρατούμενων, μη κατάλληλη προετοιμασία των χώρων και των διαδικασιών πριν την έναρξη της επιχείρησης. Θετική, ωστόσο, είναι η αποτίμηση της εξατομικευμένης κρίσης επιβολής μέσων δέσμευσης στους επιστρεφόμενους.

Το 2023 συνεχίστηκε το φαινόμενο της κράτησης αλλοδαπών, για τους οποίους δεν διαφαίνεται εύλογη προοπτική απομάκρυνσης¹⁹⁷. Η αναστολή επανεισοχών στην Τουρκία¹⁹⁸ και η κράτηση εν όψει επιστροφής σε χώρες όπου δεν πραγματοποιούνται επιστροφές (π.χ. Αφγανιστάν), δημιουργούν ερωτηματικά ως προς τη νομιμότητα της κράτησης για την επίτευξη της επιστροφής.

Ο Συνήγορος σημείωσε, επίσης, ότι, κατά την εφαρμογή των αποφάσεων διοικητικής κράτησης, δεν έχει εμπεδωθεί η βασική αρχή της Οδηγίας Επιστροφών, ότι η Διοίκηση οφείλει να επιδεικνύει τη «δέουσα επιμέλεια» για την υλοποίηση της απομάκρυνσης. Η ταχύτερη κρίση των περιπτώσεων, στις οποίες δεν είναι εφικτός ο επαναπατρισμός, αλλά και η ταχύτερη προώθηση της διαδικασίας, στις περιπτώσεις που η επιστροφή στη χώρα καταγωγής μπορεί να πραγματοποιηθεί, θα συνέβαλαν στην προστασία των δικαιωμάτων και στην ορθολογικότερη λειτουργία του συστήματος κράτησης εν όψει επιστροφής.

Επιπλέον, για το 2023 παρέμεινε το πρόβλημα ότι οι 3 στους 20 διοικητικά κρατούμενους δεν κρατούνταν σε Προαναχωρησιακά Κέντρα, αλλά σε Αστυνομικά Τμήματα, χώρους παντελώς ακατάλληλους για το διοικητικό μέτρο της κράτησης εν όψει επιστροφής, όπως επιβεβαιώνεται από τις αυτοψίες του Συνηγόρου του Πολίτη, αλλά και από την πάγια νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α.

197. Όπως επιτάσσει η Οδηγία Επιστροφών στο άρ. 15, το οποίο προβλέπει ότι η διοικητική κράτηση επιβάλλεται όταν είναι αναγκαίο μέτρο για να διασφαλιστεί η πραγματοποίηση της αναγκαστικής επιστροφής.

198. Από 19.03.2020.

4.3. ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Ως εθνικός μηχανισμός για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στις επιστροφές, ο Συνήγορος συνεργάζεται επίσης με τον **Υπεύθυνο Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του FRONTEX** που του κοινοποιεί, σύμφωνα με τον σχετικό ευρωπαϊκό Κανονισμό (άρ. 111 παρ. 4 Κανονισμού ΕΕ 2019/1896), τις καταγγελίες για παραβίαση δικαιωμάτων σε επιχειρήσεις του FRONTEX από πράξεις των εμπλεκόμενων οργάνων του κράτους – μέλους (επανεισδοχές, επαναπροωθήσεις, κ.ά.).

Ο Συνήγορος, όπως προβλέπει ο Κανονισμός ΕΕ 2019/1896 για τους εθνικούς μηχανισμούς εξωτερικού ελέγχου, συνεχίζει να μετέχει με 8 στελέχη του στην **ευρωπαϊκή δεξαμενή παρατηρητών** (EU Pool of Monitors) του FRONTEX για τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις αναγκαστικής επιστροφής, διατηρώντας παράλληλα τις επιφυλάξεις του για το γεγονός ότι η ευρωπαϊκή δεξαμενή εσωτερικοποιεί τον έλεγχο των επιστροφών που συντονίζει, αλλά και ελέγχει, ο FRONTEX. Για τον λόγο αυτό, ο Συνήγορος συνεχίζει τη συνεργασία με ομόλογους του ανεξάρτητους θεσμούς άλλων κρατών – μελών στις Ε.Ε. για την ενίσχυση της διαφάνειας στις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις, στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας δικτύωσης που έχει αναλάβει («**Πρωτοβουλία του Ναυπλίου**»), την οποία στηρίζει το Συμβούλιο της Ευρώπης.

Τέλος, ο Συνήγορος παρακολουθεί τις εξελίξεις του **Ευρωπαϊκού Συμφώνου για τη Μετανάστευση και το Άσυλο**, το οποίο είχε προτείνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2020. Στα τέλη του 2023, το Συμβούλιο της Ε.Ε. και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατέληξαν σε πολιτική συμφωνία για τη μετανάστευση και το άσυλο, μέσω μιας σειράς Κανονισμών που θα επηρεάσουν και τη διαχείριση των επιστροφών. Ο Συνήγορος σημειώνει ότι η διαδικασία επιστροφών, για να είναι αποτελεσματική, θα πρέπει να διασφαλίζει τον πλήρη σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων – βάσει του ενωσιακού και διεθνούς δικαίου – και να τηρεί τις αρχές που αναγνωρίζονται από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. Προς τον σκοπό αυτό, ο αποτελεσματικός έλεγχος της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στα σύνορα από ανεξάρτητο μηχανισμό αποτελεί ζητούμενο, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. (FRA)¹⁹⁹, μέσω της αξιοποίησης της υφιστάμενης αρμοδιότητας και τεχνογνωσίας εθνικών Μηχανισμών, όπως ο Συνήγορος, με τα μέγιστα εχέγυα ανεξαρτησίας.

---

199. European Union Agency for Fundamental Rights, Establishing national independent mechanisms to monitor fundamental rights compliance at EU external borders: practical guidance στο <https://fra.europa.eu/en/publication/2022/border-rights-monitoring>.

5. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως εθνικός μηχανισμός διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας

Ο Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (εφεξής Ε.ΜΗ. ΔΙ.Π.Α.) συστάθηκε με τον Ν. 4443/2016, με την ανάθεση στον Συνήγορο του Πολίτη της ειδικής αρμοδιότητας να λειτουργεί ως παράλληλος, εξωτερικός και ανεξάρτητος μηχανισμός ελέγχου και έρευνας καταγγελιών για περιστατικά αυθαιρεσίας στα σώματα ασφαλείας. Με αφετηρία τον Ιούνιο του 2017, και διανύοντας πλέον τον έβδομο χρόνο άσκησης της συγκεκριμένης αρμοδιότητας, ο Συνήγορος του Πολίτη συλλέγει, καταγράφει, αξιολογεί και διερευνά ή προωθεί προς άσκηση πειθαρχικού ελέγχου στις αρμόδιες υπηρεσίες, καταγγελίες για πράξεις, ενέργειες ή παραλείψεις του ένστολου προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας, του Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής, του Πυροσβεστικού Σώματος, αλλά και των υπαλλήλων των καταστημάτων κράτησης, οι οποίες εκδηλώθηκαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους ή κατά κατάχρηση της ιδιότητάς τους και αφορούν σε βασανιστήρια και άλλες προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, κατά την έννοια του άρθρου 137Α του Ποινικού Κώδικα, παράνομες εκ προθέσεως προσβολές κατά της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας, της υγείας και της προσωπικής ή γενετήσιας ελευθερίας, παράνομη χρήση πυροβόλου όπλου και παράνομη συμπεριφορά, για την οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι διενεργήθηκε με ρατσιστικό κίνητρο ή η οποία ενέχει άλλου είδους διακριτική μεταχείριση. Ο Εθνικός Μηχανισμός επιλαμβάνεται υποθέσεων μετά από γραπτή επώνυμη καταγγελία, αυτεπάγγελτα ή κατόπιν παραπομπής από τον αρμόδιο Υπουργό ή Γενικό Γραμματέα. Η δράση του εποπτεύεται και συντονίζεται από τον ίδιο τον Συνήγορο του Πολίτη και η λειτουργία του διέπεται από σχετικό Κανονισμό (Φ10/23145/2020, Φ.Ε.Κ. Β', 2359).

Ασκώντας την εν λόγω ειδική αρμοδιότητα, ο Συνήγορος του Πολίτη αξιολογεί τις καταγγελίες που φθάνουν ενώπιόν του και αποφασίζει είτε να τις διερευνήσει ο ίδιος, είτε να τις προωθήσει προς διερεύνηση στα αρμόδια πειθαρχικά όργανα, παρακολουθώντας στη συνέχεια την πειθαρχική διαδικασία. Στη δεύτερη περίπτωση, αποτιμά την πληρότητα της εσωτερικής διοικητικής εξέτασης, μόλις αυτή ολοκληρωθεί, και μπορεί με πόρισμά του να την αναπέμψει προς συμπλήρωση. Ενδεχόμενη απόκλιση από το διατακτικό των πορισμάτων του, επιτρέπεται μόνο με ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία. Με τον Ν. 4662/2020, ο Συνήγορος του Πολίτη ενισχύθηκε με ουσιαστικές εξουσίες προανακριτικού οργάνου και εξοπλίστηκε με τη δυνατότητα αναπομπής υποθέσεων στον αρμόδιο Υπουργό, όταν διαπιστώνει απόκλιση με ανεπαρκή αιτιολογία από το πόρισμά του, για τις εκ του νόμου ενέργειες του τελευταίου ως πειθαρχικά προϋσταμένου. Παράλληλα, ο Συνήγορος λειτουργεί ως εθνικός μηχανισμός εκτέλεσης αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α) σε βάρος της Ελλάδας, για παράβαση των διατάξεων της Ευρω-

παϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Σ.Δ.Α.), λόγω ελλείψεων της πειθαρχικής διαδικασίας, έχοντας τη δυνατότητα να αποφασίσει την επανάληψη της πειθαρχικής έρευνας.

Κατά τη διάρκεια του 2023, υποβλήθηκαν στον Συνήγορο του Πολίτη ως Ε.ΜΗ. ΔΙ.Π.Α. εκατόν ογδόντα οκτώ (188) υποθέσεις, προερχόμενες στη συντριπτική τους πλειονότητα (76%) από πράξεις της ΕΛ.ΑΣ. Περισσότερες από το ήμισυ των υποθέσεων αφορούν σε καταγγελίες για προσβολές κατά της σωματικής ακεραιότητας ή υγείας κατά τη σύλληψη, την κράτηση και τις κάθε είδους αστυνομικές επιχειρήσεις. Οι αναφορές που υποβλήθηκαν από πολίτες, κυμάνθηκαν στα ίδια επίπεδα με το προηγούμενο έτος (20%). Αύξηση παρουσίασαν οι υποθέσεις που προήλθαν από πράξεις του Λιμενικού Σώματος, παραμένοντας ωστόσο σε χαμηλό ποσοστό (4%). Επίσης, μία αναφορά διαβιβάστηκε από τον Υπεύθυνο Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του FRONTEX. Εντύπωση προκαλεί, για μία ακόμη χρονιά, η πλήρης απουσία υποθέσεων αυθαιρεσίας από σωφρονιστικά καταστήματα.

Ο Συνήγορος του Πολίτη παρακολούθησε, εκδίδοντας σειρά αναπεμπτικών πορισμάτων, την εξέλιξη της διερεύνησης υποθέσεων προηγούμενων ετών, που αφορούσαν, μεταξύ άλλων, σε καταγγελίες για βασανιστήρια σε βάρος προσαχθέντος στο κτίριο της Γ.Α.Δ.Α. το 2021, καταγγελλόμενη αυθαίρετη άσκηση βίας από την ΕΛ.ΑΣ. σε βάρος διαδηλωτών κατά την επέτειο του Πολυτεχνείου το 2020 στην Αθήνα, στο πλαίσιο συνάθροισης έξω από το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών την ίδια χρονιά, σε βάρος νεαρού άνδρα στην πλατεία Ν. Σμύρνης το 2021, καθώς και σε πολλές άλλες υποθέσεις με αντικείμενο προσβολές κατά της σωματικής ακεραιότητας και της προσωπικής ελευθερίας. Ταυτόχρονα, αναμένει την περαίωση των διοικητικών εξετάσεων σε υποθέσεις μείζονος σπουδαιότητας που εισήλθαν στον Εθνικό Μηχανισμό το έτος 2023 (θανατηφόρα καταδίωξη 17χρονου Ρομά στη Βοιωτία, σοβαρός τραυματισμός 17χρονης σε αντιφασιστική συναυλία στο Νέο Ηράκλειο, τραυματισμός φοιτήτριας από μοτοσικλέτα της ΕΛ.ΑΣ. στην Πανεπιστημιούπολη Ζωγράφου, θάνατος άνδρα κατά τη διάρκεια αστυνομικού ελέγχου στα Χανιά, τραυματισμοί διαδηλωτών κατά τη διάρκεια συγκεντρώσεων διαμαρτυρίας για το σιδηροδρομικό δυστύχημα των Τεμπών και την αντιμετώπιση των καταστροφικών πλημμυρών στη Θεσσαλία, κ.ά.), παρακολουθώντας την εξέλιξή τους και επισημαίνοντας, από την πρώτη στιγμή, στις αρμόδιες υπηρεσίες τις νομολογιακά διαμορφωμένες προϋποθέσεις της πλήρους, εμπειριστατωμένης και αποτελεσματικής έρευνας.

Και για το έτος 2023, κύριες διαπιστώσεις της Αρχής, όπως αυτές διατυπώθηκαν στα πορίσματά της, αποτελούν οι συνήθεις πλημμέλειες και ελλείψεις της πειθαρχικής διαδικασίας που παρατηρούνται από την έναρξη λειτουργίας του Εθνικού Μηχανισμού, επιβεβαιώνοντας, για άλλη μια φορά, τον παγιωμένο χαρακτήρα τους και την ανθεκτικότητά τους στον χρόνο. Οι παρατηρούμε-

νες πλημμέλειες αφορούν τόσο στη συλλογή και αξιολόγηση του αποδεικτικού υλικού, όσο και την ίδια τη διαδικασία της έρευνας. Πιο συγκεκριμένα, μεγάλη συχνότητα εμφάνισαν παραλείψεις σχετικές με την αναζήτηση και κλήτευση βασικών μαρτύρων, την έγκαιρη αναζήτηση οπτικοακουστικού υλικού και τη συλλογή ιατρικών γνωματεύσεων, ιατροδικαστικών εκθέσεων και εκθέσεων πραγματογνωμοσύνης, ενώ εξίσου συχνά επισημάνθηκε η πλημμελής αξιολόγηση και αξιοποίηση του συλλεγέντος αποδεικτικού υλικού. Σε επανειλημμένες συστάσεις προέβη ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.ΠΑ. και όσον αφορά στις, συχνά παρατηρούμενες, σχέσεις εξάρτησης μεταξύ πειθαρχικής και ποινικής δίκης, την αναποτελεσματική διερεύνηση της ύπαρξης ρατσιστικού κινήτρου, την παραβίαση της υποχρέωσης πλήρους και ειδικά εμπειριστατωμένης αιτιολογίας και τη θεσμική παράκαμψη του Συνηγόρου με την έκδοση πειθαρχικών αποφάσεων χωρίς προηγούμενο πόρισμα του.

Αυξητική τάση εμφανίζουν το 2023 οι υποθέσεις παράνομης επαναπροώθησης στα χερσαία ή θαλάσσια σύνορα, που ερευνώνται με την ειδική αρμοδιότητα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. Ο Συνήγορος παρακολουθεί τη διερεύνηση των εν λόγω υποθέσεων από τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα και θα αποφανθεί για την πληρότητα των σχετικών διοικητικών εξετάσεων, μόλις αυτές περαιωθούν. Παράλληλα, ολοκλήρωσε τη δική του έρευνα για την υπόθεση με αντικείμενο την παράνομη επαναπροώθηση διεργμηνά του FRONTEX στην Τουρκία μέσω Έβρου τον Σεπτέμβριο του 2021, διαπιστώνοντας, μεταξύ άλλων, παράλειψη άμεσης διεξαγωγής έρευνας από την ΕΛ.ΑΣ. για περιστατικό αναγκαστικής εξαφάνισης, που συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα, αλλά και ποινικό αδίκημα, και διαβίβασε το πόρισμά του στην ΕΛ.ΑΣ., καθώς και στην οικεία Εισαγγελική Αρχή.

Αξιοποιώντας την ανωτέρω δυνατότητά του για ίδια διερεύνηση καταγγελιών, ο Συνήγορος του Πολίτη αποφάσισε τη διενέργεια ανεξάρτητης έρευνας, μετά από πληροφορίες προερχόμενες από δημοσιεύματα των μέσων μαζικής ενημέρωσης και διεθνείς δημοσιογραφικές έρευνες, για το πολύνεκρο ναυάγιο που έλαβε χώρα ανοιχτά της Πύλου στις 14.06.2023. Η διεξαγωγή έρευνας με ίδια μέσα κρίθηκε επιβεβλημένη, κατόπιν της ρητής άρνησης του Λιμενικού Σώματος να ξεκινήσει εσωτερική διοικητική έρευνα για τυχόν πράξεις ή παραλείψεις στελεχών του και λαμβάνοντας υπόψη ιδίως τη βαρύτητα του περιστατικού, αλλά και την ευαλωτότητα των παθόντων, ως θυμάτων παράνομης διακίνησης μεταναστών από τη θάλασσα, με σκάφος για το οποίο οι ελληνικές αρχές είχαν ενημερωθεί ότι βρισκόταν σε κίνδυνο. Η έρευνα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. βρίσκεται στο στάδιο της συλλογής του αποδεικτικού υλικού.

Επιπρόσθετα, κάνοντας χρήση της ρύθμισης περί αναπομπής υποθέσεων στον αρμόδιο Υπουργό λόγω αναιτιολόγητης απόκλισης από το πόρισμα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., ο Συνήγορος ενημέρωσε τον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη για μία υπόθεση αστυνομικής αυθαιρεσίας σε βάρος πολιτών, στο πλαίσιο μαζικών

συλλήψεων με υπέρμετρη χρήση βίας στην πλατεία Εξαρχείων τον Νοέμβριο του 2019. Στην επιστολή του, ο Συνήγορος επεσήμανε ότι οι συστάσεις του για συμπλήρωση της αρχικής έρευνας παραμερίστηκαν σχεδόν στο σύνολο τους, είτε χωρίς καμία αιτιολογία, είτε επί τη βάση λανθασμένης ή αόριστης αιτιολογίας, ενώ, οι ελάχιστες ενέργειες στις οποίες προέβη ο διενεργών για τον εμπλουτισμό του αποδεικτικού υλικού, ουδόλως εισέφεραν υπέρ της ανεύρεσης της ουσιαστικής αλήθειας, αντίθετα συντέειναν στη δημιουργία αμφιβολιών για τα πραγματικά περιστατικά. Παράλληλα με την ανωτέρω υπόθεση, ο Εθνικός Μηχανισμός εξακολουθεί να αναμένει με ενδιαφέρον την απόκριση της Διοίκησης, σε αντίστοιχες επιστολές των προηγούμενων ετών.

Τέλος, όσον αφορά στον ρόλο του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. ως εθνικού μηχανισμού εκτέλεσης των αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α., το 2023 διαβιβάστηκε στον Συνήγορο από το Λιμενικό Σώμα η απόφαση του Δικαστηρίου σχετικά με το ναυάγιο και τον θάνατο μεταναστών στο Φαρμακονήσι το 2014, με την οποία διαπιστώθηκαν πλημμέλειες της ποινικής έρευνας (Safi κ.ά. κατά Ελλάδας, απόφαση της 07.07.2022). Παρά το γεγονός ότι η εν λόγω απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α. δεν αναφέρεται στη διοικητική διερεύνηση της υπόθεσης και, επομένως, δεν μπορεί να ενεργοποιήσει την ειδική αρμοδιότητα του Συνηγόρου να αποφασίσει την εκ νέου πειθαρχική της διερεύνηση, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. επεσήμανε ότι ενημερώθηκε για πρώτη φορά με το διαβιβαστικό έγγραφο του Λιμενικού Σώματος για την ύπαρξη απόρρητης Ε.Δ.Ε. με εντολή Υπουργού, η οποία ουδέποτε του διαβιβάστηκε. Επίσης, διατύπωσε τις παρατηρήσεις του για τα ζητήματα παραγραφής, τα οποία τέθηκαν υπόψη του με το ανωτέρω έγγραφο και συνέστησε ως γενικό μέτρο τη διάδοση των διαπιστώσεων του Ε.Δ.Δ.Α. για την επί της ουσίας παραβίαση του άρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α. (προστασία της ζωής) ως προς τον τρόπο που οργανώθηκε και διεξήχθη η επιχείρηση διάσωσης.

6. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως εθνικός μηχανισμός πρόληψης βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας

6.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το 2023 διαγράφεται η πρώτη δεκαετία λειτουργίας του Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης (Ε.Μ.Π.), κατ' άρθρο δεύτερο του Ν. 4228/2014, με τον οποίο κυρώθηκε το Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση του Ο.Η.Ε. κατά των Βασανιστηρίων και Άλλων Μορφών Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (OPCAT). Το παρόν κεφάλαιο αποτελεί περίληψη ειδικής ετήσιας

έκθεσης του Ε.Μ.Π. που θα εκδοθεί αυτοτελώς²⁰⁰.

6.2. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

Στις 27 Νοεμβρίου 2023, ο Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη και Επικεφαλής του Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης Βασανιστηρίων, συμμετείχε ως εισηγητής σε κλειστή συνάντηση εργασίας, που διοργάνωσε το Υπουργείο Δικαιοσύνης με εκπροσώπους του ιδίου Υπουργείου, του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, δικαστές του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και λοιπών δικαστικών αρχών, εκπροσώπους του Συμβουλίου της Ευρώπης, του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και μέλη της επιστημονικής κοινότητας. Αναφερόμενος στη νέα διάταξη του άρθρου 6Α του Σωφρονιστικού Κώδικα, ο Βοηθός Συνήγορος εξέθεσε τους προβληματισμούς και τις επισημάνσεις του Συνηγόρου του Πολίτη κατά το στάδιο της ενεργοποίησης της διάταξης στην ελληνική έννομη τάξη και την εφαρμογή του εν θέματι ενδίκου μέσου από τα αρμόδια δικαστικά συμβούλια.

6.3. ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΟΣ ΕΓΚΛΕΙΣΜΟΣ

Ο Συνήγορος του Πολίτη είχε επανειλημμένως τονίσει την ανάγκη να αναθεωρηθούν τα, προβλεπόμενα στον Ποινικό Κώδικα, μέτρα θεραπείας των ατόμων που απαλλάσσονται από ποινή, λόγω ψυχικής ή διανοητικής διαταραχής, προκειμένου η θεραπευτική φύλαξή τους να μην υπαγορεύεται από λογικές περι κοινωνικής άμυνας, αλλά να κατατείνει στην εξασφάλιση ποιοτικής ψυχιατρικής περίθαλψης και κοινωνικής επανένταξης²⁰¹. Πράγματι, με την αναθεώρηση των διατάξεων του Ποινικού Κώδικα²⁰², προβλέφθηκαν περισσότερα θεραπευτικά μέτρα, πέραν της υποχρεωτικής νοσηλείας σε ψυχιατρικό νοσοκομείο, αλλά και περισσότερα μέσα για την επίτευξη της εξατομικευμένης θεραπευτικής αντιμετώπισης του πάσχοντος, από τα οποία καλείται το δικαστήριο να επιλέξει το πλέον κατάλληλο. Επιπλέον, ορίστηκε ότι η μεταφορά του θεραπευόμενου διενεργείται με κατάλληλα διαμορφωμένο όχημα και με τη συνοδεία του θεράποντος ιατρού²⁰³, ενώ μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις ζητείται η συνδρομή οργάνων της Ελληνικής Αστυνομίας, όπως αντίθετα ίσχυε, κατά κανόνα, για τους αδικοπραγούντες ψυχικά ασθενείς.

---

200. Τελευταία σχετική έκθεση (2020–2021): <https://www.synigoros.gr/api/files/download/435606>.

201. Βλ. Πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη για τη «Φύλαξη ποινικώς ακαταλόγιστων ασθενών σε Ψυχιατρικά Νοσοκομεία» (2005): <https://old.synigoros.gr/resources/docs/202659.pdf>.

202. Άρθρα 69Α και 70 του Π.Κ., όπως αντικαταστάθηκαν με τους Ν. 4509/2017 και Ν. 4619/2019.

203. Άρθρο 13 του Ν. 4760/2020.

Ο Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης, προκειμένου να διαπιστώσει τον βαθμό ανταπόκρισης των δομών ψυχικής υγείας στο πνεύμα της αναμορφωμένης νομοθεσίας, επισκέφθηκε το Τμήμα Ψυχιατροδικαστικής του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Θεσσαλονίκης «Γ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ». Διαπιστώθηκε ότι οι συνθήκες νοσηλείας στο εν λόγω τμήμα, σε συμφωνία με όσα ορίζουν οι βασικές αρχές εκτέλεσης των μέτρων θεραπείας, περιλαμβάνουν τα απαραίτητα για τη θεραπεία μέσα (οργανωμένες έξοδοι, πρόσβαση των νοσηλευόμενων σε εξωτερικούς χώρους, θεραπευτικές άδειες), ενώ και οι μετακινήσεις των ασθενών πραγματοποιούνται –πλην εξαιρέσεων– με όχημα του νοσοκομείου, υπό τη συνοδεία ιατρικού προσωπικού. Παρατηρήθηκε, τέλος, η τάση αντικατάστασης ή άρσης του θεραπευτικού μέτρου όταν πληρούνται οι προϋποθέσεις, παρά τις αντικειμενικές δυσκολίες μετάβασης των χρονίως ψυχικά πασχόντων σε διαθέσιμες μονάδες ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης στην κοινότητα.

6.4. ΑΥΤΟΨΙΕΣ

Κατά το 2023, ο Ε.Μ.Π. πραγματοποίησε αυτοψίες στα Αγροτικά Σωφρονιστικά Καταστήματα **Κασσάνδρας** (Χαλκιδικής) και **Αγιάς** (Χανίων), στα Σωφρονιστικά Καταστήματα **Διαβατών** (Θεσσαλονίκης) **Γρεβενών**, **Νιγρίτας** (Σερρών), **Κορίνθου** και στο Σωφρονιστικό Κατάστημα Γυναικών **Ελαιώνα** (Θηβών).

6.4.1. Σωφρονιστικά Καταστήματα

Ειδική μέριμνα επιδείχθηκε για τη συστηματική διερεύνηση των συνεπειών εφαρμογής του Ν. 4760/2020, με τον οποίο είχαν καταστεί δραστηκώς αυστηρότερες οι προϋποθέσεις μεταγωγής σε αγροτικά σωφρονιστικά καταστήματα. Επιβεβαιώνεται θεαματικά η ανησυχία που είχε διατυπώσει ο Συνήγορος, σχολιάζοντας εκείνο το νομοσχέδιο²⁰⁴, πως, ενώ «οι αγροτικές φυλακές λειτουργούν ανακουφιστικά για τους κρατούμενους και τους εφοδιάζουν με κατάρτιση χρήσιμη για την ομαλή επανένταξή τους στο κοινωνικό σύνολο [...] ελλοχεύει ο κίνδυνος να οδηγηθούν σε συρρίκνωση και εγκατάλειψη, ελλείψει δικαιούχων κρατούμενων», κατάσταση αξιοσημείωτη, αν συνδυαστεί με τον υπερπληθυσμό σε όλα σχεδόν τα άλλα σωφρονιστικά καταστήματα. Και στα δύο αγροτικά σωφρονιστικά καταστήματα (**Κασσάνδρας** και **Αγιάς**) που επισκέφθηκε ο Ε.Μ.Π., διαπιστώθηκαν σχετικά ικανοποιητικές συνθήκες κράτησης, αλλά ταυτοχρόνως ραγδαία εγκατάλειψη βασικών δραστηριοτήτων, όχι μόνο λόγω ανεπαρκούς αριθμού κρατούμενων, αλλά και λόγω υστέρησης στη συντήρηση των πεπαλαιωμένων υποδομών.

Η κατάσταση των υποδομών φαίνεται πως αποτελεί το μεγαλύτερο πρόβλημα

204. Βλέπε σχετική <https://www.synigoros.gr/api/files/download/4επιστολή>.

και στο Σωφρονιστικό Κατάστημα **Διαβατών**, όπου επιπλέον ο υπερπληθυσμός έχει επαναφέρει ασφυκτικές συνθήκες κράτησης, ορατές σε κάθε χώρο και γνωστές, άλλωστε, από προηγούμενες αυτοψίες του Ε.Μ.Π., αλλά και από αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α. Επισημαίνεται, πάντως, η εποικοδομητική λειτουργία του ΚΕ.Θ.Ε.Α.

Καλύτερες εμφανίζονται οι συνθήκες στο Σωφρονιστικό Κατάστημα **Γρεβενών**, όπου επισημαίνονται οι θετικές συνέπειες νεωτερισμών στο επισκεπτήριο, παρατηρείται όμως και εδώ ανεπαρκής υγειονομική κάλυψη, καθώς και εξαιρετικά υψηλό ποσοστό ελλιπώς αιτιολογημένων απορριπτικών αποφάσεων επί αιτήσεων για άδεια. Τέλος, και στα δύο αυτά σωφρονιστικά καταστήματα, διαπιστώνεται πολυσχιδής και αποδοτική λειτουργία του σχολείου δεύτερης ευκαιρίας.

Σταθερή υπερπλήρωση παρατηρείται και στο Σωφρονιστικό Κατάστημα **Νιγρίτας**, το οποίο συνιστά ταυτόχρονα ένα εκ των μεγαλύτερων Καταστημάτων Κράτησης της χώρας. Ο υπερπληθυσμός, παρά το γεγονός ότι η κατάσταση των υποδομών ήταν γενικά καλή, φαλκιδεύει την εξασφάλιση των στοιχειωδών όρων αξιοπρεπούς διαβίωσης. Επιπρόσθετα, η απουσία μόνιμου ιατρού, καθώς και του προβλεπόμενου αριθμού νοσηλευτών, αποτελεί μείζον πρόβλημα, δεδομένου του μεγάλου αριθμού κρατουμένων. Προσωρινή ανακούφιση, αλλά όχι λύση, προσφέρει η δυνατότητα τηλεψυχιατρικής, σε εβδομαδιαία βάση, αλλά και σε έκτακτα συμβάλλοντα, με την εθελοντική συνδρομή ψυχιάτρου από το Γενικό Νοσοκομείο Σερρών. Σοβαρές ελλείψεις σημειώθηκαν, επίσης, σε σωφρονιστικό (φύλακες) και σε διοικητικό προσωπικό, γεγονός που δυσχεραίνει συνολικά τους όρους εργασίας, τη λειτουργία του καταστήματος και, μοιραία, τη διαβίωση των κρατουμένων.

Καλύτερα κρίνονται τα πράγματα σε ένα πολύ μικρότερης κλίμακας Σωφρονιστικό Κατάστημα, όπως είναι αυτό της **Κορίνθου**. Οι συνθήκες κράτησης κρίθηκαν σχετικά ικανοποιητικές στις δύο πτέρυγες, ωστόσο ανεπάρκειες καταγράφηκαν στους δύο θαλάμους, λόγω σημαντικών ελλείψεων σε συντήρηση υποδομών και θέρμανση. Σημαντική εξέλιξη υπήρξε η πρόσληψη στο Κ.Κ. μόνιμου/ης νοσηλεύτη/τριας, καθώς και η παρακολούθηση των ψυχικά ασθενών κρατουμένων από ψυχίατρο, η επαναλειτουργία του δημοτικού σχολείου και του κυλικείου, η εξασφάλιση θέσεων εργασίας για τους κρατούμενους και η αποκατάσταση προβλημάτων θέρμανσης και επάρκειας ζεστού νερού, καθώς και ζημιών σε εγκαταστάσεις και υποδομές. Τέλος, σημαντική για την εύρυθμη λειτουργία του Καταστήματος, καθίσταται η ενίσχυση σε προσωπικό φύλαξης.

Ικανοποιητικές κρίθηκαν και οι συνθήκες στο Κατάστημα Κράτησης Γυναικών **Ελαιώνα**, ως προς την κατάσταση των υποδομών και τον αριθμό των κρατουμένων. Εξαίρεση αποτελεί η πτέρυγα όπου κρατούνται οι μητέρες με τα ανήλικα τέκνα τους, ηλικίας έως τριών (3) ετών, λόγω της υποδεέστερης κατάστασης των υποδομών και της έλλειψης οποιασδήποτε δυνατότητας κοινωνικοποίησης

των βρεφών και νηπίων ή δημιουργικής απασχόλησής τους εντός των χώρων του Καταστήματος. Μείζον πρόβλημα αποτελεί, επίσης, η έλλειψη ψυχιατρικού τμήματος κράτησης γυναικών, με αποτέλεσμα την κράτηση σοβαρά ψυχικά ασθενών στις ίδιες πτέρυγες με τις λοιπές κρατούμενες, πρόβλημα επιτευνόμενο από την απουσία μόνιμου ψυχιάτρου. Αναγκαία, για την εύρυθμη λειτουργία του Καταστήματος, και στην περίπτωση αυτή, αποτελεί η ενίσχυσή του σε ανθρώπινο δυναμικό όλων των κλάδων, ιδίως δε σε ιατρικό/νοσηλευτικό, σωφρονιστικό (φύλακες) και διοικητικό προσωπικό, αλλά και η έγκαιρη στελέχωση του Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας.

Όσον αφορά στα αστυνομικά κρατητήρια, στο κεντρικό κτίριο της **Γενικής Αστυνομικής Διεύθυνσης Θεσσαλονίκης** βρέθηκε σχετικά μικρός αριθμός κρατούμενων και ταχεία εναλλαγή αυτών, χωρίς υπέρβαση του επιτρεπτού χρόνου, γεγονός που συμβάλλει στην ικανοποιητική κατάσταση των πρόσφατα ανακαινισμένων χώρων κράτησης.

6.4.2. Διοικητική κράτηση αλλοδαπών

Αυτοψίες πραγματοποιήθηκαν και στα Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης **Αμυγδαλέζας** και **Κορίνθου**, στα κρατητήρια της **Διεύθυνσης Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης**, στα Τμήματα Διαχείρισης Μετανάστευσης (Τ.Δ.Μ.) **Αγίου Αθανασίου** και **Θέρμης**, καθώς και στο **Τμήμα Ασφαλείας Πατησίων**, στο πλαίσιο διοικητικής κράτησης αλλοδαπών. Ο Συνήγορος του Πολίτη επαναδιατύπωσε τη θέση του ότι τα κρατητήρια των αστυνομικών υπηρεσιών οφείλουν να μην χρησιμοποιούνται για κράτηση, ενόψει επιστροφής, ενώ διαπίστωσε ότι οι εγκαταστάσεις παρουσιάζουν μεγάλες φθορές. Επιπρόσθετα, σημείωσε ότι, το ποσό που δίνεται για σίτιση στα Τ.Δ.Μ., δεν επαρκεί για την κάλυψη των αναγκών ενός ενήλικα, δεν παρέχονται επαρκή είδη προσωπικής υγιεινής, ρουχισμού και ένδυσης, ενώ παράλληλα άλυτα παραμένουν τα προβλήματα που αφορούν στην έλλειψη διερμηνείας και στην παροχή ιατρικής περίθαλψης στα ΠΡΟ.ΚΕ.Κ.Α., λόγω υποστελέχωσης των αρμόδιων ιατροκοινωνικών κλιμακίων.

6.5. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΑ

Κατά το 2023, ο Έλληνας Συνήγορος ανέλαβε την προεδρία του Δικτύου Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Στόχος του Δικτύου, είναι η ανταλλαγή τεχνογνωσίας μεταξύ των εθνικών μηχανισμών, η συνεργασία και η από κοινού ανάπτυξη πρωτοβουλιών για τη βέλτιστη ανταπόκριση στις απαιτήσεις της ειδικής αρμοδιότητας πρόληψης των βασανιστηρίων. Κατά τη διάρκεια της ελληνικής προεδρίας, διοργανώθηκαν δύο συναντήσεις, στη Θεσσαλονίκη και την Αθήνα αντίστοιχα.

Οι εργασίες των δυο συναντήσεων κατέληξαν σε ομόφωνη υιοθέτηση συμπε-

ρασμάτων και συστάσεων, αφενός ως προς τις προκλήσεις που θέτει η παροχή ψυχιατρικής φροντίδας εντός ενός πλαισίου σωφρονιστικής επιτήρησης²⁰⁵, αφετέρου ως προς την ενδυνάμωση του δικαιώματος εκπαίδευσης και κατάρτισης των κρατουμένων και την ανάγκη διασφάλισης των απαραίτητων μέσων, προκειμένου να ανταποκρίνεται η εκπαιδευτική πολιτική και πρακτική στις διεθνείς προδιαγραφές²⁰⁶.

7. Ο Συνήγορος ως εισηγητής στην Ειδική Διακομματική Επιτροπή για τους εκλογικούς καταλόγους αποδήμων

Με το άρθρο 2 § 6 του Ν. 4648/2019, ο Συνήγορος του Πολίτη ορίσθηκε εισηγητής στην Ειδική Διακομματική Επιτροπή, η οποία ελέγχει τη διαδικασία εγγραφής αποδήμων στους ειδικούς εκλογικούς καταλόγους, προκειμένου να ψηφίσουν στο εξωτερικό²⁰⁷. Ασκώντας αυτά τα καθήκοντα, κατά το πρώτο εξάμηνο του 2023 κατέθεσε εισηγήσεις επί 980 ενστάσεων αποδήμων, των οποίων οι αιτήσεις είχαν απορριφθεί. Για 170 εξ αυτών, εισηγήθηκε να γίνουν αποδεκτές και να εγγραφούν οι ενιστάμενοι στους ειδικούς εκλογικούς καταλόγους, ενώ για 200 εξ αυτών εισηγήθηκε να επικοινωνήσει η Διεύθυνση Εκλογών του Υπουργείου Εσωτερικών με τους ενιστάμενους, προκειμένου να τους παράσχει διευκρινίσεις ή υποδείξεις συμπλήρωσης. Επιπλέον, κατ' εφαρμογή της ίδιας διάταξης, ο Συνήγορος του Πολίτη πραγματοποίησε δειγματοληπτικό έλεγχο επί περίπου 10.500 εκ των αιτήσεων που είχαν γίνει εξ αρχής δεκτές.

Απευθυνόμενος στην υπηρεσιακή Υπουργό Εσωτερικών²⁰⁸, ο Συνήγορος συνόψισε τις παρατηρήσεις και γενικές προτάσεις που προέκυψαν κατά την εκπόνηση των ανωτέρω εισηγήσεών του. Στην κατακλείδα του εγγράφου αυτού, σημείωνε «πως οι δυσλειτουργίες της διαδικασίας, σε συνδυασμό με τη σχετική πολυπλοκότητα των νομοθετημένων προϋποθέσεων, διαμορφώνουν συνθήκες περιορισμένου ενδιαφέροντος συμμετοχής των Ελλήνων του εξωτερικού στην εκλογική διαδικασία. Η δυσκολία μετάβασης σε ορισμένα εκλογικά τμήματα, ενδέχεται να

---

205. Βλέπε <https://www.see-npm.net/download/conclusions-1st-meeting-2023/?wpdmdl=2416&refresh=658166e4579d11702979300>.

206. Βλέπε <https://www.see-npm.net/download/conclusion-2nd-meeting-2023/?wpdmdl=2491&refresh=6581674e2435d1702979406>.

207. Ετήσια Έκθεση 2019: <https://old.synigoros.gr/resources/docs/ee2019-p07-187-192-emploutismos.pdf>

208. Βλέπε <https://www.synigoros.gr/api/files/download/473119εδώ> και σχετικό δελτίο τύπου <https://www.synigoros.gr/api/files/download/473118>.

έχει ως αποτέλεσμα υψηλά ποσοστά αποχής, ακόμη και μεταξύ όσων κατοίκων του εξωτερικού ενεγράφησαν στους ειδικούς εκλογικούς καταλόγους».

Με το άρθρο 1 § 4 του Ν. 5044/2023, καταργήθηκε η ανωτέρω επιτροπή και, συνακόλουθα, η αρμοδιότητα του Συνηγόρου ως εισηγητή. Σχολιάζοντας, πάντως, το σχετικό νομοσχέδιο²⁰⁹, ο Συνήγορος εκτίμησε πως «υπήρξε εύστοχη η καθιέρωση ειδικής επιτροπής για την εξέταση ενστάσεων επί των απορριπτικών αποφάσεων και για τον δειγματοληπτικό έλεγχο επί των θετικών αποφάσεων εγγραφής στους ειδικούς εκλογικούς καταλόγους αποδήμων. Το αντίθετο, δηλαδή αφενός η πρόβλεψη της δικαστικής οδού ως αποκλειστικής διαδικασίας ενστάσεων, είτε προληπτικά είτε κατασταλτικά με πιθανή προσβολή ακόμη και κατά του εκλογικού αποτελέσματος, αφετέρου η ολοσχερής εξαφάνιση του δειγματοληπτικού ελέγχου, δεν φαίνεται να διαθέτει εξ ίσου ισχυρή αιτιολόγηση».

---

209. Βλέπε <https://www.synigoros.gr/api/files/download/479537>.

**Νομοθετικές και Οργανωτικές Προτάσεις –
Παρατηρήσεις επί Σχεδίων Νόμου – Ειδικές
Εκθέσεις**

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ – ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΣΧΕΔΙΩΝ ΝΟΜΟΥ – ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Κατά το 2023, ο Συνήγορος του Πολίτη συνέβαλε με νομοθετικές και οργανωτικές προτάσεις προς τα αρμόδια Υπουργεία για τη βελτίωση των νομοθετικών ρυθμίσεων και των παρεχόμενων δημόσιων υπηρεσιών, στις οποίες εντοπίζει προβλήματα, πλημμέλειες ή κενά στην υφιστάμενη νομοθεσία, κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων του. Πολλές από αυτές έγιναν αποδεκτές από τη δημόσια διοίκηση και οδήγησαν σε θεσμικές μεταρρυθμίσεις.

Επιπλέον, ο Συνήγορος του Πολίτη υπέβαλε τις επισημάνσεις του και διατύπωσε γενικές, αλλά και ειδικότερες, παρατηρήσεις επί συγκεκριμένων διατάξεων κατά τη δημόσια συζήτηση πέντε (5) σχεδίων νόμων προς τα αρμόδια Υπουργεία και το Κοινοβούλιο, παρεμβαίνοντας στον δημόσιο διάλογο.

Τέλος, εκπόνησε δύο ειδικές εκθέσεις. Στη πρώτη εξ αυτών, καταγράφεται η συσσωρευμένη εμπειρία του στις διαδικασίες επιλογής προσωπικού στο Δημόσιο, θεματική η οποία βρίσκεται συστηματικά στο επίκεντρο της επικαιρότητας. Στη δεύτερη, αναδεικνύεται σχεδόν το σύνολο των υποθέσεων παρενόχλησης και σεξουαλικής παρενόχλησης στην εργασία που έχει διερευνήσει η Αρχή, κατά τα έτη 2011 – 2022.

1. Νομοθετικές και Οργανωτικές προτάσεις

1.1. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

- **Προτάθηκε** να τίθενται στις συμβάσεις που συνάπτονται με τις επιχειρήσεις παρεχόμενων υπηρεσιών απλής χρήσης παραλίας (χρήση ομπρελοκαθισμάτων κ.λπ.): α) όρος απαγόρευσης αποκλεισμού ανηλίκων και β) συνέπειες ή καταγγελία σύμβασης/έκπτωσης της επιχείρησης, σε περίπτωση που προβαίνει σε τέτοιου είδους ενέργειες αποκλεισμού.

Ανταπόκριση: Με τις υπ' αριθμ. πρωτ. 58782 ΕΞ 2023/11.4.2023 (Φ.Ε.Κ. Β', 2531) και 38609 ΕΞ 2023/10.3.2023 (Φ.Ε.Κ. Β', 1432) Κ.Υ.Α. εισήχθη ρητή απαγόρευση διακριτικής μεταχείρισης για λόγους φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου κατά την άσκηση των δραστηριοτήτων από τους υπέρ ου, στους οποίους έχει παραχω-

ρηθεί το δικαίωμα της απλής χρήσης του αιγιαλού παραλίας, όχθης, παρόχθιας ζώνης, υδάτινου στοιχείου θάλασσας, λιμνοθάλασσας, λίμνης και πλεύσιμου ποταμού. Προβλέφθηκε επίσης ότι, σε περίπτωση διαπίστωσης παραβάσεως, η συμβατική σχέση λύεται αυτομάτως και αζημίως για το Δημόσιο με την έκδοση σχετικής διαπιστωτικής πράξης, που συνυπογράφεται από την αρμόδια Κτηματική Υπηρεσία και τον οικείο Δήμο²¹⁰.

1.2. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

- **Προτάθηκε** η τροποποίηση του θεσμικού πλαισίου που αφορά στους Μηχανικούς της Σχολής Ικάρων (Σ.Ι. – Μηχανικοί Σ.Μ.Α.) με τον καθορισμό προϋποθέσεων και διαδικασιών, οι οποίες θα επιτρέπουν στους αποφοίτους τεχνικών ειδικοτήτων της Σ.Ι. που αποχωρούν από την Πολεμική Αεροπορία, ασκώντας το σχετικό νόμιμο δικαίωμά τους, να έχουν πρόσβαση στις διαδικασίες εγγραφής στο Τ.Ε.Ε., ώστε, ακολούθως, να καθίστανται μέλη του και να δύνανται να εργάζονται ως μηχανικοί στις οικείες ειδικότητες.

Ανταπόκριση: Ο Πρόεδρος του Τ.Ε.Ε. δήλωσε τη διαθεσιμότητά του για την έναρξη ενός σχετικού διαλόγου με τους συναρμόδιους φορείς, ενώ ο Β΄ Κλάδος του Γ.Ε.Α. ενημέρωσε την Αρχή ότι το ζήτημα εκφεύγει των αρμοδιοτήτων του.

- **Προτάθηκε** (η πρόταση απευθύνθηκε και στο Υπουργείο Υγείας και στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη) η τροποποίηση του άρθρου 2 της Κ.Υ.Α. Φ.700/ΑΔ218421/Σ.560/10, ώστε να επεκταθεί η πρόσβαση στα στρατιωτικά νοσοκομεία, με τους ίδιους όρους που ισχύουν για το εν ενεργεία και εν αποστρατεία ένστολο προσωπικό των ενόπλων δυνάμεων, και στα προστατευόμενα μέλη των οικογενειών τους και στα ενήλικα τέκνα – μέλη οικογενείας που παρουσιάζουν αναπηρία.

Αποδοχή προτάσεων προηγούμενων ετών

- **Είχε προταθεί** η τροποποίηση του άρθρου 13§1 του Ν. 3421/2005 περί απαλλαγής από την στρατιωτική υποχρέωση προκειμένου, στο πλαίσιο της αρχής της ισότητας, να συμπεριληφθούν και περιπτώσεις ορφανών στρατεύσιμων με μεγαλύτερο αδελφό ανίκανο προς εργασία.

Ανταπόκριση: Η πρόταση έγινε αποδεκτή με το άρθρο 55 του Ν. 5018/2023, σύμφωνα με το οποίο «αν ο δικαιούχος είναι ανίκανος για κάθε εργασία, το δικαίωμα της απαλλαγής μεταβιβάζεται στον αμέσως επόμενο ικανό για εργασία αδελφό».

---

210. Βλέπε: <https://www.synigoros.gr/el/category/grafeio-typoy-and-epikoinwnias/post/synopsh-diamesolabshshs-or-diasfalish-ishs-prosbashs-anhlikwn-se-yphresies-parexomenes-sto-plaisio-aplhs-xrhshs-paraliaseδω>.

1.3. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

- **Προτάθηκε** η λήψη των αναγκαίων μέτρων για την αντιμετώπιση του ζητήματος της αδυναμίας επικύρωσης αφγανικών εγγράφων από την Πρεσβεία της Ελλάδος στο Ισλαμαμπάντ, λόγω της υφιστάμενης πολιτικής κατάστασης στο Αφγανιστάν, που έχει σαν αποτέλεσμα οι υπήκοοι Αφγανιστάν που διαμένουν νομίμως στη χώρα μας να αδυνατούν να ασκήσουν τα προβλεπόμενα δικαιώματά τους (όπως π.χ. της οικογενειακής επανένωσης).
- **Προτάθηκε** η τροποποίηση της διαδικασίας επιλογής καλλιτεχνικού προσωπικού από τους Ο.Τ.Α., καθώς διαπιστώθηκε ότι, από το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο, αλλά και βάσει των προκηρύξεων των Ο.Τ.Α., καταλείπονται ευρέα περιθώρια διακριτικής ευχέρειας στις αρμόδιες επιτροπές κατά την πλήρωση των προκηρυσσόμενων θέσεων. Επίσης, επισημάνθηκε η ανάγκη εναρμόνισης του θεσμικού πλαισίου με την ισχύουσα δομή της αυτοδιοίκησης και με το Προσοντολόγιο – Κλαδολόγιο του Δημοσίου (Φ.Ε.Κ. Α', 232/17.12.2022).

Ανταπόκριση: Το Υπουργείο Εσωτερικών αναγνώρισε την ανάγκη επανεκτίμησης και επικαιροποίησης του συγκεκριμένου νομοθετικού πλαισίου και σημείωσε ότι, ενόψει της επικείμενης έκδοσης νέου, ενιαίου Κώδικα κατάστασης του προσωπικού του δημοσίου και των Ο.Τ.Α., η υπηρεσία προτίθεται να εξετάσει το θέμα, σε συνεργασία με τις συναρμόδιες υπηρεσίες, προς την κατεύθυνση της διασφάλισης της αξιοκρατίας και της διαφάνειας των διαδικασιών.

- **Προτάθηκε** (η πρόταση απευθύνθηκε και στο Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού) η τροποποίηση της Κ.Υ.Α. 50025/2018 (Φ.Ε.Κ. Β', 4217/26.09.2018), με γνώμονα την ασφαλή μεταφορά των μαθητών/τριών²¹¹.

Ανταπόκριση: Το Υπουργείο Εσωτερικών ενημέρωσε την Αρχή σχετικά με: α) τα προσκόμματα που παρεμποδίζουν την υλοποίηση της μεταφοράς σημαντικού αριθμού μαθητών/τριών, β) την πρόσφατη ρύθμιση – άρθρο 51 του Ν. 5056/2023 που συμπεριλαμβάνει και την περίπτωση που οι διαδικασίες διαγωνισμού ή δι-απραγμάτευσης δυνάμει του άρθρου 391 του Ν. 4957/2022 (Α' 141) έχουν καταστεί άγονες – με την οποία «δόθηκε η δυνατότητα στις Περιφέρειες, ειδικά για το διδακτικό έτος 2023 – 2024, να προβούν στη μίσθωση οχημάτων, συμπεριλαμβανομένης και της δυνατότητας χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing) και την πρόσληψη [...] οδηγών [...] και συνοδών με σχέση εργασίας ιδιωτικού Δικαίου Ορισμένου Χρόνου», και γ) τον ορισμό εκπροσώπων από τα συναρμόδια Υπουργεία για τη συγκρότηση της Συντονιστικής Ομάδας Διοίκησης Έργου (Σ.Ο.Δ.Ε.), προκειμένου να εξεταστεί η επικαιροποίηση του πλαισίου που διέπει την μεταφορά των μαθητών.

211. Βλ. αναλυτικά τις προτάσεις στην παρούσα έκθεση, Κεφάλαιο 2.3, σελ. 72 – 74.

- **Προτάθηκε** η κατάργηση της αναδρομικής εφαρμογής του άρθρου 71 παρ. 2 – 3 του Ν. 5003/2022, σύμφωνα με το οποίο δεν λαμβάνονται υπόψη τα ιδιαίτερα σοβαρά προβλήματα υγείας υπαλλήλων που ζητούν απόσπαση ή μετάταξη πριν από τη συμπλήρωση του χρόνου δοκιμαστικής υπηρεσίας, εφόσον προϋπήρχαν ήδη και είχαν ληφθεί υπόψη για το διορισμό τους.

Αποδοχή προτάσεων προηγούμενων ετών

- **Είχε προταθεί** να αυξηθεί το ανώτατο όριο ηλικίας για την πρόσληψη ειδικού ένστολου προσωπικού κλάδου ΔΕ της δημοτικής αστυνομίας από το 28ο στο 35ο έτος, όπως δηλαδή προβλέφθηκε για τους υποψηφίους κλάδου ΠΕ, εφόσον δεν υπάρχει διαφοροποίηση των καθηκόντων των δύο κλάδων υποψηφίων.

Ανταπόκριση: Η πρόταση του Συνηγόρου υιοθετήθηκε με τη διάταξη του άρ. 9 παρ. 2α του Ν. 5003/2022.

- **Είχε προταθεί** να υποβάλλεται μία μόνον φορά από τους δικαιούχους γνωμάτευση από δημόσιο ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο ή παιδοψυχιατρικό τμήμα δημοσίου νοσοκομείου, στην οποία να δηλώνεται η πάθηση και, κατά το επόμενο ή μεθεπόμενο έτος, να αρκεί η προσκόμιση πιστοποιητικού ΚΕ.Π.Α. από τον υπάλληλο γονέα για όσο χρονικό διάστημα αυτό βρίσκεται σε ισχύ.

Ανταπόκριση: Με την υπ' αριθμ. ΔΙΔΑΔ/Φ.69/213/οικ. 13594/28.08.2022 εγκύκλιο του Υπουργείου²¹² υιοθετήθηκε η πρόταση της Αρχής.

1.4. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

- **Προτάθηκε** η τροποποίηση της ρύθμισης σχετικά με τη μετακίνηση φοιτητή, σύμφωνα με την οποία ως «μετακίνηση» νοείται «η μετακίνηση ενός φοιτητή σε άλλο τμήμα άλλου Α.Ε.Ι./Α.Ε.Α. του ίδιου επιστημονικού πεδίου», ούτως ώστε να υπάρχει δυνατότητα μετακίνησης σε άλλο Τμήμα έστω και του ιδίου Α.Ε.Ι./Α.Ε.Α., εφόσον αυτό βρίσκεται σε διαφορετική Περιφερειακή Ενότητα.
- **Προτάθηκε** να υπάρξει ρητή διευκρίνιση μέσω της εγκυκλίου που εκδίδεται ανά ακαδημαϊκό έτος για τις μετεγγραφές/μετακινήσεις, ούτως ώστε το κριτήριο πλήρωσης της προϋπόθεσης της «βάσης μετεγγραφής» να υπολογίζεται σύμφωνα με το σύνολο των μορίων που συγκεντρώνει ο φοιτητής στο τμήμα, στο οποίο αιτείται τη μετεγγραφή, και όχι με το σύνολο των μορίων του τμήματος, στο οποίο εισήχθη.

---

212. ΑΔΑ: 6ΠΡΧ46ΜΤΛ6-43Υ.

Ανταπόκριση: Δεν υιοθετήθηκε η πρόταση της Αρχής και στην πρόσφατη υπ' αρ. πρωτ. 115724/Z1/16.10.2023 εγκύκλιο της Γενικής Γραμματείας Ανώτατης Εκπαίδευσης αναφέρεται ότι «η σύγκριση με τη βάση μετεγγραφής γίνεται με το σύνολο μορίων με το οποίο ο φοιτητής εισήχθη στο Τμήμα Α.Ε.Ι./Α.Ε.Α.».

- **Προτάθηκε** εκ νέου να προβλεφθεί ότι οι εκπαιδευτικοί που υποβάλλουν αναφορά στις αρμόδιες αρχές δεν εγκαλούνται, δεν ενάγονται, δεν διώκονται πειθαρχικά, ούτε υφίστανται άλλου είδους κυρώσεις για το περιστατικό πιθανής ενδοοικογενειακής βίας, που ανέφεραν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους κατ' αρ. 23 του Ν. 3500/2006²¹³.
- **Προτάθηκαν**, για την ενίσχυση της παρουσίας και του ρόλου των ψυχολόγων και των κοινωνικών λειτουργών στις σχολικές μονάδες τα ακόλουθα:
  1. Στελέχωση όλων των σχολείων της χώρας με τους επαγγελματίες αυτούς και με παρουσία στη σχολική μονάδα καθ' όλη τη διάρκεια της εβδομάδας.
  2. Σταθερότητα στα πρόσωπα, που, κατά τον παρόντα χρόνο, εναλλάσσονται ανά έτος, με στόχο την εξοικείωση με τη σχολική κοινότητα και την καλλιέργεια της εμπιστοσύνης των μαθητών/τριών.
  3. Έκδοση εγκυκλίου, με την οποία να αποσαφηνίζεται ότι οι παραπάνω επαγγελματίες, που δραστηριοποιούνται εντός του σχολείου σε οποιαδήποτε βάση (Ε.Δ.Υ. ή άλλη), νομιμοποιούνται και οφείλουν να δέχονται και να ακούν μαθητές και μαθήτριες που ζητούν να τους συναντήσουν και στη συνέχεια εξετάζουν, με βάση του περιεχόμενο του αιτήματος, το είδος της παρέμβασης που τυχόν είναι σκόπιμη, για την οποία κατά κανόνα απαιτείται η συναίνεση και συνεργασία των κηδεμόνων.
- Σε ό,τι αφορά στην πρόσβαση στα ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ., ιδίως σε περιπτώσεις διάσπασης της σχέσης μεταξύ των γονέων, προτάθηκε η έκδοση οδηγιών και διευκρινίσεων, με στόχο:
  1. Την αποσαφήνιση της δυνατότητας να υποβληθεί αίτημα αξιολόγησης του παιδιού από τα ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. και από μόνο τον ασκούντα την επιμέλεια γονέα, αλλά και το σχολείο, σε περίπτωση μη συνεργασίας των γονέων, χωρίς επομένως, να απαιτείται η συμφωνία τους.
  2. Την αποσαφήνιση των επιμέρους υποχρεώσεων και διαδικασιών των ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. ιδίως σε περιπτώσεις διαζευγμένων, και συγκεκριμένα: α) εάν υπάρχει υποχρέωση του ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. να ενημερώσει με δική του πρωτο-

---

213. Βλέπε <https://www.synigoros.gr/el/category/paidi/post/parathrhseis-or-sxedio-nomoy:-zoyme-armonika-mazi-spame-th-siwph>.

βουλία τον γονέα που συνασκει τη γονική μέριμνα ως προς την αξιολόγηση του παιδιού και το αποτέλεσμα αυτής, β) εάν το ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. οφείλει να παρέχει πληροφόρηση κατόπιν αιτήματος του γονέα, που δεν ασκεί την επιμέλεια του τέκνου, αλλά διατηρεί τη γονική μέριμνα και γ) εάν υφίσταται δυνατότητα από κοινού απόφασης των δύο γονέων να εμπλακεί μόνο ο ένας από αυτούς στη διαδικασία αξιολόγησης.

Αποδοχή προτάσεων προηγούμενων ετών

- **Είχε προταθεί** η τροποποίηση της Υ.Α. 20923/Δ2/2021 (Φ.Ε.Κ. Β', 878/05.03.2021) "Λειτουργία Μουσικών Σχολείων", ώστε: α) οι μαθητές που προάγονται μεν στα μαθήματα γενικής παιδείας από τον Ιούνιο, αλλά έχουν βαθμό επίδοσης κάτω του δέκα (10) σε ένα ή περισσότερα μουσικά μαθήματα, να μην υποχρεούνται σε αλλαγή σχολείου, αλλά να τους δίνεται η δυνατότητα συμμετοχής σε επαναληπτικές εξετάσεις και β) να αρθεί ο ισχύον περιορισμός ως προς τον αριθμό και την αναλογία των μαθημάτων για τα οποία δικαιούνται να προσέλθουν σε επαναληπτικές εξετάσεις οι μαθητές του μουσικού γυμνασίου, όπως συμβαίνει στις προβλέψεις για την προαγωγή των μαθητών του μουσικού λυκείου.

Ανταπόκριση: Το Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού αποδέχθηκε εν μέρει την πρόταση, με τη δημοσίευση της Υ.Α. 93483/Δ2 (Φ.Ε.Κ. Β', 5242/25.08.2023), με την οποία δίνεται η δυνατότητα επαναληπτικών εξετάσεων σε μαθητή/τρια με βαθμό επίδοσης κάτω του δέκα (10) σε, μέχρι δύο, μουσικά μαθήματα.

1.5. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ

- **Προτάθηκε** η αναθεώρηση του νομοθετικού πλαισίου ανανέωσης ειδικής άδειας Ε.Δ.Χ. αυτοκινήτου, στον βαθμό που, λόγω της απαίτησης προσκόμισης ποινικού μητρώου δικαστικής (και όχι γενικής χρήσης), κάτοχοι που ασκούν απρόσκοπτα για πολλά συνεχόμενα έτη τη συγκεκριμένη επαγγελματική δραστηριότητα, χωρίς μάλιστα στο διάστημα αυτό να υποπέσουν σε κάποιο αδίκημα, δεν δύνανται να ανανεώσουν την άδεια, εάν είχαν υποπέσει σε αδίκημα ακόμη και προ 20ετίας και στιγματίζονται κοινωνικά.

1.6. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

- **Προτάθηκε** η διάνοιξη οδών ικανού μήκους και πλάτους, εντός ιδιωτικής έκτασης να υπόκειται σε περιβαλλοντική αδειοδότηση ως παρέμβαση που δεν στερείται περιβαλλοντικών συνεπειών. Η διάνοιξη τέτοιων οδών αντιμετωπίζεται πολεοδομικά και περιβαλλοντικά ως διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου.

1.7. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ

- **Προτάθηκε** η τροποποίηση – συμπλήρωση του πίνακα του άρθρου 13 (επιτρεπόμενες ειδικότητες για τη άσκηση καθηκόντων τεχνικού ασφαλείας ανά τομέα) του Κώδικα νόμων για την υγεία και την ασφάλεια των εργαζομένων (Ν. 3850/2010).

Ανταπόκριση: Η αρμόδια Διεύθυνση του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης ενημέρωσε την Αρχή ότι, κατανοώντας την ανάγκη για επικαιροποίηση του ως άνω πίνακα, *είχε ήδη εισηγηθεί σχετική νομοθετική ρύθμιση, η οποία εξετάζεται.*

- **Προτάθηκε** στον Ε.Φ.Κ.Α. η τροποποίηση του ρυθμιστικού πλαισίου των κατασκηνωτικών παροχών, ώστε να προβλέπεται η παροχή των παιδικών κατασκηνώσεων και για τα τέκνα των συνταξιούχων/θανόντων, ηλικίας 6 έως 16 ετών.

Ανταπόκριση: Εκδόθηκε απόφαση του Δ.Σ. του Ε.Φ.Κ.Α. (αρ. 158/06.04.2023) για το κατασκηνωτικό πρόγραμμα 2023 (Φ. 43000/48590/12.05.2023), εγκεκριμένη από το Υπουργείο Εργασίας, η οποία περιλαμβάνει στους δικαιούχους του κατασκηνωτικού προγράμματος του Ε.Φ.Κ.Α. τα τέκνα συνταξιούχων γονέων και τα άμεσα συνταξιούχα τέκνα ηλικίας 6 – 16 ετών, λόγω θανάτου του/των γονέων τους.

- Με το άρθρο 66 παρ. 44 του Ν. 4646/2019, η αλληλέγγυα ευθύνη των διοικούντων και διοικήσαντων νομικά πρόσωπα περιορίζεται ως προς μόνον εκείνες τις φορολογικές και τις κοινωνικοασφαλιστικές οφειλές των νομικών προσώπων για τις οποίες το ληξιπρόθεσμο (ή η απώλεια ρύθμισης στην οποία είχαν ενταχθεί) σημειώθηκε κατά τη διάρκεια της θητείας τους και μόνον εφόσον υπήρξε υπαιτιότητά τους ως προς τη μη καταβολή ή απόδοσή τους. **Προτάθηκε** νομοθετική τροποποίηση της εν λόγω διάταξης ώστε:

1. να αρθεί ο προβλεπόμενος χρονικός περιορισμός υποβολής αίτησης περί διαπίστωσης μη ευθύνης διοικήσαντος νομικό πρόσωπο ως προς κοινωνικοασφαλιστικές οφειλές που έχουν βεβαιωθεί πριν από την ημερομηνία δημοσίευσης του νόμου (12.12.2019)
2. η αίτηση περί διαπίστωσης μη ευθύνης διοικήσαντος νομικό πρόσωπο να μπορεί να υποβληθεί και από οποιονδήποτε κληρονόμο που εμφανίζεται να βαρύνεται με κοινωνικοασφαλιστικές οφειλές της εν λόγω κατηγορίας και
3. οι ρητές ή σιωπηρές απορρίψεις των αιτήσεων περί διαπίστωσης μη ευθύνης διοικήσαντος νομικό πρόσωπο να προσβάλλονται με ενδικοφανή προσφυγή ενώπιον της Διοικητικής Επιτροπής της αρμόδιας Τοπικής Διεύθυνσης.

Ανταπόκριση: Με το άρθρο 131 του Ν. 5078/2023 έγινε δεκτή η πρόταση της Αρχής ως προς την κατάργηση της προθεσμίας υποβολής αίτησης.

- **Προτάθηκε** να συμπεριληφθεί στον ορισμό του μονογονεϊκού νοικοκυριού για τις ανάγκες χορήγησης επιδόματος στέγασης της Κ.Υ.Α. με αριθμό Δ13οικ.10747/256/Φ.Ε.Κ. Β', 792/06.03.2019: α) η περίπτωση του νοικοκυριού που απαρτίζεται από μονογονέα, που έχει αναλάβει με δικαστική απόφαση τη συμπάρσταση και επιμέλεια ατόμου με αναπηρία, και εφόσον συνοικεί με αυτό και β) η περίπτωση του νοικοκυριού που απαρτίζεται από ένα ενήλικο μέλος, το οποίο έχει αποδεδειγμένα αναλάβει τη δικαστική συμπάρσταση και την επιμέλεια προσώπου με αναπηρία και συνοικεί μαζί του.

Ανταπόκριση: Με την υπ' αριθμ. 63719/06.07.2022 εγκύκλιο του Υπουργείου διευκρινίστηκε ότι, για το επίδομα στέγασης και για το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα, ως μονογονεϊκή οικογένεια θεωρείται και αυτή που απαρτίζεται: α) από γονέα και ενήλικο τέκνο, για το οποίο προσκομίζεται απόφαση δικαστικής συμπάρστασης και β) από γονέα και ένα ή περισσότερα ανήλικα τέκνα, καθώς και έτερο ενήλικο μέλος, για το οποίο προσκομίζεται απόφαση δικαστικής συμπάρστασης.

Αποδοχή προτάσεων προηγούμενων ετών

- **Είχε προταθεί**, σχετικά με το συνταξιοδοτικό πλαίσιο των ασφαλισμένων του Δημοσίου, η επέκταση της ρύθμισης, σύμφωνα με την οποία παιδιά με βαριά αναπηρία, ορφανά και από τους δύο γονείς, λαμβάνουν την σύνταξη του θανόντα γονέα, και για τα παιδιά των ασφαλισμένων του Δημοσίου.

Ανταπόκριση: Έγινε δεκτή η πρόταση της Αρχής με το άρθρο 119 του Ν. 5078/2023.

- **Είχε προταθεί** η επέκταση της εφαρμογής της παρ. 2 του άρθρου 19 του Ν. 4611/2019 που αναφέρεται στο δικαίωμα σύνταξης λόγω θανάτου στα δικαιούχα τέκνα μέχρι τη συμπλήρωση του 24ου έτους τους ηλικίας τους, σε όλα τα τέκνα που λαμβάνουν τη σύνταξη του θανόντος γονέα τους, ανεξαρτήτως του χρόνου συνταξιοδότησής τους (πριν ή μετά την 13η.05.2016) ως προς την προϋπόθεση της φοίτησής τους σε ανώτερες ή ανώτατες σχολές.

Ανταπόκριση: Έγινε δεκτή η πρόταση της Αρχής, με το άρθρο 119 του Ν. 5078/2023.

1.8. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

- **Προτάθηκε**²¹⁴, κατά το έτος 2022, η ρύθμιση όλων των περιπτώσεων των μελών οικογένειας πρόσφυγα, υπαγομένων στην αρμοδιότητα της Ελληνικής Αστυνομίας, τα οποία είχαν εισέλθει στο πλαίσιο οικογενειακής επανένωσης και βάσει πρακτικής της διοίκησης ανανέωναν τις άδειες διαμονής τους αυτοτελώς μετά την ενηλικίωση²¹⁵ δυνάμει του Π.Δ. 141/2013, έως τη κατάργησή του²¹⁶ το 2020. Το 2022, το Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας εξέδωσε οδηγίες, σύμφωνα με τις οποίες θα έπρεπε να εφαρμόζονται εφεξής στις περιπτώσεις αυτές οι διατάξεις του Π.Δ. 131/2006 περί αυτοτελούς άδειας διαμονής. Η πρόταση ρύθμισης που υπέβαλε η Αρχή αφορούσε στις περιπτώσεις εκείνων των μελών οικογένειας που είχαν υποβάλει αίτηση ανανέωσης είτε προ της κατάργησης του Π.Δ. 141/2013, είτε έως την παροχή των ως άνω οδηγιών. Ειδικότερα, αφορούσε στις κατηγορίες που είχαν πλέον τεθεί, άνευ υπαιτιότητάς τους, εκτός εφαρμογής των διατάξεων του Π.Δ. 131/2006 περί αυτοτελούς άδειας διαμονής, λόγω της μετέωρης κατάστασης στην οποία περιήλθαν μετά την αιφνίδια ανατροπή της νομικής και πραγματικής κατάστασής τους. Στο τρέχον έτος, η Αρχή επανέφερε την πρόταση αυτή, ζητώντας ενημέρωση για τυχόν σχετικές εξελίξεις. Επιπλέον, προκειμένου να εξεταστεί το ενδεχόμενο αξιοποίησης στην ανωτέρω κατηγορία, επισήμανε την προβλεπόμενη στον Μεταναστευτικό Κώδικα (άρ. 76 και 79 του Ν. 4251/2014) δυνατότητα χορήγησης αυτοτελούς άδειας διαμονής ενηλικιωθέντων τέκνων που εισήλθαν στην Ελλάδα στο πλαίσιο οικογενειακής επανένωσης, τριετούς διάρκειας και έως το 21ο έτος, με δυνατότητα ανανέωσης για μια ακόμη τριετία, με μόνη υποχρέωση την προσκόμιση της προηγούμενης αυτοτελούς άδειας διαμονής. Η ανωτέρω πρόβλεψη καταλαμβάνει κάθε πολίτη τρίτης χώρας που, κατά την ενηλικίωσή του, διέμενε νόμιμα στην Ελλάδα με οριστικό τίτλο νόμιμης διαμονής, ανεξάρτητα από την Αρχή έκδοσης του.
- **Προτάθηκε** η αναθεώρηση της διάταξης του άρθρου 3 παράγραφος 1 περίπτωση (α) του Π.Δ. 373/2002, με την οποία καθορίζονται ως ανώτατα όρια ηλικίας για τη συμμετοχή στη σχετική προκήρυξη ιδιωτών ιατρών και ψυχολόγων το 40ό και 32ο έτος, αντίστοιχα.

Ανταπόκριση: Με το άρθρο 8 του Π.Δ. 34/2023 αυξήθηκαν τα ηλικιακά όρια από το 40ό στο 45ο έτος των υποψηφίων ιατρών και από το 32ο στο 36ο έτος των υποψηφίων λοιπών κατηγοριών.

214. Σε συνέχεια παλαιότερων προτάσεων, βλ. Ετήσια Έκθεση 2021, σελ. 157.

215. Καθώς και μετά τη λύση του γάμου ή τον θάνατο του πρόσφυγα.

216. Πλην του άρθρου 40 του Π.Δ. 141/2013, που διατηρήθηκε σε ισχύ.

- **Προτάθηκε** η αναλογική εφαρμογή των διατάξεων του υπαλληλικού κώδικα για τους γονείς τέκνων με βαριά νοητική στέρωση ή σύνδρομο Down ή Δ.Α.Δ., που δεν απαιτούν την κατάθεση πιστοποιητικού περιοδικής νοσηλείας λόγω της φύσης των παθήσεων.

Ανταπόκριση: Με την υπ' αριθμ. πρωτ. 1647/23/1020205/20.05.2023 εγκύκλιο διαταγή του Αρχηγείου ΕΛ.ΑΣ., διευκρινίστηκε ότι, προκειμένου για την χορήγηση της ειδικής άδειας των 22 ημερών σε αστυνομικούς υπαλλήλους των οποίων τα τέκνα πάσχουν από βαριά νοητική στέρωση, σύνδρομο Down ή Δ.Α.Δ., δεν απαιτείται πιστοποιητικό περιοδικής νοσηλείας, αλλά μόνο σχετική γνωμάτευση δημόσιου νοσηλευτικού ιδρύματος.

1.9. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

- **Προτάθηκε** η επανεξέταση των προϋποθέσεων της παρ. 3 του άρθρου 6 του Κώδικα Δικηγόρων (Ν. 4194/2013) για την έναρξη πρακτικής άσκησης δικηγορίας από πολίτες τρίτων χωρών, επισημαίνοντας ότι η σωρευτική πλήρωσή τους από πολίτες τρίτων χωρών μπορεί να επιτευχθεί από μικρό μέρος των ενδιαφερομένων.
- **Προτάθηκε** η αύξηση του ανώτατου ηλικιακού ορίου πρόσληψης του προσωπικού του αστυνομικού τομέα της Δικαστικής Αστυνομίας. Ο Συνήγορος απευθύνθηκε στο Υπουργείο, ήδη από την θέση του σχετικού σχεδίου νόμου σε δημόσια διαβούλευση, όπου ως ανώτατο όριο ηλικίας θεσπιζόταν το 28ο έτος. Με τον Ν. 4963/2022, το εν λόγω ανώτατο ηλικιακό όριο αυξήθηκε στα 30 έτη. Ο Συνήγορος έθεσε εκ νέου το θέμα στο Υπουργείο, λαμβάνοντας υπόψη τα καθήκοντα των προσλαμβανόμενων και το γεγονός ότι η φυσική τους καταλληλότητα διαπιστώνεται μέσω της υποβολής τους σε υγειονομικές εξετάσεις, αλλά και σε αθλητικές δοκιμασίες.

Ανταπόκριση: Με το άρ. 6 του Ν. 5049/2023, το ανώτατο όριο ηλικίας διορισμού καθορίστηκε στο 35ο έτος.

1.10. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

- **Προτάθηκε** η χορήγηση ελεύθερης εισόδου σε οργανωμένους αρχαιολογικούς χώρους, ιστορικούς τόπους, μνημεία και μουσεία (δημοσίου δικαίου) στους υπηρετούντες εναλλακτική θητεία, κατ' αναλογία με τα ισχύοντα για όσους υπηρετούν ένοπλη θητεία.

Αποδοχή προτάσεων προηγούμενων ετών

- **Είχε προταθεί** η τροποποίηση της παρ. 2 του άρθρου 37 του Ν. 3905/2010 περί χαρακτηρισμού καταλληλότητας των κινηματογραφικών ταινιών, με

την προσθήκη μιας ενδιάμεσης ηλικιακής κατηγορίας μεταξύ του χαρακτηρισμού «Κατάλληλο για όλους» και «Κατάλληλο άνω των 12 ετών», ήτοι την ηλικιακή κατηγορία «Κατάλληλο άνω των 8 ετών», όπως και στα τηλεοπτικά προγράμματα.

Ανταπόκριση: Η αρμόδια Διεύθυνση Παραστατικών Τεχνών και Κινηματογράφου, έπειτα και από έρευνα του θεσμικού πλαισίου, το οποίο ισχύει και εφαρμόζεται σε σημαντικό αριθμό χωρών παγκοσμίως, έχει κάνει σχετική εισήγηση προς την πολιτική ηγεσία του Υπουργείου.

1.11. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΣΥΛΟΥ

- **Προτάθηκε** η αναβάθμιση του υπάρχοντος Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος (Ο.Π.Σ.) Μετανάστευσης του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου, ώστε να υπάρχει η δυνατότητα ηλεκτρονικής κατάθεσης των αιτημάτων ανανέωσης της άδειας διαμονής για εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας του άρθρου 18 παρ. 1 ια. του Ν. 4251/2014, όπως ισχύει.
- **Προτάθηκε** η αποστολή διευκρινιστικών οδηγιών προς τις Δ.Α.Μ. των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων της χώρας, αναφορικά με τον τρόπο αντιμετώπισης των ηλεκτρονικών αιτήσεων αρχικής χορήγησης τίτλων διαμονής, όταν κατά τη διενέργεια του ελέγχου πληρότητας των αιτήσεων, διαπιστωθεί ότι έχουν υποβληθεί πλαστά δικαιολογητικά, ότι έχουν χρησιμοποιηθεί παραπλανητικές πληροφορίες και γενικότερα ενέχουν το στοιχείο της καταχρηστικότητας με σκοπό τη λήψη της βεβαίωσης υποβολής αιτήματος.

Ανταπόκριση: Με την υπ' αρ. 423840/15.09.2023 (Φ.Ε.Κ. Β', 5597) απόφαση του Υπουργού Μετανάστευσης και Ασύλου που τροποποίησε το άρθρο 2 της υπ' αρ. 674588/11.11.2022 Υ.Α., αντιμετωπίστηκε το θέμα σε κανονιστικό επίπεδο και, επιπλέον, με το υπ' αρ. πρωτ. 434476/25.09.2023 διευκρινιστικό έγγραφο, δόθηκαν οι απαραίτητες οδηγίες στις Δ.Α.Μ.

1.12. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

- **Προτάθηκε** η τροποποίηση των διατάξεων που διέπουν το πρόγραμμα «Επίδομα Στέγασης» ή η έκδοση σχετικής ερμηνευτικής εγκυκλίου, ώστε να εξομοιωθούν ως προς τον όρο της αναγκαίας προηγούμενης διαμονής τους στην Ελλάδα οι έχοντες άδεια διαμονής «επί μακρόν διαμένοντος» (Ν. 4251/2014) με τους Έλληνες πολίτες, όπως και με τις λοιπές ομάδες προσώπων του άρθρου 3 παρ. 6 του Ν. 4472/2017, σε εναρμόνιση του ελληνικού

δικαίου με το ευρωπαϊκό – ενωσιακό δίκαιο²¹⁷.

- **Προτάθηκε** (η πρόταση απευθύνθηκε και στα Υπουργεία Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών και Εσωτερικών) η διεύρυνση του προστατευτικού πεδίου του άρθρου 49 του Ν. 4997/2022, περί μη αναζήτησης ποσών αναπηρικών επιδομάτων που είχαν καταβληθεί αχρεωστήτως σε καλόπιστους λήπτες και δεν είχαν εισπραχθεί εν όλω ή εν μέρει, έτσι ώστε να καταλαμβάνονται όχι μόνο τα ποσά που καταλόγισε ή όφειλε να καταλογίσει ο Ο.Π.Ε.Κ.Α., αλλά και εκείνα που καταλόγισαν Αρχές άλλες από τον Ο.Π.Ε.Κ.Α., όπως οι δημοτικές Αρχές που είχαν σχετικές αρμοδιότητες πριν τις αναλάβει ο Ο.Π.Ε.Κ.Α.²¹⁸.
- **Προτάθηκε** στον Ο.Π.Ε.Κ.Α. να τροποποιήσει την πληροφόρηση της ιστοσελίδας σχετικά με τη χορήγηση του επιδόματος παιδιού (Α21) στους διαζευγμένους γονείς, επειδή δημιουργούσε την εντύπωση ότι το δικαιούνται μόνο όσοι ασκούν αποκλειστικά την επιμέλεια βάσει δικαστικής απόφασης, και όχι και εκείνοι που έχουν συμφωνήσει στην από κοινού άσκησή της μετά το διαζύγιο.

Ανταπόκριση: Ο φορέας έκανε δεκτή την πρόταση και τροποποίησε ανάλογα το περιεχόμενο της ιστοσελίδας.

1.13. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

- **Προτάθηκε** η τροποποίηση της παρ. 1 του άρθρου 1 του Π.Δ. 344/2000, ώστε να συμπεριλαμβάνονται σε αυτή και τα Τμήματα Γεωπονίας ημεδαπών Πανεπιστημίων του Ν. 4610/2019.

Ανταπόκριση: Με έγγραφα του Υπ.Α.Α.Τ., αλλά και του ΓΕΩΤ.Ε.Ε., στο οποίο η Αρχή είχε επίσης απευθυνθεί, η Αρχή ενημερώθηκε για τη σχετική νομοθετική πρωτοβουλία του αρμόδιου Υπουργείου, η οποία κατέληξε στην τροποποίηση των διατάξεων της κείμενης νομοθεσίας με το άρθρο 131 του Ν. 5039/2023 που αφορούν στο δικαίωμα άσκησης του επαγγέλματος του Γεωπόνου.

- **Προτάθηκε** η τροποποίηση της παρ. 6 του άρθρου 6 του Ν. 2538/1997, σύμφωνα με την οποία, ως υπεύθυνοι επιστήμονες σε καταστήματα λιανικής πώλησης κτηνιατρικών φαρμακευτικών προϊόντων, δεν είναι δυνατό να τοποθετούνται πτυχιούχοι των Τμημάτων Ιχθυοκομίας – Αλιείας των Τ.Ε.Ι., αναφορικά με τον τομέα εξειδίκευσής τους, παρόλο που, από την παρ. 2 του άρθρου 5 του Π.Δ. 109/1989, προκύπτει ότι οι τελευταίοι διαθέτουν ως επαγγελματικό δικαίωμα την εμπορία, μεταξύ άλλων, ιχθυοφαρμάκων.

217. Φ.Υ. 330091.

218. Φ.Υ. 331934.

Ανταπόκριση: Σύμφωνα με την αρμόδια Διεύθυνση του Υπ.Α.Α.Τ., το συγκεκριμένο ζήτημα ρυθμίζεται σαφώς από την κείμενη νομοθεσία, εφόσον, όμως, προκύψει στο μέλλον κάποιο συναφές αίτημα από επαγγελματικούς φορείς ή συλλόγους, η υπηρεσία είναι πρόθυμη να το επανεξετάσει.

- Ζητήθηκε από τον ΣτΠ η συμμόρφωση του Υπουργείου με απόφαση του ΣτΕ (2133/2022) περί ρύθμισης της κατάστασης των δικαιούχων αλιείας με βιντζότρατα, και παράλληλα προτάθηκε η έκδοση σχετικής Κ.Υ.Α., η οποία να προβλέπει, μεταξύ άλλων, και συγκεκριμένη προθεσμία κατάργησης του εργαλείου της βιντζότρατας από τις αλιευτικές άδειες των σκαφών. Σε κάθε περίπτωση, μέχρι την εκπνοή της ανωτέρω προθεσμίας, ζητήθηκε να προβλεφθούν συγκεκριμένοι όροι αλιείας για τα σκάφη με βιντζότρατα που θα διασφαλίζουν την προστασία του θαλασσίου περιβάλλοντος, δεδομένου ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είχε ζητήσει τη συμμόρφωση της Ελλάδας με τις διατάξεις του κανονισμού (ΕΚ) 1967/2006, σχετικά με τους γρίπους που σύρονται από σκάφη, και κάλεσε την χώρα να λάβει όλα τα απαραίτητα διορθωτικά μέτρα.

Ανταπόκριση: Εκδόθηκε η υπ' αριθμ. 1627/393923/23 Κ.Υ.Α. περί χορήγησης ενισχύσεων με σκοπό την κατάργηση/διαγραφή του αλιευτικού εργαλείου «γρίπος που σύρεται από σκάφος ή βιντζότρατα», θέτοντας ένα μήνα προθεσμία για την υποβολή των σχετικών αιτήσεων από τους ενδιαφερόμενους, με συνημμένα τα αντίγραφα των αλιευτικών αδειών, από τις οποίες θα προκύπτει η κατάργηση του εν λόγω αλιευτικού εργαλείου.

1.14. ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ ΚΑΙ ΝΗΣΙΩΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

- **Προτάθηκε** η επέκταση της ρύθμισης που ισχύει για τα δόκιμα στελέχη του Λιμενικού Σώματος που χάνουν τη σωματική ικανότητα λόγω πάθησης ή νόσου κατά την υπηρεσία και ένεκα αυτής, και στους δόκιμους που χάνουν την ικανότητα αυτή από πάθηση ή νόσο που δεν οφείλεται στην υπηρεσία, δηλαδή, να μην απολύονται από τη Σχολή, αλλά να εντάσσονται σε υπηρεσία γραφείου.

1.15. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

- **Προτάθηκε** η τροποποίηση της Κ.Υ.Α. με Αρ.Γ.Π.οικ. 22470/13.04.2023 (Φ.Ε.Κ. Β', 2659/21.04.2023), προκειμένου να προβλεφθεί και εναλλακτική μέθοδος πίστωσης στον δικαιούχο του ποσού που αναλογεί στο dentistpass, η οποία να μην προϋποθέτει την κατοχή «έξυπνου κινητού», ώστε να επωφεληθούν και οι πολίτες που στερούνται τέτοιων τηλεφωνικών συσκευών.

2. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί Σχεδίων Νόμου

2.1. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΝΟΜΟΥ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΣΥΛΟΥ «ΚΩΔΙΚΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ» (Ν. 5038/2023, Α' 81)²¹⁹

Ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε σημαντικές αλλαγές που συμβάλλουν στην εδραίωση ενός καθεστώτος ασφαλούς διαμονής για τους πολίτες τρίτων χωρών και αναμένεται να οδηγήσουν σε απλούστευση και ταχύτερη διεκπεραίωση των σχετικών διαδικασιών και, ως εκ τούτου, κρίνεται ότι κινούνται σε θετική κατεύθυνση, όπως:

- η αύξηση του χρόνου ισχύος της αρχικής άδειας διαμονής (από 2 σε 3 έτη) και της άδειας διαμονής β' γενιάς (από 5 σε 10 έτη)
- η δυνατότητα αλλαγής σκοπού άδειας διαμονής σε περισσότερες κατηγορίες αδειών
- η τακτοποίηση του καθεστώτος διαμονής σε ενήλικους πολίτες τρίτων χωρών ή ανιθαγενείς που εισήλθαν στην Ελλάδα ως ασυνόδευτοι ανήλικοι, χωρίς την προϋπόθεση της προηγούμενης νόμιμης διαμονής
- η αυτεπάγγελτη αναζήτηση δικαιολογητικών
- η συμπερίληψη του Πιστοποιητικού Επάρκειας Γνώσεων για την Πολιτογράφηση (Π.Ε.Γ.Π.) στα έγγραφα που απαιτούνται για την απόδειξη της επαρκούς γνώσης της ελληνικής γλώσσας και στοιχείων ελληνικής ιστορίας και πολιτισμού για την απόκτηση του καθεστώτος του επί μακρόν διαμένοντος
- η χορήγηση άδειας διαμονής δεκαετούς διάρκειας σε πολίτες τρίτων χωρών που έχουν συμπληρώσει 10ετή διαμονή στην Ελλάδα δυνάμει οριστικών τίτλων διαμονής και πληρούν τις προϋποθέσεις της περ. δ' της παρ. 1 του άρθρου 5α του Κ.Ε.Ι., δηλαδή έχουν ενταχθεί ομαλά στην οικονομική και κοινωνική ζωή της χώρας.

Ωστόσο, επισημάνθηκαν και οι κάτωθι αναφερόμενες ρυθμίσεις, οι οποίες έρχονται αναμόρφωσης, προκειμένου να μην τεθούν σε κίνδυνο τα δικαιώματα των ευάλωτων αυτών ομάδων:

- Παραμένει σε ισχύ η ρύθμιση, σύμφωνα με την οποία η άδεια διαμονής για

---

219. Το πλήρες κείμενο των σχετικών παρατηρήσεων της Αρχής βρίσκεται αναρτημένο <https://www.synigoros.gr/el/category/allodapoi-ithageneia-astiki-katastasi/post/sxolia-kai-parathrhseis-or-sxedio-nomoy-kwdikas-metanasteysheis>

εξαιρετικούς λόγους χορηγείται «άπαξ», δηλαδή αποκλείεται η δυνατότητα χορήγησής της εκ νέου για το ίδιο φυσικό πρόσωπο. Η Αρχή πρότεινε την απαλοιφή αυτής της λέξης και την πρόβλεψη της δυνατότητας επανυποβολής αίτησης για χορήγηση αυτής της άδειας υπό προϋποθέσεις, με συγκεκριμένα κριτήρια και ενδεχόμενη παραπομπή στην Επιτροπή Μετανάστευσης. Για την εν λόγω ρύθμιση, η Αρχή είχε τοποθετηθεί και παλαιότερα²²⁰.

- Η διάταξη, σύμφωνα με την οποία ο χρόνος παραμονής στη χώρα του αιτούντος διεθνούς προστασίας βάσει σχετικού δικαιώματος δεν προσμετράται για τη συμπλήρωση της επταετίας που είναι αναγκαία για τη χορήγηση της άδειας διαμονής για εξαιρετικούς λόγους, είναι ιδιαιτέρως αυστηρή και τιμωρητική για τα άτομα που ενεπλάκησαν στη διαδικασία ασύλου. Η Αρχή πρότεινε να παραμείνει η διάταξη ως είχε, δηλαδή να συνυπολογίζεται και ο χρόνος της παραμονής αυτών, ως αιτούντων άσυλο, στη συμπλήρωση της απαιτούμενης επταετίας για τη χορήγηση της εν λόγω άδειας.
- Η διάταξη, με την οποία εισάγεται πενταετής απαγόρευση υποβολής εκ νέου αίτησης χορήγησης ή ανανέωσης άδειας διαμονής σε πολίτες τρίτων χωρών που χρησιμοποίησαν ψευδείς ή παραπλανητικές πληροφορίες, πλαστά ή παραποιημένα έγγραφα για την έκδοση άδειας διαμονής αποτελεί κύρωση ιδιαιτέρως επαχθή, με την οποία προσβάλλεται το τεκμήριο της αθωότητας, εφόσον δεν υπάρχει τελεσίδικη καταδικαστική απόφαση δικαστικής αρχής. Το ενδεχόμενο μία τόσο επαχθής διοικητική κύρωση να στηρίζεται σε απλή πιθανολόγηση εκ μέρους της Διοίκησης θα μπορούσε να εγείρει ακόμη και ζήτημα συνταγματικότητας. Η Αρχή πρότεινε η κύρωση αυτή να επιβάλλεται μόνο κατόπιν προηγούμενης τελεσίδικης ποινικής καταδίκης.
- Παραμένει σε ισχύ η υπέρμετρα αυστηρή διάταξη, βάσει της οποίας η αίτηση για χορήγηση άδειας διαμονής απορρίπτεται άνευ ετέρου, εάν ο αιτών δεν παραστεί στη συνέντευξη ενώπιον της Επιτροπής Μετανάστευσης, καθόσον η απουσία του τεκμαίρεται ως αδικαιολόγητη. Προτάθηκε να γίνεται και δεύτερη ειδοποίηση, κατ' αναλογία με όσα ισχύουν στη διαδικασία κλήσης για λήψη βιομετρικών δεδομένων. Για την εν λόγω ρύθμιση η Αρχή είχε εκφράσει αντιρρήσεις στο παρελθόν.

Επιπλέον, η Αρχή προέβη σε επισημάνσεις επί διατάξεων του σχεδίου νόμου για ζητήματα ανηλίκων, προτείνοντας ιδίως:

- Την απευθείας παραπομπή των ασυνόδευτων παιδιών στις διαδικασίες χορήγησης ανθρωπιστικού καθεστώτος μετά την απόρριψη αιτήματος δι-

---

220. Το πλήρες κείμενο των σχετικών παρατηρήσεων της Αρχής βρίσκεται αναρτημένο εδώ: <https://www.synigoros.gr/el/category/allodapoi-ithageneia-astiki-katastasi/post/parathrhseis-toy-synhgoroy-toy-polith-gia-to-sxedio-nomoy-me-antikeimeno-thn-anamorfwsh-diadikasiwn-apelasewn-kai-epistروفn-politwn-tritwn-xwrwn>.

εθνούς προστασίας, σύμφωνα και με την πάγια θέση του Συνηγόρου του Πολίτη, ότι τα ασυνόδευτα θα πρέπει να αντιμετωπίζονται πρωτίστως ως παιδιά και ότι η οποιαδήποτε, παρεχόμενη από την πολιτεία, προστασία προϋποθέτει την εξασφάλιση της νόμιμης παραμονής, αλλιώς είναι κενή περιεχομένου²²¹.

- Σε ό,τι αφορά στη χορήγηση άδειας διαμονής σε ανηλίκους φιλοξενούμενους σε ν.π. ή ιδρύματα, να αντικατασταθεί η προϋπόθεση της αδυναμίας επιστροφής σε ασφαλές περιβάλλον, από εκείνην του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού και να αναδιατυπωθεί η αναφορά στους χώρους, ώστε να περιλαμβάνονται όλες οι, προβλεπόμενες από το σύστημα παιδικής προστασίας, περιπτώσεις (λ.χ. εποπτευόμενα διαμερίσματα).
- Να συμπεριληφθεί – πέραν του ορισμού του ασυνόδευτου – ο ορισμός του χωρισμένου ανηλίκου, προκειμένου να αποφεύγεται η ασάφεια.
- Να διατηρηθεί η ρητή πρόβλεψη χορήγησης άδειας διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους στα θύματα ενδοοικογενειακής βίας και σε ουσιώδεις μάρτυρες εγκληματικών πράξεων, με στόχο την ενίσχυσή τους στην απόφαση γνωστοποίησης και την παροχή της αρωγής που οφείλει η πολιτεία²²².
- Ως προς τη χορήγηση δεκαετούς άδειας διαμονής σε ενήλικες που εισήλθαν ως ασυνόδευτοι στην Ελλάδα, προτάθηκε, αφενός να συμπεριληφθεί στη διάταξη η περίπτωση προσώπων που κατέστησαν ασυνόδευτοι μετά την είσοδό τους στην Ελλάδα, όπως και οι χωρισμένοι, αφετέρου η ρητή εξαίρεση της προϋπόθεσης πλήρους κάλυψης ιατρικής και νοσοκομειακής περίθαλψης στην κατηγορία αυτή, προκειμένου να είναι πράγματι αξιοποιήσιμη η ρύθμιση.

---

221. Βλ. ενδεικτικά την Ετήσια Έκθεση του ΣτΠ (2018) για τα Παιδιά που Μετακινούνται <https://old.synigoros.gr/resources/docs/ee2018-kdp-dikaiom-paid-pou-metakin.pdf>

222. Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2020 σχετικά με την εφαρμογή της Οδηγίας για την επιστροφή: 2019/2208(INI) https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0362_EL.html

2.2. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΝΟΜΟΥ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ «ΜΕΤΟΝΟΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΣΕ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ, ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΥΔΑΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΜΕ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΔΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΑΣΤΙΚΩΝ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ, ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΥΔΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ – ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΑΠΟ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗΣ ΤΩΝ ΟΔΗΓΙΩΝ ΕΕ 2018/2001 ΚΑΙ 2019/944 – ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ» (Ν. 5037/2023)²²³

Οι κύριες επισημάνσεις του Συνηγόρου του Πολίτη είναι οι εξής:

- A.** Προβλέπεται η σύσταση μιας νέας Ανεξάρτητης Ρυθμιστικής Αρχής Αποβλήτων Ενέργειας και Υδάτων, με αρμοδιότητα τη διαχείριση των υδάτων και τη διαμόρφωση τιμολογιακής πολιτικής. Το Συμβούλιο Επικρατείας έχει χαρακτηρίσει το νερό ως ένα από τα χρήζοντα προστασίας κοινωνικά αγαθά και έχει αποφανθεί ότι είναι συνταγματικώς επιβεβλημένος ο έλεγχος της εταιρείας που εξασφαλίζει την παροχή του στους καταναλωτές, από το Ελληνικό Δημόσιο, όχι απλώς με την άσκηση εποπτείας επ’ αυτής, αλλά και δια συμμετοχής στο μετοχικό της κεφάλαιο. Κατά συνέπεια, η ανάθεση της ρύθμισης της αγοράς του νερού σε μια Ανεξάρτητη Αρχή, δεν καθίσταται σαφές εάν εξυπηρετεί κάποιο σκοπό και ποιος είναι αυτός.
- B.** Προβλέπεται η κατάργηση του καθορισμού ειδικών χρήσεων γης, εντός των προστατευόμενων περιοχών, που όριζε την επιλογή ορισμένων χρήσεων γης με βάση τη σχετική κωδικοποίηση της πολεοδομικής νομοθεσίας (Π.Δ. 59/2018).

Η κατάργηση αυτή αφήνει την κατάταξη των περιοχών προστασίας χωρίς κατευθύνσεις, με ασαφή κριτήρια και χωρίς περιορισμούς ως προς τον χαρακτήρα της συνολικής ζώνης.

Επίσης προβλέπεται η εξαίρεση, από την Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη, περιοχών για τις οποίες έχουν εκδοθεί Ειδικά Πολεοδομικά Σχέδια. Η ρύθμιση αυτή οδηγεί σε ένα αποσπασματικό καθεστώς προστασίας, συντείνοντας στον κατα-

---

223. Βλέπε: <https://www.synigoros.gr/api/files/download/465226>

κερματισμό των φυσικών οικοτόπων.

- Γ.** Προβλέπεται η υποχρέωση αποζημίωσης των δαπανών που συνδέονται με τη βλάβη στο περιβάλλον, όταν η βλάβη είναι μη αναστρέψιμη και η παράβαση χαρακτηρίζεται ως Σημαντική ή Πολύ Σημαντική. Δημιουργείται έτσι μία εναλλακτική διοικητική οδός, αυτή της αποζημίωσης, ξεφεύγοντας από την υποχρέωση αποκατάστασης της ζημίας, κάτι που έρχεται σε αντίθεση με τις διατάξεις της ευρωπαϊκής νομοθεσίας για την περιβαλλοντική ευθύνη.
- Δ.** Προβλέπεται η μείωση της γραμμής αιγιαλού, από τα 50 μ. στα 30 μ., για την ανάπτυξη σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων, γεγονός που προωθεί την ιδιωτική εκμετάλλευση της ήδη επιβαρυμένης παράκτιας ζώνης.
- Ε.** Προβλέπεται η διάνοιξη οδών μέσω Ειδικών Πολεοδομικών Σχεδίων, η οποία «ανοίγει τον δρόμο» για την έγκριση αδειοδότησης στρατηγικών επενδύσεων σε παρθένες περιοχές χωρίς υφιστάμενο οδικό δίκτυο ή πρόσβαση σε κοινόχρηστη οδό, σε αντίθεση με την πάγια νομολογία που ορίζει ότι το οδικό δίκτυο **πρέπει να υπόκειται σε συνολικό σχεδιασμό και διαχείριση.**
- ΣΤ.** Προβλέπεται η αρμοδιότητα του Υπουργού Περιβάλλοντος για τη διόρθωση σφαλμάτων ορίων οικισμών, παρά το γεγονός ότι τα όρια ενός οικισμού ορίζονται μόνο με Προεδρικό Διάταγμα.
- Ζ.** Προβλέπεται προσωρινή/μεταβατική λύση διαχείρισης απορριμμάτων στον Δήμο Θήρας στην περιοχή «Αλωνάκι». Το γεγονός ότι οι διαδικασίες για τη χωροθέτηση των, προβλεπόμενων από τον εγκεκριμένο περιφερειακό σχεδιασμό, έργων διαχείρισης δεν έχουν ξεκινήσει, ενώ η συνολική διαδικασία της εκπόνησης των μελετών, της επιλογής του χώρου, της δημοπράτησης, της κατασκευής και της θέσης σε αποδοτική λειτουργία των έργων απαιτεί ικανό χρόνο για την ολοκλήρωσή της, δημιουργεί την εύλογη πεποίθηση ότι τα έργα υποκατάστασης των Χ.Α.Δ.Α. δεν αποσκοπούν στην επίλυση του προβλήματος, αλλά στην δημιουργία νέων Χ.Α.Δ.Α.

2.3. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΑΡ. 46 ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΝΟΜΟΥ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕ ΤΙΤΛΟ «ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΜΙΣΘΩΤΩΝ, ΤΩΝ ΝΕΩΝ, ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ – ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ», ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΡΑΤΙΚΟ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟ ΜΕ ΣΚΟΠΟ ΤΗΝ ΚΑΛΥΨΗ ΜΕΡΟΥΣ ΤΟΥ ΑΥΞΗΜΕΝΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΤΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ, ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗΣ ΑΥΞΗΣΗΣ ΤΟΥ ΔΕΙΚΤΗ ΤΙΜΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ (Ν. 5045/2023)

Η οικονομική ενίσχυση «marketpass» είχε αρχικά προβλεφθεί με το άρθρο 115 του Ν. 5007/2022 και ο Συνήγορος, μέσω αναφορών πολιτών, είχε εντοπίσει συγκεκριμένα προβλήματα ως προς τις προϋποθέσεις, τη διαδικασία και τον τρόπο χορήγησής της. Στο πλαίσιο της επεξεργασίας από την αρμόδια Επιτροπή της Βουλής του σχεδίου νόμου, στο οποίο περιλαμβανόταν διάταξη για τον νέο κύκλο της ενίσχυσης, η Αρχή υπέβαλε τις ακόλουθες παρατηρήσεις:

- Ως προς την προβλεπόμενη διαφορά στο ύψος του ποσού της ενίσχυσης, ανάλογα με τον τρόπο πίστωσης της, είτε σε ψηφιακή χρεωστική κάρτα ή σε τραπεζικό λογαριασμό:

Ο Συνήγορος επεσήμανε ότι δεν είναι σαφής, ούτε αιτιολογημένη, η διαφοροποίηση του ποσού μεταξύ των δυο τρόπων πίστωσης, και συγκεκριμένα η μείωσή του κατά 20% στην περίπτωση της κατάθεσης σε τραπεζικό λογαριασμό και ότι εγείρει ζητήματα άνισης μεταχείρισης μεταξύ των δικαιούχων. Τόνισε ότι για αρκετούς πολίτες, οι οποίοι δεν ήταν κάτοχοι συσκευών κινητών τηλεφώνων που υποστηρίζουν την τεχνολογία ανέπαφων συναλλαγών²²⁴ (web/virtual POS), ούτε είχαν πρόσβαση σε τέτοιες συσκευές μέσω άλλου προσώπου, η είσπραξη του ποσού μέσω τραπεζικού λογαριασμού ήταν η μόνη επιλογή. Τέλος, παρατήρησε ότι, ειδικά η συγκεκριμένη ενίσχυση, αφορά σε αγορά αγαθών πρώτης ανάγκης (τροφίμων) και είναι συνεπώς εξαιρετικά απίθανο το χορηγούμενο ποσό να μην καλύψει την αγορά τέτοιων αγαθών από τους δικαιούχους, δεδομένου ότι, αφενός απευθύνεται σε νοικοκυριά που πληρούν συγκεκριμένα εισοδηματικά κριτήρια, αφετέρου δεν πρόκειται για ποσά ενίσχυσης μεγάλου ύψους.

- Ως προς την απόρριψη αιτήσεων, λόγω συνυπολογισμού, στο ετήσιο συνολικό οικογενειακό εισόδημα, ποσών τα οποία θα έπρεπε να εξαιρούνται:

---

224. Σύμφωνα με την Υ.Α. 1170/2023 (άρθρο 5): «Η χρήση της ψηφιακής χρεωστικής κάρτας πραγματοποιείται μέσω συσκευής, η οποία υποστηρίζει την τεχνολογία ανέπαφων συναλλαγών (Web / Virtual POS)».

Για τη χορήγηση της ενίσχυσης προβλέπεται ότι, στο ετήσιο συνολικό οικογενειακό εισόδημα δεν περιλαμβάνονται εκείνα τα ποσά, τα οποία αθροιστικά απαλλάσσονται από τον φόρο εισοδήματος. Ωστόσο, κατά την υποβολή αιτήσεων για τον πρώτο κύκλο, διαπιστώθηκε ότι, σε κάποιες περιπτώσεις, παρά το γεγονός ότι οι ενδιαφερόμενοι πληρούσαν τα προβλεπόμενα εισοδηματικά κριτήρια, η αίτησή τους απορρίφθηκε και οι ίδιοι δεν κρίθηκαν δικαιούχοι, επειδή λανθασμένα προσμετρήθηκαν στο ετήσιο συνολικό οικογενειακό τους εισόδημα και, απαλλασσόμενα από τον φόρο εισοδήματος, ποσά. Ελλείψει διαδικασίας ένστασης, οι πολίτες δεν κατόρθωσαν να επιλύσουν το πρόβλημα. Ο Συνήγορος επισήμανε το ζήτημα της μη πρόβλεψης διαδικασίας επανεξέτασης περιπτώσεων ή παροχής διευκρινίσεων μετά από απόρριψη αιτήσεων, και ζήτησε να ενταχθεί στη νέα διάταξη συγκεκριμένη διαδικασία επανελέγχου/ένστασης.

■ **Ως προς την εξαίρεση από το πρόγραμμα φυσικών προσώπων, που είχαν δηλώσει στη φορολογική δήλωση του 2021 ότι φιλοξενούνται:**

Κατά τον πρώτο κύκλο της ενίσχυσης, είχαν εξαιρεθεί από τη χορήγησή της τα φυσικά πρόσωπα που είχαν δηλώσει στη δήλωση φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων, φορολογικού έτους 2021, ότι φιλοξενούνται, ενώ αυτό το δεδομένο είχε, εντωμεταξύ, αλλάξει ή η φιλοξενία είχε διαρκέσει για περιορισμένο χρόνο εντός του συγκεκριμένου έτους.

Ο Συνήγορος ζήτησε να ληφθούν υπόψη και αυτές οι περιπτώσεις και να προβλεφθούν οι απαραίτητες βελτιώσεις.

Ως γενική παρατήρηση, ο Συνήγορος επισήμανε ότι, η πλήρης αυτοματοποίηση των διοικητικών διαδικασιών και ελέγχων, η οποία χαρακτηρίζει τόσο το marketpass, όσο και τις περισσότερες σχετικές ενισχύσεις, καθιστά ανέφικτο τον εξατομικευμένο επανέλεγχο των αιτήσεων, και συνεπώς κρίνεται απαραίτητη η πρόβλεψη διαδικασίας ενστάσεων και η αιτιολογημένη απάντηση αυτών.

Παρά τις ανωτέρω υποδείξεις της Αρχής, τελικώς η ψηφισθείσα διάταξη του άρθρου 46 του Ν. 5045/2023 δεν διαφοροποιήθηκε σε τίποτα από αυτή του άρθρου 115 του Ν. 5007/2022 που αφορούσε στον πρώτο κύκλο.

2.4. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΑΡ. 38 ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΝΟΜΟΥ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ «ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΣΤΟΝ ΔΗΜΟΣΙΟ ΤΟΜΕΑ – ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ – ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ Ο.Τ.Α. Α' ΚΑΙ Β' ΒΑΘΜΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΖΩΙΑ ΤΩΝ ΖΩΩΝ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑΣ – ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΕΙΓΟΥΣΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ» (Ν. 5027/2023)

Στο πλαίσιο της επεξεργασίας του σχεδίου νόμου, στο οποίο περιλαμβάνονταν τροποποιήσεις στις διατάξεις, σχετικά με τη βεβαίωση και την είσπραξη εσόδων Ο.Τ.Α., από τη Διαρκή Επιτροπή Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης της Βουλής, η Αρχή υπέβαλε τις ακόλουθες παρατηρήσεις:

A. Ανάγκη διευκρίνισης περιπτώσεων όπου ισχύουν συντομότερες προθεσμίες στην βεβαίωση και είσπραξη εσόδων δήμων:

Επειδή οι προτεινόμενες διατάξεις προέβλεπαν ότι οι δήμοι υποχρεούνται να βεβαιώνουν ταμειακά τα κάθε είδους οφειλόμενα ποσά, εντός αποσβεστικής προθεσμίας πέντε (5) ετών, «εκτός αν με ειδικές διατάξεις ορίζονται μικρότερες προθεσμίες», υπογραμμίστηκε η ανάγκη να διευκρινισθεί σε ποιες περιπτώσεις αφορά η εξαίρεση. Ο Συνήγορος επεσήμανε ενδεικτικά την περίπτωση του άρθρου 71 του Ν. 542/1977, η οποία, όπως είχε γίνει δεκτό από την αρμόδια Διεύθυνση του Υπουργείου Εσωτερικών, είναι εφαρμοστέα στην περίπτωση των προστίμων Κ.Ο.Κ.²²⁵.

B. Ανάγκη χρονικής οριοθέτησης του δικαιώματος βεβαίωσης σε περιπτώσεις υποχρέων που δεν είχαν υποβάλει δηλώσεις ή είχαν υποβάλει ανακριβείς/ελλιπείς δηλώσεις:

Οι προτεινόμενες διατάξεις προέβλεπαν ότι, εάν οι υπόχρεοι δεν είχαν υποβάλει δήλωση αναγκαίων στοιχείων ή υπέβαλαν δήλωση με ανακριβή ή ελλιπή στοιχεία, βεβαιώνονται σε βάρος τους οι οφειλές από τη γένεση της υποχρέωσής τους και τα πρόστιμα που τους αναλογούν, κατά περίπτωση, επί των οφειλών των πέντε (5) τελευταίων ετών. Υπογραμμίστηκε σχετικά η ανάγκη της χρονικής οριοθέτησης της ολοκλήρωσης της διαδικασίας βεβαίωσης οφειλών, ώστε η βεβαίωση να μην μπορεί να λάβει χώρα οποτεδήποτε και χωρίς χρονικό περιορισμό, κάτι το οποίο θα βρισκόταν σε αντίθεση με το πνεύμα και τον σκοπό του σχεδίου νόμου.

225. Βλ. παρούσα Έκθεση, Κεφάλαιο 7.1., σελ.102 – 104.

2.5. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ²²⁶ ΣΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΝΟΜΟΥ «ΖΟΥΜΕ ΑΡΜΟΝΙΚΑ ΜΑΖΙ – ΣΠΑΜΕ ΤΗ ΣΙΩΠΗ»: ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ ΣΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ (Ν. 5029/2023)

Ο Συνήγορος εξέθεσε καταρχάς τον προβληματισμό του, με αφορμή, συναφείς με το αντικείμενο του σχεδίου, διαπιστώσεις του για τον χώρο της εκπαίδευσης, ιδίως ως προς την εκτιμώμενη κλιμάκωση της έντασης και της βίας στα σχολεία, αλλά και τα διαχρονικά συστηματικά κενά που ταλανίζουν τις σχολικές κοινότητες (έλλειψη συστηματικής και καθολικής επιμόρφωσης και υποστήριξης των εκπαιδευτικών, με αποτέλεσμα την ανασφάλεια ως προς τη διαχείριση δύσκολων ζητημάτων της σχολικής ζωής, έλλειμμα στη δημοκρατική λειτουργία του σχολείου, κενά κάλυψης των αναγκών σε εξειδικευμένο προσωπικό, ιδίως ψυχολόγους και κοινωνικούς λειτουργούς, αλλά και αμφιθυμία ως προς τον βαθμό εμπλοκής τους στις καταστάσεις που ανακύπτουν, κ.ά.).

Με αφετηρία την αποτύπωση της κατάστασης, εκφράστηκαν γενικές επιφυλάξεις για τη δυνατότητα του σχεδίου να ανταποκριθεί επαρκώς στις προκλήσεις, αλλά και επισημάνθηκε η απουσία προηγούμενης διαβούλευσης με τα παιδιά, παρά τις σχετικές συστάσεις της Επιτροπής του Ο.Η.Ε. για την εξασφάλιση της ουσιαστικής συμμετοχής τους²²⁷. Επιπλέον, διατυπώθηκαν οι ακόλουθες προτάσεις τροποποίησης ως προς επιμέρους άρθρα:

- Σαφής διάκριση του σχολικού εκφοβισμού από τις λοιπές εκφάνσεις σχολικής βίας, προς αποτροπή σύγχυσης, παρερμηνειών και εσφαλμένων προσεγγίσεων, λόγω και της έλλειψης ενός συνεκτικού πρωτοκόλλου διαχείρισης.
- Διευκρίνιση ότι πρόσβαση στην πλατφόρμα καταγγελίας έχουν, πέραν των μαθητών, των γονέων και ασκούντων την επιμέλειά τους, και πρόσωπα που ασκούν εν τοις πράγμασι, ή με βάση άλλου είδους αποφάσεις, την κηδεμονία μαθητή/τριας (λ.χ. εντεταλμένος επίτροπος ασυνόδευτου ανηλίκου, κοινωνικός λειτουργός δομής φιλοξενίας, σύλλογος γονέων και κηδεμόνων).
- Προσθήκη στα πρόσωπα που είναι υπεύθυνα για την επεξεργασία και διαχείριση των αναφορών, εκτός δηλαδή του Διευθυντή και του Συμβούλου Σχολικής Ζωής, που αναφέρονται αποκλειστικά στο σχέδιο, και των (λοι-

---

226. Βλέπε σχετικά <https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/parathrhseis-or-sxedio-nomoy:-zoyme-armonika-mazi-spame-th-siwph>

227. Βλ. καταληκτικές παρατηρήσεις της Επιτροπής του Ο.Η.Ε. για τα Δικαιώματα του Παιδιού για την Ελλάδα εδώ: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2FC%2FGRC%2FCO%2F4-6&Lang=en

πών) μελών των Ε.Δ.Υ. και, γενικότερα, των ψυχολόγων και των κοινωνικών λειτουργών των σχολείων. Τονίστηκε επίσης, στην κατεύθυνση αυτή, η ανάγκη ενίσχυσης του ρόλου των ψυχολόγων και των κοινωνικών λειτουργών στις σχολικές μονάδες (κάλυψη όλων των σχολείων της χώρας καθ' όλη τη διάρκεια της εβδομάδας, σταθερότητα στα πρόσωπα, με στόχο την εξοικείωση με τη σχολική κοινότητα και την καλλιέργεια της εμπιστοσύνης των μαθητών/τριών, αποσαφήνιση της δυνατότητας των παιδιών να απευθυνθούν ελεύθερα σε αυτούς/ές).

- Αποσαφήνιση ότι το θεσπιζόμενο με το σχέδιο σύστημα χειρισμού αναφορών βίας και εκφοβισμού μέσω της ψηφιακής πλατφόρμας και των οργάνων λήψης, διαχείρισης και επεξεργασίας αναφορών (σε επίπεδο σχολικής μονάδας, Διεύθυνσης Εκπαίδευσης και Υπουργείου), αντικαθιστά τις προϋφιστάμενες διαδικασίες, ώστε να αποτραπεί η λειτουργία παράλληλων οδών καταγγελίας και διαφορετικών διεργασιών διαχείρισης αλλά και η ελλιπή καταγραφή του φαινομένου της σχολικής βίας προς επιστημονική αξιοποίηση.
- Βελτίωση της διατύπωσης με στόχο τη διασφάλιση των προσωπικών δεδομένων των παιδιών και των κηδεμόνων τους, ιδίως ως προς ερευνητικούς σκοπούς (λ.χ. ανώνυμες ή/και ανωνυμοποιημένες αναφορές).
- Θεσμοθέτηση εγγυήσεων για τους εμπλεκόμενους εκπαιδευτικούς, ώστε να μην περιορίζονται λόγω φόβου απειλών και διώξεων. Προτάθηκε εκ νέου ειδικότερα θέσπιση του ακαταδίωκτου, σε σχέση με τις αναφορές που υποβάλλονται στις αρμόδιες αρχές από εκπαιδευτικούς κατ' άρθ. 23 του Ν. 3500/2006.
- Πρόβλεψη συστήματος ενημέρωσης του πολίτη, σε συνέχεια της αναφοράς του, για την πορεία αυτής.

3. Ειδικές Εκθέσεις

3.1. ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ: ΠΡΟΣΛΗΨΕΙΣ

Με αφορμή αναφορές πολιτών σχετικές με τις διαδικασίες επιλογής προσωπικού στο Δημόσιο, ο Συνήγορος του Πολίτη εκπόνησε Ειδική Έκθεση με τίτλο «Προσλήψεις»²²⁸.

Αντικείμενό της αποτελούν περιπτώσεις που τέθηκαν υπόψη της Αρχής από

---

228. Βλέπε: <https://www.synigoros.gr/el/category/ekdoseis-ek8eseis/post/eidikh-ek8esh-or-proslhpseis>

το 2010 μέχρι σήμερα (με έμφαση στα έτη 2015 – 2023) και αφορούν σε διαδικασίες προσλήψεων στο Δημόσιο, εκτός της γενικής ελεγκτικής αρμοδιότητας του Ανώτατου Συμβουλίου Επιλογής Προσωπικού (Α.Σ.Ε.Π.), καθώς επίσης και διαδικασίες προσλήψεων στις οποίες, όμως, καταλείπεται διακριτική ευχέρεια δράσης των δημοσίων φορέων ή προβλέπεται η έκδοση διοικητικών πράξεων από αυτούς. Περιλαμβάνονται, επίσης, και περιπτώσεις παραβίασης της ίσης μεταχείρισης και απαγορευμένης διάκρισης σε προσλήψεις στον δημόσιο ή τον ιδιωτικό τομέα, αλλά και εφαρμογής θετικών μέτρων ή μέτρων εύλογων προσαρμογών, ως αναγκαίου αντισταθμίسمatos για την επίτευξη ισότιμης μεταχείρισης κατά την πρόσβαση στην απασχόληση.

Στο πρώτο μέρος της Έκθεσης, παρουσιάζονται οι εκκρεμείς προτάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη για τη βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου, στο δεύτερο μέρος εκτίθενται οι σημαντικότερες πλημμέλειες που διαπιστώθηκαν κατά την εφαρμογή της κείμενης νομοθεσίας στα επιμέρους στάδια της διαδικασίας, ενώ το τελευταίο μέρος περιλαμβάνει ζητήματα διακρίσεων στις προσλήψεις του ιδιωτικού τομέα.

Η Έκθεση στοχεύει αφενός στην επισήμανση των προβλημάτων στο θεσμικό πλαίσιο, της ανομοιογένειας των πρακτικών και των παθογενειών στις ακολουθούμενες διαδικασίες και αφετέρου στη διατύπωση βελτιωτικών προτάσεων. Οι επισημάνσεις από τη μία πλευρά, και η υποβολή προτάσεων από την άλλη, βοηθούν τους φορείς να αξιολογήσουν τις συναφείς διαδικασίες και, ενδεχομένως, να τις αναθεωρήσουν.

Όπως διαφαίνεται στην Έκθεση, ο συνταγματικός κανόνας για την υπαγωγή των διαδικασιών προσλήψεων προσωπικού στο Δημόσιο, καταρχήν στον έλεγχο του Α.Σ.Ε.Π., κάμπτεται από την πληθώρα των υφιστάμενων εξαιρέσεων. Η ομοιόμορφη εφαρμογή ενός αξιόπιστου συστήματος προσλήψεων και ο περιορισμός των εξαιρέσεων στον μέγιστο δυνατό βαθμό, εξακολουθεί να αποτελεί ζητούμενο, σε ένα πεδίο δαιδαλώδες και με ποικίλες διαδικασίες εισροής προσωπικού, μέσω διάφορων καθεστώτων απασχόλησης. *Το υλικό της Έκθεσης φιλοδοξεί να συμβάλει στην τήρηση των συνταγματικών εγγυήσεων για τις προσλήψεις προσωπικού στο δημόσιο με ειδικές διαδικασίες.* Ζητούμενο εξακολουθεί να αποτελεί, επίσης, η εξάλειψη στερεοτύπων και προκαταλήψεων και η διασφάλιση αμερόληπτης και αξιοκρατικής επιλογής προσωπικού, ανεξάρτητα από το φύλο, την καταγωγή, τις θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις, την αναπηρία, ηλικία, οικογενειακή ή κοινωνική κατάσταση και τον σεξουαλικό προσανατολισμό.

3.2. ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ: Η ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗ ΚΑΙ Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ο Συνήγορος του Πολίτη, ως εθνικός φορέας ισότητας, έχει ειδική αρμοδιότητα

εξέτασης υποθέσεων παρενόχλησης, ως μορφής απαγορευμένης διάκρισης, όταν αυτή αφορά στο φύλο, την εθνική ή φυλετική καταγωγή, τις θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις, την αναπηρία, την ηλικία, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα ή τα χαρακτηριστικά φύλου ενός προσώπου. Στο πλαίσιο της αρμοδιότητας αυτής, εκπόνησε και δημοσίευσε²²⁹ το 2023 ειδική έκθεση για την παρενόχληση και τη σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία, η οποία αποτελεί και τη συντριπτική πλειονότητα των υποθέσεων παρενόχλησης που δέχεται η Αρχή, με περίοδο αναφοράς τα έτη 2011 – 2022.

Αντικείμενο της έκθεσης για την περίοδο αναφοράς αποτελεί: α) η προσέγγιση των τάσεων που εμφανίζουν οι σχετικές καταγγελίες και η διερεύνησή τους (κεφάλαιο I), β) η παρουσίαση και ανάδειξη της επιρροής που ασκούν οι νομοθετικές εξελίξεις σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο (κεφάλαιο II), γ) η αποτύπωση της εμπειρίας της Αρχής από την έμπρακτη εφαρμογή της οικείας νομοθεσίας και την εξέταση των υποθέσεων (κεφάλαιο III και Παράρτημα), και τέλος, δ) η σκιαγράφηση των συμπερασμάτων αυτής της εμπειρίας (κεφάλαιο IV), λαμβανομένης υπόψη της δυναμικής που προσέδωσε ιδίως το ελληνικό κίνημα #MeToo και η έναρξη εφαρμογής του νέου νομοθετικού πλαισίου που θεσπίστηκε με τον Ν. 4808/2021. Διαπιστώνεται ότι η παρενόχληση, στις ποικίλες εκφάνσεις της, αποτελεί μια υπαρκτή και διαχρονική παθολογία. Στο εργασιακό περιβάλλον προσλαμβάνει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, κυρίως διότι η σχέση εξάρτησης και ιδίως, η σχέση ιεραρχικής εξάρτησης και εξουσίας εμφανίζεται να συνδέεται συχνότερα με την εκδήλωσή της, και να λαμβάνει χαρακτηριστικά μορφής εκμετάλλευσης. Οι πρόσφατες εξελίξεις σε επίπεδο κοινωνικής ευαισθητοποίησης και νομοθετικής πρόβλεψης, αποτελούν σημαντικό βήμα, η συνεπής συνέχεια και η ανατροφοδότηση του οποίου είναι απολύτως αναγκαίες για την επιβεβαίωση μιας πραγματικής προόδου.

Η έκθεση τυποποιεί τα χαρακτηριστικά της φυσιογνωμίας καταγγελλόμενων και καταγγελλόντων, αναδεικνύει ομοιότητες και διαφορές στα περιστατικά παρενόχλησης και σεξουαλικής παρενόχλησης στον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα, σταχυολογεί τα βασικά προβλήματα στη διερεύνηση των περιστατικών και εισηγείται μέτρα και εργαλεία για την ακόμη αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των σχετικών περιστατικών.

Επιδίωξη της έκθεσης είναι να αποτυπωθεί το πλαίσιο που διαμορφώνεται μέχρι στιγμής, παρέχοντας παράλληλα τη δυνατότητα συγκριτικής μελέτης και αξιολόγησης των εξελίξεων στο μέλλον. Η προσέγγιση διαφορετικών χρονικών φάσεων της εμπειρίας της Αρχής, αλλά και της ίδιας της ελληνικής κοινωνίας,

---

229. Βλέπε: <https://www.synigoros.gr/el/category/ekdoseis-ek8eseis/post/eidikh-ek8esh-or-h-parenoxlshsh-kai-h-se3oyalikh-parenoxlshsh-sthn-ergasia>

μαρτυρά τις κοινωνικές και πολιτισμικές δυναμικές που αναπτύσσονται στον τρόπο πρόσληψης, εγγραφής στον δημόσιο λόγο και αντιμετώπισης, εν τέλει, της σεξουαλικής παρενόχλησης στη χώρα.

**Παραπομπές σε Εισαγγελικές Αρχές –
Πειθαρχικά Όργανα**

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΣΕ ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ – ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

Ο Συνήγορος συνέταξε και διαβίβασε σε εισαγγελικές αρχές τις ακόλουθες περιπτώσεις:

- Απευθύνθηκε στις Εισαγγελικές Αρχές για τρεις (3) περιπτώσεις που αφορούσαν σε ενδοοικογενειακή βία και έκθεση σε κίνδυνο ανηλίκων εκ μέρους γονέων. Στις περιπτώσεις αυτές, ακολούθησε έκδοση εισαγγελικής εντολής για διερεύνηση από την κοινωνική υπηρεσία του κατά τόπο αρμόδιου δήμου, και σε μία από αυτές δόθηκε παράλληλα εντολή στην ΕΛ.ΑΣ. για αναζήτηση της οικογένειας.
- Διαβίβασε στις κατά τόπο αρμόδιες εισαγγελικές αρχές: πέντε (5) περιπτώσεις καταγγελλόμενης ενδοοικογενειακής βίας σε βάρος ανηλίκων, για μια από τις οποίες σχηματίστηκε δικογραφία, δύο (2) περιπτώσεις παραμέλησης, μία (1) ανάρμοστη συμπεριφοράς και πράξεων γενετήσιου χαρακτήρα από εκπαιδευτικό που απομακρύνθηκε από τη σχολική μονάδα, και μια (1) περίπτωση γενετήσιων πράξεων σε βάρος ανηλίκου από ενήλικο τρίτο άτομο του κοινωνικού περιβάλλοντος της οικογένειας.
- Επικοινωνήσε με την αρμόδια Εισαγγελική Αρχή, προκειμένου να αποτραπεί η τοποθέτηση ανηλίκου σε δομή εναλλακτικής φροντίδας και να προκριθεί η τοποθέτησή του σε ανάδοχη οικογένεια προς ικανοποίηση του βέλτιστου συμφέροντός του. Τη φροντίδα του παιδιού ανέλαβε εν τέλει η ανάδοχη οικογένεια.
- Σε μία (1) περίπτωση, ζήτησε την παρέμβαση της Εισαγγελίας Ανηλίκων, ώστε να ληφθεί υπόψη η άποψη ανηλίκου σε ευθυγράμμιση με το άρθρο 12 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, όπως κυρώθηκε από τον υπερνομοθετικής ισχύος Ν. 2101/1992.
- Η κατά τόπο αρμόδια Εισαγγελία ενημερώθηκε για δύο (2) περιπτώσεις καταγγελλόμενων γενετήσιων πράξεων σε βάρος ανηλίκων από πρόσωπα εμπιστοσύνης ή φροντίδας. Για τις υποθέσεις αυτές σχηματίστηκαν δικογραφίες.
- Παρέπεμψε υπόθεση στην Εισαγγελία (και στη Διεύθυνση Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος της ΕΛ.ΑΣ.) σχετικά με κυκλοφορία παράνομου υλικού, με πράξεις βίας σε βάρος ανηλίκου, στο διαδίκτυο.
- Διαβίβασε στην αρμόδια Εισαγγελική Αρχή δύο (2) περιπτώσεις ανηλίκων με άρνηση φοίτησης στο σχολείο, που, παρά τις διαμεσολαβητικές προσπάθειες, δεν κατέστη εφικτή η επαναφοίτησή τους.
- Η αρμόδια Εισαγγελική Αρχή ενημερώθηκε για έκθεση προσωπικών δεδομένων νεογνού με φωτογραφία του από το νοσοκομείο και προσβλητικό τίτλο

στο εξώφυλλο τοπικής εφημερίδας. Στην περίπτωση αυτή, σχηματίστηκε δικογραφία. Επίσης, παραπέμφθηκαν υποθέσεις σχετικές με την προβολή από τα Μ.Μ.Ε. της ιδιωτικής ζωής ανηλίκου που διαβιούσε σε ίδρυμα, και με την ανάρτηση ακατάλληλων φωτογραφιών παιδιών σε ιστοσελίδα οργάνωσης.

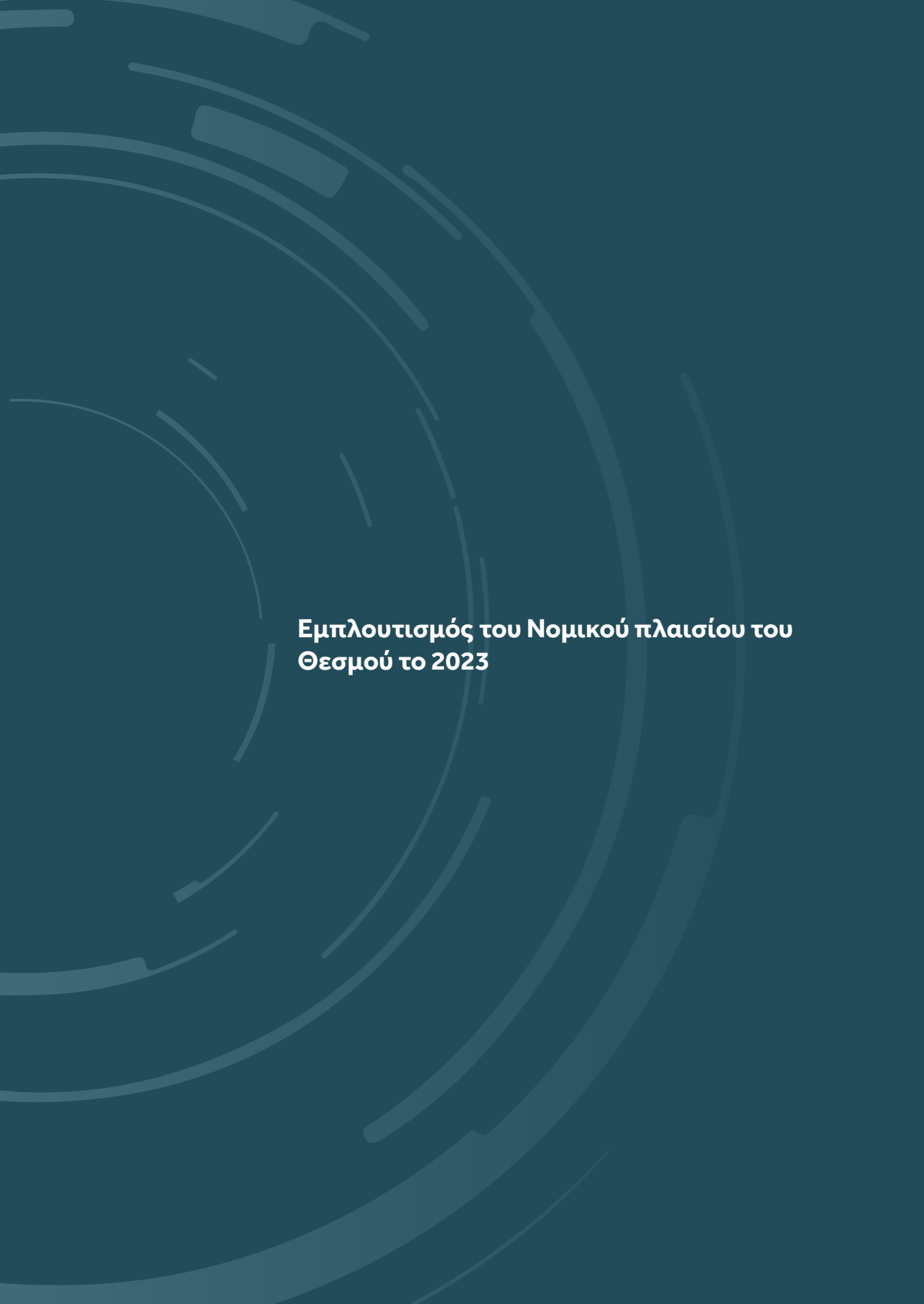
- Τέθηκε υπ' όψη των αρμοδίων Εισαγγελικών Αρχών υπόθεση σχετικά με αναφερόμενες πλημμέλειες στην τήρηση προδιαγραφών ασφαλείας και έκθεση σε κίνδυνο ανηλίκων κατά την πραγματοποίηση συναυλίας.
- Διαβίβασε στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Θεσσαλονίκης τον φάκελο της υπόθεσης με αντικείμενο διαγραφή οφειλής από τέλη κυκλοφορίας Ι.Χ. που είχε μεταβιβασθεί. Εν προκειμένω, η Δ.Ο.Υ. Αμπελοκήπων Θεσσαλονίκης αμφισβήτησε τη γνησιότητα βεβαίωσης μη οφειλής τελών κυκλοφορίας έτους 2017, με φερόμενη αρχή έκδοσης την ίδια, η οποία βρέθηκε στον φάκελο μεταβίβασης του οχήματος στην Διεύθυνση Μεταφορών και Επικοινωνιών Δυτικού Τομέα Θεσσαλονίκης, και παρέθεσε στοιχεία που τεκμηριώνουν την πλαστότητα του εγγράφου.
- Παρέπεμψε στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Κέρκυρας την καταγγελία πολίτη για απώλεια οστών συγγενούς της από τον Δήμο Κεντρικής Κέρκυρας και Διαποντίων Νήσων, και ζήτησε να διερευνηθεί εάν τελέστηκαν αξιόποινες πράξεις, διότι μετά τη διενέργεια πραγματογνωμοσύνης ανάλυσης DNA, προέκυψε ότι της παραδόθηκαν οστά που δεν ανήκαν σε συγγενή της.
- Κοινοποίησε τα έγγραφά του προς την Εισαγγελία Πρωτοδικών Άρτας, κατά τη διερεύνηση αναφοράς για συνεχή ηχορύπανση κατά τη λειτουργία καταστήματος υγειονομικού ενδιαφέροντος στον Δήμο Αρταίων, λαμβάνοντας υπόψη την με υπ' αριθμ. 14 (αρ. πρωτ. 4375/08.06.2023) εγκύκλιο του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου προς όλους τους Εισαγγελείς της χώρας σχετικά με το θέμα των ρύπων από ήχους και θορύβους ως προσβολή του δικαιώματος της ησυχίας και ηρεμίας των πολιτών και την αντιμετώπιση του φαινομένου. Κατόπιν τούτου, μετά από την με ΑΒΜ: Α2023-886 παραγγελία της Εισαγγελίας Πρωτοδικών Άρτας ο Πταισματοδίκης Άρτας διενήργησε έρευνα και προχώρησε σε εξέταση μαρτύρων. Η υπόθεση εκκρεμεί στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Άρτας.

Ο Συνήγορος ζήτησε, επίσης, τον πειθαρχικό έλεγχο στις ακόλουθες περιπτώσεις:

1. Του Δημάρχου Γορτυνίας, ελλείπει ανταπόκρισης στις διαμεσολαβητικές προσπάθειες του Συνηγόρου του Πολίτη, στο πλαίσιο διερεύνησης αναφοράς σχετικά με παράνομη κατάληψη κοινοχρήστου χώρου.
2. Του Δημάρχου Πύλου – Νέστορος, ελλείπει ανταπόκρισης στις διαμεσολαβητικές προσπάθειες του Συνηγόρου του Πολίτη, στο πλαίσιο διερεύνησης αναφοράς σχετικά με λειτουργία νεκροταφείου.

3. Του Δημάρχου Ακτίου – Βόνιτσας, ελλείπει ανταπόκρισης στις διαμεσολαβητικές προσπάθειες του Συνηγόρου του Πολίτη, στο πλαίσιο διερεύνησης αναφοράς σχετικά με παράνομη επέκταση νεκροταφείου. Ο Γενικός Γραμματέας της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Πελοποννήσου – Δυτικής Ελλάδας και Ιονίου κάλεσε τον Δήμαρχο σε απολογία.
4. Του Δημάρχου Ανδραβίδας – Κυλλήνης, ελλείπει ανταπόκρισης στις διαμεσολαβητικές προσπάθειες του Συνηγόρου του Πολίτη, στο πλαίσιο διερεύνησης αναφοράς σχετικά με χρέωση τελών αποχέτευσης).
5. Του Δημάρχου Ήλιδας, ελλείπει ανταπόκρισης στις διαμεσολαβητικές προσπάθειες του Συνηγόρου του Πολίτη, στο πλαίσιο διερεύνησης αναφοράς σχετικά με παράλειψη εγκατάστασης υδρομέτρου. Ο Γενικός Γραμματέας της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Πελοποννήσου – Δυτικής Ελλάδας και Ιονίου κάλεσε τον Δήμαρχο σε απολογία.
6. Του Δημάρχου Μάνδρας – Ειδυλλίας, ελλείπει ανταπόκρισης της διαμεσολαβητικές προσπάθειες του Συνηγόρου του Πολίτη, στο πλαίσιο διερεύνησης αναφοράς σχετικά με δημιουργία ΧΑΔΑ στον οικισμό Βιλίων. Ο Γενικός Γραμματέας της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Αττικής κάλεσε τον Δήμαρχο σε απολογία.
7. Με απόφαση του Γραμματέα Αποκεντρωμένης Διοίκησης Αττικής, επιβλήθηκε πειθαρχική ποινή της αργίας δέκα (10) ημερών στον Δήμαρχο Σπάτων – Αρτέμιδας για παράβαση καθήκοντος, λόγω άρνησης συνεργασίας με τον Συνήγορο του Πολίτη, κατά τη διερεύνηση αναφοράς σχετικά με τη μη ικανοποίηση αιτήματος για τοποθέτηση δημοτικού φωτισμού.

**Εμπλουτισμός του Νομικού πλαισίου του
Θεσμού το 2023**

ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΟ 2023

Νόμος 5043/2023

«Ρυθμίσεις σχετικά με τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού – Διατάξεις για την ευζωία των ζώων συντροφιάς – Διατάξεις για το ανθρώπινο δυναμικό του δημοσίου τομέα – Λοιπές ρυθμίσεις του Υπουργείου Εσωτερικών και άλλες επείγουσες διατάξεις»

- Με το άρθρο 55 του Ν. 5043/2023, προστίθεται στον Ν. 3051/2002 νέο άρθρο 2Α, ως εξής: «1. Τα μέλη των συνταγματικά κατοχυρωμένων ανεξάρτητων αρχών και το προσωπικό τους με οποιαδήποτε έννομη σχέση: (α) Δεν υπέχουν αστική ευθύνη έναντι οποιουδήποτε τρίτου για πράξεις ή παραλείψεις τους κατά την άσκηση των καθηκόντων τους [...] (β) δεν εξετάζονται ούτε διώκονται ποινικά για πράξεις ή παραλείψεις τους, για έκφραση γνώμης, υποβολή εισήγησης, πρόταση που διατύπωσαν ή απόφαση που έλαβαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, εκτός αν ενήργησαν με δόλο. 2. Η δικαστική υπεράσπιση και νομική υποστήριξη των μελών και του προσωπικού των αρχών της παρ. 1 που υπηρετεί και απασχολείται σε αυτές με οποιαδήποτε έννομη σχέση, όταν ενάγονται ή εξετάζονται ή κατηγορούνται για πράξεις ή παραλείψεις που ανάγονται αποκλειστικά στην άσκηση των αρμοδιοτήτων τους και στην εκπλήρωση των καθηκόντων τους, ανατίθεται, εφόσον οι ανωτέρω το επιθυμούν, σε εξωτερικό δικηγόρο που ορίζεται από την Ολομέλειά τους **ή τον Συνήγορο του Πολίτη προκειμένου για την εν λόγω ανεξάρτητη αρχή, με εξαίρεση τις πράξεις ή παραλείψεις οι οποίες στρέφονται κατά των αρχών ως συλλογικών οργάνων. Η οικεία ανεξάρτητη αρχή καλύπτει τη σχετική δαπάνη [...]** το ανώτατο ύψος της οποίας προσδιορίζεται με απόφαση της Ολομέλειάς της **ή του Συνηγόρου του Πολίτη, προκειμένου για την εν λόγω ανεξάρτητη αρχή. Η καταβολή των δαπανών βαρύνει τον προϋπολογισμό τους και γίνεται κατόπιν αίτησης των ενδιαφερομένων προσώπων [...]** με μόνη προϋπόθεση, πριν από την καταβολή των δαπανών αυτών, να έχει προηγηθεί σχετική εγκριτική απόφαση της Ολομέλειας της οικείας ανεξάρτητης αρχής **ή του Συνηγόρου του Πολίτη, προκειμένου για την εν λόγω ανεξάρτητη αρχή, για την πραγματοποίηση της δαπάνης [...]** 3. Οι παρ. 1 και 2 ισχύουν και για τα μέλη και το προσωπικό των συνταγματικά κατοχυρωμένων ανεξάρτητων αρχών μετά από την αποχώρησή τους από την αρχή για οποιονδήποτε λόγο...».

Νόμος 5044/2023

«Άρση περιορισμών για την εγγραφή στους ειδικούς εκλογικούς καταλόγους εκλογέων εξωτερικού»

- Με το άρθρο 1 παρ. 4 του Ν. 5044/2023 ορίζεται ότι: «Οι παρ. 2 περί προϋποθέσεων εγγραφής στους ειδικούς εκλογικούς καταλόγους ψηφοφόρων εξωτερικού, 6 περί συγκρότησης Διακομματικής Επιτροπής εξέτασης ενστάσεων κατά απορριπτικών αποφάσεων εγγραφής στους ειδικούς εκλογικούς καταλόγους [...] του άρθρου 2 του ν. 4648/2019 καταργούνται». Καταργείται, επομένως, και η συμμετοχή του Συνηγόρου του Πολίτη ως εισηγητή στην εν λόγω επιτροπή, όπως είχε ορισθεί²³⁰ με το άρθρο 2 παρ. 6 του Ν. 4648/2019.

Νόμος 5078/2023

«Αναμόρφωση επαγγελματικής ασφάλισης, εξορθολογισμός ασφαλιστικής νομοθεσίας, συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις, σύστημα διορισμού και προσλήψεων των εκπαιδευτικών της Δημόσιας Υπηρεσίας Απασχόλησης και λοιπές διατάξεις»

- Με το άρθρο 191 παρ. 1 του Ν. 5078/2023, ορίζεται ότι: «Στο Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου συστήνονται μία θέση Εθνικού Συντονιστή Επιτροφών και μία θέση Εθνικού Συντονιστή κατά της Παράνομης Διακίνησης Μεταναστών [...] Ο Εθνικός Συντονιστής Επιτροφών είναι αρμόδιος για τον σχεδιασμό, τη συνεργασία, τον συντονισμό και την υλοποίηση της εθνικής και ενωσιακής πολιτικής επιστροφών σε συνεργασία με όλες τις συναρμόδιες εθνικές υπηρεσίες, αρχές και φορείς, **συμπεριλαμβανομένου του Συνηγόρου του Πολίτη...**».

Υπουργικές αποφάσεις ΔΙΔΑΔ/Φ.64/946/οικ.858/19.01.2023

«Πρόληψη και αντιμετώπιση φαινομένων βίας και παρενόχλησης στην εργασία σε φορείς του Δημοσίου» και ΔΙΔΑΔ/Φ.64/996/οικ.6766/19.04.2023 «Τροποποίηση της Φ.64/946/οικ. 858 απόφασης»

- Με το άρθρο 5 παρ. 1 και 4 της απόφασης ΔΙΔΑΔ/Φ.64/946/οικ.858/19.01.2023, η οποία εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση²³¹ του άρθρου 22 παρ. 4 του ν. 4808/2021, ορίζεται ότι: «1. Κάθε πρόσωπο του άρθρου 3 που θίγεται από περιστατικό βίας και παρενόχλησης σε βάρος του κατά το άρθρο 4 του ν. 4808/2021, ακόμη και αν έχει λήξει η σχέση, στο πλαίσιο της οποίας φέρεται ότι εκδηλώθηκε σε βάρος του το περιστατικό ή η συμπεριφορά, πέραν της δικαστικής προστασίας, έχει δικαίωμα υποβολής καταγγελίας: (α) **ενώπιον του Συνηγόρου του Πολίτη**, (β) εντός του φορέα, όπου παρέχεται η εργασία [...] (γ) ενώπιον της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας, εφόσον έχει υποβληθεί καταγγελία στους αρμοδίους φορείς και πρόσωπα της περ. α' και β' και δεν έχουν επιληφθεί αρμοδίως μετά το πέρασ τριών μηνών από την

230. Βλέπε: <https://old.synigoros.gr/resources/docs/ee2019-p07-187-192-emploutismos.pdf>

231. Βλέπε: <https://www.synigoros.gr/api/files/download/782> (σελ. 184-186).

υποβολή της καταγγελίας [...] 4. Η Εθνική Αρχή Διαφάνειας [...] διερευνά στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της και τυχόν πειθαρχικές ευθύνες του οργάνου ενώπιον του οποίου υποβλήθηκε η καταγγελία και υπαιτιώς καθυστέρησε την εξέταση της καταγγελίας».

- Με το άρθρο 1 της απόφασης ΔΙΔΑΔ/Φ.64/996/οικ.6766/19.04.2023, τροποποιείται ως εξής η ΔΙΔΑΔ/Φ.64/946/οικ.858/19.01.2023: «Η περ. α' της παρ. 1 του άρθρου 5 αντικαθίσταται ως εξής: **«ενώπιον του Συνηγόρου του Πολίτη σύμφωνα με τον ν. 3896/2010 και τον ν. 4443/2016»** [...] Η παρ. 4 του άρθρου 5 αντικαθίσταται ως εξής: «Η Εθνική Αρχή Διαφάνειας [...] διερευνά και τυχόν πειθαρχικές ευθύνες του οργάνου ενώπιον του οποίου υποβλήθηκε η καταγγελία και υπαιτιώς καθυστέρησε την εξέταση της καταγγελίας, **με εξαίρεση τις περιπτώσεις υποβολής της καταγγελίας ενώπιον του Συνηγόρου του Πολίτη**».

Υπουργικές αποφάσεις 23356/03.03.2023 και 99619/14.11.2023

«Ημιαυτόνομη διαβίωση σε διαμερίσματα των ατόμων δεκαπέντε ετών και άνω που διαβιούν σε Μονάδες Παιδικής Προστασίας και Φροντίδας»

- Με το άρθρο 16 της Υ.Α. 23356/03.03.2023 ορίζεται πως: «Οι Δικαιούχοι Φορείς εκπονούν μηχανισμό υποβολής, διαχείρισης και παρακολούθησης παραπόνων, όπως προβλέπεται από τον Εσωτερικό Κανονισμό Λειτουργίας τους [...] Για τους ανήλικους ωφελούμενους ο μηχανισμός αυτός περιλαμβάνει επιπρόσθετα την ενημέρωσή τους για τη δυνατότητα να απευθυνθούν στον Βοηθό Συνήγορο του Πολίτη για τα Δικαιώματα του Παιδιού».
- Η διάταξη αυτή επαναλαμβάνεται αυτούσια, όσον αφορά στον Συνήγορο, στο άρθρο 13 της Υ.Α. 99619/14.11.2023, η οποία αντικατέστησε την Υ.Α. 23356/03.03.2023.

Υπουργική απόφαση 457538/02.10.2023

«Συγκρότηση της Επιτροπής Παρακολούθησης των Προγραμμάτων των Ταμείων Μετανάστευσης και Εσωτερικών Υποθέσεων (ΤΑ.Μ.Ε.Υ.) 2021 – 2027»

- Με το άρθρο 1 παρ. 1 της Υ.Α. 457538/02.10.2023, ορίζεται πως εκπρόσωπος του Συνηγόρου του Πολίτη μετέχει στην Επιτροπή Παρακολούθησης των Προγραμμάτων των Ταμείων Μετανάστευσης και Εσωτερικών Υποθέσεων.

Υπουργική απόφαση 539638/13.12.2023

«Μηχανισμός υποβολής και διαχείρισης παραπόνων ασυνόδευτων ανηλίκων στο πλαίσιο της επιτροπείας»

Με το άρθρο 1 παρ. 4 της Υ.Α. 539638/13.12.2023, ορίζεται πως οι λοιπές διατάξεις αυτής: «δεν περιορίζουν το δικαίωμα του ασυνόδευτου ανηλίκου να απευθύνεται απευθείας σε φορείς προστασίας, όπως [...] ο Συνήγορος του Πολίτη».

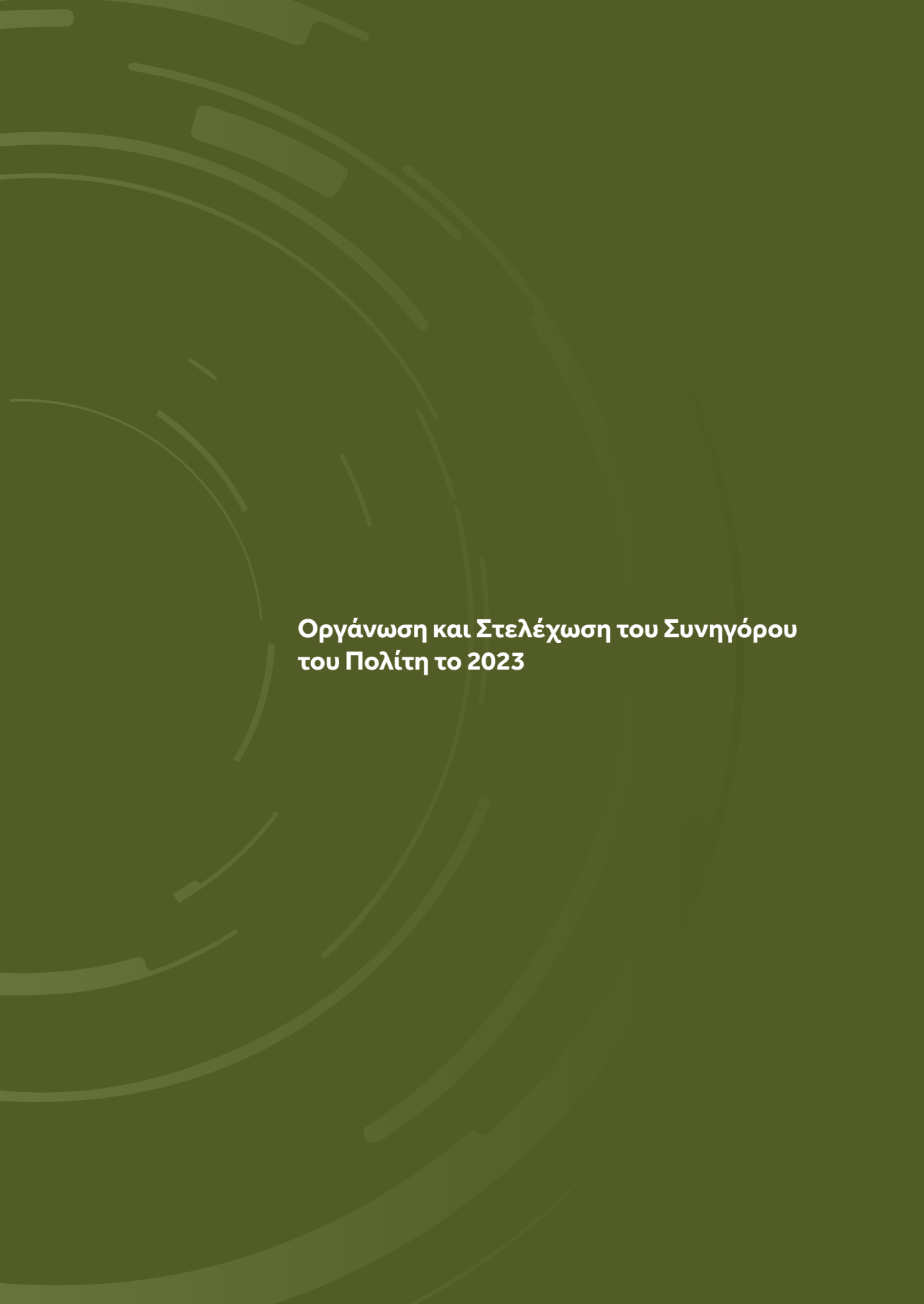
Υπουργική απόφαση 112972/22.12.2023

«Καθορισμός των προϋποθέσεων, της διαδικασίας απονομής και της διάρκειας ισχύος του Σήματος Ισότητας σε επιχειρήσεις από τη Γενική Γραμματεία Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας»

Με το άρθρο 5 παρ. 1 της Υ.Α. 112972/22.12.2023, ορίζεται ότι: «Για τη συμμετοχή στο Σήμα Ισότητας, οι επιχειρήσεις θα πρέπει να πληρούν τις εξής προϋποθέσεις: [...] (ε) *Να μην έχει εκδοθεί διαπιστωτικό πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη περί παράβασης της νομοθεσίας για την ίση μεταχείριση εργαζομένων γυναικών και ανδρών, της προστασίας της μητρότητας και των γονικών αδειών και για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας στην εργασία, τουλάχιστον για τρία (3) έτη πριν την υποβολή της αίτησης [...]*».

Επίσης εκδόθηκαν:

- **Απόφαση Συνηγόρου του Πολίτη** Φ.10/8655/17.02.2023 «Αντιστοίχιση των υφιστάμενων κλάδων και ειδικοτήτων του Π.Δ. 273/1999 με τους οριζόμενους στο Π.Δ. 85/2022 νέους κλάδους και ειδικότητες και μη αντιστοίχιση δεσμευμένων και λοιπών θέσεων» (Φ.Ε.Κ. 1067/Β'/24.02.2023), και η τροποποιητική αυτής απόφαση Φ.10/48456/9.10.2023 (Φ.Ε.Κ. 5973/Β'/13.10.2023).
- **Απόφαση Συνηγόρου του Πολίτη** Φ.164/18968/20.04.2023 «Εφαρμογή τηλεργασίας στον Συνήγορο του Πολίτη, σύμφωνα με τον ν. 4807/2021» (Φ.Ε.Κ. 2831/Β'/27.04.2023).

**Οργάνωση και Στελέχωση του Συνηγόρου
του Πολίτη το 2023**

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΤΕΛΕΧΩΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Το ανθρώπινο δυναμικό (επιστημονικό και διοικητικό) του Συνηγόρου του Πολίτη στις 31.12.2023 ανερχόταν σε εκατόν ενενήντα (190) στελέχη, συμπεριλαμβανομένων του Συνηγόρου του Πολίτη και των έξι (6) Βοηθών Συνηγόρων, εκ των οποίων σαράντα τρεις (43) είναι άνδρες (22,63%) και εκατό σαράντα επτά (147) γυναίκες (77,36%). Το επιστημονικό δυναμικό αποτελείται από εκατόν τριάντα έξι (136) Ειδικούς Επιστήμονες (ειδικό επιστημονικό προσωπικό, Ε.Ε.Π.) και το διοικητικό δυναμικό από πενήντα ένα (51) στελέχη (διοικητικό προσωπικό, Δ.Π.).

Από το επιστημονικό δυναμικό, τριάντα πέντε (35) άτομα (25,73%) είναι κάτοχοι διδακτορικού τίτλου, ογδόντα έξι (86) (63,23%) κάτοχοι τίτλου μεταπτυχιακών σπουδών και δεκατέσσερα (14) (10,29%) πτυχιούχοι Α.Ε.Ι. Από το διοικητικό προσωπικό και το προσωπικό γραμματειακής υποστήριξης ένα (1) άτομο (1,96%) είναι διδάκτορας, είκοσι ένα (21) άτομα (41,18%) κατέχουν τίτλο μεταπτυχιακών σπουδών, δέκα (10) (19,61%) είναι πτυχιούχοι Α.Ε.Ι., τρία (3) (5,88%) πτυχιούχοι Τ.Ε.Ι., δεκαέξι (16) (31,37%) κατέχουν τίτλους σπουδών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και δύο (2) (3,92%) υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

Το στελεχιακό δυναμικό καλύπτει ευρύ φάσμα επιστημονικών ειδικοτήτων. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται: ογδόντα (86) νομικοί, δεκατέσσερις (14) πολιτικοί επιστήμονες, πέντε (5) φιλόλογοι, ένας (1) θεολόγος, οκτώ (8) οικονομολόγοι, εννέα (9) κοινωνιολόγοι, εννέα (9) αρχαιολόγοι, δύο (2) επικοινωνιολόγοι, πέντε (5) ψυχολόγοι, τρεις (3) γεωλόγοι, ένας (1) φυσικός, ένας (1) χημικός, ένας (1) χημικός μηχανικός, δύο (2) πολιτικοί μηχανικοί, δύο (2) επιστήμονες παιδαγωγικών σπουδών, ένας (1) επιστήμονας στατιστικής και ασφαλιστικής επιστήμης, ένας (1) γιατρός, δύο (2) τοπογράφοι μηχανικοί, έξι (6) επιστήμονες πληροφορικής, ένας (1) βιβλιοθηκονόμος και ένας (1) Αρχιονόμος, επτά (7) επιστήμονες διοίκησης επιχειρήσεων, 6 επιστήμονες ανθρωπιστικών σπουδών, ένας (1) επιστήμονας διοίκησης μονάδων υγείας, ένας (1) γεωπόνος και δύο (2) δημοσιογράφοι. Ακολουθεί αναφορά στα υπηρετούντα στελέχη με αλφαβητική σειρά:

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Ποττάκης Ι. Ανδρέας

ΒΟΗΘΟΙ ΣΥΝΗΓΟΡΟΙ

Θεοφυλάκτου Βαρβάρα

Κουφονικολάκου Θεώνη

Λυκοβαρδή Καλλιόπη

Μόσχος Ιωάννης

Σαββίδη Ευανθία

Φιλλιπάκη Δάφνη

ΕΙΔΙΚΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ

Αγγελάκη Δέσποινα

Αγγελή Χριστίνα

Αλέστας Αριστείδης

Αμοριανού Σοφία

Αναστασίου Ελένη

Ανδρικήκη Κυριακή

Αντωνροπούλου Χρυσούλα

Αντωνιάδης Κωνσταντίνος

Αντωνίου Χρυσούλα

Αποστόλου Μαρία

Αρσενοπούλου Ιωάννα

Ασημάκης Σωτήριος

Βαβουγιού Άννα

Βασιλαντωνοπούλου Βασιλική

Βίττης Νικόλαος

Βλάχου Αικατερίνη

Βορριά Πετρούλα

Βούλγαρη Θεοδώρα

Βουτσίνου Μαρία

Βρετού Βασιλική

Γερασίμου Στέφανος

Γιαζιτζή Δήμητρα

Γκλοβάνου Ελένη

Δαραμάρας Κωνσταντίνος

Δεμοίρου Ηλέκτρα

Διάφα Ελένη

Δρόσος Σέργιος

Ζούβια Καλλιόπη

Θωμόπουλος Ευάγγελος

Καλαβάνου Άρτεμις

Καλαϊτζή Ασημίνα

Καλαμπάκου Ελένη

Καμένου Ειρήνη

Καμπάς Ανδρέας

Καραβόλου Μαρία

Καραγεώργου Μαρία

Καραμήτρου Ζωή

Κετσιτζίδου Μαρία

Κοντογεωργοπούλου Παυλίνα

Κουβαριτάκη Ιωάννα

Κουτρομάνη Αθηνά

Κουτρούμπα Ελένη

Κωστής Ιωάννης

Λαμπροπούλου Κυριακή
Λεβέντη Αμαλία
Λεβεντοπούλου Μαρία
Λιαδή Μαρία
Λιάσκα Αιμιλία
Λουκάκος Κυριάκος
Λυσανδροπούλου Όλγα
Λύτρα Άννα
Μαλεβίτη Αικατερίνη
Μαριδάκη Αδριρήνη
Μαρκάκη Ευαγγελία
Μαρκετάκη Αικατερίνη
Μάρκου Ελένη
Μαρτσούκου Μεταξία
Ματανά Αναστασία
Μαυρογένη Μαρία
Μαυρομάτη Ελευθερία
Μοσχοπούλου Αλεξάνδρα
Μπαρτζελιώτης Κωνσταντίνος
Μπαφέ Νίκη
Μπενέκου Ευανθία
Μπιγιλάκη Λεμονιά
Μπίλη Βασιλική
Μπλιάτη Μαρία
Μποσδογιάννη Αγγελική
Μπούσλη Ευφροσύνη
Μπούτσελης Ιωάννης
Μυτιληναίου Δήμητρα

Νικολακοπούλου Μαγδαληνή
Νικολέντζος Αθανάσιος
Παιέση Μαρία – Μυρτώ
Παλάρας Μιχαήλ
Παλάσκα Ευνίκη
Πανάγου Αιμιλία
Πανοπούλου Αγγελική
Παντελίδου Φωτεινή
Παπαδημητράκη Μαρία
Παπαδόπουλος Χαράλαμπος
Παπαδοπούλου Ανδριανή
Παπαδοπούλου Ευγενία
Παπαθανάσογλου Αντωνίνα
Παπαλουκά Δανάη
Παπανικολάου Αικατερίνη
Παπανικολάου Ευανθία
Παππά Πανάγια
Πετούση Θεοδώρα
Πιπέλια Ελένη
Πολύδερα Γρηγορία
Πρωτοπαπάς Μάριος
Ραμματά Μαρία
Ράππου Μαρία
Ρουκουνάκη Ευθαλία
Ρούτση Άννα
Σαλαμαλίκη Αγγελική
Σάρρας Σάββας
Σγάγιας Κωνσταντίνος

Σκυλλάκου Ευαγγελία
Σταθοπούλου Αθανασία – Αλεξάνδρα
Σταμπουλή Ελένη
Στρατιδάκη Σαμάνθα – Λυδία
Στώτη Ευανθία
Σώρα Αγγελική
Τακούρ Αρετή
Τζώρτζη Αργυρώ
Τοπαλίδου Αναστασία
Τριανταφύλλου Καλλιόπη – Αικατερίνη
Τσάγκαρη Μαρία
Τσακιράκης Ευάγγελος
Τσαπόγας Μιχαήλ
Τσελεκίδης Ιωάννης
Φλιάτουρα Αικατερίνη
Φλώρου Χριστίνα
Χατζή Χρυσή
Χατζηράλλη Σαπφώ
Ψαλτάκη Μαρία

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΗ ΤΗΣ Δ/ΝΣΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ

Λαγιάκου Ελένη
Αδαμαντίδου Ελένη
Αδαμόπουλος Αναστάσιος
Αθανασέκου Παρασκευή

Αθανασιάδη Ευρυδίκη
Ανδριάνη Ρόδω
Αποστολίδου Άννα
Αρτοπούλου Σουσάνα
Βερδελή Αικατερίνη
Βλάχου Διαμάντω
Βράζος Δημήτριος
Γιαννακοπούλου Ευαγγελία
Δελέγκου Βασιλική
Ευαγγέλου Πολυξένη
Ζάκας Αλέξανδρος
Καλαματιανού Μαρία – Αριστέα
Καμπύλης Παναγιώτης
Κανδαράκη Ελένη
Κανελλοπούλου Μαρία
Καφετζοπούλου Μαρία
Κιουλμπαλίδου Μαρία
Κοσμά Στέλλα
Κούγια Χριστίνα
Κρητικοπούλου Βασιλεία
Κρητικός Γεώργιος
Κωστογιάννης Γεώργιος
Λαπιέρης Σωτήριος
Λιάνου Μαρία
Μαρκουλάκη Αικατερίνη
Μιχαλοπούλου Ισμήνη
Μπαράκος Νικόλαος
Μπρίλη Αικατερίνη

Νάκου Βιργινία
Νικολόπουλος Δημήτριος
Παγουλάτου Μελπομένη
Παπαγεωργοπούλου Δημητρία
Παπαδημητρίου Μαργαρίτα
Παπαδόπουλος Θεόδωρος
Παπαπαναγιωτάκη Κωνσταντίνα
Παπαπάσχου Ευαγγελία
Παχωπού Ιωάννα
Πιερρής Αθανάσιος
Πίτσου Αναστασία
Πολιτοστάθη Αλεξάνδρα
Σάκκη Ειρήνη
Σάλτας Παναγιώτης
Σωτηροπούλου Μαρία
Τζαβάρα – Πίτση Χριστίνα
Τριάντη Βασιλική
Χαϊνη Αλεξάνδρα

ΣΤΕΛΕΧΗ ΠΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 2023 ΥΠΗΡΕΤΟΥΝ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Βαμβακούλας Χρήστος, Ε.Ε.
Βερέμης Δημήτριος, Ε.Ε.
Δουλαδέρης Νικόλαος, Ε.Ε.
Ευαγγελάτος Σπυρίδων, Ε.Ε.
Κιρίντιτς – Ανδρίτσου Καρολίνα, Ε.Ε.
Κουφάκη Ιωάννα, Ε.Ε.

Κυριακάκη Ειρήνη, Ε.Ε.
Μαραγκάκη Ελένη, Ε.Ε.
Μαραγκός Χρήστος, Δ.Π.
Μπώλου Βασιλική, Ε.Ε.
Παπαδημητρίου Σταματία, Ε.Ε.
Πούλου Σταματίνα, Ε.Ε.
Τσιούκας Γρηγόριος, Ε.Ε.
Φυτράκης Ευτύχιος, Ε.Ε.
Χορμοβίτης Δημήτριος, Ε.Ε.

ΕΩΣ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 2023 ΕΠΑΨΑΝ ΝΑ ΔΗΗΚΟΥΝ ΣΤΟ ΣΤΕΛΕΧΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Ειδικοί Επιστήμονες

Αθανασόπουλου Χαρίκλεια
Γαληνού Παρασκευή
Γεωργίτση Μεταξία
Γεωργοπούλου Μαρία
Μονιούδη – Πικρού Ισαβέλλα
Μπακογιάννης Κωνσταντίνος

Διοικητικό Προσωπικό

Αποστολόπουλος Δημήτριος
Βερβεράκη Κλεοπάτρα
Πέτσας Ιωάννης
Ρουσινού Μαρία – Έλλη

Βραχυγραφίες

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

Α.Α.Δ.Ε.	Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων
Α.Δ.Α.Ε.	Αρχή Διασφάλισης Απορρήτου Επικοινωνιών
Α.Δ.Ε.Τ.	Άδεια Διαμονής Ενιαίου Τύπου
Α.Ε.	Ανώνυμη Εταιρία
Α.Ε.Α.	Ανώτατη Εκκλησιαστική Ακαδημία
Α.Ε.Α.	Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας
Α.Ε.Ι.	Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
Α.Ε.Π.	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑμεΑ	Άτομα με Αναπηρία
Α.Μ.Κ.Α.	Αριθμός Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης
Α.Μ.Κ.Ε.	Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρία
Α.Π.Δ.Π.Χ.	Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα
άρ.	Άρθρο
Α.Σ.Ε.Π.	Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού
Α.Τ.Ε.Ε.Ν.	Αυτοτελές Τμήμα Εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Νομοθεσίας
Α.Φ.Μ.	Αριθμός Φορολογικού Μητρώου
Βλ.	Βλέπε
Β.Δ.	Βασιλικό Διάταγμα
Γ.Α.Δ.Α.	Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής
Γ.Α.Π.Α.	Γνωστοποίηση Αποτελέσματος Πιστοποίησης Αναπηρίας
Γ.Γ.Χ.Τ.Δ.Ι.Χ.	Γενική Γραμματεία Χρηματοπιστωτικού Τομέα και Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους
Γ.Δ.Α.Π.Κ.	Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς
Γ.Ε.Α.	Γενικό Επιτελείο Αεροπορίας

ΓΕΩΤ.Ε.Ε.	Γεωτεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος
Γ.Κ.Π.Δ.	Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων
Γ.Λ.Κ.	Γενικό Λογιστήριο του Κράτους
Δ.	Δήμος
Δ.Α.Δ.	Διάχυτες Αναπτυξιακές Διαταραχές
Δ.Α.Μ.	Διεύθυνση Αλλοδαπών και Μετανάστευσης
Δ.Ε.	Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης
Δ.Ε.Δ.	Διεύθυνση Επίλυσης Διαφορών
Δ.Ε.Ε.	Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης
Δ.Ε.Θ.	Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης
Δηλ.	Δηλαδή
Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π.	Διεπιστημονικός Οργανισμός Αναγνώρισης Τίτλων Ακαδημαϊκών και Πληροφόρησης
Δ.Π.	Διοικητικό Προσωπικό
Δ.Π.Ε.	Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης
Δρ.	Διδάκτωρ
Δ.Σ.	Διοικητικό Συμβούλιο
Δ.Σ.Α.	Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών
Δ.Σ.Δ.Π.	Διεθνής Σύμβαση Δικαιωμάτων του Παιδιού
Δ.ΥΠ.Α.	Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης
Ε.Γ.Δ.Ι.Χ.	Ειδική Γραμματεία Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους
Εδ.	Εδάφιο
Ε.Δ.Δ.Α.	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Ε.Δ.Ε.	Ένορκη Διοικητική Εξέταση
Ε.Δ.Υ.	Επιτροπή Διεπιστημονικής Υποστήριξης
Ε.Δ.Χ.	Επιβατηγό Δημόσιας Χρήσης

Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
ε.ε.α.	Ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες
Ε.Ε.Π.	Ειδικό Επιστημονικό Προσωπικό
Ε.Κ.Α.Α.Υ.	Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Ανασφάλιστου Υπερηλίκου
ΕΛ.ΑΚΤ.	Ελληνική Ακτοφυλακή
ΕΛ.ΑΣ.	Ελληνική Αστυνομία
ΕΛ.Γ.Α.	(Οργανισμός) Ελληνικών Γεωργικών Ασφαλίσεων
ΕΛ.ΤΑ.	Ελληνικά Ταχυδρομεία
Ε.Μ.Α.Ε.Σ.	Εθνικό Μητρώο Ασφαλισμένων, Εργοδοτών και Συνταξιούχων
Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.	Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας
Ε.Μ.Π.	Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης
ΕΝ.Φ.Ι.Α.	Ενιαίος Φόρος Ιδιοκτησίας Ακινήτων
Ε.Ο.ΑΝ.	Ελληνικός Οργανισμός Ανακύκλωσης
Ε.Ο.Δ.Υ.	Εθνικός Οργανισμός Δημόσιας Υγείας
Ε.Ο.Π.Υ.Υ.	Εθνικός Οργανισμός Παροχής Υπηρεσιών Υγείας
Ε.Ο.Χ.	Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος
Ε.Σ.Δ.Α.	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Ε.Σ.Π.	Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες
Ε.Σ.Ρ.	Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης
Ε.Σ.Υ.	Εθνικό Σύστημα Υγείας
Ε.Τ.Α.Α.	Ενιαίο Ταμείο Ανεξάρτητα Απασχολούμενων
Ε.Τ.Α.Μ.	Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Μισθωτών

Ε.Φ.Κ.Α.	Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης
Ε – Ε.Φ.Κ.Α.	Ηλεκτρονικός Εθνικός Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης
Η.Δ.Ι.Κ.Α.	Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση Κοινωνικής Ασφάλισης
Ι.Δ.Α.Χ.	Ιδιωτικού Δικαίου Αορίστου Χρόνου
Ι.Δ.Ο.Χ.	Ιδιωτικού Δικαίου Ορισμένου Χρόνου
Ι.Κ.Α.	Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων
Ι.Ο.Β.Ε.	Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών
κ.	κύριος/κυρία
κ.ά.	και άλλα
Κ.Α.Δ.	Κωδικός Αριθμός Δραστηριότητας
Κ.Α.Π.	Κοινή Αγροτική Πολιτική
Κ.Δ.Κ.	Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων
Κ.Ε.Α.Ο.	Κέντρο Είσπραξης Ασφαλιστικών Οφειλών
Κ.Ε.Δ.	Κλειστή Ελεγχόμενη Δομή
ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.	Κέντρο Διεπιστημονικής Αξιολόγησης και Συμβουλευτικής Υποστήριξης
Κ.Ε.Δ.Ε.	Κώδικας Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων
ΚΕ.Θ.Ε.Α.	Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων
Κ.Ε.Ι.	Κώδικας Ελληνικής Ιθαγένειας
Κ.Ε.Π.	Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών
ΚΕ.Π.Α.	Κέντρο Πιστοποίησης Αναπηρίας
κ.λπ.	Και λοιπά
Κ.Ο.	Κοινοβουλευτική Ομάδα
Κ.Ο.Κ.	Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας
Κ.Τ.Ε.Λ.	Κοινά Ταμεία Εισπράξεων Λεωφορείων
Κ.Υ.Α.	Κοινή Υπουργική Απόφαση

Κ.Υ.Ε.	Κατάστημα Υγειονομικού Ενδιαφέροντος
Κ.Φ.Δ.	Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας
Λ.Σ.	Λιμενικό Σώμα
λ.χ.	Λόγου χάρη
μ.	Μέτρο
Μ.Κ.Ο.	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
Μ.Μ.Ε.	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
Ν.	Νόμος
Ν.Π.Δ.Δ.	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
Ο.Α.Ε.Δ.	Οργανισμός Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού
Ο.Α.Ε.Ε.	Οργανισμός Ασφάλισης Ελεύθερων Επαγγελματιών
Ο.Α.Σ.Ε.	Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη
Ο.Γ.Α.	Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων
Ο.Η.Ε.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Ο.Ο.Σ.Α.	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
Ο.Π.Ε.Κ.Α.	Οργανισμός Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης
Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε.	Οργανισμός Πληρωμών και Ελέγχου Κοινοτικών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων
Ο.Π.Σ.	Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα Μετανάστευσης
Ο.Σ.Δ.Ε.	Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου
Ο.Τ.Α.	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Ο.Τ.Ε.	Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος
Ο.ΦΥ.ΠΕ.Κ.Α.	Οργανισμός Φυσικού Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής
Π.	Πρώην

παρ.	Παράγραφος
Π.Δ.	Προεδρικό Διάταγμα
Π.Ε.	Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης
Π.Ε.Γ.Π.	Πιστοποιητικό Επάρκειας Γνώσεων για την Πολιτογράφηση
ΠΕ.Κ.Ε.Σ.	Περιφερειακό Κέντρο Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού
περ.	Περίπτωση
ΠΡΟ.ΚΕ.Κ.Α.	Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Αλλοδαπών
Π.Σ.Ε.	Πανελλήνιος Σύλλογος Εργοθεραπευτών
Π.Σ.Φ.	Πανελλήνιος Σύλλογος Φυσικοθεραπευτών
πρωτ.	Πρωτόκολλο
π.χ.	Παραδείγματος χάριν
Σ.Ι.	Σχολή Ικάρων
Σ.Α.Ε.Π.	Συμβούλιο Αναγνώρισης Επαγγελματικών Προσόντων
Σ.Μ.Α.	Σώμα Μηχανικών Αεροπορίας
Σ.Μ.Ε.Α.Ε.	Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής Εκπαίδευσης
Σ.Ο.Δ.Ε.	Συντονιστική Ομάδα Διοίκησης Έργου
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΣτΠ	Συνήγορος του Πολίτη
ΣΥ.Γ.Α.ΠΕ.Ζ.	Συντονιστικό Γραφείο Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών
τ.	Τέως
ΤΑ.Μ.Ε.Υ.	Ταμείο Μετανάστευσης και Εσωτερικών Υποθέσεων
Τ.Δ.Ε.	Τοπικές Διοικητικές Επιτροπές
Τ.Δ.Μ.	Τμήματα Διαχείρισης Μετανάστευσης
Τ.Ε.	Τεχνολογικής Εκπαίδευσης
Τ.Ε.Ε.	Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας

Τ.Ε.Ι.	Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
τ.μ.	Τετραγωνικό μέτρο
Υ.Α.	Υπουργική Απόφαση
Υ.Δ.Α.Α.Β.	Υπεύθυνη Δήλωση Απώλειας Ασφαλιστικού Βιβλιαρίου
Υ.Δ.Ε.Α.Π.	Υπηρεσία Διαχείρισης Ευρωπαϊκών και Αναπτυξιακών Προγραμμάτων
Υπ.Α.Α.Τ.	Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων
Υπ' αρ.	Υπ' αριθμόν
Υ.Π.Ε.	Υγειονομική Περιφέρεια
ΥΠ.ΕΘ.Α.	Υπουργείο Εθνικής Άμυνας
Υ.Π.ΕΝ.	Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας
ΥΠ.ΠΟ.Α.	Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού
Φ.Ε.Κ.	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως
Φο.Δ.Σ.Α.	Φορέας Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων
Φ.Υ.	Φάκελος Υπηρεσίας
Χ.Α.Δ.Α.	Χώροι Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Απορριμμάτων
Χ.Μ. – Ε.Ο.Χ.	Χρηματοδοτικός Μηχανισμός του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου
ΑΟΜ	Εκτελεστική Επιτροπή της Ένωσης Συνηγόρων της Μεσογείου (Association of the Mediterranean Ombudsmen)
ΑΟΜΦ	Ένωση Συνηγόρων του Πολίτη και Διαμεσολαβητών της Γαλλοφωνίας (L' Association des Ombudsmans et des Médiateurs de la Francophonie)
CPT	Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment)

CRONSEE	Δίκτυο Συνηγόρων για το Παιδί της Νοτιοανατολικής Ευρώπης (Children's Rights Ombudsmen Network in South-East Europe)
ECRE	Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες και τους Εξόριστους (European Council of Refugees and Exiles)
ECRI	Επιτροπή του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (European Commission against Racism and Intolerance)
ENO	European Network of Ombudsmen – Ευρωπαϊκό Δίκτυο Συνηγόρων (European Network of Ombudsmen)
ENOC	Δίκτυο Ευρωπαίων Συνηγόρων του Παιδιού (European Network of Ombudspersons for Children)
EPLO	Ευρωπαϊκός Οργανισμός Δημοσίου Δικαίου (European Public Law Organization)
EQUINET	Ευρωπαϊκό Δίκτυο Φορέων για την Ισότητα (European Network of Equality Bodies)
FRA	Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. (European Union Agency for Fundamental Rights)
FReM III	Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για τον εξωτερικό έλεγχο των επιχειρήσεων Αναγκαστικής Επιστροφής Αλλοδαπών (Forced-Return Monitoring III)
ICRC	Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού (International Committee of the Red Cross)
IMPEL	Ευρωπαϊκό Δίκτυο για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας (European Union Network for the implementation and Enforcement of Environmental Law)
IOI	Διεθνής Ένωση Συνηγόρων του Πολίτη (International Ombudsman Institute)
IPCAN	Δίκτυο Ανεξάρτητων Αρχών Διερεύνησης Καταγγελιών κατά της Αστυνομίας (Independent Police Complaints Authorities Network)

LIBE	Επιτροπή Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων (Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs)
NEON	Δίκτυο Εθνικών Συνηγόρων για την Ενέργεια (National Energy Ombudsmen Network)
NPM	Ευρωπαϊκό Δίκτυο των Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης κατά των Βασανιστηρίων (National Preventive Mechanism against torture)
NPM – SEE	Ευρωπαϊκό Δίκτυο των Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης κατά των Βασανιστηρίων της νοτιοανατολικής Ευρώπης (National Preventive Mechanism against torture of the South East Europe)
OPCAT	Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση του Ο.Η.Ε. κατά των Βασανιστηρίων και Άλλων Μορφών Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (Optional Protocol to the Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment)
SPT	Υποεπιτροπή του Ο.Η.Ε. για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (Subcommittee on Prevention of Torture)

ISSN 1108-8206

Χαλκοκονδύλη 17, 104 32 Αθήνα • Τηλ.: 213 1306 600
e-mail: press@synigoros.gr • www.synigoros.gr